תנ״ך · אחרונים

לי לישועה (על התנך)

רבי ישועה ב"ר יצחק הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לי לישועה (על התנך)

רבי ישועה ב"ר יצחק הלוי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לי-לישועה-על-התנך/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

תורה 4
ספר בראשית 4
ספר שמות 37
ספר ויקרא 67
ספר במדבר 79
ספר דברים 97
נביאים 109
יהושע 109
שופטים 110
שמואל א 111
שמואל ב 114
מלכים א 115
מלכים ב 115
ישעיהו 116
ירמיהו 119
הושע 120
יונה 121
מיכה 121
חבקוק 121
מלאכי 122
כתובים 123
תהלים 123
משלי 151
איוב 157
שיר השירים 160
רות 161
איכה 164
קהלת 164
מגילת אסתר 166

תורה

חידושים ורמזים על התורה. בעזרת אל קדוש ונורא:

ספר בראשית

פרשת בראשית

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, בר"ת אלו רמוז שם הוי"ה ברוך הוא, דהיינו ר"ת ד' תיבות ראשונות הם גימטריא ששה עם ד' תיבות עצמן הרי יו"ד והשלש תיבות האחרונות הר"ת שלהם הוא ה"א וא"ו ה"א תשלום שם הויה ברוך הוא, ובזה האופן ממש, שם הוי"ה רמוז בתחילת האלפא ביתא דהיינו א' ב' ג' הם ששה עם ד' הרי עשרה יו"ד וא"ו ד' ואחריה באים שאר אותיות הוי"ה דהיינו ה"א וא"ו וכשנעיין בזה יראה טעם למה אות יו"ד באה בסירוגין ששה ואח"ך ארבעה לרמוז למילוי שהוא יו"ד ו' ד' לא כן השאר אותיות ה"א וא"ו וה"א המילוי שלהם הוא דוקא א' וזה נרמז בביאת האות בפעם אחת ודו"ק (אחר שכתבתי זה ראיתי בספר דן ידין למהר"ש מאסטרופולי ז"ל שכ"כ על התחלת אלפא ביתא)

מדרש פליאה, ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, מכאן שעושין שני ימים ר"ה הביאו הרב פני דוד ופירשו לפי דרכו, ואפשר לפרש בפשיטות הכתובים דקודם שהיה ערב כבר נברא האור ונבדל מן החשך ואחר זמן זה היה ערב ואחר כך בוקר, ואם כן הרי זמ"ן יש שני ימים ואפילו הכי קורא אותם הכתוב יום אחד, וזכר לזה עושים ראש השנה שני ימים ודו"ק כי קצרתי:

ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, וכתבו המפרשים למה נאמר הששי בה"א הידיעה ולא כשאר ימים לרמוז שכל בריאת העולם היתה עומדת להתקיים ביום ששי בסיון במ"ת וכן אתה מוצא הששי גימט' התורה עם הכולל:

ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, בדרך רמז למ"ש רז"ל כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה ובמקום אחר אמרו חוץ משערי אונאה ואונאה ודמעה ר"ת א"ד דלעולם יעלה צעקתם למעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה שעושה הקב"ה משפט וגם כפשוטו ואד מלשון שבר וצרה יעלה מן הארץ כמ"ש ושמעתי כי חנון אני.

ועוד יש רמז על זה אותיות וא"ד הם הקודמים לאותיות זהב והיינו לאמונה א"ד גדול אבוהון דכולהו עבירות וחטאות אבוהון דכולהו דם הדמים מודיעין

זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת, בהקדים מ"ש רז"ל כי זיווג ראשון של אדם הוא מגזרתו יתברך שגוזר בת פלוני לפלוני לא כן זיווג שני הוא לפי מעשיו וזש"ה זאת הפעם דהיינו זיווג ראשון עצם מעצמי ובשר מבשרי

דהיינו בת זוגו שגזרו מן השמים אבל פעם שניה דהיינו לזאת עוד זאת השניה יקרא אשה באמת כי מאיש לוקחה כפי איכות ומהות האיש ומעשיו היתה זאת לאיש לאשה וק"ל.
לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת, אפשר לפרש בהקדים מ"ש האר"י זיע"א על מ"ש בגמ' נשים דעתן קל"ה דהכוונה דהדעת של הנוקבא נעשה מחמשה הויו"ת שהם גימט' ק"ל וזהו דעתן קלה ק"ל ה' עכ"ד וזהו אומרו כי מאיש לקחה זאת דתיבת לקחה נוטריקין חמשה הויו"ת ק"ל הם היו מאיש לזאת והוא פשוט ונכון ועוד יומתק אומרו לזאת יקרא אשה וכו' על פי מ"ש בגמרא בדברי ר"א אין חכמה לאשה אלא בפלך בהקדים מ"ש בתיקונים תיקון מ"ט איש רומז א' לכתר יו"ד חכמה ש' בינה עכ"ד שכן אלד'ים במילוי עולה ש' וזה אומר ר"א אין חכמה לאשה דאין בשמה יו"ד הרומז לחכמה כאיש אלא מה שיש לה הוא ה"א שרומז לה' הויו"ת גימט' פלך ועפ"י דברינו אלה אתי שפיר לזאת יקרא אשה בלא יו"ד והטעם כי מאיש מה שיש לה הוא לקחה שרומז לחמשה הויו"ת וא"ש ההי"ב :
ויהי האדם לנפש חיה, כתב בעל ספר מגלה עמוקות הביאו הילקוט חדש ערך משה וז"ל לא זכה האדם מעולם למדרגת נשמה הנקראת יחידה אלא אדה"ר הוא שאמר הן האדם היה כאחד ממנו ומשה כשקם על הר סיני והוא שאמר לקחת מתנות באדם ואחר שחטאו בעגל ניטלה ממנו ולא זכה כ"א למדרגת חיה וזה"ש האדם לנפש חיה ס"ת משה ואחיך קודם מותו חזר וזכה ליחודה וזה"ש הן קרבו ימיך אותו הן האדם היה כאחד ממנו שנרמ"ז בו שהיה לו היחידה אותו הן יהיה לך כשיקרבו ימיך למות עכ"ד, וקשה לי שראיתי בילקוטי תורה למהרח"ו ז"ל פ' בראשית על פ' ויתהלך חנוך שכתב וז"ל דע כי כשמת חנוך היה יותר גבוה ממדרגת משה כי הוא רבו של משה והוא מלאך אנז"גנאל וגם כי הוא השיג חיה ומשה נשמה אך משיח ישיג יחידה וראוי היה משה שיזכה למלאך אך שגרם החטא בעבור ערבונות ערב רב שהיה רוצה לתקנם ולא תקנם וכו' עכ"ד וממשמעות דברים אלו משמע דמשה בכל ימיו לא הגיע למדרגת חייה וכ"ש יחידה וצ"ע:
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל וכו' כתב הילקוט חדש סימן מ"ד הא דאמר הקב"ה מעץ הדעת לא תאכל רמז שלא יקבלו ערב רב והם גרמו חרבן בית ראשון ובית שני ולכך כתיב כי ביום אכלך ממנו מות תמות הכפל רמז לשני מקדשות זוהר בראשית דף קנ"ג עכ"ל, מות תמות עם השני תיבות והכולל גימטריא ע"ל כ"ן נחרב"ו השנ"י מקדשי"ם ודו"ק:
כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל, בהקדים מ"ש משם האר"י זיע"א כי שת היה גלגול הבל, וכתב השל"ה הקדוש דהגלגולים נקראים אחרים יעויין שם וזה הוא מה שאמר

הכתוב זרע אחר תחת הבל **לאמור** זה ינחמנו ממעשינו, הנה זה יש בו שני טעמים יש בו תלש"א ושני גרישי"ן ונראה לי רמז נכון בזה במ"ש גורי האר"י זיע"א הביאו הנח"ק פ' נח כי נח נתגלגל ביוסף ומשה דנח איש צדיק רמז ליוסף שנקרא צדיק תמים היה רמז למשה תמים ומובחר המין עכ"ד והנה ביוסף מצינו שנאמר בו הנמצא כזה חיש וכו' ובמשה ג"כ נאמר כי זה משה האיש ואמטו להכי לרמוז לנו דנח יבא בשני צדיקים אלו יש בו בתיבת זה הרומז לשניהם שני טעמים ועוד מצינו דטעמים אלו נרמזו ביוסף ומשה בענין היותר גדול ומעולה מכל שבחיהם כי ביוסף נאמר אלה תולדות יעקב יוסף וזה שבח גדול ליוסף שעיקר תולדות יעקב היה יוסף והוא כאחד ושם נאמר יוסף בשנ"י גרישי"ן כי זה הטעם מורה על דבר גדול ומעולה ומעורר כוונת הקורא לענין ההוא ועל זה בכאן נכתב זה ינחמנו בשנ"י גרישיין רמז הרומז לשבח יוסף שנתגלגל בו נח וגם במשה מצינו שבדבר של גדולה ומעלה נפלאה נאמר בו תלש"א והוא בפסוק ומשה יקח את האהל ושם ארז"ל דכל עדיים שהתנצלו ישראל בהר חורב לקחם משה וקבל כל אותם כתרים כנגד ישראל והוא באחד ועלתה לו גדולה כזה על כן בכאן ג"כ באה ונהיתה תלש"א בתיבת זה כי גם תלש"א טעם המורה על גדולה והתרחבות הענין ומעלותיו וק"ל.

פרשת נח

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, יתכן לפרש במה שאמרו במדרש על מ"ש בש"ס שהיו חכמים יושבים בכרם ביבנה דהכוונה להורות גודל הענוה דלזה מורה הכרם כי האשכול של ענבים היותר גדולה הוא היותר נמוך וקרוב לקרקע מן הקטן עכ"ד וא"כ אומר הכתוב שהבין נח מיעוט ערך האדם אשר הוא עפר מן האדמה וראה להתחיל המלאכה אשר לפניו להחזיר העולם למתכונתו במלאכה אשר ממנה יקח אדם מוסר השכל להכיר מיעוט ערכו ומש"ה ויטע כרם המורה על ענין זה ודו"ק והרחב הדברים

בב"ר מזרק אחד זה נח שנזרק מדור המבול כסף על שם המצוה שנצטוה נקרא כסף דכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו עכ"ל ועיין הרב נחל קדומים ונלע"ד לפרש פשט נכון בהקדים מ"ש רבינו אפרים על פסוק זה בשר שהאדם משים נפשו בכפו עליו וזהו גזל וגניבה וכמ"ש בדוד שאמר הדם האנשים וכו' נשתה ע"ש בנח"ק וא"כ יוצא לנו דהפסוק דאך בשר בנפשו דמו מיירי בגזל ובזה אתי שפיר שמצוה זאת היא כסף שהוא שינוי הגזלה ועיקרה ובא לשון המדרש על נכון.

וימת תרח בחרן, נו"ן של בחרן הפוכה ורש"י פירש להודיע דעד אברהם חרון אף בעולם וקשה דלמה ירמוז דבר זה בתרח ואפשר לומר דמודיע לנו בזה דתרח עשה תשובה כמ"ש

רז"ל ולרמוז דבר זה בא אות נו"ן הפוכה כי נו"ן רומז למידת הבינה שמשם התשובה ובא האות הפוכה לרמז שתרח נהפך והיה לאיש אחר בכח האות נו"ן וק"ל.

פרשת לך לך

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וכו' לכאורה קשה ל"ל לומר מארצך וכו' ואפשר לפרש כמ"ש רש"י ז"ל על פסוק ואעשך לגוי גדול וכו' שהדרך ממעטת פריה ורביה וממעטת השם והממון יעו"ש וא"כ זהו שאומר לו הקב"ה לך לך מארצך ועינך אל תחוס על ג' דברים הנז' הרמוזים בפסוק בזה האופן מארצך היינו השם במתא שמאי וממולדתך היינו פריה ורביה ומבית אביך היינו הממון כמ"ש הפסוק בית והון נחלת אבות וק"ל.

אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וכו', כתב רש"י ז"ל יתנו לי מתנות ע"כ, וקשה כיצד אברהם אבינו ע"ה היה רוצה שיתנו לו מתנות, והלא שונא מתנות יחיה, ונראה כדבר מגונה לחסיד שכמותו, ואפשר לתת טעם לשבח, בהקדים מ"ש בבראשית רבה סימן מ' אמר רבי פנחס בשם רבי אושעיה ככה אמר לו הקב"ה לאברהם לך וכבוש הדרך לפני בניך, אתה מוצא כל מה שנאמר באברהם כתוב בבניו וכו' יעו"ש וא"כ גם אנו נאמר דאברהם אבינו ע"ה רצה שיתנו לו מתנות, כדי שיהי' סימן לבניו כדי שהמצריים יתנו מתנות לישראל במצרים, ואפשר לרמוז זה נאמר דבר נא באזני העם ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכו' כמו שאמר אברהם אבינו לשרה אמרי נא וכשם שבכאן המתנות באו על ידי אשה שרה אמנו, גם שם נאמר ושאלה אשה משכנתה וכו:

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה, דקדקו בזוה"ק דהול"ל כאשר קרב ולא הקריב פועל יוצא לאחרים יעו"ש מה שפירש, ועוד נראה דיש לדקדק אומרו לבא מצרימה, דלכאורה נראה דהיה די שיאמר כאשר קרב למצרים, ואפשר דאלו השינוים באו לרמוז למ"ש בזוה"ק דפ"א ע"ב וז"ל א"ר יאודה ת"ח כיון דנחת אברהם למצרים בלא רשו אשתעבידו בנוי במצרים ת' שנין וכו' ע"ש וכיון דאתא"ה גרם ירידת ישראל למצרים אתי שפיר אומרו הקריב פועל יוצא שהקריב את ישראל לבא למצרים באותה הליכה וע"כ קאמר ויהי דגרם לזרעו אחריו כמ"ש בזוה"ק ויתכן דהקב"ה המקדים רפואה למכה רמז לנו תכף בתורה שיגאל את אבותינו ממצרים על ידי תיבת אשר וכמו שהאריך הרב שמשון מאסטרופולי זצ"ל בפי' על עשר מכות וידוע הוא דאשר כינוי למדת הבינה אשר גאלנו וגאל את אבותינו.

הבט נא השמימה וספור הכוכבים וכו' כתב רש"י שהעלהו למעלה מן הכוכבים וזה הבטה ממעלה למטה ע"כ וכתב הרא"ם בב"ר אמר אין הבט אלא מלמעלה למטה ואינו

רוצה לומר שכל הבטה היא מלמעלה למטה שהרי מצינו והביטו אחרי משה אל תבט אחריך הבט ימין וראה, אלא הכי פירושו אין הבט האמור כאן כי אם מלמעלה למטה דומיא דאין עמידה אלא תפלה וכו' ע"ש. והנה בב"ר פרשת וירא והוא מרומים ישכון אמר רבי יהודה בר"ס בשם רב חנן בשם רבי יוחנן העלה אותו למעלה מכפת הרקיע הוא דהוא אמר ליה הבט נא אינו שייך לומר הבט אלא מלמעלה למטה עכ"ל המדרש ומבואר דהלשון הזה אינו מתפרש יפה כמ"ש הרא"ם ז"ל ומכל מקום נראה כי אין כוונת המדרש לומר שכל מקום שנאמר בו הבטה הוא דוקא מלמעלה למטה שהרי מצינו הבטה מן הצד או לפנים כדמוכח מן הפסוקים שכתב הרא"ם ז"ל אלא כוונתו לשלול מלמטה למעלה דווקא שבאותו אופן לא יתכן לומר בו הבטה כלל כן נראה נכון גם אפשר לומר שלעולם יכולים לומר הבטה על כל ראיה מאיזה צד שיהיה אפילו ממטה למעלה אבל אינו שייך לומר לאדם הבט השמים אם לא יאמר לו קודם שא נא ראשך והבט כי באומרו הבט דווקא נראה שאינו מחוסר שום פעולה כי אם תנועות העינים לראות ומשום הכי כתב המדרש דאינו שייך לומר הבט לחוד אלא כשהוא מלמעלה למטה לאפוקי ההפך כי אז היה לו לומר שא נא עיניך והבט ודוק היטב.

הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ, אם אקח וכו' רק אשר אכלו הנערים וכו' ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם, קשה למה לא הגיד אברהם למלך סדום מה שנתן למלכי צדק מלך שלם שנתן לו מעשר מכל ומהר"ם אלשיך ז"ל פירש דתיבת רק בא למעט זה המעשר אבל עדיין מצאה הקפידה מקום לנוח למה לא בא הדבר מפורש כמ"ש מה שאכלו הנערים שבודאי היה דבר פחות בכמות ואיכות מן המעשר שנתן למלכי צדק ונלע"ד לפרש דפשט הכתוב כך הוא הרימותי ידי אל ה' פשוטו הרמת מתנת ידי והוא המעשר אל ה' שנתנו לכהן עליון ובזה אין למלך סדום מקום להתרעם עני בהיות ה' קונה שמים וארץ וכולי עלמא דיליה ומשלו נתן לו וק"ל ואפשר לפרש הרימותי ידי כמו יו"ד דהיינו עשרה שהוא המעשר, וכמ"ש המפרש בזוה"ק פותח את ידי"ך את יודי"ך כידוע, **לו** ישמעאל יחי', אפשר לרמוז מ"ש האר"י זיע"א על מ"ש בברכות ר"ז חלש על לגבי ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה וכתב הרב שרפא אותו בכח השם ר"ת יהב ליה ידיה שהוא א' מע"ב שמות ויסע ויבא ויט ועפ"ז יתכן דאברהם כיון בר"ת לו ישמעאל יחי' שהוא שם הנז' כדי שיחי' ישמעאל:

פרשת וירא

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא ישב וכו', כתב מוהרח"ו ז"ל הביאו הנח"ק וז"ל וירא אליו ה' באלוני ר"ת איוב ה' באלוני ממרא ר"ת יב"ם כי תרח נתגלגל באיוב ואיוב בן יבמה וארז"ל שאברהם אע"ה יושב בפתח גהינם להציל הנמולים ולא היה לו זה עד שנימול ואחר שנימול נשמתו היתה מוציאם משם והוציא את תרח כדי שיתגלגל באיוב וזהו יושב פתח האהל כחום היום היום ב' היבום וגם בגימ' בנדה כי זה העון היה לו עכ"ל ויש להוסיף כי תיבות באלוני ממרא והוא יושב גימ' היה גלגול תרח וחוזר על ר"ת וירא אליו ה' באלוני שהוא איוב היה גלגול תרח ואעפ"י שישב כתיב חסר וי"ו כבר כתבו גורי האר"י זיע"א דתיבה שיש בה חולם כאלו יש בה וי"ו לחשבון הגימטריא:

ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ, אמרו בב"ר על פ' כי על כן עברתם על עבדכם מיום שברא הקב"ה את עולמו הייתם מזומנים לבא אצלי ויאמרו כן תעשה כאשר דברת אנו אין לפנינו אכילה ושתיה אתה שלפניך אכילה ושתיה כן תעשה לעצמך ועוד אמרו וסעדו לבכם מפני שהמלאכים אין להם יצר הרע ומש"ה לא קאמר לבבכם מכל זה משמע דידע והכיר אאע"ה שהיו מלאכים ואפשר שדבר זה רמז להם באמרו ורחצו רגליכם כי ידוע דמיכאל גבריאל ורפאל הם רומזים לחג"ת שהם כהן לוי ישראל וכ"ז רמוז בתיבת רגליכ"ם מיכאל 'גבריאל 'רפאל 'כהן 'לוי 'ישראל

כן תעש"ה כאש"ר דבר"ת, ר"ת כד"ת וס"ת תר"ה נראה דנרמז בזה למ"ש מהר"ש מאסטריפולי זצ"ל הביאו הרב מדבר קדמות ערך שכחה וז"ל יש קליפה נקראת רי"ב המשכחת התורה ויש לה תר"ה חיילות כמנין אדר"ת שער וכתוב על מצח משיח בן דוד כד"ת לבטלה וזה ענין מ"ש בשבת דף קמ"ז דר' אליעזר בן ערך דקרא במקום החדש הזה לכם החדש היה לכם כי נאחזה בו קליפת רי"ב והם האותיות ששינה רי"ב גם החדש היה לכם גימטריא תר"ה כמנין חיילותיה אך החדש הזה לכם גימטריא כד"ת שהוא המבטלה כמנין משיח בן דוד עכ"ד

והנה אברהם אע"ה אמר להם להביא לפניהם פת לחם לא כן בשעת מעשה הוא היה מביא חמאה וחלב וידוע דרז"ל פירשו דכונתו היתה שיאכלו בשר וחלב כדי שלא יהיה למלאכים טענה לקבל התורה מדינא דבר מצרא כשאמרו תנה הודך על השמים ועתה המלאכים רצו לרמוז לאברהם שלא ישכח התורה שאוסרת לאכול בשר וחלב וכדי שלא ישלוט עליו קליפת רי"ב ותר"ה חיילותיה רמזו לו שם כד"ת בר"ת תעשה כאשר דברת וכוונו לבטל התר"ה חיילות בס"ת תעשה כאשר דברת שהוא תר"ה ואע"פ כן אברהם הביא לפניהם בשר וחלב לא מפני ששכח תורתו ח"ו אלא כדי להודיעם שהם אינם

חייבים לקיים התורה ואין להם שייכות במצותיה ואח"כ הקב"ה הכריחם לאכול כמ"ש בילקוט בשם תנא דבי אליהו האומר שלא אכלו המלאכים אצל אברהם לא אמר כלום אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח שהטריח פתח הקב"ה פיהם ואכלו שנאמר עומד עליהם תחת העץ ויאכלו :

ויאמר אברהם אל שרה מהרי שלש סאים קמח סולת וכו', כתב הרב אור יקרות וז"ל איתא ברש"י ישן, הוא אמר קמח והיא אמרה סולת מכאן שהאשה עינה צרה באורחים והקשו המפרשים שהרי הסולת הוא עדיף מקמח והיא אמרה סולת והיאך פירשו שעינה צרה באורחים עכ"ד ואעפ"י שלשון רש"י ישן לפי קוצר דעתי הוא מוטעה וצריך לומר בהפך הוא אמר סולת והיא אמרה קמח, וכמ"ש רש"י בפי' במסכת מציעא דף פ"ז ע"א מ"מ הואיל שהמפרשים קבלו אותה הנוסחא ופירשו ומה גם שדברי רש"י במציעא ק"ק דהפסוק היל"ל סולת קמח דהא אברהם אבינו אמר סולת ושרה השיבה קמח וא"כ לא היה ראוי להקדים דברי שרה לדברי אברהם לא כן לגירסת רש"י ישן הפסוק מסודר יפה משום זה נכתוב משנלע"ד לתרץ קושיית הרב אור יקרות על רש"י ישן דהיינו שא"א ע"ה אמר שתקח שלש סאים קמח, והכונה היא שתקח הקמח היוצא משלש סאים חטים וקמח הוא שם כולל לקמח וסולת כשהם מעורבים אחר טחינה, כמ"ש רבינו עובדיה בפרק רביעי דסוטה משנה א' ושרה אמרה סולת היוצא משלש סאים חטים דוקא וא"כ שפיר דייקי שהאשה עינה צרה באורחים וק"ל

ויקח חמאה וחלב, בב"ר אמר רבי חנינא המעולה אחד ששים בחלב הבינוני אחד מארבעים והקיבר אחד מעשרים, רבי יונה אמר המעולה אחד ממאה והבינוני אחד ששים והקיבר אחד מעשרים עכ"ל ולכאורה קשה מהיכן יצא להם המחלוקת בפסוק זה ויתכן לומר דרבי חנינא קא חשיב גימטריא של תיבת חמאה עם וח"ו דוחלב הרי עולה ס' ומתפרש כך ששים חלב היתה החמאה שהביא לפניהם, ורבי יונה קא חשיב חמאה וחלב עולים בגמטריא מאה בדקדוק ולכ"ע אברהם לא הביא אלא מן המעולה:

הגוי גם צדיק תהרוג כתב בעל הטורים דגם צדיק קאי על אברהם שהוא יהיה חייב עם אבימלך שגרם לו לחטוא יעו"ש ויתכן להוסיף דתיבות גם צדיק גימטריא אברהם עם הכולל:

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם, פירש"י ז"ל ע"י אותו אשל הנקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו סבורים אתם שמשלי אכלתם משל מי שאמר והיה העולם אכלתם

ונראה ללמוד כל זה מנוטריקון של מלת אשל שהוא ר"ת לברך שם אלהינו גם ר"ת למי שלו אכלתם גם ר"ת לא שלי אכלתם.

אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר וכו' אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה וכו' פירש"י דתשחית בחמשה והרי הן ט' לכל כרך ואתה צדיקו ש"ע תצטרף עמהם עכ"ל אפשר לפרש בהקדים מ"ש בתיקוני הזוהר תיקון ס"ט דף ק' ע"ב וז"ל והארץ לעולם עומדת דא שכינתיה דאיהי אתקריאת אולי ועליה איתמר כולי האי ואולי דזכו לשעתא דמזוני ועלה אתמר על אוכל אולי וכו' עכ"ד וא"כ אפשר דכוונת אברהם היה לומר אולי שהיא השכינה כי שוכנת במקום שיש עשרה צדיקים ואם כן אם יש חמישים צדיקים עשרה לכל כרך יש השכינה שם וא"כ צריך להצילם וכן אם יחסרון חמישים הצדיקים ה' כבר יש השכי' שתצטרף עם כל ט' וינצלו וק"ל:

וה' המטיר על סדום וכו' כתב רש"י וז"ל מענות השחר כדכתיב וכמו השחר עלה וכו' והקשה הרב משמרת הקודש משם הרב רבי אברהם בן מוסא ז"ל דהא כתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה וכתיב כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה א"כ מוכרח שעד שיצא השמש לא התחיל הפורענות עד שבא לוט לצוער וכיצד אומר רש"י שהתחיל מעלות השחר והניחו בצ"ע יע"ש ואחר השתטחי לפני עפרות זהב לו נלע"ד לתרץ עוד רש"י ז"ל דכוונתו היא לומר שירידת הגפרית מאת ה' לסדום התחיל מעלות השחר וההכרח לזה הוא מדכתיב וישכם אברהם בבקר וירא והנה עלה קיטור הארץ וכו' ובודאי ההשכמה היא קודם יציאת השמש אבל הפיכת סדום שהיתה ע"י המלאך לא היתה כי אם אחר יציאת השמש עד שבא לוט לצוער ודו"ק היטב.

פרשת חיי שרה

ויהיו חיי שרה מאה שנה וכו', כתב הרב מדבר קדמות ערך שרה משם הר"מ מגרמיזא וז"ל בזכות שרה יבוא משיח וזהו ר"ת ויהיו חיי שרה מאה, הוא משיח כי וא"ו דויהיו הוא שימוש עכ"ל ואפשר דיש לזה שייכות במ"ש בזוהר פרשת לך לך דף ע"ט ע"ב בסתרי תורה וז"ל נשמה דא היא שרה וכו' נשמתא איתערה בתשובה דאתקרי בינה דאתקרי שרה וכו' ואם כן כיון דשרה היא בבינה דשם היא גאולת עולם וביאת המשיח אין הדבר תלוי אלא בתשובה, שפיר קאמר הרב הנז' זלה"ה, וסופי תיבות ויהי"ו חי"י שר"ה מא"ה הוא שם הוי"ה ב"ה על שם וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו הנאמר על המשיח:

לעת ערב לעת צאת השואבות, א"ר הונא בשעה שאדם הולך ליקח אשה ושמע קול כלבייא מנבחין הוא ציית מה אינון אמרין לעת ערב לעת צאת השואבות כן אמרו בב"ר ועיין מה שפירשו המ"כ והרב ידי משה וכל הפירושים דחוקים כאשר יראה המעיין

ואפשר לפרשו בהקדים מ"ש בב"ק דנ"ז כלבים בוכים מה"מ בא לעיר כלבים שוחקים אליהו בא לעיר ומצינו שאליהו להכיר האשה אלמנה שאמר לו הקב"ה הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך אמר לה שיקח לו מעט מים בכלי לבודקה ולמד מאליעזר כמ"ש רש"י במלכים א' ט"ז וא"כ לעת צאת השואבות ירמוז היטב לאליהו שגם הוא בדק בשואבות ועת ערב ירמוז למה"מ שבערב יש לו שליטה יותר כידוע והנה עת לבכות ועת לשחוק לפניו וההולך ליקח אשה ורוצ' לידע אם השעה ראויה בודק בכלבים וציית מה אינון אמרין אם בוכים או שוחקים והיינו לעת ערב שרומז למה"מ או לעת צאת השואבות שרומז לאליהו.

הנה אנכי נצב על עין המים רמז שהיה בודק אם האשה תהיה מאותה שנאמר עליה מצא אשה מצא טוב או מאותה שנאמ' בה ומוצא אני מר ממות את האשה כי מצא אשה מצא טוב ר"ת גימ' מי"ם וגם ומוצא אני מר ממות את האשה עם שני הכוללים עולה גימ' המים על כן היה בודק מה יהיה משפט המים הללו ומה הגוון והמהות שלו וזהו שאומר הנה אנכי נצב על עין המי"ם ובנות אנשי העיר יוצאות לשאוב מי"ם שיש בהן מן הטובות והרעות המי"ם או מי"ם וע"כ התפלל ועשה חסד עם אדוני אברהם ס"ת מי"ם כמ"ש בעל הטורים ז"ל לפי דרכו שתהיה גימ' דר"ת מצא אשה מצא טוב:

וירץ לבן החוצה אל העין, איתא במדרש רבה וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין מעייני ליה עומד על הגמלים על העין מעיין גרמיה עכ"ל ופי' בעל מתנות כהונה דמעייני ליה ר"ל ממונו ומעיין גרמיה על איכותו אם היה אליעזר חכם או טפש ופירושו נראה קצת דחוק דמעייני ליה לא משמע ממון כלל ומעיין גרמיה ג"כ אינו מתפרש יפה כמו שכתב ולא ידעתי למה לא נפרש כפשוטו דמעייני ליה קאי על אליעזר דלבן היה מעיין בו בגופו ובממונו ובכל השייך לו ומעיין גרמיה קאי על לבן שהיה מעיין על עצמו שאין לו עושר והוא ראה הצמידים על ידי אחותו וכל לגבי דידיה היה ריקם והיה מעיין בכל זה וחורש מחשבות און מה לעשות בעצמו ברמאותו ובעצותיו וזהו. מעיין בגרמיה כנלע"ד ודו"ק.

ויקח נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זה המשקלות כמ"ש רש"י ז"ל, ואפשר לרמוז בדרך אחר היינו שרמז לה שתלד **שני** בנים אבל העיקר הוא החצי שהוא יעקב וזהו בק"ע שהוא חצי השקל, וגם אותיות בקע הם אותיות עקב וידוע שיעקב היה ראוי שיהיה שמו עקב, אלא שנקח יו"ד מעשו שהוא ראוי שיקרא עשוי כמ"ש רז"ל וא"כ עיקר זרעה הוא יעקב כמ"ש רז"ל כי ביצחק ולא כל יצחק לאפוקי עשו וגם רמז לה שיעקב יוליד י"ב שבטים דהיינו כנגד שני צמידים ועשרה זהב משקלם, והפריד השנים שהם לוי וישששכר שהם חלק ה' שהם עוסקים בתורה ובעבודת ה' ומשום זה

עשאם עיקר שני צמידים והשאר נרמז במשקל עשרה זהב, וקל להבין, ולקחת אשה לבני ליצחק, יתכן דרמז לו שיקח את רבקה גימטריא אשה עם הכולל משקלם, בב"ר תניא טעם לאלו ונקית משבועתי וכו', תקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, והקשה הרא"ם וז"ל, אך קשה ממ"ש שפירש גבי ואפנה על ימין או על שמאל, על ימין מבנות ישמעאל ועל שמאל מבנות לוט, למה לא אמר גם כן מבנות ענר אשכול וממרא, ולמה התיר לו בנותיהם ולא התיר לו ליקח בת אליעזר שהיה יותר נכבד כמ"ש בב"ר שהיה זיו איקונין שלו דומה לאברהם ומושל ביצרו כמותו, וצ"ע עכ"ל:

ואנכי עפר לא הבנותי למה לא נתרץ שאברהם היה בוחר בבנות ישמעאל ולוט מבנות ענר וכו', ולעולם נתן רשות לאליעזר ליקח מבנות אביו או ממשפחתו דהיינו ישמעאל ולוט כאשר אמר אליעזר לבתואל ואפנה על ימין או על שמאל לקיים צוואת אברהם לראות תחילה אם יתנו לו אשה מבנות משפחתו ולא הזכיר להם בנות ענר אשכול וממרא שהם סוג שלישי, ולמה יאמר להם שיש לו ספק בישמעאל ולוט שיתנו לו אשה לבן אדוניו, זה אינו מחכמה, וא"ת שאברהם לא אמר כי אם אל ארצי ואל מולדתי הרי פי' אליעזר דבריו במ"ש ואל משפחתי וישמעאל ולוט בכלל הם, וגם מה שמקשה הרא"ם ז"ל למה אברהם לא בחר בבת אליעזר יותר מבנות ענר אשכול וממרא, נראה הטעם דאליעזר היה כנען כמ"ש רז"ל והוא ארור והיה עבדו ממש ואין זה מכבודו ליקח בתו ויותר ראוי ליקח מבנות ענר אשכול וממרא, או אפשר שאברהם היה ירא אם יתן לו תקוה שבאיזה אופן יקח בתו ליצחק שמא מכח חביבותו ליתן בתו ליצחק לא יעשה שליחותו בכל מאמצי כחו כראוי ודו"ק היטב כי קצרתי:

ויצא יצחק לשוח בשדה וכו', כתב הרב פני דוד וז"ל גמטרייי' שתקן תפילה של מנחה, חיבור כת"י מתלמידי רבינו יהודה החסיד זצוק"ל ממה שקבלו מרבם וזה היה דרך הראשונים לרמוז דרשות רז"ל בגמטרייאות וצירופים על דרך שערי בינה של רבינו מהר"א בעל הרוקח שמביאו הרב מנות הלוי וכן דרכו ודרך רבינו אפרים כ"י על התורה עכ"ל, וגם בעלי התוספות כך דרכם וכן הרב עמנואל חי ריקי ז"ל עשה קונטריס בחושב מחשבות שלו כולו רמזים וגימטריי', ור' יאודה החסיד ז"ל כתב הגימטריאות במספר כי לא דבר רק הוא מכם, דבש לפי ערך ב' אות ז"ך,

וישקול אברהם לעפרון, עפרן חסר כתיב, והוא גי' ארבע מאות כמ"ש בעל הטורים, וא"כ פי' הפסוק אפשר להיות וישקול אברהם לעפרן ששקל שמו דהיינו גימט' שלו.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, אפשר לפרש בהקדים מ"ש בספר הקרנים מאמר י"ג וז"ל ועוד יש בהם בהני זוהרין קדישין חדר הנק' זוב"ב המבטל שר

של רחים וכו' והאי ממונה למי שמבטל פריה ורביה סופו מתגלגל לזה הממונה וגם מי שגורם ביטול או ניאוף סופו לקבל דינו מהקליפה זו ופי' הרב דן ידין שהשר של רחים הנז' נק' זבוב עש"ב, ודע שקליפה זו ביטלה יעקב בקבלת התורה הנק' טוב והתורה ממש טוב והמקור השם טוב עכ"ל, עיין בדן ידין פ' דברים אלו והנה קשה לכאורה בכתוב שהאריך בלשונו שהיה אברהם זקן בא בימים בשעה שציוה להביא אשה לבנו, כי לכאורה היה נראה שדבר זה לא יגרום אותו זקנת האב כ"א זקנת הבן עצמו שהרי יצחק היה מ' שנה ועוד קשה מה שמוסיף וה' ברך את אברהם בכל שאמרו רז"ל בת היתה לאברהם ובכל שמה למה הביא ענין זה בכאן בשעת סיפור נישואי יצחק, וכל זה יתורץ במה שנפרש דהנה אברהם אע"ה אב הוא ראה אותיות ר"ת ואברהם זקן בא בימים שלא כסדר המתוקן בסדר חדר הקדוש זוב"ב והאף אמנם שלא היה כסדר הקליפה זבו"ב מ"מ ראה שהיה מקום שאינו מתוקן במעשיו בענין זאת הקליפה השולטת על העוברים על פריה ורביה, והיה הוא חמה כיון שכבר עברו רוב ימיו ולא נמצא בהם עון אשר חטא וכי תימא דהוא לא קיים פו"ר כאשר לא היה לו בת, הרי וה' ברך את אברהם בכל ואמרו רז"ל בת היתה וכו' א"כ היה תמה עד שנזכר מנישואין של יצחק בנו ויקרא אל עבדו ורמז לו זה הענין בדבריו זקן "ביתו 'המושל 'בכל 'אשר שרמז לו בר"ת שהיה רואה קליפת זבו"ב אעפ"י שלא היתה גמו' וזה הענין לא יתכן עלי כי אני כבר קיימתי המוטל עלי שים נא ידך תחת יריכי התבונן ותמצא שקיימתי המצוה הזו וא"כ לא נשאר כ"א לבקש על יצחק בני וכו', ובזה א"ש מ"ש וכל טוב אדוניו בידו דהקליפה הנז' מתבטלת בטוב שהיא התורה ומספר שם הוי"ה ב"ה במ"ק כמש"ל וגם אליעזר הלך לבטלה מין ביטול שהוא בעסק פו"ר וזה ג"כ בטוב הוא שמבטלה דטוב הוא כינוי ליסוד (מצאתי אח"ז במדבר קדמות אות ז' שכתב דאברהם היה זקן ויושב בישיבה ובכח התורה ביטל קליפת זבוב הנרמזת בר"ת):

שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך בה', יש לדקדק שלא מצינו שאליעזר קבל השבועה וכאשר ראינו במ"א אנכי אשבע אנכי אעשה כדבריך וישבע לו על הדבר הזה ובכאן לא מצינו שאמר כ"א אולי לא תאבה האשה אבל על השבועה לא קאמר ולא מידי ואפשר לומר כמ"ש בתיקוני הזוהר שכתבתי לעיל בפ' וירא דתיבת אולי רומז לשכינת עוזנו יע"ש וא"כ כשאמר לו אברהם ואשביעך בה' ויאמר אליו העבד אולי דכ"ל השכינה הנרמזת בתיבת אולי תהיה לעד שאקיים דברך ובה אני נשבע ובזה יש לתרץ מה שהקשה הנח"ק על רש"י שפירש לקמן אלי כתיב שהיה רוצה אליעזר ליתן בתו ליצחק והקשה הנח"ק למה לא בא הרמז באולי הנאמר ראשון ובמ"ש אתי שפיר דבכאן היה צריך לכתוב

אולי שלם כי כן צריך לרמוז לשכינה לא כן בסיפור דברים שהיה אליעזר מספר אל לבן נכתב אלי חסר לרמוז למ"ש רש"י ז"ל

פרשת תולדות

אברהם הוליד את יצחק כתב הנח"ק בשם יש מי שפירש דכתב רבינו בעל הטורים לא יבוא פצוע דכא וסמך ליה לא יבוא ממזר לומר שהממזר אינו מוליד ע"כ וקשה דראינו כמה ממזרים הולידו כמ"ש הוא ענה וכן באלוף עשו וחורי ומוכרח דהוא הדין בישראל הוא שממזר אינו מוליד דוקא עכ"ל השייך לענין וקשה קצת על הרב נחל קדומים למה ליב להקשות ממה שאינו מפורש בפסוק כ"א מדרשת רז"ל ולמה אינו מקשה מן הפסוק עצמו לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא בקהל ה' עד עולם הרי דמוליד אפי' י' דורות זאת ועוד קשה דהרב בעל הטורים שיש בידינו לא יש בו זאת הדרשה כלל אדרבא מ"ש ע"פ זה משם ראיה להפך שכתב וז"ל לא יבוא ממזר וסמך ליה לא יבוא עמוני ומואבי וכו' לומר שעמון ומואב יצאו ממזרים שבא לוט על בנותיו וכו' וא"כ משם ראיה דממזר מוליד ריבי רבבות והיו לעם אחד שכולו יצא ממזר וגם לחילוק שעשה בין ישראל לאומות דממזר ישראל אינו מוליד קשה מסוגיא דיבמות פרק הערל דף ע"ז ע"ב שאלו את רבי אליעזר ממזרא לאחר עשרה דרי מהו א"ל מי יתן לו דור שלישי ואטהרנו אלמא קסבר ממזרא לא חיי וכו' והא אנן תנן ממזרים אסורין ואיסורן איסור עולם אמר רב הונא לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה דידיע חיי דלא ידיע לא חיי דידיע ולא ידיע עד תלתא דרי חיי עכ"ל, הרי מפורש יוצא דקים להו פשוט דממזר מוליד דאי ס"ד דאינו מוליד למה ליה למימר אלמא ס"ל ממזרא לא חיי לימא דאינו מוליד א"ו דל"ל להש"ס סברא זו וזה מוכרח למעיין ישר הולך:

בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה, הקשה רש"י ז"ל וכי עד השתא לא ידעינן דרבקה היתה בת בתואל ואחות לבן ותירץ להגיד שבחה שאעפ"י שהיו כולם רשעים לא למדה ממעשיהם והיתה צדקת עכ"ד ואכתי קשה דלמה לא הגיד דבר זה כ"א בכאן ולא במקום אחר ונראה לומר דדוקא בכאן הוא שהוצרך לומר ענין זה דאנו צריכים לו לשני דברים אחת לידע טעם שהיתה עקרה ושני לידע טעם שהיא לא נענית בתפילתה וכמ"ש רש"י על ויעתר לו ה' לו ולא לה דאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע והוצרך לומר לנו הכתוב שהיא נשארה בצדקותה ושאביה היה בתואל הארמי רשע הניכר במקומו פדן ארם ובמעשיו ובזה אנו מבינים טעם למה לא נתקבלה תפילתה מפני שהיתה בת רשע ועוד הוצרך לומר לנו שהיתה צדקת להגיד טעם שהיתה עקרה כמ"ש רז"ל שהצדיקות הם עקרות כדי שיתפללו שהקב"ה מתאוה

לתפילתן של צדיקים ועוד הגיד לנו טעם אחר באומרו אחות לבן הארמי שזה היה גרמה ג"כ להיות עקרה כמ"ש במדרש כדי שלא יאמרו שברכת לבן שאמר אחותינו את היי לאלפי רבבה עשתה פירות על כן הוצרך הכתוב לעשות הקדמה זאת בכאן ולא במקום אחר וק"ל:

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו, קשה אומרו אשתו ב"פ, ועוד תמיהא גדולה אומרו רבקה אשתו וכי עד עכשיו לא ידעינן כי רבקה היא אשתו ואפ"ל כי הלא תחול החקירה למה ליצחק להתפלל ולהטריח כלפי מעלה ולמה יעשה זה קודם שיעשה מה שהדין נותן ליקח אשה אחרת וכמו שעשה אביו, וע"ז אומר לנו הכתוב מה שהתפלל הוא דוקא כלפי רצון אשתו שהיתה עקרה ונפשה מרה לה ונכמרו רחמיו עליה, ועוד שאמרו רז"ל הצדיקות היו עקרות כדי שיתפללו א"כ כיון שהיא עקרה ובודאי מכיר בה שהיא צדקת ראוי שיתפלל עליה ולא ישא אשה אחרת עליה, וזהו שאומר ויעתר לו ה' לא על ענין הבנים שהרי יכול לישא אשה אחרת ותלד לו אלא העיקר שנענה הוא ותהר רבקה עצמה ולא אשה אחרת, ובדרך אחרת אפ"ל במ"ש רז"ל דיצחק לא היה ראוי לו ליקח שפחה כמו שעשה אברהם ויעקב ע"ה דיצחק עולה תמימה, וא"כ זוהי שקשה עליו והוצרך להתפלל לנוכח אשתו היא אשתו לבדה בלי תמורה כי לישא שפחה אינו יכול ובת חורין ג"כ אינו יכול לעשות צרה לאשתו הצדקת ועל זה התפלל:

למה זה אנכי, אמרו בגמ' בתרא דט"ז אר"י חמש עבירות עבר אותו רשע באותו יום וכו' כפר בעיקר כתיב הכא למה זה לי בכורה וכתיב התם זה אלי ואנוהו וכו' עכ"ל השייך לענייננו ובזה נבין כוונת רבקה כשראתה שעוברת בפתח ע"ז ועשו מתעורר לצאת אמרה למה זה אנכי למה אני סובלת דבר זה הלא הילד הזה סופו לכפור בעיקר ולומר ולמה זה לי שרומז להקב"ה כמ"ש זה אלי ואנוהו ותאמר א"כ צריכה אני לדרוש את ה' לידע אם הדבר נגזר ממרומים:

ותלך לדרוש את ה', אמרו בב"ר וכי בתי כנסיות ובתי מדרשות היו באותן הימים אלא לא הלכה אלא לבית מדרשו של שם ועבר ללמדך שכל מי שהוא מקבל פני זקן כאילו קבל פני שכינה עכ"ל ויתכן לפרש בדרך הלציי במ"ש בש"ס שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש עד שבא ר' עקיבא ודרש לרבות ת"ח וזה שאומר ותלך לדרוש את שהלכה לקבל פני זקן וממילא כאילו קבלה פני שכינה שהיא דורשת כמו ר' עקיבא את לרבות ת"ח בהליכתה שהלכה דרשה את ה' לרבות ת"ח:

ושני לאומים ממעיך יפרדו, איתא בב"ר מכאן שנולד מהול, רצונו לדורשו מלשון יפרדו שהיו מעיהם חלוקים זה למילה וזה לערלה ויתכן דנרמז המילה בר"ת ושני לאומים ממעיך יפרדו ר"ת גימ' מילה ע"ה:

וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה, כתב רש"י וימלאו ימיה ובתמר כתיב ויהי בעת לדתה כי לז' חדשים ילדתם והנה תומים חסר ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים אבל כאן א' צדיק וא' רשע עכ"ל ולפ"ז פי' הפסוק יוכל להתפרש על דרך זה וימלאו ימיה ללדת וא"ת ולמה לא ילדה לז' כתמר והתירוץ הוא והנה תומים בבטנה תומים ולא תאומים צדיקים אלא א' צדיק וא' רשע ומשו"ה הוצרכה למלאות ימיה ולא ילדה לז' לידת צדיק כתמר ובתיבת תומים רמז לנו שא' צדיק וא' רשע דתומים נוטריקון ת"ם מו"ת דהיינו יעקב איש תם ועשו שהיה רוצח וכמ"ש רש"י על פסוק והוא עיף:

הלעיטני נא מן האדום, כתב בעל הטורים ז"ל ר"ת המן כי גם המן נמכר למרדכי על פת לחם עכ"ד ויתכן לו' כי ס"ת אני לרמוז למ"ש האר"י זיע"א כי המן הוא גלגול עשו ממש ויעקב מרדכי כמ"ש בספר גולל אור וא"כ אתי שפיר שרומז לו אני המן וע"ז משיב לו יעקב מכרה כיום כי לכאורה הול"ל מכרה היום לפי הפשט ובזה א"ש שיעקב אומר לו כשתהיה המן ג"כ תמכור לי כיום כמו שאתה מוכר לי עכשיו וק"ל:

עקב אשר שמע אברהם בקולי, עיין מ"ש בעל הטורים ואפשר לרמוז ולהוסיף כי מלת עקב ר"ת "קיים "ערובי "בשולין וק"ל:

ויהי כי ארכו לו שם הימים וכו' והנה יצחק מצחק, בב"ר אר"י חלום קשה ונבואה קשה אבל שוטה אריכות ימים מבטלתן נבואה קשה מנין שהיו ישראל אומרים ארכו הימים ואבד כל חזון אבל שוטה מיצחק ויהי כי ארכו לו שם הימים והנה יצחק מצחק וכו' עכ"ד, ועיין פי' מתנות כהונה והידי משה מה שהקשה עציו ומה שפירש בדוחק ונלע"ד דאם נגרוס כמ"ש הידי משה אבל בפתח אז יכולין לפרש בדרך אחר יותר מרווח דהיינו חלום קשה ונבואה קשה אבל מי שהוא ירא מאיש רשע שוטה וגס רוח כמו מלך פלשתים אז באורך ימים מתבטל אותו הפחד והראיה מיצחק שהיה ירא מאבימלך ואחר עבור זמן רב היה מצחק ונתבטל הפחד אבל החלום והנבואה עומדת לעולם והראיה שהיו ישראל אומרים ארכו הימים ואבד כל חזון ולא היה האמת אתם כי בנבואה קשה לסוף באה ונהיתה:

מצחק את רבקה אשתו, כתבו התוספות על התורה וז"ל אך קשה היאך שמש מטתו בשנת בצורת, וכן קשה מלוי דשמש מטתו בשני בצורת וכו' וי"ל דאינו אסור אלא ברעב שיש לו קיצבה כגון אותו רעב שהיה בימי יוסף הצדיק שהיה זמן הרעב קצוב ז' שנים

עכ"ל, וכתב המגיה וז"ל אש"ה לתירוץ זה אכתי קשה על לוי ועיין לקמן בפ' מקץ עכ"ל, ולענ"ד לא קשה מידי דלוי לא היה יודע באותו זמן קיצבה לרעב, ודו"ק,:

ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים וכו', רבותינו אמרו עשור זה למעשרות היה עכ"ד, ואפשר לרמוז בנוטריקון מאה שערים מאה מעשר יו"ד דהיינו בכל מאה נותן עשרה למעשר:

ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים וכו', כתב הרמב"ן זלה"ה דאלו הג' בארות הם כנגד הבתי מקדשות שנים שנתחרבו בעו"ה ואחד שיבנה במהרה בימינו אכי"ר, ויתכן לרמוז טעמים למה נחרב בית ראשון ושני במ"ש הכתוב על שני בארות הראשונים דבית ראשון נחרב על עזבם את התורה כמ"ש על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי, וזהו אמרם לאמור לנו המים כי אין מים אלא תורה וגם חיבת לנו אמרו רז"ל שרומז לתורה כמ"ש הלנו אתה אם לצרינו, וכתיב תורה צוה לנו, ובית שני נחרב על שנאת חנם כמ"ש רז"ל וזה אומרו ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה ופי' רש"י ז"ל שטנה גושמג"ט בלע"ז וזה ר"ל טינא בלב, והיינו שנאת חנם ממש, והבית האחרון נאמר עליו כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ לרמוז למ"ש בגמ' על פסוק כי אתה אבינו וכו' ויצחק עונה להם שיאמרו כלפי שמים אתה ה' אבינו מעולם וכו' וזהו שאומר כי עתה הרחיב ה' לנו ולא אני הרחבתי כמו שאומרים ישראל וק"ל:

לא ידעתי יום מותי כתב רש"י ז"ל אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים וכו' שמא לפרק אבי אני מגיע שמא לפרק אמי וכו' יעו"ש אפשר לרמוז במלת מותי גימטריא הפר"ק אב"י א"ו אמ"י בדקדוק:

מה זה מהרת למצוא בני אמרו בב"ר מהרת למצוא הברכה בני אביך נתברך בן שבעים וכו' ואתה בן שלש ושש, ונראה דדריש מלת זה שהוא בגמטריא י"ב שנתברך י"ב שנים קודם אביו וזהו שאמר זה מהרת למצא בני שנתברכת בן ס"ג דהיינו י"ב שנים קודם אביו שהיה בן ע"ה כשברכו אחר פטירת אברהם שהיה בן קע"ה וכשנולד יצחק היה אברהם בן מאה שנים:

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי איפה הוא הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה, דרשו רז"ל שיעקב הביא ליצחק קרבן פסח כמ"ש רש"י ז"ל לעיל וכיון שאכל יצחק קרבן פסח נא יוכל לאכול מציד עשיו דהא אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן עכ"ד ואפשר לרמוז זה בתיבת ואוכ"ל מכ"ל שהם גמטרייא הפסח בדקדוק והרי כאילו אמר יצחק הוא הצד ציד ויבא לי הפס"ח בטרם תבא וק"ל:

ויאמר מי איפה הוא הצד ציד, וכתב רש"י ז"ל בשם המדרש שראה יצחק גהינם פתוחה תחתיו וכן [איפ"ה הו"א עם שבעה אותיות והכולל גמטרייא גהינם:

אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה למה לי חיים, אפשר לפרש בהקדים מ"ש רז"ל ע"ה דרבקה היתה גלגול חוה ויעקב גלגול אדם הראשון ובאה לתקן מה שפגמה שבשבילה נתקלל האדם ועכשיו היא גרמה ליעקב שיקבל הברכות מאת יצחק עכ"ד, ואם כן רבקה היתה מתפחדת שיעקב יקח אשה מבנות חת רשעה ותסיתנו לעשות עבירות ואם כן מה הועילה רבקה בביאתה לעולם הזה, וזה אומרה למה לי חיים, למה באתי עוד בחיים פעם שנית, ומה תועלת עוד בביאתי בגלגול כיון שתסיתנו אשה רעה ויתקלקל עוד הפעם ושל מגמתי הוא לתקן את יעקב, ודו"ק:

וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות פירש"י שמת ישמעאל והשיא' נביות אחיה לעשו והרב נחלת יעקב ות"ר פ' וארא מקשים למה לא פירש"י כן בפסוק ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון ותירצו בפשיטות דלמה ענין יאמר לנו הכתוב שמת עמינדב והשיאה נחשון בשלמא גבי ישמעאל להודיענו שמת אז ישמעאל ומשם אנו לומדים כמה שנותיו של יעקב באותו פרק לא כן בעמינדב ליכא לימוד ועוד נ"ל לתרץ דלעולם בכל מקום שכותב בת פ' ואחות פ' הוא לבדוק באחיה ואינו מוכרח שמת אביה והשיאה אחיה שבאמת דבר זה אינו מוכרח כלל אבל בכאן שרז"ל אמרו מגיד שמת אביה אינו מטעם שהזכיר שם אחיה כ"א מיתורא דקרא שאמר וילך עשו אל ישמעאל והול"ל ויקח את בתו אחות נביות ומה זה יתור נפיש ישמעאל בן אברהם תיבות אלו ללא צורך דהלא לאמונה בישמעאל עסיק קרא ומי לא ידע בכל אלה דהיה ישמעאל בנו של אברהם ומה צורך להזכירו משו"ה דרשו רז"ל שמת ישמעאל והשיאה אחיה דודאי זה היתור להזכיר לנו שם ישמעאל בן אברהם הוא לומר שנענש ישמעאל על שיעדה לעשו דכיון שעשו היה רשע ובסיבתו מת אברהם ה' שנים קודם זמנו כמ"ש רש"י לעיל לא היה לו לישמעאל שחזר בתשובה והיה בנו של אברהם ליתנה לו ומכל זה אמרו שמת ישמעאל והשיאה נביות ואעפ"י שלשון הגמ' (במגילה ד' י"ז) הוא ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות דנראה לכאורה דמאחות נביות דרשו מ"מ פי' הוא דהכתוב לא הול"ל כ"א בת ישמעאל ותו לא מידי ולא' אחות נביות כלל דמה צורך לומר בכאן מי היה אחיה זהו קושית הגמרא אבל התירוץ שמת ישמעאל והשיאה אחיה לא הוציאו כ"א מיתור הכתוב כמו שכתבתי וכעין זה תמצא בחידושי אגדות למהרש"א ז"ל שכתב וז"ל הוכרחו לומר שקדשה ישמעאל בחייו דאל"כ מנין לנו לומר דבאותו פרק מת ונראה דהוציאו זה מדכתיב וילך עשו אל ישמעאל

דמשמע בחייו הלך אליו לישא בתו וקדשו אז דאל"כ אל ישמעאל ל"ל ואח"ך כשמת השיאה נביות אחיה מדכתיב אחות נביות עכ"ל ודו"ק:

פרשת ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, כתב הרב פני דוד על פסוק וישובו המלאכים אל יעקב לאמר ר"ת אליה"ו אפשר שרמזו לו המלאכים שהיו מלאכים ממש דלא ימלט מעשו והוא אויב לנצח יהא מונח עד שיבא אליהו עכ"ד ובדרך הנז' אפשר דנרמז בפסוק ויצא יעקב "מבאר "שבע "וילך חרנה ר"ת משיח"ו כי אך יצא יצא יעקב לברוח מפני עשו ולא ישקוט ממנו עד בא משיח והיה בית יעקב אש ובית עשו לקש ועלו מושיעים בהר ציון והיתה לה' המלוכה:

ויקח מאבני המקום, מאבני נוטריקון א"ם בנ"י רמז למ"ש במדרש רבה ר' יהודה אומר י"ב אבנים . נטל אמר כך גזר הקב"ה שאני מעמיד י"ב שבטים אברהם לא העמידם יצחק לא העמידם ואני אם מתאחות זו בזו אני יודע שאני מעמיד שנים עשר שבטים וכיון שנתאחו ידע שהוא מעמיד שנים עשר שבטים עד כאן לשון המדרש וגם תיבת מאבני ראשי תיבות אם מתאחות יודע אני מעמיד י"ב בנים:

ויצוק עליה שמן, אפשר לפרש שיעקב אבינו ע"ה נצטער על בית המקדש שנחרב פעמים וזה הוא אומרו ויצוק מלשון צרה וצוקה שמן נוטריקון ששני מקדשים נחרבים:

ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים, יתכן שנדר לעשות צדקה וכמ"ש אחר זה וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך שדרשו רז"ל שיתן חומש מהכנסתו לצדקה וידוע מה שאמרו רז"ל על פסוק והיה מעשה הצדקה שלום שעושה יחוד בד' אותיות הוי"ה דהוא"ו רומזת בזרוע ה' בה' אצבעות יו"ד רומזת לפרוטה וה' אחרונה רומזת לחמש אצבעות של עני הרי סדר והיה ובזה ה' לי מדת רחמים במקום מדת הדין הנרמזת באלהים ועוד יש לפרש והיה ה' לי לאלהים דפירש"י שלא ימצא פסול בזרעו ואמרו בזהר הקדוש על פסוק וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך שכיוון יעקב שיפריש אחד מן בניו מעשר לעבודת השם וזהו והיה ה' לי לאלהים שהוא ר"ת לוי שיקדישו לעבודת ה' יהיה לאלהים ורמוז בשם אלהים הלוי מסטרא דדינא וק"ל:

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, אפשר במ"ש בזוהר בתיקונים סי' ס"ג דשם מ"ה הוא עישור של אמת שהוא גימטריא תמ"א וכיון דיעקב אחוז במדת' אמת כדכתיב תתן אמת ליעקב ואם כן העישור הוא שם מ"ה אעשרנו לך דידוע דשם מ"ה הוא במדה הרומזת לשם יעקב:

והנה אמרו בכתובות ד"נ שנדר יעקב ליתן החומש דהיינו שני מעשרות שהוא עשרה מכל חמישים וישארו לו ארבעים וזהו שאומר וכ"ל שהוא גימטריא כל אשר תתן לי יהיו לי גימטריא ארבעים בשביל שעש"ר אעשרנו לך שעשרה מנ' אעשרנו לך.

ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, יש לחקור למה בבת אחת א"ל שיעבוד עמו שבע שנים הלא הי' יכול להתפשר עמו בפחות ויתחיל בשנה אחת או ב' עד שלבן יאמר שבע שנים ולא פחות ויש לומר דזהו שמקדים לנו הכתוב כאומר אל תתמה על החפץ כיצד יעקב מאליו ומעצמו הוא יהיה אומר שבע שנים בהיות שאהב יעקב את רחל ומכח אהבתו נראה בעיניו כי שומתה גדול ועצום ואפי' שבע שנים היו בעיניו כשום הזול הרבה והתחיל בסך זה להתפשר אח"כ על יותר מזה בחושבו כי גם בעיני לבן רחל חשובה בעיניו כמו בעיני יעקב ובודאי לא יתננה לו כל כך בזול בהיות שהאוהב מחשיב הרבה חפץ אהבתו ונראה לו כי כן כל העולם חושבין כמותו, א"נ אפשר שידע יעקב ברוח הקודש שעתידה למות אחר שתלד שני בנים ובאהבתו אותה רצה להרחיק הזמן כדי שתהיה אצלו שבע שנים קודם שתנשא לו והיינו טעמא דקאמר ברחל בתך הקטנה שחס עליהעל היותה קטנה ושלא תמות בכל כך קצרות ימים:

ויאמר לבן אל יעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה משכורתך, נראה לפרש דרך פשט בהקדים מ"ש רש"י ז"ל לעיל על פסוק ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא שאמר לה יעקב שהיה אחיו ברמאות וא"כ זהו כונת לבן באומרו הכי אחי אתה כיון שאתה אמרת שאתה אחי ברמאות א"כ איך יתכן שתעבדני חנם זה ודאי אינו הלא דבר יש לך שאתה משתכר ממנו ואני איני יודע מהו שאי אפשר שתעבדני חנם אין כסף וזהו אומרו נא בלשון בקשה הגיד' נא לימהיכן משכורתך ומה אתה גוזלני:

ויאמר יעקב הבה את אשתי וכו' בב"ר א"ר אייבו אפי' אדם פריץ אינו אומר בלשון הזה וכו' אלא כך א"ל הקב"ה שאני מעמיד י"ב שבטים עכשיו הרי אני כבן שמנים שנה ואם איני מעמידם עכשיו אימתי אני מעמידם וכו' עכל"ה נראה דהמדרש דריש זה מתיבת הב"ה גימטריא י"ב גם אפשר כי מלא"ו גימטריא ע"ז שכן היה לו כשנכנס לבית לבן ע"ז שנים וזה"ש שהרי ימי כשבאתי היו ע"ז וכבר עברו י"ג שנים אימתי אני מעמיד השבטים:

הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, יתכן לפרש במ"ש במדרש בעון נדרים אשתו של אדם מתה שנא' מתה עלי רחל, ובגמרא אמרו בעון נדרים בניו של אדם מתים (ועיין בזה להרב פתח עינים דף ל"ד ע"ג במסכת שבת) וא"כ יפה אמרה רחל ע"ה הבה לי בנים כיון שאתה עשית נדר גדול לאלהי ישראל ומי יודע אם תאחר לשלמו ואדביני ביני אם

יהיו לי בנים הרי נתפסים בעוניך ואנכי נקיה ואם אין מתה אנכי, כי אנכי עקרת הבית ומתה בעוניך כמ"ש במדרש ודו"ק:

באשרי כי אשרוני בנות א"ר לוי לא לן אשר באכסניא כל ימיו עד כאן לשון הילקוט חדש משם המדרש וכתב המפרש וז"ל לא לן כיון שהיה עשיר ושקט ושליו במקומו ולא היה צריך לנוד ממקום למוקום לסחורה כדרך האנשים ולא מצאתי לזה רמז אלא נראה דהכי גמירי ואחר המחילה לא ידעתי איך כתב דהכי גמירי ובעל המדרש אינו מוציאו מן הפסוק שהביא ולמה סמך דבריו לפסוק באשרי ויותר היה ראוי לדורשו על פסוק מאשר שמנה לחמו ולע"ד נראה דיש רמז בפסוק באשרי כי אשרוני בנות דכיון שלא היה לן באכסניא ודאי היה לן בביתו זו אשתו וזהו אומרו כי אשרוני בנות וזה פשוט:

כי כל העושר אשר הציל אלד"ים וכו' כתב רש"י הציל לשון הפריש וכן כל לשון הצלה שבמקרא וכו' ק"ק למה לא פירש כן לעיל על הכתוב ויצל אלד'ים את מקנה אביכן ויתן לי ונ"ל לתרץ דבפ' ויצל אלד'ים היינו יכולים לומר שפי' כמ"ש במדרש ויצל כזה שמציל מן הנצונות לא כן בכאן מוכרח לפרשו לשון הפרשה ומכאן נבנה אב לומר כל הצלה שבמקרא לשון הפרשה הוא ואם תקשה מההיא שאמרו בבראשית רבה כזה שמציל מן הנצולות גם שם יכולין לומר שעיקר כוונתם לפרש הצלה לשון הפרשה שכן פי' מציל מן הניצולות הוא כמו בוחר הטובות מן הגרועות וכמ"ש המתנות כהונה וא"כ שם ג"כ נפרשהו מלשון הפרשה ולא מלשון בתירה ומשו"ה לא כתב רש"י פירושו אלא על פסוק זה דבעושר לא שייך לומר בחירה אלא הצלה אבל למעלה בפ' ויצל היינו יכולין לדחות ולומר דפי' לשון בחירה וכמו שהיה נראה מפשט המדרש ודו"ק:

וראיתי בהרא"ם ז"ל שכתב וז"ל כל הצלה שבמקרא הוא לשון הפרשה בב"ר אמרו ויצל אלד'ים כזה שמציל את הניצולות עכ"ד ולא פי' לנו אם כוונתו להביא ראיה לרש"י ז"ל או מקשה עליו ואם כוונתו להביא ראיה קשה למה רש"י לא פי' על ויצל אלד'ים כמש"ל, **והנה** בס' הערוך הביא גירסת המדרש הנז' בלשון הזה ויצל אלד'ים כזה שמציל מן הניצוצות ופי' כפי' המתנות כהונה אלא דאם כנים הדברים שכן הוא לשון המדרש מה נעמו דבריו לפי מ"ש רבותינו ז"ל דיעקב אבינו הוציא ניצוצות הקדושה מצאן לבן שהיו בהם נשמות ישראל וזהו אומרו ויצל אלד'ים כזה שהוא מציל מן הניצוצות והיינו שמוציא מן הניצוצות הקדושה שהיו בצאן לבן ויתן יעקב.

פרשת וישלח

הצילני נא מיד אחי מיד עשו, דורשי רשומות אמרו כי התפלל על מעשה דהמן ר"ת הצילני נא מיד כמ"ש הרב נח"ק ובעה"ט כתב אם יבא והכני שנים במסרה ואידך אם

יוכל להלחם בי והכני מה יעקב נתיירא אף דוד נתיירא מה יעקב נרדף אף דוד נרדף, וכשם שיעקב ניצול מעשו כך דוד ניצול מגלית וזכות יעקב עמד לדוד עכ"ד, נמצא שיעקב התפלל על אלו הצרות כולם, ועפ"י מ"ש המקובלים אלו המקרים ענינם אחד, דכתב האר"י ז"ל דהמן היה גלגול עשו ומרדכי ניצוץ יעקב, וכתב בספר גולל אור דגלית היה ז"א דקליפה כנגד יעקב בקדושה משום זה רצה לבטל ק"ש סוד היחוד ע"ש וא"כ הצילני נא מיד אחי עתה וגם מיד עשו לאחר זמן בגלגול החוזר והנה בס"ת מי"ד אח"י מי"ד עש"ו הוא דויד לרמוז לזה שבזכות יעקב ניצול ויתכן דבא שם דוד ביוד מלא שהוא בגמטרייא כ"ה עם הכולל מפני שהרג לגלית בסוד ק"ש שיש בו כ"ה אותיות וכמ"ש בזוהר:

ושמתי את זרעך וכו' אשר לא יספר מרוב, אפשר לפרש בהקדים מ"ש בגמרא דכתיב והיה מספר בני ישראל וכתיב אשר לא ימד ולא יספר דמשמע דלא יש לו מספר וכיצד אומר והיה מספר ותירצו כאן בזמן שעושים רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושים וחקרו המפרשים האם יהיה הדבר שהיו ישראל ח"ו אינם עושים רצונו של מקום וחזרו תיכף ומיד בתשובה האיך יתקיים ברגע ריבוי זה אשר לא ימד ולא יספר ותירצו הענין הוא דאינו על המספר ממש כ"א יהיה הריבוי בהיותם כ"א חשוב מצד מעשיו וחביבותו כרבים כמו שאמרו רז"ל על הפסוק ביהושע ויפול מן העם כשלשים וששה איש שלא היה כ"א יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין וכן ע"ז הדרך ובזה יתפרש הפסוק לא יספר הכונה מרב מצד רבנותם וחשיבותם הרב רב עם אל כי רב הוא וכל אחד שקול כרבים ולא מצד המנין:

כי אמר אכפרה פניו אולי ישא פני, לעיל כתבתי פ' וירא משם הזוהר דאולי כינוי לשכינת עוזינו והנה ארז"ל דכשהשתחוה יעקב לפני עשו לא היה לעשו שהשתחוה כי ח"ו שיעקב השתחוה לראש הסט"א כ"א השתחוה לשכינה כדי שיצלהו עד גשתו עד אחיו שהיה מתירא ממנו, וזהו שאומר אולי ישא פני, זהו העיקר ועל ידי סייעתא דשמייא אוכל לכפר פני עשו וק"ל:

והוא צולע על ירכו וכו', רבי יהושע הווה סליק לרומי וכיון דאתא לעכו נפק רבי חנינא לקדמותיה אשכחיה דהווה מטלע על ירכיה, אמר ליה דמי את לסבך דכתיב והוא צולע על יריכו ע"כ בב"ר, ולכאורה קשה מאי חכמה איכא בזה, ועיין ידי משה מ"ש פירוש, ואפשר כמ"ש הרב ידי משה על ויותר יעקב לבדו שכיון שיעקב התחיל לעבור מעבר יב"ק הלכו להם מלאכי חוצה לארץ ועדיין מלאכי ארץ ישראל לא היו עמו, ומשום זה נשאר לבדו וניזוק, ואם כן כיון שבא ריב"ל לעכו שהוא סוף תחום ארץ ישראל מדרך ים

לדרך רומי היה ממש כיעקב אבינו ומשום הכי ניזוק, א"נ אפשר לומר דרמז לו לריב"ל שהוא ג"כ עתיד לידמות ליעקב שיוכל עם מלאך המות שהוא שרו של עשו כמ"ש בגמרא במעשה דריב"ל שמלאך המות הוליכו לגן עדן וכו' וא"ך ריב"ל היה כמו יעקב וישר עם המלאך ויוכל, בכה ויתחנן צו להשיב לו חרבו, ועוד כמו שיעקב אבינו לא מת, כך ריב"ל לא מת, ונכנס חי לגן עדן, ואם כן יפה אמר רבי חנינא דמי את לסבך, ועל זה הביאו המדרש מפני שדברי חכמה הם ודו"ק:

עוד אפשר לומר שרמז לו שריב"ל היה גלגול קהת כמ"ש בספר גולל אור בשם הרב"ע והיינו שאמר ליה דמי את לסבך, שיעקב היה זקנו של קהת:

אחי יש לי רב, יהי לך אשר לך, ומצינו שיעקב אמר לו בלשון דומה לזה בקצת שינוי, כי מגני אלהים וכי יש לי כל, ויש לחקור טעם השינוי הזה ויתכן שעשו אמר יש לי רב פי כסיל מחתה לו ס"ת שב"י דכל מה שיש לו הוא מן העשק אשר עשק וכולו שבוי מן אחרים לא כן יעקב השיב לו כי מה שיש לי אלהים נתנו לי ואמר יש לי כל ס"ת שלי כי כל העושר שיש בידי נתנו לו הי"ת בקנין גמור כי שלי ג"כ ר"ת ה' שהיה לנו וגם שויתי ה' לנגדי, ובדרך אחרת אפשר לפרש פסוק הנז' בהקדים מ"ש הרב שמשון מאסטרופולי זיע"א הביאו הרב מדבר קדמות מערכה ז' על פסוק ותזכי על שמך דר"ת יעקב רחל לאה הוא שם קליפת לר"י המסיתה לאדם לזנות ע"ש, ונקדים עוד מ"ש הרב פני דוד פרשה זאת דעשו היו בו ניצוצות קדושה נכבדות וכ"ש דבאורך הגלות באדום עשוק עשק כמה ניצוצות בעו"ה וידוע דהיינו עשו היינו שטן ונחש ר"ת שמו שהוא עשו שטן ונחש ראש הפעור והסט"א וידוע מ"ש רז"ל דבצאן לבן היו מגולגלות נשמות ישר' ויעקב אבינו ע"ה הוא היה מברר אוכל מתוך פסולת והשיב כל הניצוצות למקום הקדש, וא"כ כשראה עשו שנתן לו מנחה מאותם הצאן חשב בלבו כי זה שפע ניצוצות הקדושה שהוא נותן לו כי לא ידע כי יעקב נתן לו מן הבא בידו שהיו כולם בעלי מומין כמ"ש רז"ל, ועל כן ההוא אמר בדרך גאוה יש לי רב ר"ת קליפת נר"י וס"ת שב"י כי בזאת הקליפה בטן רשעים מילא כריסו זיני ועושק בעו"ה כמה ניצוצות ולא די זה אלא "יהי "לך "אשר לך ר"ת אלי וס"ת ירך לרמוז לו שגם יעקב יש לו עון הירך דהרי מלאך שנגע בכף יריכו היה שר של עשו וע"ז שלו, וא"כ גם לך ענין זה, ולקושטא דמלתא יעקב נתן לו המנחה כדי שבסוף הגלות יוציא בלעו ויחזיר לו פרי פירות וולדי וולדות, וכמ"ש מהר"ש פרימו הביאו הרב פרשת דרכים ויחזיר לו בדין כל מה שעשק מן הקדושה:

ויענו בני יעקב אל שכם ואל חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם, לכאורה אין הלשון מדוקדק דנראה שהיה לו לומר ויענו וכו' וידברו במרמה ועוד קשה

וידברו אומרו אשר טמא את דינה אחותם דנראה כאילו הם דברו דברים אלו אשר טמא וזה לא יתכן דמה להם לומר דבר ידוע ושהוא יסוד הענין, ועוד קשה מושכל כל ענין זה לכאורה כי איך יעשו בני יעקב דבר זה להרוג אותם אחר שקיבלו עליהם המילה כל העם מקצה והם כמעט גרים ולמה לא הרגו אותם קודם הקצור קצרה יד גבורתם והלא אח"ך עשו מלחמות גדולות ועצומות וכמ"ש בספר הישר יעו"ש ולתרץ כל זה נקדים מ"ש בספר הנז' וז"ל אך חדקם בן פרד אבי חמור וששה אחיו לא מלו כי היה דבר בני יעקב נמאס בעיניהם ויחר אפם מאד על הדבר הזה וכו' ויהי כשמוע שכם וחמור וכל אנשי העיר את דברי חדקם ואחיו ויפחדו ויראו מאד וינחמו על כל אשר עשו ויענו שכם וחמור ויאמרו כל הדברים אשר דברתם אלינו נכונים עתה אל תאמרו ותחשבו בלבבכם כי מאהבת העברים עשינו את המעשה הזה וכו' ויהי כאשר נמצא את חפצנו מהם ושבנו עליהם ועשינו להם את הדבר אשר תאמרו אלינו ואתם חכו עד אשר יתרפא בשרינו ועשינו להם את אשר היה עם לבבנו ודינה בת יעקב שמעה את הדברים האלה וכו' ותמהר ותשלח את נערה אחת אל יעקב ואל אחיה לאמר וכו' עכ"ל השייך לענינינו, מבואר מזה דלפי האמת עשו כדין בני יעקב להרוג אותם שכבר הם בלבם היו רודפים והבא להורגך השכם להורגו אלא דמקודם שנגלה דבר זה לבני יעקב בשליחות דינה הם כבר היה להם חששא זאת דמרשעים ודאי יצא רשע ולא היו בוטחים שימולו בלב שלם ושיקבלו עליהם התנאי בלתי רמאות ומרמה ודבר זה היה מיוסד בהשכל ובינה דהא הם טמאו את דינה ועברו על מצות בני נח וכל העם לא מיחו בהם וא"כ נגלה הדבר שהם רשעים ובודאי דלא יקבלו לימול כ"א באיזה תחבולה ומרמה אשר הסתירו במצפוני לבם הרע כי כן השכל מחייב ובני יעקב בחכמתם ירדו לעמקי לבם וידעו בודאי דברשיעי עסיקינן ועם עקש תתעקש כתיב ועשו גם הם תחבולה ופרשו רשת לרגלם:

ומעתה זה יהיה שיעור הכתוב ויענו בני יעקב אל חמור ואל שכם בנו אשר באו המה במרמה לרמותם וידברו דברים רכים ושנאה מסותרת והעד לזה הוא אשר טמא את דינה אחותם דבר המוכיח בהוכחה גמורה כי האנשים האלה רשעים גמורים הם ואין אמונה בהם ולא יעשו מה שהבטיחו אלא כוונתם להרע לנו אח"ך וכמו שבאמת כן היה הדבר והמה ראו אחרית דבר מראשיתו ותיבת במרמה קאי על חמור ושכם בנו וכמש"ל:

ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלהים, אפשר לפרש בהקדים מ"ש מוהרח"ו ז"ל בליקוטי תורה על תהלים כ"ג מזמור לדוד ה' רועי וז"ל הנה ידוע כי בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא דא"א ועל הארה הזאת היה מתפלל דוד שיאירו בו ש"ע נהורין דבמזלא כלילן וכו' והנה ש"ע הם ב"פ א"ל (אל"ף למ"ד) וז"ס

האל הרועה אותי מעודי עד היום הזה וכן האלהים הרועה גימ' ש"ע (עם הכולל) וכו' והיה מבקש ששפע זה יבא ע"י נתיב ז"א למדתו נוקבא וז"ש ינחני במעגלי צדק ואז יתוסף רכ"א נהורין בנוק' כי תחילה אין לה רק ק"ן וכו' עכ"ד וגם במזמור פ"ד על פסוק גם צפור מצאה בית ודרור קן לה כתב הנה יש ש"ע נהורין כמנין צפ"ר והם מצאו בית להאיר בזו"ן אבל ודרור היינו הנוקבא שמיטה דרור תתאה ק"ן לה יעו"ש ויתכן שיעקב אחר שניצול מעשו ונולדו לו השבטים ועשה את כל הכבוד ועושר ההוא דהיינו בני חיי ומזוני שהיה לו כראוי אז בנה מזבח ויקרא להמקום אל בית אל ב"פ אל במילוי הם הש"ע נהורין כדי שימצאו בית בזו"ן לעולם כי ש"ם גימ' ש"ע נגלו אותם ש"ע נהורין ועל ידם היו לו בני חיי ומזוני והיינו כי שם נגלו אליו האלהים כמ"ש האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה ודו"ק וא"ש ההי"ב:

כתם הילקוט חדש ערך יעקב סימן קפ"ז וז"ל יעקב נענש על שאיחר נדרו נכשל בשלש עבירות ג"ע ושפיכות דמים וע"ז ע"ז דכתיב הסירו אלהי הנכר וכו' ג"ע ותצא דינה, שפיכות דמים דכתיב עלה בית אל וכו' עכ"ל, וכתב המאסף וצריך עיון ע"ש נראה דקשיא ליה מהו שפיכות דמים, ומאי מייתי מפסוק עלה בית אל, ונ"ל דזה יובן במ"ש התוספות על התורה פ' וישלח שהביאו מן המדרש דרחל מתה בעון שאיחר נדרו כמ"ש רז"ל בעון נדרים אשתו של אדם מתה כמ"ש אם אין לך לשלם למה יקח וכו' והקשו התוספות דמיתת רחל היתה אחר שאמר לו קום לך בית אל, ואפשר דאין מוקדם ומאוחר בתורה יעו"ש, [וגם בתוספות הנז' פרשת ויצא שכתבו דנכשל בשפיכות דמים במעשה דשכם דכתיב ויקחו בני יעקב איש חרבו ע"כ],

ואם כן נוכל לומר דכוונת בעל המדרש הוא להוכיח כי מיתת רחל היתה קודם שאמר לו הקב"ה קום עלה בית אל מדאמר לו עלה מכלל שהיה חוץ לירושלים וא"ך ודאי שכבר מתה רחל ונקברה בדרך אפרת, ואם תאמר דמתה אחר הצווי מ"מ קודם שקיים נדרו מתה דהרי כבר היה בבית אל ועבר דרך אפרת, ואי אפשר לומר שחזר לצאת שהרי ציווהו הקדוש ברוך הוא ושב שם ודו"ק:

פרשת וישב

לך נא ראה את שלום אחיך, כתב הילקוט חדש ערך יעקב הנה יעקב חטא במה ששלח את יוסף בני לויה ובזה פגם ביחוד ולכן כשפגע ביוסף קרא ק"ש לתקן היחוד ועם כל זה לא תקן והוצרך להתגלגל בר' עקיבא למסור נפשו על קדוש ה' ע"ש ואפשר לרמוז שאותיות עקיבא הם יעקב א' לרמוז שנתגלגל על ענין אחד שהוא היחוד ועוד רבי עקיבא

היה בן יוסף לרמוז שבא יעקב בגלגול ר' עקיבא ע"ד בנו יוסף וק"ל גם ב"ן גימטריא לויה ע"ה.

כתב הילקוט חדש ערך יעקב סימן ע' וז"ל יוסף ארבעים שנה היה משנה לפרעה וארבעים שנה מלך לעצמו הדא הוא דכתי' ויקם מלך חדש עכ"ל משם פרקי רבי אליעזר סימן י"א ולכאורה לא יש ראיה מפסוק הנז' ואפשר לרמוז כי ויקם גימטריא יוסף דהיינו מלך החדש היה יוסף גימטריא ויק"ם, ועוד ויק"ם נוטריקון וימלוך יוסף קודם מ' וק"ל:

והוא נער את בני בלהה ואת' בני זלפה נשי אביו, לכאורה נראה כמו ללא צורך אומרו נשי אביו וכי אכתי לא ידעינן דנשי אביו נינהו אבל לקושטא דמילתא דבר גדול רמז לנו בתיבות אלו והוא בהקדים מ"ש בס' הישר פ' וישב שכתב וישב יעקב בעמק חברון וכו' ותמת לאה אשת יעקב בת נ"א שנה בחברון וכו' וא"כ הפסוק רמז לנו דבאותו פרק באותה אשה רבה שמתה והנה היא לאה לא נשארו בנשי יעקב אלא בלהה וזלפה ותו לא והיינו נשי אביו הנותרות באותו מצב לאביו.

ויספר אל אביו ואל אחיו, פירש"י לאחר שסיפר אותו לאחיו חזר וסיפר אותו לאביו בפניהם וכתב הרא"ם וז"ל כי קודם זה ויספר אותו לאחיו ואמר דחזר וסיפר אותו לאביו בפניהם ולא וחזר וסיפר אותו לאביו ולאחיו מפני שלא תפול מילת סיפור רק על הפעם הראשונה שהוא סיפור חדש לא על השנית וכו' יעו"ש ומקשים על הרא"ם ז"ל דהרי הוא עצמו כתב בפ' משפטים על פסוק ויספר משה אל העם בהפך מזה שכתב שם וז"ל והרמב"ן טען ואמר ואינו נכון שיהיה על המשפטים שנצטוו בני נח ושנאמרו להם במרה שכבר שמעו וידעו אותם אלא בחדשות אשר יגיד ולא ידעתי מי הגיד לו זה כי הנה הרד"ק ז"ל כתב בשרש נגד ענין כולם ענין סיפור אלא שענין ההגדה יבא גם על החדשות ולא כן ענין הסיפור כי לא יבא אלא על הדבר שנעשה או נאמר עכ"ד, ולע"ד נראה דליכא קושיא כלל ואין הדברים סותרים ולא מנגדים זל"ז ולא ראי זה כראי זה ושניהם יש להם ישיבה אחת בעולם השכל אעפ"י שהלשונות קרובים זל"ז המושכלות רחקו כמטחוי קשת ועתה שמע לקול דברי חכמים בנחת בפ' משפטים לא בא הרא"ם כ"א לסתור יסוד זה בעיניו שיסד הרמב"ן ז"ל שהסיפור לא יאמר על דבר שכבר נאמר זהו עיקר תמיהת הרא"ם על דבריו דיסוד זה אזיל בתר איפכא מן פשט הדברים ומדברי הרד"ק שהרי הרד"ק בעשותו הפרש בין הגדה לסיפור לא מצא להפריש ביניהם כ"א בהפך ממ"ש הרמב"ן דהגדה יכולה להיות על דבר שאומר מעצמו לא כן סיפור לא יאמר כ"א על דבר שנעשה כבר או נאמר והמשל בזה אם הרב אומר לתלמידו רצוני שתלמוד מסכת פ' התלמיד יכול לומר רבי הגיד לי שרצונו שאלמוד מסכת פ' אבל לא יוכל לומר

סיפר לי רבי שרצונו שאלמוד מסכת פ' מפני שספור הוא דוקא דבר שכבר יצא טבעו בעולם בין באמירה בין במעשה:

וא"כ יסוד הרמב"ן ז"ל שאדרבא הסיפור הוא דוקא בחדשות הוא דבר זר מאד וזוהי תמיהת הרא"ם ז"ל דמנ"ל הא אבל מ"ש הרא"ם בפ' וישב ענין אחר הוא מכל וכל ואם התיבות קרובות לא קרב זה לזה במכוון כי מי יוכל להכחיד שדבר שכבר ספרו אדם לחבירו היום שאם יחזור לאומרו לו פעם שנית לא יצדק למדקדק בלשונו לומר עליו פועל ותיבת ספור בודאי מי שיכתוב כן או ידבר כן אינו בקי בהוראת המחשבה בדיבורו כי מן הראוי היה לו להשתמש בפועל אחר להגיד מחשבתו, ובמציאות זה הכתוב הול"ל בפעם ראשונה ויספר אותו לאחיו ולאביו וחזר לאומרו לאחיו או כיוצא בזה ולא יצדק לומר ספור על פעם שניה ואם תקשה מענין זה למ"ש רש"י על ויספר משה אל העם שאמר להם לשון ספור והיה לו להשתמש בתיבה אחרת בזה לא נכנס הרא"ם ז"ל בפ' משפטים לא נכנס שם הרא"ם להושיע לרש"י מתפיסת הרמב"ן ז"ל כ"א לתמוה על הרמב"ן דוקא על היסוד שיסד דוק ותשכח כי זהו המשך לשון הרא"ם כאן ושם ואם תרצה לתרץ על רש"י שפי' ויספר משה על דבר שכבר ספר נאמר דסיפור החלום שני פעמים ביום אחד אינו דומה כלל לסיפור משה לישראל ממצות מרה אעפ"י שכבר הם ידעו אותם דשם משה מספר להם שהקב"ה הזהירו לומר להם מצות אלו עכשיו כדי שיקבלו אותם מחדש ויאמרו עליהם נעשה ונשמע ככתוב שם, וע' הו"ר שנראה מדבריו שרצה לדרוך בדרך שכתבנו אלא שיצא לחלק בין ספור ישנות עם חדשות לחדשות בלחודייהו והוא ללא צורך כי הרא"ם ז"ל לא נכנס בכל זה.

וימצאהו איש והנה תועה בשדה, ג' במסרה והנה תועה בשדה, חמורו תועה, אדם תועה מדרך השכל, אפשר שרומז למ"ש האר"י ז"ל דהרשע המתגלגל פעם ראשונה בדומם ואח"כ עולה לצומח, ואח"כ לבעל חי ואח"כ לבעל חי מדבר, וזהו והנה תועה כשחטא וראוי לבא בגלגול הנה הוא בשדה שבו דומם וצומח ואח"כ חמורו תועה שבא בבע"ח שאינו מדבר כחמור ואח"כ כשנתקן יותר בא באדם בדרך שיוכל להיות לו שכל לחזור בתשובה שלמה ולתקן לגמרי מה שהיה קודם לכן אדם תועה וחוטא:

והבו"ר ריק אי"ן ב"ו מי"ם, ר"ת אברהם בלא וא"ו דתיבת והבור יתכן דעמד לו זכות אברהם שהיה חופר בארות לבנים כעין מ"ש רז"ל באותה תינוקת שעליה אמר רחב"ד אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו.

ותקח המילדת ותקשור על ידו שני, כתב רש"י ארבעה ידות כתובות כאן כנגד ד' חרמים שמעל עכן שיצא מזרח וי"א שמעל בד' דברים שלקח אדרת שנער ושני חתיכות כסף

של מאתים שקלים ולשון זהב עכ"ל ויש רמז לענין זה שהיה ע"י יהושע שהביאו לעכן ולקה בר"ת פ' זה המילדת "ותקשור "על "ידו "שני ר"ת יהושע ועוד רמז לדברי הי"א שכתב רש"י כנגד ד' דברים שלקח בראשו תיבת אשר על ידו השני דתיבת אש"ר ע"ל נוטריקון "עכן "לקח "לשון "אדרת "שנער רי"ש רמז למאתים שקלים:

חלום חלמנו ופותר אין אותו, קשה לכאורה מהיכן היו יודעים דפותר אין אותו והרי לא היה להם זמן לבקש פותרים עדיין וגם זאת שהם היו בבית האסורים ואיך יוכלו להביא, אצלם פותרים כדי לידע היש פתרון לחלומותם ונ"ל לפרש שזה היה ממש כונתם שהיו מצטערים שלא היה לאל ידם להביא אצלם פותרים לפתור חלומותם מחמת שהיו בבית כלא וזהו אומרם ופותר אין אותו ולא אמרו ופותר אין לו ודו"ק:

פרשת מקץ

והנה שבע פרות יפות מראה ובריאות וכו', הנה בפתרון חלומות פרעה לא מצינו טעם למה נראו לו פרות להורות על שני רעב ושובע ובשלמא חלום השבולים נראה שהוא דבר מקביל בענין שהיה אבל פרות מאי שיאטייהו להורות על התבואות ויתכן דפרות יפות מראה לא באו כי אם להורות על פותר החלום כי כן פרות אותיות פותר וגם הפותר היה יפה תואר ויפה מראה כמו הפרות וכמש"ה ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה וגם כי הוא נקרא בן פורת אותיות פרות ופותר ועפ"ז יבא על נכון הכתוב ויקרא אל כל חרטומי מצרים ואת כל חכמים ויספר פרעה להם את חלומו ואין פותר אותם לפרעה כי יש לדקדק בכתוב אומרו ואין פותר אותם וכו' אותם דכתב קרא לשון רבים ואין זה דרך הכתוב לסמוך על רבוי שלא הזכיר ואם שנוכל לומר בכוח דקאי על שתי חלומותיו הלא הוא הזכיר בפועל חלומו ואין פותר אותו הול"ל אלא דהכונה היא שבאותם החכמים לא נמצא פותר הנרמז בחלום הפרות כמו שאירע ליוסף שהיה רמוז בו בכל ענייניו:

ואח"כ מצאתי בלקוטי תורה למהרח"ו ז"ל פ' וישב שכתב על פי סודן של דברים שכתב וז"ל ואז נקרא בן פורת יוסף ונעשה פותר החלומות עכ"ל ובהגהת מהרח"ו כתב דפרות ג"כ רומז לענין זה מ"ש ועלץ לבי שמה שפי' על פי הפשט יש בו שייכות זל"ז עפ"י הסוד, אח"כ מצאתי בשל"ה שכתב בשם מהר"ש פ' ויחי פ' צ"ט וז"ל וכי פורת לית יוסף הוא אלא מהו בן פורת שע"י פרות נתגדל עכ"ל וא"כ שפיר אמרינן דפרות רמז ליוסף.

ותרעינה באחו, לכאורה יש להתבונן מה רמז בחלום רעיה זו באחו ועל מה נאמרה דווקא בפרות הטובות ולא בפרות הרעות וגם בחלום השבלים יש שינוי בין הטובות להרעות דבטובות נאמר עולות בקנה אחד וברעות לא נאמר כן.

ואפשר לפרש בהקדים תמיהא אחרת שמצאנו בדברי יוסף בפתרון החלומות שאמר הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל ארץ מצרים דהיינו השבע לא יהיה כ"א בארץ מצרים דוקא לא כן הרעב אמר וכילה הרעב את הארץ ולא יודע השבע בארץ דמשמע שבכל העולם יהיה רעב וכמו שנתאמת אח"כ כמ"ש הכתוב ויהי רעב בכל הארצות וקשה מנ"ל ליוסף לפתור דבר זה מן החלום דהשבע הוא דוקא בארץ מצרים והרעב בכל הארצות ונ"ל דחדא מתורצת בחברתה דיוסף ע"ה הוציא מן התיבות ותרעינה באחו דמורה שזה השבע אינו כ"א במקום זה והיינו למצרים דוקא:

וכן בשבלים נאמר בקנה אחד דמורה על מקום אחד ובודאי דמורה על מצרים ששם נראה החלום (ועור אח"ד נוטריקון "ארץ "חנס "דוקא) ועוד אפשר לרמוז בתיבות היתירות בפרות ושבלים הטובות שהם ותרעינה באחו, ועולות בקנה אחד, דאלו השבע שני שבע יהיו מתנהגים על יד יוסף ע"ה וזה רמוז בר"ת באח"ו בעצת "איש "חכם "ונבון, וגם בקנה גמטריא יוסף ע"ה כמ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל ובזה לא קשה למה יעץ יוסף לפרעה ואמר ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם כמו שהקשו המפרשים דהיועץ למלך נתנוהו ובזה אתי שפיר כי אלו הדברים הם פתרון החלום ממש:

ויקץ פרעה והנה חלם יש לדקדק אומרו והנה חלום ומלבד מ"ש רש"י אפשר לומר דהכונה היא דלא נשכח ממנו החלום כמו שנשכח לנבוכדנצר כמ"ש רז"ל על ותפעם רוחו ובנבוכדנצר נאמר ותתפעם רוחו שתי פעימות ששכח גם כן החלום ובכאן לא היה כן אלא והנה חלום בידו שלא נשכח ממנו.

ועתה ירא פרעה וכו' צריך לדעת יוסף למה לו ליתן עצה לפרעה היועץ למלך נתנוהו הלא לפתור חלום נקרא לפני פרעה ולמה לו להוסיף מדיליה ותו מהיכן ידע שיהיה תיקון לבטל הגזרה והלא אם יהיה תיקון באיזה אופן הרי נתבעלה הגזרה בחלק ולא נודע כי באו אל קרבנה ומנא לן דבר זה:

ואפשר לפרש שהוא למד זה הענין מן החלום עצמו כי הנה יש קצת שינוים בפסוקים דבחלום של השבלים לא נאמר ולא נודע כי באו אל קרבנה כמ"ש בחלום הפרות ובפתרון בשבע שני רעב אמר יהיו ולא אמר הנה כמו שאמר בפרות שבע שנים הנה ולמה בשבלים שינה ואמר יהיו שבע שני רעב וחדא מתרצת בחברתה דמה שיעץ יוסף ועתה ירא פרעה וכו' למדו מהחלום עצמו שמצא כמה שינוים בפעם אחד בחלום הפרות ראה הענין מבלי תיקון שאמר ולא נודע כי באו אל קרבנה והשבע שני רעב מוכרחים כמ"ש שבע שנים הנה מוכרחים ובחלום השבלים לא נאמר כי אם יהיו שבע שני רעב שנראה לשון תנאי יהיו שבע שני רעב אם לא יצברו בר אבל אם יצברו בר יהיה להם

תיקון והראיה כי לא נאמר בפעם הזאת ולא נודע כי באו אל קרבנה ומזה למד אם יקבצו את כל אוכל שבע שני השבע לא תפסד התבואה ויהיה להם למשיב נפש בשבע שני הרעב ודו"ק:

איתא במדרש אבכיר הביאו הילקוט חדש ערך דור יעקב סימן קע"ו וז"ל יוסף רצה להזקק לאשת פוטיפר בא הקב"ה בדמות אביו וכו' בקשה מכל חברותיה שיאמרו לבעליהן שתבע אותה ובאו כל השרים לפוטיפר ורצה להרוג את יוסף עד שבאה אסנת בסתר וספרה לו האמת ונשבע שתהי' אשתו, וי"א בת דינה היתה אלא שגידלתה פוטיפר עכ"ל וצריך לידע במה חולק הי"א בתנא קמא, ונ"ל לפרש כמ"ש בילקוט הנז' סימן קע"ג וז"ל כשנולדה אסנת וירד מיכאל והורידה למצרים וכו' שהיתה ראויה ליוסף ואם כן איפא זאת היא סברת יש אומרים ולא מפני הטעם שאמר ת"ק אלא שהיתה בת דינה ופשוט:

ועוד אפשר שרמז לו שיבקש איש נבון וחכם שיחזירם בתשובה כדי שתתבטל גזרת הרעב וכמו שעשו בננוה ע"י נבואת יונה בן אמיתי כי כן ארז"ל אין ועתה אלא לשון תשובה

הנמצא כזה וכו', אפשר במ"ש על פסוק נסעו מזה שנסעו מן האחוה שהיו י"ב גימ' ז"ה ויתכן שזה רומז הנמצא כזה אם ימצאו עכשיו זה הי"ב שבטים דכיון שעלה לגדולה יוסף יחזרו לאחוה, הרומזת בתיבת זה:

הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו וכו', אמרו בב"ר השבטים שהיו נכנסים ויוצאים למצרים לא היו יודעים שיוסף קיים וליעקב נגלה שקיים שנאמר וירא יעקב כי יש שבר במצרים וכו' כי יש שבר זה ויוסף הורד מצרימה כי יש שבר ויוסף הוא השליט, כי יש שבר ועבדום וענו אותם כי יש שבר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול עכ"ל, ואיתא בזוה"ק דאלמלא שלטו השבטים ביוסף תחילה ויוסף שלט במצרים לא היו ישראל יוצאים ממצרים והיו נטמעים ב"מ, ובזה אפשר לרמוז כי יש שבר ר"ת יוסף שליט ששלטתם בו ראשונה במצרים רדו שמה כמנין רדו תשארו שמה כמ"ש בב"ר גם שמה אותיות משה הגואל אחר רד"ו וגם שברו לנו דהיינו קושי השעבוד לא היה כ"א פ"ו שנים כמנין לנו ובזה ונחיה ולא נמות שלא יטמעו ישראל במצרים ח"ו כי כבר השבטים שלטו במצרים ביוסף כשהיה במצרים ואתי שפיר דברי המדרש, כי יש שבר ועבדום וענו אותם ויש שבר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ולכאורה קשה על המדרש הנז' דנתגלה לו ליעקב דיוסף חי והוא במצרים מן הכתוב דויפג לבו כי לא האמין להם ונלע"ד לתרץ דכונת הכתוב לומר דיעקב לא הראה להם שהאמין ועשה עצמו כאלו נהפג

לבו והראה להם שלא האמין ובזה מתיישבים הדקדוקים שיש בכתוב שאומר ויפג לבו שהוא התפעלות הבשורה אף אם יאמין יעקב לדבריהם וא"כ למה אומר כי לא האמין להם כאילו שאם היה מאמין להם לא היה לבו נהפג והלא מהתפעלות בשורה אמיתית לב האדם נהפג ובמה שפירשתי אתיא שפיר מה שאומר ויפג לבו והכונה שהוא בעצמו עשה כאילו נהפג לבו והטעם שלא הראה להם שהוא מאמין ודו"ק היטיב:

חי פרעה כי מרגלים אתם וכו', לא היו עבדיך מרגלים עיין מ"ש בעה"ט שאמר להם שעתידין להיות מרגלים את ארץ כנען והם אמרו וכו' וענין זה יומתק עם מ"ש האר"י זלה"ה הביאו הנח"ק פ' שלח לך הנשמות השבטים נתערבו במרגלים, ואח"ך כשחטאו הלכו להם, וא"כ יפה אומר להם יוסף שהם עצמם יהיו במרגלים שיתעברו נשמתיהם במרגלים, והם משיבים הלא לאמונה לא היו עבדיך מרגלים כי בשעה שירגלו ויוציאו דבת הארץ רעה אנחנו לא נהיה שם כי בודאי הלכו להם נשמות השבטים כשחטאו המרגלים, וא"כ לא היו עבדיך מרגלים לקושטא דמילתא (וטוב אחרית דבר, ולא יש לך להאשים אותנו על דבר זה:

ויאמר ישראל למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח, יש לתמוה למה בכל הפרשה הזכירו בשם יעקב ובג' פסוקים אלו אמר ישראל והנה על פי פשטן של דברים איכא למימר דיעקב אבינו ע"ה הוא ראה שנכנסו בתגר זה ללא צורך כי למה להם לומר שעדיין יש להם אח וא"ת ששאל להם ולא יכלו לדבר שקר הלא היה להם דרך אמיתי להנצל מן התשובה והוא באומרם יעקב אבינו היו לו י"א בנים האחד איננו שהוא יוסף ועשרה אחים אנחנו אלה פה ובזה לא היו משקרים כי באמת כשהיה שם אביהם יעקב לא נולדו לו כי אם י"א בנים וכשנקרא ישראל אז נולד בנימין ובאותו פרק עצמו שקראו ישראל בשרו הקב"ה שילד בנימין וא"כ זוהי צעקת ישראל למה הרעותם לי דייקא שאני ישראל להגיד לאיש כל הגדה לשון חכמה כמ"ש רז"ל לפרש הענין לאיש כדי שידע שעדיין היה לכם אח הלא הייתם יכולים לדבר אמת בלא צורך לומר דבר זה והם השיבו שאול שאל האיש כלומר אין זה איש שנוכל להשיב לו בדרך נסתר וחצי תשובה כי שאול שאל שהיה שואל שאלה אחר שאלה בדרישה וחקירה ואם כן לא היינו יכולים לינצל בשום אופן:

אי נמי יש לפרש בהקדים מ"ש הרב ככר לאדן דף קמ"ח ע"ב משם מהר"א גלאנטי והרמ"ק ז"ל הקדמה יקרה וארוכה וז"ל דהיה פגם בירך ושאול היה יכול לתקן שהיה מבנימין שלא השתחוה לעשו ובעוה"ר לא תיקן לולי דוד הע"ה שע"י שירות ותשבחות וחסידותו המופלא תיקן פגם הירך כמש"ה נעימות בימינך נצח ולזה היתה צרת המן

(ועפ"ז יש לרמוז פ' תהילים "הסר "מעלי "נגעך ר"ת המן וס"ת ירך) וניצולו ע"י אסתר ומרדכי מבנימין ולכן מרדכי לא השתחוה להמן עכ"ד בקיצור מופלג והנה בשעה שנאמר ליעקב שיקרא ישראל באותו פעם ותקע כף ירך יעקב אעפ"י שנצחו למלאך כי על כן נקרא ישראל ואמטו להכי זאת הפעם דעסיק קרא במסירת בנימין לאחיו ליילך עמהם בסכנת דרכים חשש ישראל שמא יסתכן בנימין ח"ו ואז מי יתקן אותו פגם הירך דדוקא בנימין הוא שיכול לתקן שלא השתחוה לעשו וע"ז מרתח קרתח ישראל אביו למה הרעותם לי שהניחו פגם הירך שהורע כוחי בו וצריך אני לבנימין לתקנו וגם בניו הבינו כוונת אביו דחייש על שאול שיצא מבנימין לתקן אותו פגם וכן רמזו בתשובתם שאול שאל האיש להושיע לנו ולמולדתנו גם אנחנו ידענו דשאול יכול לתקן פגם זה היוצא מבנימין ומה נעשה שהאיש חקר ודרש ממנו עד שהגדנו לו האמת, ואז בא יהודה ונתן תשובה אחרת מספקת ואמר לו שלחה הנער וכו' אנכי אערבנו שלא יארע לו תקלה ואם יארע לו מידי תבקשנו יד"י גימטריא דוי"ד דגם דוד המלך שיצא מיהודה יכול לתקן ואדרבא הוא שתיקן פגם זה על ידי שירותיו ותשבחותיו:

עוד אפשר לתת טעם למה נזכר במקום זה שם ישראל בהקדים מ"ש בס' לקוטי תורה למהרח"ו זיע"א פ' וישלח וז"ל ויהי בצאת נפשה כי מתה הנה ידעת כי אין אשה מתעברת מביאה ראשונה והטעם כי בביאה ראשונה ניתן באשה רוח אחד מצד הבעל כנז' בזוה"ק בסבא דמשפטים והנה אותו רוח שנתן יעקב ברחל הוא בנימין לכן כאשר מתה אז יצאה נפשה הוא אותו הנפש הניתן בה וכו' ע"ש סודן של דברים וידוע כי שם ישראל הנאמר על ת"ת גם הוא רומז לרוח מנר"ן וא"כ יפה קאמר בענין זה דבנימין ויאמר ישראל למה הרעותם לי דייקא דזה בני בנימין היינו הרוח שלי שנתתי ברחל ואם יארע לו הזק הוא רעה לי ממש ודו"ק, וא"ש ההי"ב ובהקדמה זאת יפה מתיישב מ"ש הכתוב בפ' ויגש ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו כי הוא היה הרוח שנשאר באמו ועל כן ודאי אביו אהבו ואתייא מכללא כמין חומר ונפשו קשורה בנפשו והרי הוא כמבואר,

עוד אפשר לומר דרוח הקדש נצנצה ביעקב וראה דעתידין במצרים ליקח לבנימין לעבד על גניבת הגביע וכמו שכבר עשו ליוסף שמכרוהו לעבד והנה הקב"ה אמר כי לי בני ישראל עבדים לא ימכרו ממכרת עבד ולזה בא שם ישראל בכאן ולא יעקב כי כן נאמר כי לי בני ישראל עבדים ועל דבר ההוא מתרעם ישראל ואומר למה הרעותם לי זה לי שנאמר על בני שאמרו הקב"ה להודיע שבני הם עבדיו ולא עבדים לעבדים למה הרעותם אותו כי סופכם להוליך בנימין למצרים וירצו ללוקחו לעבד וכמו שעשיתם ליוסף וא"כ הרעותם אותו לי שאמר הקב"ה על בני ישראל, והנה כתב במדרש תלפיות ערך הכנויים

דתיבת לי כינוי לבינה ואתי שפיר שבענין זה נאמר לי כי במדה זו חירות מכולא כה ועל כן לא ימכרו ישראל ממכרת עבד:

פרשת ויגש

איתא בב"ר ידבר נא עבדך דבר, א"ר חייא אמר יהודה מוציא אני דבר מפי ומכניס בנא, ומכלה אתכם עכ"ל, ועיין הפי' בב"ר ובדרך הלצייי יתכן לומר בהקדים מ"ש האר"י זיע"א דכשאדם בצרה יאמר פסוק ויסעו ויהי חתת אלהים וגו' ויכוין השם היוצא ממנו שהוא אספי"ן והנה בזה השם אות א' ושניים הם אותיות נ"א ובתוכו פ"י וסמ"ך וזה שאמר מוציא דבר מפ"י ומכני"ס סמ"ך בנ"א ויוצא השם שלם ומכלה אותם.

ועתה אל תעצבו וגו' כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם נראה לפרש בהקדים מ"ש המפרשים על פסוק השבעה לי באלהים הנה דכונת אבימלך שאברהם ישבע לו באלהים וגם בע"ז שנרמז בתיבת הנה ואברהם השיב לו אנכי אשבע כלומר איני נשבע כ"א במי שאמר אנכי ה' אלהיך ולא בע"ז עכ"ד בקיצור ובזה נפרש מה שאומר יוסף לאחיו ועתה אל תעצבו דארז"ל אין עתה אלא לשון תשובה וא"כ עשו תשובה על עון מכירתי שכן ראוי להיות חוזר ממעשיכם שהרעותם אשר עשיתם אבל כשתעשו תשובה אל תעצבו על אשר מכרתם אותי הנה ארץ לא מטוהרה וכולה מלאה גלולים וגם היא חו"ל והדר בחו"ל דומה כשאין לו אלוה ועוד שגרמתם לשכינת עוזנו שתרד למצרים עמדי אל תעצבו על זה כי למחיה שלחני ה' לברר ניצוצות הקדושה ממצרים שעתידין ישראל לעשותה כמצולה שאין בה דגים ועוד שזה ששלחני ה' לפניכם הוא למחיה ולטוב לכם דאמרו בזוה"ק דאלמלא שלט יוסף במצרים תחיל' שליטת מצרים על ישראל היתה לעולם וק"ל:

שמני אלהים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמוד אמרו בזוה"ק דרמז לו דישארו במצרים דוקא רד"ו שנים גימטריא רד"ה עם הכולל עכ"ד ואפשר דכל הפסוק רומז לענין זה דאמרו רז"ל דהיה ראוי שישארו במצרים ת' שנים אלא שמשום כמה טעמים עשה הקב"ה שקושי השעבוד של פ"ו שגים במנין אלהי"ם יספיק ויעלו כאילו היה ת"ל שנה גמטריא ה' פעמים אלהים שנמתקו ונעשו הויו"ת וזהו שרומז הכתוב שמני גימטריא ח' זוהי הגזרה של בין הבתרים ואולם אלהים דוקא פ"ו יהיו בקושי שעבוד והטעם הוא לאדו"ן גימ' צ"א הוי"ה אדנו"ת מתוק הדינים ובזה יתמתקו ה"פ אלהים גמטריא ת"ל במספר כ"ל מצרי"ם וכשתבא תכף ולא תעמוד יהיו כל עמדתכם בארץ מצרים דוקא רד"ה ומשו"ה רדה אלי אל תעמוד:

ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות, בגמ' מגילה דף ט"ז אמרו דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו דא"ר בר מחסיה אר"ח אר"ב בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים א"ר בנימין בר יפת רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות שנא' ומרדכי יצא וכו' ע"ש. ויש עדיין לדקדק הלא מפני זה הרמז יכניסוהו בסכנה שיתקנאו בו אחיו ומה צורך לדבר הזה ועוד מי אמר שבנימין לא ידעו כבר כיון שבנימין היה צופה ברה"ק וכמ"ש ובנימין בכה על צואריו שבכה על משכן שלה ונ"ל לפרש דאדרבא יוסף עשאו לא להודיע ענין זה לבנימין אלא להצילו מיד אחיו ולהיות בטוח שלא יהרגו אותו ולכך גילה רז זה דעתיד מרדכי לצאת מבנימין ושעתיד להציל את בני השבטים כולם מן הגזרה ובודאי לא יהרגוהו אם מחמת שלא יגמלו רעה תחת טובה ועוד שאעפ"י שכבר היו לו לבנימין בנים אפשר שאותו הבן שממנו יצא מרדכי עדיין לא נולד, ואם כן לצורך עצמן צריכין לשומרו כנ"ל נכון:

וישלח את אחיו וילכו ויאמר להם אל תרגזו בדרך, צריך להבין סדר הכתוב דמן הראוי היה נראה דהול"ל וישלח את אחיו ויאמר להם אל תרגזו בדרך וילכו אבל כמו שכתוב וילכו קודם האמירה לא יתכן שא"ל כן אחר שהלכו להם כפשט הלשון ע"כ נ"ל לומר דיוסף שלח אותם וילכו והוא הלך אחריהם ללוחם כראוי ואחר שהגיעו לשיעור לויה ורצה ליפרד מהם א"ל אל תרגזו בדרך:

והנה דרשו רז"ל אל תתעסקו בדבר הלכה ולכאורה לא יש רמז לזה בפסוק ולפי מה שפירשתי דעשה להם לויה אתי שפיר דמסתמא כמו שקיים מצות לויה ודאי שקיים דברי רז"ל שאמרו לעולם אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה וא"כ כיון שא"ל סמוך לפטירתו אל תרגזו בדרך מסתמא כונתו שלא יתעסקו בדבר הלכה שאמרו בשעת הפרדם איש מעל אחיו.

ועוד יש לומר והוא הנכון לפע"ד שדרשת רז"ל אל תתעסקו בדבר הלכה יסודה היא תיבת בדרך שכתב רד"ק דדרך כינוי לתורה שכן כתיב את הדרך ילכו בה וא"כ השתא פי' אל תרגזו בדרך הוא פשוט אל תתעסקו בדבר הלכה דדרך הוא כינוי ממש להלכה למעשה ולא לימוד אחר שכן את הדרך ילכו בהעסוק בתורה מעשית וק"ל.

ויאמר יוסף אל אחיו וכו' העוד אבי חי וכו', הקשו המפרשים מה זו שאלת יוסף העוד אבי חי הרי כבר אמר להם השלום אביכם וכו' ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ואחר זה לא חזרו לארץ כנען עוד ואך מה זו שאלה העוד אבי חי ועוד קשה שלא מצינו שהשיבו לשאלה זו ולא יתכן שלא ישיבו על שאלתו, לזה נראה לפרש דתיבות העוד

אבי חי אינו לשון שאלה כ"א בניחותא וקאי על מה שאמרו לו אחיו בסמוך פן אראה ברע אשר ימצא את אבי שהיה יהודה דואג שמא ימות כמ"ש רש"י לעיל ולזה אמר להם יוסף אני יוסף וממילא העוד אבי חי ולא יאונה לו כל און, עוד אפשר לרמוז שיוסף רצה להגיד להם כי עדיין מחזיק בצדקו ושלא פגם בריתו כי תיבת העו"ד גימטרייא מיל"ה שלא פגם בה וזה גם כן אומרו אבי חי כי מלת חי רומז ליסוד וגם מדה זו ותפארת יעקב שייכי אהדדי וגם רמז שהשכינה עמו באומרו אני יוסף ותיבת אני כינוי למלכות:

פרשת ויחי

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה וכו' כתב רש"י ז"ל בקש לברכם ונסתלקה ממנו שכינה לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה עכ"ל אפשר לרמוז בנוטריקון תיבת וירא יהוא וירבעם אחאב:

ויאמר מי אלה, כתב רש"י מהיכן יצאו אלו שאינם ראויים לברכה עכ"ל, ר"ת מי אלה מהיכן "יצאו "אלה "למנוע "הברכה.

יברך את הנערים וכו', כתב רש"י מנשה ואפרים ע"כ, א"ת הנערי"ם עם הכולל גימטריא הם מנשה ואפרים בדקדוק:

וזרעו יהיה מלא הגוים, כתב רש"י שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד התורה לישראל כל העולם יתמלא בצאת שמשו ושמו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון עכ"ל ואפשר לרמוז כל זה בתיבת יהי"ה מל"א הגוי"ם יהיה בר"ת יהושע "הוא "ינחיל "הארץ (וגם ילמד התורה) מלא הגוים ר"ת מלחמת ל"א "המלכים "גובר "וחמה "ירח "מעמיד

ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל לאמר ק' דמתחיל בל' רבים ויברכם ואח"ך אומר בך בל' יחיד, ויתכן לרמוז מ"ש שעושים קצת החכמים לומר ברכת כהנים קודם ברכתם וזה ר"ת ב"ך ברכת כהנים שבך יברך ישראל בתחילה ב"ך ברכת כהנים, ואח"ך לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה:

הקבצו ושמעו בני יעקב, ושמעו אל ישראל אביכם, אמרו במדרש ויקרא יעקב אל בניו וכו' שקרא יעקב לאל יתברך להיות עם בניו דמפרש תיבת אל שם אלהות ולא כמו הפשט אל בניו לבניו, ובזה אני אפרש כפל הכתוב הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם שנראה כפול ומכופל אלא הכוונה כך היא הקבצו ושמעו בני יעקב וגם שמעו אל שתעשו מצותיו ותלכו בדרכיו כי הוא אל אביכם ישראל האלהים הרועה אותי, או יהיה אל ישראל אביכם ישראל סבא:

עד כי יבא שילה, ארז"ל בתיקוני הזוהר ד' אלמלא שמרו ישראל שבת אחת כהלכתו מיד נגאלין (במקום אחר שתי שבתות) ויבא מנך המשיח שהוא שילה וכן תמצא שיל"ה ר"ת שבת הוא לה' שבזה תלוי ביאת הגואל.

למען עשות כיום הזה להחיות עם רב, כתבו משם האר"י ז"ל דיש' ברירו ר"ב נצוצות מרפ"ח ניצוצות הקדושה כשיצאו ממצרים, ואפשר כי זה כוונת יוסף לאומרם כי לא לחנם ירדו למצרים, כי זאת עשה האלהים למען עשות כיום הזה רמז ליום שיצאו ממצרים, כמ"ש זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, וגם כי להחיות ולברר ר"ב ניצוצות הקדושה כנז"ל:

וירא יוסף לאפרים בני שילשים גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף, לכאורה ק' למה ענין אומר לנו זה ומה חידוש יש בו והלא שאר השבטים בודאי ראו בני שילשים, ועוד למה באפרים אמר בני שילשים ובמנשה לא אמר בני שניים או איפכא, ויתכן דכונת הכתוב להגיד לנו דיוסף ראה בחייו התחלת קיום הברכה של יעקב אע"ה לאפרים שיגדל ממנשה והראיה שראה יוסף לאפרים דור רביעי, ולמנשה דור שלישי דוקא וכמש"ה גם הוא יהיה לעם אמר ג"כ גם בני מכיר בן מנשה, ואחר שכתבתי זה מצאתי שכן כתבו התוס' על התורה, ומ"ש התוספות שם בני שילשים הוא בנים מבנים ולמנשה לא ראה כ"א שניים כוונתם לומר דמילת שילשים ר"ל בנים מבנים וממילא בני שילשים ר"ל דור רביעי, וכמ"ש ן' עזרא ומה שכתב ולמנשה לא ראה כי אם שניים כוונתם בני שניים וקל להבין:

ספר שמות

פרשת שמות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, איתא במדרש רבה ואלה שמות בני ישראל על שם הגאולה הוזכרו כאן שנאמר ראה ראיתי וכו' ע"ש וגם כל המפרשים פי' בפסוקים אלו רמזי הגאולה על דרך טרם מכה ציץ רפואה פרח ועיין פני דוד, והנה כי כן יראה לי שבפסוקים אלו נרמזו לנו הסודות שגילה הרב הגדול מהר"ש מאסטרופולי זיע"א בענין המכות דמצרים על דברי האר"י זיע"א בספר פלאות הבית וז"ל הנה כבר השמעתיך שפרעה נלקה בעשר מכות אלו ע"י שלשת אלפים ור"פ מלאכי חבלה הממונים המסבבים בשלשה רקיעים הטומאה אחד שר"ע ואחד נקרא תמו"ך ואחד נקרא בישה"א ועליהם השר דלפק"ט ועליהם ועל כולם השר הנק' תק"א בראשית חסר מן השלישי עשרה וחסר מן הרביעי ששה וחסר מן התשיעי ששה ככתוב והוא מה שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות השם שפ"ו שבו אחז

דוד בן ישי והשם אמר והכה ומצד השם תק"ל לקו המצרים במצרים ארבעים מכות ועל הים לקו מאתים מכות והשם אמר והכה ומצד השם אשצ"ה לקו במצרים חמשים מכות ועל הים לקו מאתים וחמישים מכות ובמה שהקב"ה מכה בו מרפא הגלות מה פשעו ומה חטאו ומה המעל אשר מעלו אבותינו להיות בכור הברזל הזה עד שגאלם בשמות דע"ב צד"א כשח"ב עכ"ל, ומ"ש הרב מאסטרופולי כבר נדפס בספרים הרבה אשר על כן לא אכתוב כ"א הצריך לענינינו וכתב דעשר מכות כמו שכתובים בתורה דם צפרדע כנים ערוב דבר שחין ברד ארבה חשך מכת בכורות עולים בחשבון ג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה המלקים והוא פלא וגם השלשה רקיעים של טומאה הנקראים שר"ע תמו"ך בישה"א הם בהיפוך עש"ר מכו"ת שהבי"א ומ"ש ועליהם השר דלפק"ט כונתו נרמזים בתיבות על המצרים שהאותיות הקודמות לתיבת המצר"י הם אותיות דלפק"ט בדקדוק ומ"ם אחרונה של המצרים אינה נחשבת בהיותה מ"ם הריבוי, ומ"ש ועליהם השר תק"א כונתו כי ראשי תיבות המכו"ת דהיינו דצ"ך עד"ש באח"ב עולים תק"א כמנין השר וכמנין אשר וזהו סוד אשר התעללתי וכמה פסוקים שמורים ע"ז הסוד, ומ"ש השמות שפ"ו תק"ל אשצ"ה הם בחשבון ר"י הגלילי רבי אליעזר רבי עקיבא בדקדוק והוא פלא, ומ"ש שגאלם בשמות דע"ב צד"א כשח"ב הם ר"ת דצ"ך עד"ש באח"ב בהיות במה שמכה הקב"ה בו מרפא עכ"ל בקיצור קצת:

והנה שמות הקודש אשר בהם נלקו המצרים הם שפ"ו תק"ל אשצ"ה עולים לאלף שלש מאות ושניה עשר מרומזים באותיות אשב"י שהם ר"ת אלה שמות בני ישראל שהם באים עם ישראל לפדותם מן הגלות וטרם מכה ציץ רפואה פרח נרמז להם בשמות הללו, אח"ז נרמז שם דלפק"ט הממונה של מלאכי חבלה של שלשה רקיעים בתיבות מצרימה שהם אותיות הבאים אחר דלפק"ט חוץ ממ"ם הנוספת וכמ"ש מהר"ש מאסטרופולי ז"ל לפי ענינו:

אח"ד באו מרומזים השלשה רקיעים שר"ת שלהם תש"ב בס"ת א"ת יעק"ב אי"ש (וכן לעיל הנפש לבית יעקב) ואח"כ בא הרמז על השלשת אלפים ור"פ מ"ח (הרמוזים באגר"ף רשע כמ"ש מהר"ש) בחשבון מדוקדק בגימטריא שם יעקב ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף שעולים עם הכוללים של יעקב ושל השבטים ג' אלפים ג' מאות וחמשים כמנין שלשת אלפים ור"פ מחבלים הבאים לעזרם ועוד שבעים כנגד שבעים נפש יוצאי ירך יעקב ולפיכך בא פסוק זה ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים בתוך הענין אף על פי שלא הזכירם בפרט אלא שבא לומר מחשבון של יעקב ובניו הוציא שבעים כנגד השבעים נפש והמכוון בזה הוא כאילו אמר שבעים

אנשי' ועמהם ג' אלפים ור"פ מלאכים להצילם מיד מצרים וק"ל, עוד נרמז שם תק"א הממונה על כל מלאכי החבלה האחרון של שמות השבטים שהוא אש"ר גימטריא תק"א שבתיבת אש"ר נרמז הגאולה בהיות השמות שנגאלו בהם ישראל דע"ב צד"א כשח"ב עולים אש"ר וע"ז בא באחרונה ולא כמו שכתוב בפ' ויגש שנכתב אשר קודם דן ונפתלי וקל להבין:

הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, ר"ת איוב, יתכן שנרמז בר"ת יעקב איש וביתו באו איוב שהי' במצרים וגם הוא שייך לבית יעקב בהיותו חתנו לוקח דינה בתו לאשה וכמ"שרז"ל:

ויקם מלך חדש על מצרים, כתב בספר הישר שמת פרעה ומלך אדיקם בנו תחתיו ואח"כ כינוהו ג"כ פרעה כדרך כל מלכי מצרים ע"כ, ורמז לזה דתיבת ויקם גי' אדיקם:

ויקח את בת לוי וכו', בב"ר אמר רבי יהודה אמר רבי ביזנא שעשה בה מעשה ליקוחין הושיבה באפריון ומרים ואהרן מרקדין לפניהם ומלאכי השרת אומרים אם הבנים שמחה ע"כ, ולכאורה תמוה מה שבחרו המלאכים בזה הפסוק ומה חכמה איכא ביה, ואפשר לומר דאיכא בפסוק רמז למאי דקמייהו ולעתיד, כי א"ם גימ' יוכבד עם הכולל, וגם ר"ת אהרן מרים בנים, וגם שמחה הוא משה ח"י רמז לה שתלד בן ששמו משה ושיחיה ואע"פ שצריך להשליכו למים, וזהו משה ח' אותיות שמח"ה וגם ס"ת אם הבנים שמחה גימטריא מיל"ה רצה לרמוז שיולד מהול, וגם ר"ת אם הבנים שמחה אותיו' אשה לרמוז כי יוכבד היתה גלגול חוה שנקראת אשה כדכתיב לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת. ובדרך אחר אפשר לפרש ביאת המלאכים לחופה למה כי כאשר ידעו שמשה יעל' לשמים לקבל התור' באו לראות בעצמם בחופת אמו כדי להעיד עליו שהוא ילוד אשה, ולזה אמרו אם הבנים שמחה ר"ת אשה כדי לטעון אחר כך מה לילוד אשה בינינו, בינינו זה כי שם היינו בחופתה ואנחנו עדי ראיה ובתוכנו היתה כשנשאת:

ותרא אותו כי טוב הוא, איתא בפרקי ר"א הובא בילקוט חדש ערך משה וז"ל א"ר נתנאל ראו אבותיו של משה תארו כמלאך אלד'ים מלו אותו לשמונה ימים וקראו שמו יקותיאל עכ"ד והדברים סתומים כי מהיכא תיתי שלא ימולו אותו לח' ועוד מה טעם לשם יקותיאל ועוד קשה שהרי ארז"ל דמשה נולד מהול וכמ"ש בליקוטי תורה למהרח"ו זיע"א פ' זו שכתב דר"ת זמן "העבריות "ותניק "לך הוא מהו"ל ע"ש ולתרץ דקדוקים אלו נלע"ד דאפשר לפרש המאמר בהקדים מ"ש בס' הנז' בטעמי המצות ס"פ לך לך וז"ל סוד המילה צריך אתה לידע כי מילה גימ' אלד'ים פשוט ע"ה וערלה אלדי'ם מלא וה' אותיות כמנין ערלה נמצא שהמוהל צריך לכוין כשרואה ערלת הקטן שרואה בחמשה דינים

כולם כי אלד'ים פשוט הוא מה"ד הקשה וכו' ועתה יכוין שבא למתקם בהוי"ה ואדנות גימ' צ"א גימ' המילה ע"ה עכ"ד השייך לענייננו, ועוד נקדים מ"ש שם בטעמי המצות פ' לך לך דכ"ה וז"ל טעם היות המילה לח' ימים להורות על ז' מלכין דלא אתקיימו עד בא המלך הח' ואיתגליא חסד עילאה וכו' יעו"ש ועפי"ז נבאר המאמר הנז' דאבותיו של משה המה ראו שכבר היה מהול והחסד היה מגולה וממילא תארו כמלאך מלא"ך גימ' צ"א הוי"ה ואדנות שהוא מה שראוי לכוין במילה דבמקום אלד'ים יעשה הוי"ה ואדנות שהם גימ' מלאך והיינו אומרו תארו כמלאך אלד'ים שכבר נתגלו בו האורות ונתמתק הדין קשה הרמוז בתיבת אלד'ים וא"כ עכשיו לא נשאר להם כ"א להטיף ממנו דם מילה והיו יכולין לעשות דבר זה קודם או אחר ח' ימים אלא כיון שראו שגברה מדת החסד במשה (וכמ"ש מהרח"ו ז"ל שם על פ' כי מן המים משיתיהו) מלו אותו לח' שהוא רומז למלך הח' ונתגלה בו חסד עילאה וגם קראו אותו יקותיאל לרמוז לכל הענין הזה כי ידוע דבמילה יש שדי מבחוץ והוי"ה מבפנים ומילוי דשם שד"י הוא ת"ק והיינו ת"ק מן יקותיאל ועוד י' ו' י' גימ' כ"ו שם הוי"ה ב"ה וכל זה רומז למילה ונעשה ע"י הקב"ה והיינו יקותיאל וגם אל רומז לחסד שנתגלה בו כמ"ש חסד אל כל היום, וענין זה ג"כ רמוז בשם משה נוטריקין מהו"ל שד"י הוי"ה וא"ש ההיב"ב:

הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא, לכאורה יש לתמוה על אריכות הלשון הלא אהרן אחיך הלוי דבאומרו הלא אהרן אחיך היה נראה די, ויתכן דרך רמז דהנה ארז"ל דמשה היה גימ' פרעה חסר יו"ד והביא עליו יו"ד מכות וכו' וא"כ נראה דלא היה ראוי איש אחר לעשות שליחות זה לפני פרעה כ"א משה כי בודאי לא לחנם אמרו דשם משה עם יו"ד הי' עולה גימ' פרעה חלא דיש לדבר זה שרש וענף ואמטו להכי כשמשה לא היה רוצה לעשות שליחותו לפני פרעה הוצרך הקב"ה למנות עמו אהרן וכדי שיהיה ג"כ שמו גימטריא משה אמר לו אהר"ן אחיך הלוי גימטריא משה עם הכולל:

הלא אהרן אחיך הלוי וכו', כתב במדרש תלפיות ענף גלגול וז"ל הלא אהרן אחיך הלוי רמז לו הקב"ה בזה רזא עילאה שאהרן יתגלגל אח"כ ויהי לוי והוא שמואל וכו' **ע"ש**, הלא אהרן אחיך הלוי גימטריא שמואל עם האותיות:

ויאמר פרעה מי ה' וכו' לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, אמרו במדרש הביאו הרב לחם עוני וז"ל אמר פרעה להקב"ה תורה היכן היא א"ל לה' הארץ ומלואה עכ"ל, אפשר לפרש דכשבא לומר שישלח את ישראל לקבל את התורה בהר סיני מאת ה' שהיתה גנוזה אצלו כמ"ש רז"ל ההוא אמר לא ידעתי את ה' אותה התורה שגנוז' את ה' אתו עמו, ואמר המדרש שפרעה אמר תורה היכן היא הלא בשמים היא וא"כ המלאכים

יזכו בה מדינא דבר מצרא וא"כ לא אשלח את ישראל כי התורה אינה ראויה להם, שהאלקים בשמים ותורה שם וישראל על הארץ ולא יאתה להם, לזה משיב לו הקב"ה לה' הארץ ומלואה וכיון שכן הוא גם הארץ שלי היא כי כבודי מלא כל הארץ והתורה עמדי ולא שייך למטען דינא דבר מצרא כי מה יתרון למלאכים מישראל כולם שוכנים בצדי ובתוכם ה' א"כ לא עדיפי המלאכים מישראל:

עוד אפשר לפרש במדרש הנז' דפרעה ידע דבזכות התור' הקב"ה הי' רוצה לדלג את הקץ ולגאול את ישראל והוא הי' תמה דתורה היכן היא הלא ישראל לא היו עוסקים בתורה כמה שנים ובשביל זה טמא תימא יקרא היכן זכות התורה לגאלם, לזה משיב לו הקב"ה ברמז לה' הארץ ומלואה, שהוא ר"ת הלוי לרמוז ששבט לוי כולו היה עוסק בתורה וזכותם די לגאלם, ונרמז בתיבות אלו כי בזכות התורה העולם עומד כמ"ש הכתוב אם לא בריתי יומם ולילה, ובדרך אחרת אפשר לפרש דפרעה אומר תורה היכן היא וכי אתה עושה תורה שלך פלסתר שכתבת בה ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה ואתה רוצה לגאלם עכשיו, השיב לו הקב"ה לה' הארץ ומלואה דארץ רומז לשכינה כידוע (השכינה השלימה המנין) ובשביל השכינה מדלג אני מדלג הקץ וגם הארץ צירופי ה' רצ"א דשם אלהים במילוי אלפין עולה רצ"א והיינו ה' פעמים אלד'ים שנתמתקו בחסדו יתברך ונעשו הוי"ה וזהו לה' ה' ארץ ונשלם המנין:

פרשת וארא

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וכו', כתב רש"י וארא אל האבות באל שדי הבטחתים הבטחות ובכולן אמרתי להם אני אל שדי עכ"ל, כבר העירו המפרשים על קיצור לשון רש"י שלא כנהוג לכתוב באבות ולשנות לשון הכתוב שאומר אברהם יצחק ויעקב ואם היה רצונו לקצר הלא היה יכול לציין על תיבות באל שדי ותו לא כי על כן כל מעיין ישר הולך יכיר אשר לא על חינם כתב כן רש"י ויתכן לומר דרמז דבר נסתר כדרכו במקומות אחרים והוא דשם שד"י עולה גימ' ע"ב רי"ו כ"ו שהם ג' שמות הקודש הרומזים לג' ספירות חג"ת שהם מתכנים באברהם יצחק ויעקב והנה רש"י כלל ה אבות ביחד לרמוז שבכללם הם עולים מספר שד"י דהם רומזים לחסד בשם ע"ב לגבורה בשם רי"ו לת"ת בשם הוי"ה ב"ה העולה כ"ו וכן אתה מוצא שאותיות חג"ת עם הג' אותיות עולים כמנין האבו"ת בדקדוק וזהו שרצה לרמוז רש"י ז"ל וארא אל האבות באל שדי כי הם רומזים זל"ז:

הוא אהרן ומשה אשר וכו', במדרש רבה איתא הוא אהרן ומשה הם המדברים עכ"ד ועיין מ"ש נח"ק ויתכן לפרש כי תמה בעל המדרש שהקדים אהרן למשה, ואח"ך אמר

הוא משה ואהרן ורצה לרמוז ענינם עפ"י הסוד דאהרן שהוא כהן אחוז בצד ימין ומשה לוי בדין ותיבת הם המדברים רומזים לשמות הוי"ה אלהי"ם במילוי רחמים ודין דהם הוא שם מ"ה המדברים גימ' מילוי שם אלהים דיודין עם הכולל, ובזה מפורש הטעם למה קדם שם אהרן בענין זה וא"ת למה אח"ך מקדים משה לאהרן הלא יש טעם נכון לזה בהיות משה שושבינא דמלכא ואהרן שושבינא דמטרוניתא, וכמ"ש בס' גולל אור ערך משה וז"ל בקיצור, תורה היתה שלי ונתתיה לך ומההוא טעמא שנתתיה לך שאתה והתורה משורש אחד שהוא יסוד אבא שהוא תוך ז"א כ"ש אתה הוא שושבינא דמלכא וכו' א"כ משום הכי צריך שיהיה אהרן שושבינא דמטרוניתא וכו' ע"ש, וא"כ לפי זה שפיר קאמר הוא משה ואהרן כי במדרגה זו הוא הרומז לשם הוי"ה כידוע שייך למשה והוא קודם לאהרן לענין זה ונרמז בשם אלהי"ם אבל לעיל שאומר על אהרן שהיה כהן ואז נרמז בחסד אמר הוא אהרן תחילה וכל ענין זה נרמז בתיבות הם המדברים שחשבונם שם הוי"ה ואלהים במילוי ודו"ק וא"ש ההי"ב:

כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדוני, כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך וכו' כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר וכו' עודך מסתולל בעמי וכו', כתב רש"י זלה"ה וז"ל את כל מגפותי למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות עכ"ל ונתחבטו המפרשים בדבריו והגידו דבריו כמ"ש בשפתי חכמים ונח"ק ואולם לקיים הנוסחא נלע"ד לפרש בדרך זה דהתראה שאמר הקב"ה למשה באלו הפסוקים לא קאי על מכת ברד דהתראת הברד מתחיל מפסוק עודך מסתולל וכו' הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד וכו' אלא התראה כללית היא כמו שאמר בתחילה הנני הורג את בנך בכורך וזהו אומרו ואך אותך בדבר וכו' דאינו ענין לכאן ג"כ ועל כן כתב רש"י ז"ל דעסיק במכת בכורו' וכי תימא מנ"ל דשקולה ככל המכות ומנין ליה דקאמר דקאי על מכת בכורות יש לתרץ בהקדים מ"ש רז"ל דג' מכות באו ע"י הקב"ה וג' ע"י אהרן וג' ע"י משה ואחת ע"י כולם דצ"ך ע"י אהרן ומכות ערוב ודבר ע"י הקב"ה והג' היא מכת בכורות וא"כ עכשיו כבר נעשו שני מכות ע"י הקב"ה שהם ערוב ודבר מה שנשאר ע"י הקב"ה הוא מכת בכורות ואפילו הכי קורא אותו כל מגפותי דהיינו כל המכות הראויות לבא ע"י הקדוש ברוך הוא והיא דוקא מכת בכורות ממילא משמע שהיא שקולה כנגד כל המכות ודו"ק:

ויבא משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן כאשר צוה ה', איתא בילקוט הביאו הרב אהל יעקב פרש' זו וז"ל אמר הקב"ה לרשעי' אני אמרתי יהי כן ואתם אומרים לא כן אני אמרתי לא כן ואתם אומרי' כן חייכם לא כן עכ"ל ויתכן לפרשו בענין פרעה ועבדיו עם

ישראל דהקב"ה אמר ואחרי כן ישלח אתכם וגם ויעשו כן כאשר צוה ה' וכתיב ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה ה' וירם במטה וכו' וכל זה כדי שישלח לכל ישראל, ופרעה אמר לא כן לכו נא הגברים וכו' ולא רצה לשלוח כמ"ש יהי כן ה' עמכם כאשר וכו' גם הקב"ה אמר בתורה כי הגוים האלה אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך שישראל אינם מעוננים ומנחשים לראות המזל או הכוכב השולט בשעה שעושים איזה מעשה או יוצאים לדרך ופרעה אמר יהי כן ה' עמכם ראו כי רעה נגד פניכם להפחיד את ישראל כדי שלא יצאו שאם יצאו יארע להם הזק מצד הכוכב ועל זה השיב להם הקב"ה חייכם לא כן לא יארע להם שום הזק שישראל אינם תחת המזל כי אם תחת ממשלתו יתברך כמש"ה לא כן נתן לך ואדרבא הקב"ה מצילם ואומר להם אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, או יאמר חייכם לא כן שכיון שהקשה לבו ולא רצה לשלוח הביא עליהם מכת הארבה שנאמר בו לפניו לא היה כן ארבה כמוהו ואחריו לא יהיה כן וק"ל:

ואשר לא שת לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה, וא"ו של ויעזוב נראה כמו שפת יתר לכאורה והראב"ע כתב שבלשון קדר יש טעם לוי"ו זאת ומ"ש פי' כמו עזב וע"כ הו' אינה מפרדת הענינים אלא כמו יתירה ממש לפי הפשט שפי' ואשר לא שת לבו עזב את מקנהו ונלע"ד דיתכן לפרש בדרך אחר ואז תהיה הוי"ו מפרדת ומוספת על ענין ראשון והוא דהכונה היא דאשר לא שת לבו אבד את עבדיו ואת מקנהו וזהו אומרו ויעזוב כאדם האומר על מה שנאבד והפסיד במקום אחד עזבתי כל מה שהיה לי במקום פלוני ובאתי בידים רקניות וכשנפרש כן אז וי"ו של ויעזוב מוספת בסיפור ענין חדש שמספר המאורע אחר פעולת אשר לא שתו לבם אל דבר ה' ודו"ק:

פרשת בא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וכו' למען שתי אותתי אלה בקרבו, כתב הש"ך הביאו הנח"ק דפרעה היה מתגאה דשמו יתר על שם משה יו"ד וזה רמז לו בס"ת ראו כי רעה נגד ס"ת היו"ד עכ"ד ובזה נפרש הכתוב ויאמר ה' אל משה בא ותהיה שוה למנין פרעה וזה יהיה בשתי אותו"ת יו"ד דהיינו עשר מכות וכשתשים יו"ד אל"ה בקרב"ו תמצא גימטריא פרעה עם הכולל ואז תשוה לו במנין דמשה גימטריא אל"ה בקרב"ו ע"ה וכשתוסיף י' של האותות יתכוין חשבון פרעה ואף על פי שכבר באו שבעה מכות על מצרים עדיין חסרים שלשה כמספר ב"א כמו שכתב הרב בעל הטורים זלה"ה ובאלו השלשה בא והשלים העשרה ותהיה אתה עם האותות כמנין פרעה וגאותו ישפילנו וקל להבין.

ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם, יש לדקדק אומרו ויעבדו את ה' אלהיהם שהיה די באומרם אלהיהם או את ה' ואפשר דהכונה אל מ"ש המקובלים בהקדמה ידועה דה' אלהים גימטריא ת"ל שנים שהיו ראוים לישב במצרים ורפ"ו שנים של קושי השעבוד נתמתק שם אלהים ונעשה הוי"ה והשאר ד' פעמים אלהים גימט' שמ"ד נשאר לגליות אחרות עכ"ד בקיצור וזש"ה עד מתי יהיה למוקש ישיבת ישראל במצרים דבשבילם הקב"ה מביא עלינו מכות ובודאי הטעם הוא שכבר נתמתק שם אחד מהחמשה פעמים אלהים ונעשה הוי"ה ב"ה וא"כ העצה היעוצה עכשיו לשלחם זמן מועט כדי שיעבדו לה' אלהיהם דייקא שם הוי"ה שהיה שם אלהים שתיקנו עכשיו ויזבחו לו במדבר ואח"כ יחזרו כי אפשר דשם זה שנתקן עכשיו שהוא גימט' לנ"ו (וגם יהיה גימטריא שם הוי"ה עם האותיות) זהו שמביא עלינו פורענות ועל זה אומרים עד מתי יהיה זה לנ"ו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם וק"ל, ובהקדמה הנז' בא רמז ויהי בשלח פרעה את העם דויה"י בשל"ח גימטריא הוי"ה וד' פעמים אלהים עם הכולל לרמוז שכן יצאו תיקון שם אלהים אחד וד' נשארו עד גליות אחרות, ובזה ירמוז הכתוב לולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם כי אמרו רז"ל דאלמלא לא גאל הקב"ה את ישראל היו נטמעין בתוך הקליפות היינו אדם דקליפה וזש"ה לולא ה' דהיינו שם הוי"ה שהיה במקום לנ"ו גימטריא אלהים בקום עלינו אדם דקליפה ח"ו אזי חיים בלעונו וק"ל, ובדרך זה פירש הרב האר"י זיע"א פסוק זכור ה' מה היה לנו שנהפך מדת רחמים למידת הדין חס ושלום:

יהי כן ה' עמכם וגו' ראו כי רעה נגד פניכם, ידוע מ"ש האר"י ז"ל זיע"א בס' נפלאות רבות שאחד מן שמות הקדש שבהם הכה הקב"ה למצרים היה השם הקדוש שפ"ו שבו אחוז דוד בן ישי והוא גימ' ר' יוסי הגלילי וכמ"ש לעיל פ' שמות עיש"ב, ויתכן לומר שאמר לו פרעה הלא כוכב ששמו רעה נגדכם ואע"פ שאתם יש לכם הפנים של רעה דהיינו אותיות שאחר רעה הם שפ"ו ואם כן שם זה הוא שמכה למצרים והוא פנים של רעה מ"מ הנה רעה וגד פניכם אלו הפנים שלכם שהוא שפ"ו ויש כנגדו רעה שכוכב רעה עדיין נגדכם וק"ל, ומ"ש הרב דשם זה אחוז בו דוד בן ישי אפשר דזה רמוז בפסוק "שמרתי "פקודיך "ועדותיך ר"ת שפ"ו:

לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים, בדרך הלציי יש לפרש כמ"ש בספר הדרת זקנים הביאו הרב מדב"ק ערך א' כי אותה היה שם אשתו של לוי זקנתו של משה וכמש"ה אשר ילדה אותה ללוי ע"ש וא"כ פרעה אדמרתח רתח חמתו בערה בו שהוכרח לחזור בו ולשלוח את ישראל ההוא אמר בכעס אויל לא כן לכו נא

הגברים לעבודת ה' ולמה אתם צריכים הטף והנשים לענין זבחים ועולות לה' במדבר וכי צריכים אתם ליקח עמכם זקנתכם אוח"ה עמכם במדבר האתם מבקשים ענין זה אלא ודאי הוא אשר אמרתי אליכם שפניכם מגידים שרוצים אתם לברוח דאל"כ למה לכם הטף והנשים הלא למשא יהיו עליכם וק"ל.

וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה, אפשר לרמוז על דרך דרש בזה הפסוק על עסק התורה שנקראת קנין כמ"ש רז"ל תורה קנין אחד ובהקדים מ"ש רז"ל דמי שלומד שלא לשמה תורתו עשוקה ביד הסט"א ומי שלומד לשמה תורתו בידו ועל פי זה נ"ל פירוש במ"ש בפסחים דף נ' אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו דר"ל שלמד לשמה ותלמודו אינו עשוק ביד הסט"א, וזהו כונתנו לרמוז בפסוק וגם מקננו דהוא קנין התור' תעשה באופן שתלך כולה עמנו ויהי בידינו לא תשאר פרסה אפי' פרס ממנו, והטעם שאנו רוצים בכך הוא ג"כ כי ממנו נקח לעבוד את ה' דהרי אמרו רז"ל שהמצות שאין האדם יכול לקיימם למודם עול' במקומם וא"כ צריך שהלימוד לא יהי' עשוק ביד הסט"א שום חלק ממנו אפי' כל דהוא מפני שאנחנו לא נדע המצות שנקיים במעשה ואותן הצריכות ללמוד במקומם, וזהו אומרו ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה לעוה"ב, ודו"ק:

ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה וכו' אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה, וכתב הרב נחל קדומים וז"ל אפשר לפרש כפל ישלח אתכם כשלחו וכו' דנשמות ישראל ירדו לשערים הסט"א וברחמים גדולים יצאו וכו' לרשות גבוה ממלך מ"ה הקב"ה וזה רמז ישלח אתכם מזה פרעה והדר מפרש הכתוב כשלחו השר נשמות ישראל וניצוצי הקדושה וכו' אז כלה כליה כי כל חיותם היא ניצוצי הקדוש' ועתה כלה דפסק חיותם ומזה נמשך כי גרש יגרש אתכם עכ"ל ודבריו ז"ל יומתקו בהוספת נופך, בהקדים מ"ש מהר"ש מאסטרופולי בספר ליקוטי שושנים על המדרש ובני ישראל יוצאים ביד רמה, פרמה עשה להם שפירש הרב הנז' וז"ל בקיצור שמלכי מצרים נקראים בשם פרעה הסוד הוא ע"פ מ"ש בזוהר ויבא אלהים אל אבימלך היינו השר שלו כי כל שר של אומה נקרא בשם אלהים ובזוהר חרש האר"י ז"ל כתבו שיש ע"ב אומות ובכללן הם ע"א כי שר של מצרים ושר של ישמ' אחד, והנה נודע פרעה אותיות העורף שורש של כל הקליפות והיו כלול בתוכו כל הקליפות וכו' והנה בע"א אלהים יש שנ"ה אותיות כמנין פרעה וכו' והנה ידוע שיש ק"ך צירופי אלהים והנה פרעה כמנין שמו רומז אל ע"א צירופים ונשארו מ"ט צירופים שאין לאומות יניקה בהם ואלו מ"ט הם סוד השבטים שיש בהם מ"ט אותיות והנה מרע"ה שהיה כולל כל הקיך דלכן היו

שניו ק"ך בסוד ותחסרהו מעט מאלהים והיה לו השגה בקי"ט ובצירוף אחד לא היה לו וכו' ובעומדו לפני פרעה היה בן פ' שנה ואז החסיר משה מפרעה שלא יהיה לו יניקה משש עשר צירופים שבהם פ' אותיות וכו' והנה אותם הי"ו צירופים שהמתיק מרע"ה עם מ"ט שלא יש בהם יניקה לאומות נעשו ס"ה מנין שם אדנות וזה סוד נפלא מ"ש פרעה ראו כי רעה נגד פניכם ר"ל אף שהחסיר משה פ' אותיות עדיין נשארו אותיות רע"ה וז"ש הרע לעם הזה כלומר עדיין רעה מפרעה השיב לו הקב"ה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד גימט' י"ו (חזקה גימט' ק"ך כמ"ש הפרח שושן) ישלחם ר"ל באלו י"ו צירופים שהחסרת ממנו שבו שמונים אותיות כנ"ל הם גורמים שישלחם ויגרשם וזהו שאמר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי ר"ל כי אחר שביטל י"ו צירופים מן ע"א עדיין נשאר ה"ן צירופים שגורמים שלא שמעו אלי והנה מ"ט צירופי אלהים שאין לאומות יניקה בהם מצרפי עם י"ו צירופים שהמתיק משה בין הכל יהיו ס"ה ומנין אותיותיהם שכ"ה כי במ"ט צירופים יש רמ"ה אותיות ובי"ו צירופים פ' אותיות וזה אומר הכתוב ובני ישראל יוצאים בי"ד רמ"ה, י"ו צירופים ומ"ט צירופים שהם רמ"ה אותיות והוסיף המדרש פרמה כלומר פ' מן י"ו צירופים ורמ"ה ממ"ט להגן והוא פלא עכ"ל, ובהקדמה זו יבא על נכון מ"ש הרב נחל קדומים כי תיבת כל"ה גימ' נ"ה צירופים שנשארו לפרעה יניקה בהם דוקא ומשום זה גרש יגרש אתכם מזה שלא הי' בהם כח לעצור ניצוצי הקדושה בתוכם:

והואיל ואתא לידן הקדמה זאת הנפלאת אכתוב כאן מה שפירשתי בה בפרש' ואתחנן או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וכו' ביד חזקה ובזרוע נטויה וכו' כי תיבת הנס"ה גימטריא ק"ך כנגד צירופי אלד'ים והפלא הוא כי פרעה יונק דוקא מן ה"ן צירופים וישראל מס"ה וזהו הנס"ה, וה' בא ולקח גוי מקרב גוי שהיו כמעט שקולים, ואדרבא ישראל לא היה להם לבדם כי אם מ"ט צירופים אלא שהקב"ה הוציאם ביד חזקה דהיינו י"ו צירופים מן הק"ץ שהמתיק משה, וגם בזרו"ע נטוי"ה שהם גימ' שכ"ה אותיות של ע"א צירופים שהי' לפרעה יניקה בהם, ועוד ד' כנגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה שבו המתיקם ועשה שיגברו הרחמים להוציא את ישראל ממצרים ודו"ק היטב, ובזה אפשר לפרש מ"ש במדרש רבה ויהי בשלח פרעה אמר ו"י וכו' ד"א משה אמר ו"י וכו' דהיו שניהם רומזים לי"ו צירופים אלד'ים שנתמתקו שבכחם יצאו ישראל ממצרים

החודש הזה לכם, איתא בפסיקתא רבתי פ' ט"ז אות י"ח החודש הזה לכם מסור הוא לכם אריב"ל למלך שהיה לו אוכלוגין וכיון שעמד בנו מסר לו אוכלוגין שלו א"ר יוסי בר חנינא למלך שהיה לו שמרין (פי' סוכה שבכרם) כיון שעמד בנו מסר לו שמרין שלו א"ר

אחא למלך שהיה לו טבעת כיון שעמד בנו מסר לו טבעתו א"ר למלך שהיו לו אוצרות וכיון שעמד בנו מסר לו המפתחות א"ר חייא בר אבא למלך שהיה לו כלי אומנות וכיון שעמד בנו מסר לו כלי אומנתו ורבנן אמרין לרופא שהיה לו נרתק של רפואות כיון שעמד בנו מסר לו את נרתקו ולשון זה הוא בירושלמי פרק קמא דר"ה דף ד' ע"א ועיין מה שפירש הרב קרבן העדה שכל מה שאמרו האמוראים פירש אותם על המתנות שנתן הקב"ה לישראל ע"י נתינת התורה ודבריו יש להם מקום על הירושלמי אשר לא סמכו האמוראים דבריהם על פסוק זה של החדש הזה לכם כי לא נזכר שם פסוק זה כלל אבל בפסיקתא שהביא דבריהם על פסוק הנז' לא יכונו פירושיו כי למה ענין הביאו פסוק זה אם לא דכולהו אמוראי אומרים דבר השייך לחידוש הלבנה ולא על חשיבות התורה וישראל ע"כ נלע"ד לפרש דבריהם דכולהו קאי על מתנה זו של קידוש הלבנה והחכמות התלויות בענין אשר עליהן נאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני כל העמים וכל אחד מהחכמים הביא חשיבות אחד נוסף על חברו זה יצא ראשונה למלך שהיה לו אוכלוגון שהוא מורה השעות וזה פשוט שהלבנה דומה לאוכלוגין לחשוב חדשים ויום ולילה ואח"כ אמר ר"י למלך שהיה לו שמרין שהוא סוכה הנעשה במקום גבוה בכרם לשומרו מן הגנבים (וכמ"ש הרב קרבן העדה) וכיצד ישמרוהו באישון לילה ואפילה אם לא היתה עולה מאור הלבנה ובא רעהו וחקר עוד זאת שבח הלבנה אשר דומה למלך שהיה לו טבעת וכמו שצריך בכל אגרותיו ושטרותיו לחתום בטבעת כן הדבר הזה צריך לכתוב יום החודש שנכתב והרי הלבנה כמו הטבעת שחותם בה המלך דבכל מקום מזכיר ימי החודש ורב אמר דעדיפא מינה למלך שהיה לו אוצרות דהיינו אוצרות בר ולחם ומזון כל מין תבואה שאלמלא הלבנה לא היו גדלים כמ"ש רז"ל וממגד גרש ירחים שהלבנה מבשלת התבואה והיא הגורמת אשר ימלאו אסמיך שבע ור' חייא בר אבא אומר צא זו בלבד שהיא מרטבת התבואה כי כמה ענינים תלויים בה כמו עליית וירידת מ' הים בכל ששה שעות וכמה ענינים אחרים התלוים כמו קביעות המועדי' אשר סך הכל יצדק לקוראם כלי אומנתו של מלך ורבנן אמרי הלא יש בה סגולת מלכים שהיא נרתק של רפואות וידוע שבלבנה תלוי כבדות וקלות החולאים וכאשר יעבור רבוע הלבנה בדבר אחד הנה הוא יותר חזק ובריא וכמו שהזכיר הראב"ע לענין המילה שהיא לשמונה ימים עד שיעבור הריבוע ודבר זה ודאי על כולם כי גם חיות אדם ורפואתו תלויים בו לפעמים ודו"ק:

החדש הזה לכם, רמז כ"ט י"ב תשצ"ג שהוא החדש הנה כ"ט י"ב עם הד' אותיות עולה מ"ה כמנין שם הוי"ה דאלפין שעולה מ"ה ומילוי דמילוי כזה וא"ו דל"ת אל"ף אל"ף

וא"ו אל"ף עולים תשצ"ג בדקדוק וידוע כי בכל חודש שולט צירוף אחד מי"ב צירופי הוי"ה ב"ה:

ברש"י עד בכור השבי, למה לקו השבוים כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם המפרשי' תמהו על מה שפרש"י פסוק בכאן שלא נכתב בפי' זו והרא"ם ז"ל וה' דב"ט ושפתי חכמים תירצו דהוצרך רש"י לזה מפני שבכאן לא נזכר כי אם בכור השפחה יע"ש דבריו ועוד עיין בעמר נקי לר' עובדיה מברטנורא על רש"י ושם הביא פירוש מרב אחד שהיה סומך לשון זה לאותו שלפניו והיה קורא עד בכור השבי העי"ן בצר"י ע"ש וכל זה דוחק גדול ולא זכיתי שיתישבו הדברים בדעתי הקצרה כי איככה אוכל להבין שרש"י יביא פסוק מפ' אחרת ויציין בו כדרך שמציין לנכתבים במקומם ממש ואם היה רצונו ליישב קושיא הנז' היה לו דרכים אחרים ואו לא דמסתפינא הוה אמינא דדיבור זה כך צריך להיות ומת כל בכור עד בכור השבי למה לקו השבוים כדי שלא יאמרו וכו' והכונה מבוארת דבכלל כל בכור בארץ מצרים הוא בכור השבי שאעפ"י שהיו מארץ אחרת שם נמצאו במצרים וכמ"ש רש"י ז"ל עצמו ע"פ וה' הכה כל בכור בארץ מצרים שכתב אף של אומה אחרת ונמצאו במצרים ובזה מתיישב דלמה לא פירש בכאן כמו זה כי היה ראוי להיות כאן פסק ראשון והשתא ליכא להקשות למה לא הזכיר הכתוב כאן בכור השבי כי בכלל כל בכור הוא דקושיא זאת כיון לתרץ רש"י באומרו ומת כל בכור עד בכור השבי בכלל הוא ודו"ק:

ואכלתם אותו בחפזון, איתא במדרש בעה"ז אכלו אותו בחפזון דכתיב וככה תאכלו אותו ע"ש כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, אבל לעתיד לבוא כי לא בחפזון תצאו, למה הדבר דומ' לסוחר שנכנס לישן בפונדק בלילה נטל כל אשר לו ויצא לדרכו, עמדה הפונדקית בבקר והתחילה צווחת ראו הפרגמטטות עמד בלילה ונטל כל אשר לי ויצא לו, שמע אותו הפרגמטטות ואמר מי גרם, לי לשמוע כך אלא מפני שיצאתי בלילה לפיכך נשבע אני שלא אצא בלילה עוד, כך התקינו ישראל בלילה לצאת בהשכמה עמדו המצרים ואמרו נרדוף אחריהם מפני שנטלו כל אשר לנו, אמר להם הקב"ה מי גרם לכם כל אלה חפזון שיצאתם בו, מכאן ואילך כי לא בחפזון תצאו עכל"ה, והקשה הרב אהל יעקב וז"ל והדבר פלא הלא לא עשו ישראל דבר מעצמם כי אם על פי ה' וגם ה' צוה להם ואכלתם אותו בחפזון וגם כתיב הוציאך ה' ממצרים לילה, והיותר נפלא בעיני שקבע הכתוב חוק לאכול הפסח בחפזון וא"כ מה זה בא לחוב אותם לומר מי גרם לכם זה חפזון שיצאתם ממצרים עכ"ד ז"ל, והוא תירץ ע"פ דרכו, וחוץ מדרכו נ"ל לפרש המדרש בהקדים מ"ש הגאון רבי אליהו מווילנא ז"ל הביאו הרב הנז' בפ' בשלח על פסוק כי לא בחפזון תצאו

ובמנוסה לא תלכון, דפירש הגאון שני טעמים היו לישראל לצאת ממצרים במהירות, אחת תאותם להגיע לכבוד ה' לקבל התורה, והשנית לצאת ממצרים מן המצרים והנה חפזון נאמר על המהירות להגיע, ומנוסה הוא על הבריחה מן המקום, ועל זה אומר הפסוק לגאולה העתידה לא יהיו ב' טעמים אלא כי הולך לפניכם ה', וא"כ לא יש תאוה להגיע, וגם לא יש בריחה כי הקב"ה מאסיפכם, ואסיפה נאמר על מי שהולך אחר העם עש"ד, יוצא לנו דחפזון שהיה להם לישראל ביציאת מצרים הוא חשיבות גדול להם שהיו רוצים לקבל פני השכינה, וא"כ יפה אמרה התורה ואכלתם אותו בחפזון לזכר אותו חפזון, וזה שאומר המדרש מי גרם לכם כל זה החפזון שיצאתם בו, חייכם שלעתיד לבוא לא תצטרכו לזה כי הולך לפניכם ה':

ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ, אפשר לרמוז מ"ש רבותינו ז"ל דקושי השעבוד דרבוי העם השלים מנין הגלות, וזהו אימרו ותחזק שנתחזקו מצרים ונתנו עליהם שעבוד קשה על העם שהיו רבים וזאת היתה סבה למהר לשלחם מן הארץ כי אלד'ים חשבה לטובה כנ"ל, וקל להבין:

זאת חקת הפסח, במדרש רבה איתא וז"ל זאת חקת הפסח זש"ה יהי לבי תמים וכו' אמר דוד רבון העולמים כשאני עוסק בחוקך לא יהיה רשות ליצר הרע להציץ בי שנא' הורני ה' דרכך אהלך באמיתך שלא יטעה אותי יצה"ר ואני מתבייש מן הצדיקים, ועוד שמתוך שהוא מתעה אותי אני מונע עצמי מדברי תורה ואני בא להשמיע תלמודי לקטנים הם משיבין ואומרים אינו כך ואני מתבייש אלא עשה לבי אחד כדי שאהא עוסק בתורה בתמימות הדא הוא דכתי' יהי לבי תמים בחוקך למען לא אבוש עכל"ה, והנה המדרש הזה כולו מקשה כאשר יראה הרואה, ונראה לפרש דדוד המלך ע"ה כשהיה עוסק במצות התורה שהם חוקים בלי טעם כענין חקת הפסח ואחרים היה מתפלל לה' שיהיה לבו תמים עם ה' שלא לתור ולחקור אחר הטעמים של אותה מצוה והיה אומר בתפילתו יהי רצון שהיצה"ר לא יציץ בי כחזיר טהור ויאמר הלא בתורה כתיב הורני ה' דרכך אהלך באמיתך דהיינו כשתודיעני דרכך וטעמי המצות אז אהלך באמתך אבל כשאיני יודע טעם לאותה המצוה איני צריך לקיים אותה וזה ודאי טעות שיטעה אותי היצה"ר וממילא אני מתבייש מן הצדיקים שהם אבות העולם שעמדו בנסיונות ועשו מצות ה' בלי הרהור אחר מדותיו יתברך, וגם זאת ועוד שאם אני מבקש ליתן טעם לחוקים ואני בא להשמיע תלמודי לקטנים הם יאמרו לי אינו כך ומאן מוכח שהטעם הוא זה שאני אומר ואני מתבייש לזה עשה לבי אחד כדי שיהא לבי עוסק בתורה בתמימות ולא יחקור

אחר טעמי החקי"ם וזהו שאמר הכתוב יהי לבי תמים בחק"ך למען לא אבוש וק"ל, עיין להרב דרכי איש מה שפירש,

פרשת בשלח

וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, כתבו המפרשים שמן הראוי הי' להם לישראל לישב ת"ל שנים כמספר ה' אלהי"ם ולא ישבו כ"א פ"ו שנים בקושי השעבוד כמנין אלהי"ם פעם אחד והד' אחרים נתמתקו ונעשו הויות עכ"ד, ואפשר לרמוז בפסוק הנז' וחמושים ענו דהיינו בחומש הזמן עלו דהיינו פ"ו שנים כמנין אלהי"ם באחד ועלתה להם:

והנה הרב מהר"ש מאסטרו' רמז בפסוק ק"ץ שם לחושך שטעם שיצאו ישראל ממצרים ק"ץ שנים קודם כראוי לפי שנשתעבדו גם בלילה וזהו ק"ץ שם לחושך דהיינו הלילות עכ"ד, ולי אני עבדו אפשר להוסיף סוף הפסוק הנז' ולכל תכלית הוא חוקר כי עיקר קושי השעבוד היו פ"ו שנים דוקא וזה אומרו ולכ"ל גימטריא פ"ו זהו התכלית שהוא חוקר כי הד' אלהים נתמתקו כבר כמש"ל, ועל דרך זה פירשתי פסוק טרם מכה ציץ רפואה פרח דרז"ל מנו כמה טעמים למה שיצאו קודם לקץ ואחד מהטעמים הוא שראה הקב"ה שהיו נטמעים בר מנן בשער החמשים שערי טומאה ולכן מיהר להוציאם ק"ץ שנים קודם ואותם השנים ישלימו בגליות אחרים אבל השתא מיהא השעה היתה צריכה לכך והוציאם עיין דבריהם בספר פני דוד פרק כ"א ובזה יבא רמז נכון בפסוק טרם מכה ציץ דהיינו ההטמעה בחמשים שערי טומאה צי"ץ גימטריא ק"ץ רפואה פרח כדי שלא יטמעו ודו"ק, גם טר"ם מכ"ה ר"ת מ"ט שכבר נטמעו במ"ט שערים ופן יבואו בשער החמשים עשה להם רפואה צי"ץ שנים שפרחה להצילם:

איתא במדרש הביאו הרב פני דוד ה' ימלוך לעולם ועד מפני מה כי בא סוס פרעה וכו' והוא תמוה ונראה לפרש בהקדים מדרש אחר שהביא הרב אהל יעקב וז"ל ואני הנני מחזק את לב פרעה משל לשני בני אדם אחד חלש ואחד גבור נצח הגבור לחלש ונטל עטרה בראשו מי גרם לגבור ליטול עטרה לראשו לא החלש כך מי גרם להקב"ה ליטול שבח וכבוד לא פרעה שננערו בים סוף וכו' עכ"ל ע"ש ביאור הדברים באורך וא"כ נמצינו למדים שביאת פרעה בים סיבה לשבח הקדוש ב"ה ששמו מתעלה ומתקלס בעשותו דין ברשעים וזהו כונת בעל המדרש ה' ימלוך לעולם ועד הוקשה לו מה ענין הפסוק לכאן וזהו אומרו מפני מה ומתרץ כי בא סוס פרעה וזה גרם שבח וכבוד להקדוש ב"ה כי בעשותו דין בפרעה נודע וניכר אלהותו וכל אדם יאמר ה' ימלוך לעולם ועד:

והעליתם את עצמותי מזה אתכם, אמרו במדרש דגם עצמות כל השבטים העלו עמהם כשיצאו ממצרים וידוע מ"ש רז"ל על פסוק נסעו מזה שהסיעו עצמם מן האחוה הנרמזת בתיבת זה גימטריא י"ב שבטים אחים וא"כ זהו שאומר והעליתם את עצמותי מזה אתכם כאחד מזה מהי"ב שבטים שאתם נושאים אתכם.

התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, שמעתי מהחה"ש מוהר"ש אלעסרי נר"ו שפי' כמ"ש רז"ל דכשהנס נעשה ע"י זכות אחרים אינו רואה במפלת שונאיו וישראל עשו תשובה כשראו מצרים נוסע אחריהם וכמפורש בפ' וישאו בני ישראל וכו' וזהו אומרו התיצבו וראו ראיה מעליא בנס הנעשה בהיותו נעשה בזכותכם שהיום חזרתם בתשובה וזהו אשר יעשה לכם היום וק"ל, ובזה אפשר לפרש הכתוב בצפניה ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בשובי את שבותיכם לעיניכם והכי הוא כמבואר כשתבוא הישועה לעיניכם אז תהיה לכם לשם ולתהלה שבודאי תהיה בזכותכם:

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה כן הוא המסרה ונראה לפרש בדרך פשוט במ"ש בב"ר דהשטן היה מקטרג כנגד ישראל בעת קריעת ים סוף והקב"ה אמר לו השמת לבך אל עבדי איוב כדי שיטפל בו ויניח מלקטרג על ישראל ולזה רומז המסרה מי גרם שישראל יעברו הים בלי קטרוג איוב שאמר מי יתן החרש תחרישון וגם שם היה טעמו שאוהביו לא דברו נכונה כי היה להם להבין שהיסורים שבאו עליו היה מפני ישראל שהקב"ה א"ל תחרישון. ובדרך אחר אפשר לפרש דהדברים מגיעים למ"ש הזוה"ק על פסוק מה תצעק אלי ופירשו המקובלים דהיו צריכים להתפלל אל מדה עליונה וזה יתכן דנרמז בתיבת מ"י מי יתן החרש הרומזת להנה והיינו ותהי לכם לחכמה וד"ל וא"ש ההי"ב:

אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים, יש לרמוז בהקדים מ"ש מהר"ש מאסערופולי ז"ל בפרח שושן על מדרש ובני ישראל יוצאים ביד רמה פרמה עבד להו עכ"ל המדרש ופי' הרב הנז' שפרעה היה נאחז בשבעים ואחד צירופי אלהים שהם שנ"ה אותיות כמנין פרעה וישראל היה להם מ"ט צירופים שבהם כמה אותיות אלא שמרע"ה הסיר מפרעה י"ו צירופים שבהם אותיות פ' וכמ"ש ומשה היה בן פ' שנה שלקח שמונים מן שנ"ה אותיות של פרעה ונשאר לפרעה דוקא אותיות רע"ה וכמ"ש כי רעה נגד פניכם וכו' וזהו אומרו פרמה עבד להו שהוסיף פ' עם רמה ונעשה פרמ"ה וזה היה ע"י י"ו צירופים גימטריא בי"ד וזהו ובני ישראל יוצאים ביד רמה ע"ש בדברי הרב באורך וזה יש לרמוז אשירה לה' כי גא"ה גא"ה גימטריא י"ו ובזה סוס ורוכבו רמה בים שהוסיף גאה גאה על רמה ובזה סוס ורוכבו טבעו בים ולרמוז שמדבר על צירופי אלהים תמצא

ראשי תיבות כי גא"ה נא"ה סוס גימטריא אלהי"ם פ"ו וסופי תיבות גימטריא פ' לרמוז שפ' אותיות נתוספו לישראל מצירופי אלהים ובזה ניצולו:

ולפי דברי הרב הנז' תמצא שפרעה היה לו כ"ב צירופי אלהים יותר על ישראל גימטריא טובה וכשיצאו נטלו ממנו חיותו והניחו לו דוקא כמספר אותיות רע"ה ויתכן שענין זה רמז יוסף לאחיו במצרים כי ידוע שהאבות סימן לבנים וכמ"ש במדרש שכל המאורעות שארעו לאבות היו רמז למה שיקרה לבנים וכמ"ש שם שאמר הקב"ה לאברהם לך למצרים וכבוש הדרך לבניך וכו' יע"ש הענינים הדומים מן מאורעות האבות למה שקרה לישראל אח"ך וא"כ אפשר שיוסף מתחילה ההוא אמר לאחיו חי פרעה אם תצאו מזה החיים של פרעה אתם צריכים להוציא מזה אבל דוקא בבא אחיכם גימטריא פ' עם התיבה דהיינו משה בן פ' שנה ואח"כ א"ל שלמתם רעה תחת טובה דהיינו כ"ב צירופים היתרים לפרעה ותניחו לו רע"ה אותיות וזה היה ע"י גניבת הגביע גימטריא פ' ג"כ ויתכן שזהו שאמר משה להקב"ה כי מאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם כזה דר"ל כבר נטלתי הפ' מפרעה ונשארו אותיות הר"ע וא"כ למה לא תוציאם תכף ממצרים למה זה שלחתני הלא שלחתני ליקח ממנו פ', ומאז דברתי אל פרעה כבר נעשה ענין זה:

זה אלי ואנוהו, איתא במדרש הביאו הרב נח"ק פרשה זאת וז"ל הנך יפה דודי אף נעים זה גילוי שכינה אף ערשנו רעננה בשבח בנים ובנות עכ"ד ע"ש מ"ש פי' ונ"ל לפרש בהקדים מ"ש בשמות רבה פ' זו וז"ל רבי יהודה אמר מי אמר קילוס להקב"ה התינוקות שהיה פרעה מבקש להשליך ליאור שהם מכירים להקב"ה כיצד כשהיו ישראל במצרים והיתה אשה מבנות ישראל מבקשת לילד היתה יוצאה לשדה ויולדת שם וכיון שהיתה יולדת עוזבת הנער ומוסרת אותו להקב"ה ואומרת אני עשיתי את שלי אתה עשה את שלך, א"ר יוחנן מיד היה יורד הקב"ה בכבודו וחותך את טיבורן ומרחיצן וסכן וכו' ויניקהו דבש מסלע והיו גדלים בשדה שנא' רבבה כצמח השדה נתתיך וכו' וכיון שהיו גדלים היו הולכים לבית אביהם והיו שואלים להם מי היה זקוק לכם והיו אומרים להם בחור אחד נאה ומשובח היה יורד ועושה לנו כל צרכינו שנא' דודי צח ואדום דגול מרבבה וכיון שבאו לים היו אותם תינוקות שם והם ראו להקב"ה בים התחילו אומרים לאבותיהם זה הוא שהיה עושה לנו כל אותם הדברים שנא' זה אלי ואנוהו עכל"ה:

ובזה בא על נכון לשון המדרש הנך יפה דודי אף נעים זה גילוי שכינה ובים סוף נגלה עליהם הקב"ה כבחור נוצח מלחמה, אף ערשינו רעננה זהו בשבח שהיו משבחים בנים ובנות שנתגדלו בשדה ושהכירו להקב"ה ואמרו זה אלי ואנוהו כמש"ל בחור אחד נאה.

ובדרך אחר אפשר לפרש כמ"ש רז"ל דמי שאינו עוסק בפו"ר גורם לשכי' שתסתלק מישראל ח"ו דהשכינה אינה שורה בפחות מכ"ב אלף ואם היו ישראל פחותין א' הרי זה לא עסק בפו"ר וגורם לשכי' שתסתלק ח"ו מישראל וזה אומרו בשבח בנים ובנות כדי שלא תסתלק השכינ' מישראל, וכדי שתשאר השכי' עמהם היו מולידים בנים ובנות :

ימינך ה' תרעץ אויב, יתכן שנרמז בכאן מ"ש רז"ל דפרעה היה לו ג' יועצים איוב יתרו בלעם שהם ר"ת אויב ותיבת תרעץ חוץ ממשמעותו היא אותיות עצ"ת רי"ש ויהיה פירושו שהפר הקב"ה עצת שלושת יועצים של פרעה ואות רי"ש במילואו היא ר"ת "רץ "יעץ "שתק כמ"ש חז"ל דיתרו רץ וברח לארץ אחרת ובלעם יעץ ואיוב שתק:

נורא תהילות עושה פלא, ארז"ל שמי שאומר שירה על הנס נעשה לו נס אחר בזכות השירה ובזה נפרש הכתוב נורא תהילות כשהוא נורא לבני אדם ומציל אותם והם מודים ומשבחים ואומרים תהילות אז עושה פלא פעם אחרת, ובאופן אחר יכולין לפרש כדכתב רש"י יראוי תהילות כי לך דומיה תהילה וזהו נורא תהילות והטעם הוא משום שהוא עושה פלא דאדם אינו משיג בלשונו ליתן נו תודה בערך החסד שקבל שאילו היו הדברים על פי הטבע יכול האדם להעריכם ולידע כמה שוה החסד ההוא ולשבח כפי ערכו אבל כשעושה פלא דבר שאינו בטבע לא יש הגיון טבעי להעריכו ולשבחו כראוי משום הכי מתייירא להלל ולהודות עליו מחוסר דיבור המספיק שיהיה שוה לפעולה וזהו נורא תהילות וטעמו כי עושה פלא ואין בנו יכולת להעריך הפלא:

ה' ימלוך לעולם ועד מפני מה כי בא סוס פרעה, מדרש הובא לעיל, עוד נ"ל לפרש במ"ש המדרש) שביציאת מצרים היה קטרוג למעלה באומרם מה אלו עובדי ע"ז אף אלו וכו' והי"ת דחה אותם בקש כמ"ש רז"ל שאמר לשטן השמת לבך אל עבדי איוב ואדביני ביני טיבע את מצרים בים ומפני זה יבוא על נכון שאמרו בכאן ה' ימלוך לעולם ועד דמזה ניכר שה' מלך שאעפ"י שהיו מקטרגים יכולל עליהם בלי שום טענה כמלך השליט ואין עוד מלבדו וק"ל, ושמעתי מהנו"ח בהר"ם הכהן נר"ו שפירש כוונת המדרש כמ"ש רז"ל דפרעה היה עושה עצמו אלוה וע"י שבא בים ואמר ה' מי כמוך כמ"ש רז"ל המה ראו וכל העולם הסכימו שה' ימלוך ולו נאה המלוכה:

שם שם לו חק ומשפט וכו' דרשו רז"ל שבמרה נצטוו שבת ודינים ופרה אדומה, וכתב הרב קרבן שבת דף ל"ה ע"ב וז"ל, ודע עוד מ"ש פה קדוש שלכך נק' קליפת נוגה פרה אדומה לפי שהיא פעמים מטהרת את הטמא כשהטוב מכריע הרבה ולפעמים להפך שמטמאה את הטהור כשהרע מכריע כי ידוע שקליפת נוגה היא היתה קרובה אל הקדושה והיא חצי טוב וחצי רע החצי שבפנים הפונה אל הקדוש' הוא טוב וחלק

שמבחוץ הוא רע וכו', והנה מה שנתוסף ונדבק מטוב של נגה אל הקדושה זהו תוספת שבת כי נוגה שליטתה כל ימי החול ונקרא מוסיף מחול על הקדש, ודע יותר בבירור שהכונה היא נק' בזוהר טיקלא המכרעת שהיא המאזנים שלמעלה שהיא חציה טוב וחציה רע ולפעמים מכריע הטוב שבמאזנים את הרע ע"י מעשה בני אדם, וחוזר הרע להיות טוב ומזה באים השרים, ונ"ל שלכך ציוה הקב"ה שתי מצות אלו שוים בעניניהם שהם שבת ופרה במרה כי כמו הפרה לפעמים מטהרת את הטמאים ולפעמים להפך כך שמירת שבת הוא כי מי ששומר שבת ומוסיף מחול על הקדש גורם שמטהר הטמא ולהפך גורם שמטמא ח"ו הטהור ולכך נ"ל שלא תקנו חז"ל שיעור לתוספת זה כדי שכל אחד יוסיף מה שירצה וכו' עכ"ל בקיצור קצת:

והנה הרב לא נתן טעם למה נצטוו במרה ולא במקום אחר וגם לא נתן טעם כ"א לשבת ופרה אבל לא לדינים, ונלע"ד ליתן טעם לדברים אלו ראשונה הדינים נ"ל שדומים ג"כ לשבת ופרה בהקדים מ"ש הרב הנז' דף ל"ז וז"ל ודע כי תרי בתי דינים רעים הם מאדי"ם ושבתא"י כנז' בזוהר כי תצא ובתיקונים ועיין בפי' יואל משום שיש צ"ה כוחות הטומאה במאדים והן מנין מאדים והן סנהדרין שבטומאה ע"א סנהדרי גדולה וכ"ג סנהדרי קטנה ושכינה על גביהן כנגד צ"ה כוחות הטומאה וכולם נכללים במאדים צ"ה כוחות וכולם שופכי דמים, אבל סנהדרין שבקדושה נקראים יפה עינים ולכך נאמר בדוד אדמוני עם יפה עינים וארז"ל הלך אחר ב"ד יפה וכו' עש"ב, וא"כ בדינים ג"כ יש בהם צ"ה כוחות הקדוש' ונקראים יפה וצ"ה דטומאה שצריך ליזהר מהם מפני שמטמאים והרי מעין קליפת נוגה שבת ופרה, וזה הוא הטעם למה נצטוינו במרה כי שם המים מרים ונמתקו אח"ך מעין ענינים אלו המהפכים מטומאה לטהרה וכעין קליפת נוגה העתיד' ליטהר ולחזור לקדושה כנ"ל נכון:

שם שם לו חק ומשפט וכו', כתב רש"י ז"ל שבמרה נצטוו ישראל במצות שבת פרה ודינין יעו"ש, והנה שם ר"ת "מצות "שבת חק היינו פרה שנקראת חקה, ומלת לו יתפרש על מרע"ה שהוא דוקא ידע סוד הפרה כנודע וזהו ל"ו ח"ק כלומר אותו הח"ק שנודע לו לבדו, ומשפט היינו דינים וקל להבין:

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, הקשה בס' דרשות הר"ן ז"ל בשם הראשונים דמה זה אומר הכתוב אחר שתשמע לכל המצות והישר בעיניו תעשה והאזנת וכו' אז לא יתן לך כל המכות אשר שמתי במצרים ומהיכא תיתי שפורענות גדול כאותו שבא למצרים על רשעותם המופלא יהיה באפשר להביא על צדיקים גמורים ושלמים והלא אם לא היו כ"כ צדיקים אלא היו בינונים או אפי' רשעים

קטנים לא יוצדקו אותם הפורעניות הקשים עש"ב, וכדי שלא יקשה קושיא זאת יתכן לפרש כוונת הכתוב כך אם תהיו צדיקים וישרים אז לא אצטרך להגלותכם בתוך העמים כמו שהייתם במצרים ולא אצטרך אח"ך להשים על שום אומה המחלה והמכות אשר שמתי במצרים כדי שישלחו אתכם מתוכם וזהו אומרו לא אשים עליך כמו בשבילך ועל סיבתך כי לא תהיו בגלות כלל שהרי במצות התורה שאני נותן לכם אני מרפא אתכם ואין אתם צריכים להיות בכור הברזל להיות זכים וברים שהרי בקיום התורה והמצות תקנו כל השלמות האפשרי:

כל המחלה וכו', אפשר לפרש כמ"ש הרב ש"ך הביאו הנח"ק פ' בא על פסוק וידעתם כי אני ה' אלהיכם כי אלהים בחינת דין והוסיף א' ונעשה אני ה' פ"ז א' נוסף ע"ש אלהים שהוא גימ' פ"ו ובזה היתה הגאולה, וז"ש וזה לך האות עש"ב וזה אומר בכאן הענין עצמו שאני ה' שהוא א' יתר על רפאך בדרך זה דשם אלהים במילוי יודין ידוע שעולה ש' ורפאך הוא ש' וא' יתר וא"כ אחד יתר על שם אלהים במילוי והיינו אני ה' ממש שהוא א' יתר על אלהים פשוט ב"ן במילוי כדי לרפאתך מוסיף א' ודו"ק:

ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן וכו', קשה למה כפל הכתוב לומר שקראוהו מן הלא כבר נאמר ויאמרו איש אל אחיו מן הוא וכו' וא"כ נראה זה הפסוק יתר ואפשר ליישב כמ"ש קודם ראו כי ה' נתן לכם את השבת על כן הוא נותן לכם לחם יומים וכו' ואח"כ אומר ויקראו בית ישראל שמו מן אעפ"י שביום השבת המן היה בידם שני ימים ומן הראוי שיפסיד ויבאיש או לפחות יפסיד טעמו לזה בא ללמד ויקראו בית ישראל את שמו מן אפי' אותו שאכלו ביום שבת היה שמו מן ולא זו בלבד אלא טעמו כצפיחית בדבש שנתוסף בו מתיקות ביום השבת ועוד אפשר לומר דבית ישראל היינו הנשים כשראו שלא הצטרכו להכין תבשילים לשבת מפני שכל תבשיל שירצו לעשות לשבת היה די להם במחשבה בשעת אכילת המן ולא היה להם צורך להכין שום דבר אז אמרו בית ישראל דהיינו הנשים זהו מן ודאי כמו שקראוהו האנשים וכמש"ל:

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ידוע דפרי החג הם להכניע שבעים שרים ושרו של עמלק שולט עליהם ואמרו רז"ל דבכל יום של סוכות מכניע עשרה שרים בהקפת התיבה שס"ת בה ונקדים עוד דפרי החג חשבונם י"ד בכל יום כשתמנה עמהם חשבון הימים דהיינו יום א' וי"ג פרים עולים י"ד ויום שני עם י"ב עולה י"ג וכן על זה הדרך כל שאר הימים וזה נרמז בפסוק הנז' כי יד על כ"ס י"ה אותיות סכ"ה יו"ד דהיינו עשרה בכל יום של סוכה נכנעים השרים וזוהי מלחמה לה' בעמלק מדור דור כי יד ה' היתה בם להומם ולאבדם,

פרשת יתרו

וישמע יתרו, כתב רש"י שבע שמות נקראו לו יתר יתרו וכו', יתר על שם שיתר פרשה אחת וכשנתגייר הוסיפו לו וכו' אות על שמו ונקרא יתרו וכו' ע"כ והקשה הרא"ם ז"ל דכיון דכשנתגייר הוסיפו לו אות על שמו א"כ לא נקרא יתר ויתרו במצב אחד וכשנקרא יתר לא נקרא יתרו כמו שמצינו באברם אברהם וא"כ לא הול"ל שבע שמות נקראו לו כי לא היו כי אם ששה והניחו בצריך עיון ע"ש:

ולכאורה נ"ל דכונת המכילתא שהביא רש"י ז"ל היא לומר דז' שמות מצינו שנקרא בהם יתרו אעפ"י שלא יהיו בזמן אחד הרי נקראו לו וקאמר בלשון זה נקראו לו ולא קאמר היו לו לרמוז זה הענין שהיו שמות שנקראו לו כל אחד בזמנו ולא יחד ובזה ליכא קושיא על רש"י ולא ידעתי למה הרא"ם לא רצה בזה, אחר זה ראיתי בספר תועפות ראם שהוא פירש כמו שכתבתי והראיה שהביא מאברם אברכם לא הבנתי מה ראיה דאטו מי שיאמר אברהם אבינו נקראו לו שני שמות לאו קושטא קאמר אעפ"י שלא יתכן לומר אברהם אבינו יש לו שני שמות נוכל לומר נקראו לו שני שמות וקל להבין:

ושם האחד אליעזר כתב בנח"ק דמשה עשה תנאי עם אשתו שהבן הראשון יהיה לה וע"כ לא מל אותו והשני היה למשה ומל אותו בזמנו וכ"כ בספר הישר והוא מהמדרש ויש רמז לזה בפסוקי' אש"ר ש"ם האח"ד גרשום ר"ת אשה כי היא קראה לו שם גרשום וש"ם "האחד אליעזר אותיות ומשה אח"ד דהיינו אליעזר:

ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם, קשה לשון הפסוק מה זה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים הרי כבר אמר למעלה אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה ולמה כפל הדברים ועוד בפעם השנית לא הזכיר פרעה ועוד קשה שאחר שמברך ה' הוא אומר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים מן הראוי הול"ל קודם עתה ידעתי ואח"כ ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים וכו':

ונראה לע"ד שכונת הפסוקים לרמוז למ"ש רז"ל דשר של מצרים לא מת עד קריעת ים סוף ואף עפ"י שהביא עליהם כמה מכות והדרך הוא לעולם שהקב"ה משפיל השר תחילה ואח"כ עושה דין באומה כמ"ש יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואח"כ על מלכי האדמה על האדמה אבל מצרים לא כן היה ונקדים עוד מ"ש בזוהר שמות דף י"ט ע"א ע"פ והנה מצרים נוסע אחריהם שהוא השר של מצרים שנקרא בשם מצרים והשתא אתי שפיר מ"ש הכתוב שיתרו משבח לה' על שהוציא ישראל מיד מצרים ומיד פרעה מלך קשה ואומה קשה ולא די זה אלא אשר הציל את העם מתחת יד מצרים דהיינו שר של

מצרים שעדיין היה קיים בממשלתו ואפי"ה לקו והוציא את העם וזהו אומרו מתחת יד מצרים שהיה עדיין למעלה והוציא את ישראל מתחת ידו ובזה ניכר כחו יתברך שהוא מושל אפי' במלאכי' שנקראים אלהים ועל זה אמר יתרו עתה ידעתי בענין זה הכרתי כי גדול, ה' מכל האלהים שבהיות השר שלהם קיים לקו במים שהוא הדבר אשר זדו מצרים ובאותו פרק הוא שלקה השר שלהם עליהם ודו"ק:

פרשת משפטים

ובשביעית יצא לחפשי חנם, כתבו בתוס' על התורה וז"ל כתוב בדברי קבלה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ודרשינן אחפש לשון חפשי בנרות בנרות של תורה כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור וזהו דכתיב ובשביעית יצא לחפשי חנם כלומר בגלות שביעית יצא ישראל לחפשי חנם כדכתיב ולא בכסף תגאלו וזהו גלות זה שהוא שביעית בבל כשדים מדי יון ישמעאל פרס אדום עכ"ד, ויתכן לרמוז דר"ת ז' אומות הנז' מהגליות שכבר עברו הם נרמזים בתיבת בכסף והכונ' ולא בכסף כשכבר יעברו הגליות הנרמזים בתיבת בכסף אז תגאלו דכן אותיות בכס"ף נוטריקון בבל כשדים פרס ואות ס' היינו גימ' ר"ת "מדי "יון "ישמעאל כשאלו הגליות יעברו אז תגאלו וגם תגאל"ו ר"ת "תגמר "גלות "אדום "לעולם "ועד:

במדרש רבה אמר ר"י אמרו ישראל להקב"ה הרב' דיני מצות יש כאן כי יגנוב איש שור או שה לפי שגנבנו שור ועשינו עגל לפיכך ה' בקר שלמנו תחתיו שמתו תחתיו אבותינו במדבר וארבע צאן תחת השה ד' מלכיות שמלכו בנו, וכשגנבנו ליוסף עשינו ד' מאות שנה במצרים, ולמה בשור נותן ה' ובשה אינו נותן אלא ד', בשור נותן ה' שהוא מוציאו בפרהסיא:

לשני בני אדם שעלו לבימה אחד שמכר בנו של מלך ואחד שזרק אבן באיקונין של מלך אותו שזרק אבן באיקונין של מלך לוקה קטפורס (מכות) ואותו שמכר בנו של המלך משלם ד' מאות לרבו לכך כתיב ה' בקר עכל"ה, וכולו מקשה מה זה שקורא חמשה בקר מיתת אבותינו במדבר, והרב ידי משה פי' שישראל עלו חמושים על כן קורא אותם חמש או שירמוז על מיתת ה' צדיקים משה אהרן מרים נדב ואביהו עיין שם וכל זה דחוק, וגם קשה מה שאמרו לפי שגנבנו שור שהוא יוסף כמו שכתב המפרש למה שלמו על השור ה' בקר ועל העגל שלמו ארבע דוקא הלא עגל אינו שה, ועוד קשה מה שאמר וכשגנבנו ליוסף וכתב המפרש שזהו דבר אחר תקשה ליה דארבע מאות שנים נראה תשלום שה ולא שור ויוסף נקרא שור, ועוד קשה הלא ממכירת יוסף לא היו ד' מאות שנים עד שיצאו ממצרים אלא מלידת יצחק:

ולתרץ כל זה נ"ל לפרש בדרך אחר דמ"ש לפי שגנבנו שור ועשינו עגל כולו ענין אחד וקאי על מעשה העגל לפיכך ה' בקר שלמנו תחתיו הכונה על העגל שלמנו ה' בקר, והכי ה' פעמים שסרחו ישראל במדבר והית' בהם מיתת חרב או מגפה, אחת במעשה העגל עצמו, ושנית במתאוים שלישית במרגלים ויעפילו לעלות אל ראש ההר שנא' ויכום ויכתום עד החרמה, רביעית במעשה קרח, ה' במעשה השטים, ומי גרם כל זה מעשה העגל שירדו ישראל ממדרגתם, שאם היתב להם אותה המעלה שקודם העגל לא היו חוטאים בודאי ולא היו מתעכבים במדבר, והד' צאן תחת השה הוא על יוסף ואע"פ שבתחלה קראו שור גם נקרא שה כמ"ש נוהג כצאן יוסף ויוסף היינו ישראל וישראל נקראו שה פזורה, ובעון מכירתו גלו ישראל תחת ד' מלכיות, והד"א חולק על זה ואומר שעונש מכי' יוסף הי' גלות מצרים ד' מאות שנה ומכח שלא נגמרו הוא שגלו ישראל בד' גליות אחרות וכמ"ש רז"ל שבשביל שיצאו ישראל ממצרים קודם זמנם הוצרכו לחזור בגליות האחרות, ועפ"ז בא על נכון מ"ש אח"כ המדרש ולמה השור נותן ה' ובשם דוקא ד' מפני שהוקשה לו הדבר שבעון יוסף יהי' הפורעניות ד' ולא ה' כדין שור שהוא נקרא שור, על זה משיב זיל בתר טעמא, למה השור העונש בו מרובה, בשביל פרהסיא, והרי זה דומה למשל שאחד מכר בנו של מלך ואפי"ה לא נתן כ"א ד' מאות בשביל שהיה בצנעא ולא הי' בו פרסום א"כ ה"ה ביוסף שנמכר בסוד ובצנעא לא נתנו העונש של השור כיון שלא היה בפרהסיא לא כן מי שזרק אבן לאיקונין של מלך כמו ישראל שעשו העגל לדמותו לשור של המרכב' זה הי' דבר של פרסום ופרהסיא ועל כן נענשו בחמשה בקר, וא"כ יש לנו לחלק בין יוסף שאף על פי שנקרא שור אינו מן הראוי לענוש כ"א כמו שה ובין העגל שהוא ג"כ שור ראוי לענוש עליו ה' בקר דזיל בתר טעמא וכמ"ש במשל. **אם** כסף תלוה את עמי, כתב רש"י ז"ל עמי ונכרי עמי קודם, וכתב עליו הרא"ם וז"ל במכילתא וכגון שהכותי בנשך דאל"כ ל"ל קרא וכי תעלה על דעתך שישוה הכותי לישראל וכן פסק הרמב"ם וכו' אבל אכתי איכא לאקשויי ל"ל קרא תיפוק ליה מנבלה דאמר קרא לגר אשר בשערך או מכור לנכרי ודרשו רז"ל בפסחים להקדים נתינה לגר למכירה לכותי וכו' וצ"ע עכ"ל, ולכאורה נלע"ד לתרץ דאצטריך קרא להלואה מפני שיש מצוה להלוות לכותי ברבית ומנאה הרמב"ם בכלל מ"ע, וא"כ לא היינו לומדים מנבלה דליכא מצוה במכירה לכותי וכעת נראה ברור:

פרשת תרומה

ויקחו לי תרומה, איתא במדרש הביאו הרב פני דוד ויקחו לי תרומה הה"ד תורה ציוה לנו משה וכו' דרש ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרו למשה ונתנו לישראל ע"י משה שהן

מנין תורה וא"ת אינם אלא תרי"א ב' היכן הם לגמור תרי"ג, אלא אמרי רבנן אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ותרי"א אמר למשה שנאמר תורה ציוה לנו משה מורשה א"ת מורשה אלא ירושה, ירושה היא לישראל לעולם עכ"ל:

ולכאורה יפלא מה שייכות לזאת הדרשה על התורה עם פסוק ויקחו לי תרומה וכמ"ש הרב פני דוד וע"ש מ"ש ייתכן כי תרומה כשתסיר ממנו מ' כמנין ל"י ישאר תורה וזהו ויקחו ל"י שהוא בגימטריא מ' מתרומה וישאר תורה ויתפרש כל הפסוק על התורה בדרך פשטי דהיינו שנקבל דברי תורה וחידושים מאת כל איש אשר ידבנו לבו ומה שקבלה נשמתו מהר סיני מכל אדם תקחו את תרומתי כשהיא לשמה, אכן וזאת התרומה אשר תקחו מאתם היינו דוקא דרש רמז ופשט שהם כנגד זהב וכסף ונחושת שהם עיקר העושר של העוה"ז, כמו שהדרש והפשט והרמז הם לבוש הגופני של התורה והגשמי שבה, לא כן בסוד אלוה שהוא רוחני זה לא יתכן לקבל מכל אדם כי הם דברים העומדים ברומו של עולם בשמים ממעל ולזה רומז ותכלת וארגמן תכלת דומה לרקיע וכו' יו"ד דברים מן הי"ג כמ"ש רש"י שרומזים ליו"ד גלגלים ויו"ד ספירות וכו' עשרה עשרה כידוע לי"ח, כי לענין זה של לימוד הסוד צריך ועשו לי מקדש שיהיה איש מקודש ירא אלקים ומקיים כל המצות ובעל מדות טובות שנאמרו בהם וסור מרע כמ"ש מהרח"ו בהקדמתו לשמונה שערים, וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש.

ועשו לי מקדש וכו', החצר היה מאה אמה אורך על חמשים רוחב והמשכן נתון בתוכו והיה לאחורי המשכן עשרים אמה פנוי מן החצר מצד מערב ועשרים מכל אחד מצדדיו מצד צפון ודרום ומן פתח המשכן עד פתח החצר נ' אמה וכמבואר כ"ז ברש"י ע"ה והרא"ם ז"ל וכל אלו המדות רמוזים בתיבת משכן, והמשכן היה לו ל' אמה אורך ויו"ד רוחב כשתכה ל' על עשרה יעלו ש' מאות, וזהו ש' שבתיבת משכן, אח"ך מן השני צדדים לצפון ולדרום מ' אמות זאת היא מ' של תיבת משכן ולאחוריו כ' אמה נרמזים בכ"ף של משכן והנו"ן היא נ' אמה של חצר מפתח המשכן עד פתח החצר והרי הוא משכן ממש וק"ל:

עוד רמז כל עמודי החצר סביב וכו' הנה העמודים היו מ' לצפון ולדרום עשרה למערב וששה למזרח וד' למסך וכל זה נרמז בתיבת עמודי ע' ר"ל עמודים מ' צפון ודרום ו' מזרח ד' מסך י' מערב:

ועד"ז משום הציבי לך ציונים רמזתי בהיכל מעשה שלמה הע"ה בבית א' שהיה ך' אמה רחבו ומ' אמה ארכו ול' קומתו כמ"ש בכתובים וכל המדות האלו נרמזים בתיבת ההיכל דהיינו אורך מ' נרמזים בד' אותיות הראשונות ההי"כ, שעולים ארבעים והרוחב עשרים

באות כ' שהיא כ' והגובה ל' באות ל' של ההיכל, וטעם שבא הענין של האורך בחילוק אותיות ההי"כ אפשר לתת טעם כי פתח ההיכל היה עשרה רוחב וזה נרמז ביו"ד ולו שני פתחים של ה' אמות כל אחד וזה נרמז בשני ההין של תיבת ההיכל וק"ל:

עוד אפשר שהתיבה רומזת כך לארכו של בנין ההיכל שהיה כאריה צר מאחוריו ורחב מלפניו וכן התיבה הולכת וגדלה במספר, ואפשר ליתן טעם לחשבון המידות של בית קדשי הקדשים של בית ראשון שהיה עשרים על עשרים בגובה עשרים כמ"ש בכתובים במלכים (ולפי פירש"י בנביאים אבל בב"ב דף צ"ט משמע שהיה גבוה ל"ו וכן בסוכה ד"ה ע"ב ע' בתוס' ד"ה בשליש הבית), והוא נשתנה כ' על עשרים של אורך ורוחב יעלו ת' אמות ונשתנה חשבון זה בעשרים של הגובה יעלו שמנה אלפים אמה כנגד ח' אלפים פרסה שהוא הקף העולם כחוט משוך על העיגול ממזרח עד שיחזור למזרח כידוע והרמז בזה כי בית קדשי הקדשים היה מקום שממנו חיות וקיום כל העולם בהיות משכן השכינה בתחתונים להשפיע לסם חיות וקיום והעמדה:

ואגב אכתוב רמז במידות בית שני כפי מה שביאר הרמב"ם בהלכות בית הבחירה דבית ק"ק היה גובהו מ' והיו עליו כיור ובית דלפא תקרה ומעזיבה ואורכו ורוחבו כ' על כ' וזה נרמז בתיבת מקדש מ' לגובה מ' אמה וד' לארבע כיסוים כיור ובית דלפא תקרה ומעזיבה וק"ש כו' וק"ש עולים ת' כנגד אורך ורוחב שהיו עשרים על כ' שעולים ת' כנגד ק' וש' של תי' מקדש וק"ל, גם מידות האולם רמוזים בתיבת האולם כזה שהוא י"א אמה רוחב וע' אורך וא"כ תחלק אותיות האולם בדרך זה א' לשם אולם עצמו ה"ו עולים י"א כחשבון הרוחב ול"ם עולים שבעים כנגד האורך, והיינו האולם ממש א' ה"ו ל"ם וק"ל:

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך וכו', עיין מ"ש ה' נחל קדומים שעשה סמוכין סוף פ' תרומה בתיבת נחשת ואתה לרמוז דמשה היה נשמת נ"ח ש"ת ואתה ר"ל שלשתן אחד עכ"ד ז"ל, ויתכן להוסיף דתיבת שמ"ן ר"ת ש"ת מש"ה נ"ח, עוד אפשר לרמוז על מ"ש הרב הנז' שהמדליק נרות בשבת וזהיר במצוה זאת הויין ליה בנים בכי תורה וכיון שכל תלמיד חכם יש בו ניצוץ ממרע"ה זהו אומרו יקחו אליך אל משה ממש ע"ש דר"ת שמ"ן זי"ת הוא מדליק "נר "שבת "זרעו "יזכה "תורה:

ואתה תצוה, איתא במדרש רבה ואתה הקרב אליך הדא הוא דכתיב לולי תורתך שעשועי וכו' כשאמר לו הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך הרע למשה אמר לו הקבה"ו תורה היתה אצלי ונתתיה לך שאלמלא היא אבדתי את עולמי ע"כ, וקשה דמאי אומר לו הקבה"ו תורה היתה וכו' דודאי משה הרע לו לאבד מצות כהונה האף אמנם שקבל את את התורה רוצה היה ליקח מזה וגם מזה כי טובים השנים, ונ"ל לפרש כמ"ש בפרק קמא

דאבות על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים וזה"ד שקשה לו למשה רבינו לאבד מצות כהונה דהיינו העבודה דבר שהעולם עומד עליו נהי שהתורה עמוד העולם וגם כן גמילות חסדים ושניהם היו ביד משה רבינו ע"ה אפ"ה הוא היה רוצה לאסוף השלשה עמודים להיות צדיק יסוד עולם, לזה השיב לו הקבה"ו תורה היתה שלי ונתתיה לך שאלמלא זה אבדתי את עולמי, וא"כ כיון שיש לך התורה שהיא קיום העולם, ואלמלא היא נאבד העולם הרי היא שקולה כהני תלת סמכי, והיא תחת שלוש ותו לא צריכת לעבודה ודו"ק:

ברש"י לקח פר אחד לכפר על מעשה העגל שהוא מר עכ"ל, וכתב הרא"ם וז"ל כי פר כמו עגל בלא זכר שנה וכו', ולכאורה קשה דבפ' שמיני כתב הרוא"ם משם ת"כ דעגל סתם בכל מקום הוא בן שנה וא"כ קשה אומרו בכאן בלא זכר שנה דמשמע הא אם היה אומר עגל סתם בלא זכר שנה הו"ל כאילו אמר פר ועיין מה שהקשה הרב אוצרות חיים בקונטרס תוצאות חיים על דברי הרא"ם האלו ונלע"ד דפי' דברי הרא"ם אינו כמו שנראה לכאורה וכמו שפי' הרב הנז' אלא כוונתו דפר היינו עגל דמין אחד הם ואין ביניהם כ"א השנים וא"כ כשלא תזכור שנה בענין הרי הם אחד וזהו שאמר כי פר היינו עגל בלא זכר שנים בענין ודו"ק, ולכאורה קשה ע"ד רש"י בכאן ממ"ש בפרשת שמיני על פסוק קח לך עגל שפי' להודיע שמכפר לו על מעשה העבר והלא מכאן נראה שבפר זה מכפר על העגל וא"כ למה עוד צריך בפרה אחרת ואפשר דפר זה שהקריבו משה היה התחלת הכפרה כדי שיהיה אהרן כדאי להקריב קרבנו בעצמו ולכפר בידו על עון העגל לגמרי ויתכן שלזה אמר הכתוב אחד שעדיין יצטרך להביא אחר להשלים הכפרה וק"ל:

איתא במדרש תנחומא הביאו ה' דבש לפי ערך ישראל, הרש שבישראל שקול כאליהו שנאמר ראשך עליך בכרמל הדל שבישראל שקול כדניאל שנאמר ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים אמר להם הקב"ה לישראל אני אסור בשתי ריצות שנאמר ואל הבקר רץ אברהם ונאמר וירץ אברהם מפתח האהל עכל"ה, ופירש בו החה"ש כה"ר שמואל הכהן נר"ו דידוע שהקב"ה מטה כלפי חסד עם ישראל וכשאדם מישראל שקול במצות ועבירות מטתו לצד החסד וחשוב כאילו רובו זכיות וז"ש המדרש הרש שבישראל עני שבישראל שהוא שקול במצות ועבירות והוא עני אין לו פרנסה בא הקב"ה ומטה כלפי חסד ומרחמו ומפרנסו כמו שפרנס לאליהו ע"י העורבים, והדל שבישראל הוא החולה כמ"ש אשרי משכיל אל דל שהוא שקול במצות ועבירות, בא הקב"ה ומטה כלפי חסד ומוציאו זכאי מדינו כי ידוע שדנין לחולה ומצילו הקב"ה כמו שהציל לדניאל מגובא דאריוותא, וכי תימא למה זה ועל מה זה הקב"ה מטה אותם כלפי חסד לזה אמר מלך

אסור ברהטים בשתי ריצות שרץ אברהם האחת שרץ אל הבקר לפרנס אורחים ובזכותו הקבה"ו מפרנס לרש הנז' והריצה השניה וירץ אברהם היתה כשהיה אברהם חולה כמ"ש רז"ל ובזכותו הקבה"ו מכפא לדל שבישראל דהיינו החולה, וטעם שאמר זכות שני ריצות ולא אמר מפני גוף המצוה עצמה דהיינו הכנסת אורחים, היינו מפני שבזריזות שאדם עושה במצות אין בו דין מי הקדימני ואשלם, ובדין הוא שיטול שכרו ודו"ק:

פרשת כי תשא

כי תשא את ראש בני ישראל ונתנו וכו' איתא בגמרא ב"ב אמר משה לפני הקב"ה במה תרום קרן ישראל א"ל בכי תשא ופירש"י קח מהם כופר לצדקה ואפשר לפרש דמשה שואל במה יתעשרו וזהו במה תרום קרנם דהיינו ממונם בלשון הגמ' ומשיב לו הקב"ה שיעשו צדקה שכן ארז"ל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר וכן כתוב ובחנוני נא בזאת וכו' ואם כן במצות צדקה תרום קרנם ויהיו עשירים שאפי' עושים אותם על תנאי זה מועיל להם לא כן מצות אחרות דאינו כן ורמז לזה צדקה במילוי צד"י דל"ת קו"ף ה"א ע"ה גי' כי תשא בדקדוק לרמוז לפירש"י דכי תשא ר"ל צדקה ראש רומז לקרן ראש הממון כמ"ש רש"י בסוף פ' ויקרא ע"פ ושלם אותו בראשו והיינו כי תשא צדקה ובזה ראש בנ"י תרום:

ועוד יתכן לפרש דהקב"ה רמז לו מה שאמר משה כשעשו את העגל, ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא וכו' וזהו אומרו בכי תשא אתה עליך למסור את עצמך עליהם, עוד אפשר לרמוז כמ"ש רז"ל אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד היו נגאלים וזהו אומרו במה תרום קרן ישראל מן הגלות המר א"ל בכי תש"א ר"ת "את "שבתותי "תשמרו,

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמורו, איתא בספרי ואתה דבר לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח והוא תמוה כי איך סלקא דעתין שישלח שליח בזה יותר מן שארי דברות ועוד למה לא דרשו כזה בפסוק ואתה תצוה אל בנ"י ובמק"א:

ואפשר לפרש בהקדים מ"ש בפי' הפסוקים אשר בסוף ספר הכונות הנדפס על פ' הנז' שכתב דטעם שאמר בכאן ואתה דבר הוא מפני שאמרו רז"ל דמשה אמר לפרעה שיתן לישראל יום מנוחה בכל ז' ימים לטובתו כדי שעבדיו הם יתחזקו לעובדו בו' ימים בדרך יותר מעולה ובחר לו השבת והיו ישראל עושים את השבת להנאתן ועל כן אמר הקב"ה ואתה שעשית דבר זה להם במצרים אמור נא להם שאל ישמרו עכשיו להנאתן כ"א לשם מצוה ע"ש וא"כ אפשר דזוהי כונת הספרי שלא יעלה על דעת משה להזהיר ענין זה ע"י שליח להכריזו כיון שאינו אומר להם עכשיו כ"א זירוז בעלמא שאותו השבת שכבר היו

רגילים לשמור במצרים לא ישמרו אותו כי אם לשם מצוה ואינו דומה לשאר דברות שבודאי לא יעלה על דעתו של משה לעשותו ע"י מלאך אבל בדבר זה אדרבא הסברת פנים יש לשלוח הציווי על ידי שליח בהיות שגם במצרים הוא לא עשה הפעולה הזאת כי אם על ידי אחר שפרעה ציוה להעשות כן ועל זה יפה מזהירו ואתה דבר אל בני ישראל לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח:

אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם וכו', יתכן לומר כמש"ל דאלמלא שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים ואפשר לומר כי שמות ד' מילויים של שם הוי"ה ב"ה הם עסמ"ב עולים רל"ב וכשתוסיף שמות אהי"ה אדנ"י אלהי"ם שד"י שעולין תפ"ו סך הכל תשי"ח גימטריא שב"ת הי"א וזה יהיה שבתותי תשמרו כי אות הי"א שהוא יותר על שבת בחשבון שמותי ואעפ"י דקרינן הי"א ביו"ד הרי כתוב הוא בוי"ו ואלו האותיות יתוקנו בשמירת שבת שתגרום הגאולה דידוע כי אותיות אנו ה"י וי"ו ואל"ף הם האותיות שיחזרו למקומם בביאת הגואל כשימחה שמו של עמלק כמ"ש רז"ל שאין השם שלם והכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק כמ"ש כי יד על כס יה שחסר אות אל"ף מכסא וי"ו ה"י מן השם ושלשתם הם בתיבת הו"א ויתכן לצרף לזה משרז"ל דבא עמלק להלחם בישראל על שלא שמרו שבת ודו"ק כי קצרתי וא"ש ההי"ב:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם, רמזו הקדמונים כי בני ישראל את השבת ר"ת ביאה רמז לעונתן של ת"ח בליל שבת ובדרך הלצה יש לרמוז כי כשתסיר תיבת את מתיבת השבת ישאר מנין אש"ה והיינו ושמרו בנ"י את מן השבת באשר שם שם לו אשה עצורה וזהו לעשות את השבת שתיבת את תעשה ממנה השבת ע"י שתוסיף אשה ודברים אלו צריכים להיות דוקא לשם שמים ולקיים זרעא מעליא לדורותם ברית עולם לקיים מצות בוראו ורמז זה עפ"י סודן של דברים נכון מאד כי תיבת את רומז לשכינת עוזנו ומשום כבוד השכינה דוקא צריך נכבד את אשתו כמו שאמרו המקובלים ולפייסה ולשים שלום בינו לבינה כאשר האריכו חכמי המוסר ואמטו להכי א"ש דתיבת את בהצטרפות אשה נעשה השבת וק"ל:

ואפשר לרמוז ולומר בהקדים מ"ש רז"ל דיעקב ועשו חלקו העולמות ויעקב לקח לחלקו עוה"ב ועשו עוה"ז והקשו המפרשים דא"כ האיך ישראל אוכלים מעוה"ז ומשופרי שופרייא ותירצו דאם לא היו ישראל מקבלים את התורה לא היה העולם מתקיים וא"כ הוי כמציל מזוטו של ים ועוד תירצו דכשמברכים על מה שנהלים קונין אותם בקנין גמור כמ"ש בברכות ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב והארץ נתן לבני אדם ל"ק כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה ולשלשה ל"ו בא בשמירת שבת דכל מי ששומר שבת

נותנים לו נחלה בלי מצרים וא"כ בתלתא הוי חזקה שבת ברכה תורה ושלשתן ראשי תיבות שב"ת ויתכן לפרש פסוק הנז' ושמרו בנ"י את השבת ישראל סבא את השב"ת ר"ת "תורה "ברכה "שבת ובזה יוכלו לעשות את השבת ברית של תורה במה מענגו בכל מידי דמיטב ומעלה על שולחנו כמו סעודת שלמה בעת מלכותו ואין בזה שום ערעור לבני עשו:

ויעשהו עגל מסכה וגו', כתב הרב פני דוד דעג"ל בר"ת "גדולה "עבירה "לשמה שלא היו ישראל ראוים לאותו מעשה אלא להורות תשובה לציבור כידוע, ואפשר להוסיף כי העג"ל ר"ת "עשאוהו "להורות "גודל "התשובה.

לך רד כי שחת עמך אשר העלת ממצרים, סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה, לשון הפסוק תמוה לכאורה באומרו אשר העלית מארץ מצרים מה טיבו לכאן ועוד אומרו סרו מהר מה הלשון אומרת מהר ועוד מן הדרך אשר צויתים מה זו הדרך ויספיק לו' סרו ממצותי וכדומה ואפשר לפרשו בהקדים מ"ש מהר"ם מאסטרופולי זלה"ה בספר ליקוטי שושנים וז"ל איתא בפליאה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ונתנה לא נאמר אלא ומסרה אלו הן עיירות הסמוכות שהלכו ישראל לקבל התורה ובאו וקבלו כי לא קבלו את התורה כל זמן שהיה ד' פעמים אלהים בהם שלש מאות מ"ד ולא קבלו כ"ז שלא קבלו עליהם הארה מן ה"פ הוי"ה הרי ק"ל ומן ה"פ א"ל הרי רמ"ח ומי' פ' אהי"ה הרי ר"י ותקנו תתק"ל שנים בסוד ב' שחסר מן ונושנתם ומזה קבל ה' אלהים, כי הוא צדיק יסוד עולם שהוא נפש ע"כ, ופירש הרב ז"ל וז"ל לדעתי כתיב בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני ויסעו מרפידים וכו' ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר וכו' ויש לדעת מסר"ה נוטריקון "מדבר "סיני "רפידים "הר ככתוב בקרא וזהו שאמר ומסרה ליהושע אלו הן העיירות הסמוכות וכאחד קבלו כ"ל בהר סיני ומ"ש כ"ז שהי' ד"פ אלהים וכו' סודו ישראל היו ראוים לישב במצרים ת"ו שנים והיו רק פ"ו:

והנה ת"ל גימ' ה"פ אלהים וישראל היו רק פ"א אלהים פ"ו שנים עד שקבלו עליהם ה' הויו"ת וה"פ א"ל ועשר פ' אהי"ה הסוד הגדול הזה רמוז בקרא הנ"ל ויסעו מרפידים דע רפידים גימ' שמ"ד כי כל זמן שהיה להם אור זה לא היו ראוים לקבל התורה ויחנו במדבר סיני סינ"י גימט' ק"ל כמנין ה"פ הוי"ה במדבר גימט' רע"ח כמנין ה"פ א"ל ויחן שם ישראל נגד ההר, הה"ר גימט' י' פ' אהי"ה הכל עולה תתק"ל כשני אדם הראשון ושתי שנים חסרים מן ונושנתם וזהו שאמר שתקנו תתק"ל שנה ומשה קבל ה' אלהים דע כי ה"פ אלהים ת"ל וז"ש ומשה עלה אל האלהים סוד אל הוי"ה אלהים והנה ת"ל

גימט' צדי"ק יסו"ד עול"ם כמנין נפ"ש והענין פלא גדול והוא רחום יכפר עד כאן לשון הרבהקדוש הנ"ל:

ועל פי דבריו ז"ל יבא על נכון שאומר הקב"ה למשה לך רד ר"ד רומז לד' פעמים אלהים, כי אלהי"ם בריבוע עולה ר' וד' הוא ד"פ כלומר מה שתקנו כשנסעו מרפידים גימט' שמ"ד כמנין ד"פ אלהים כבר נתקלקל ונמצא כי חזר דין ת"ל שנים של גלות מצרים עליהם שהוצאת אותם אחר פ"ו שנים דוקא שחת עמך תיקון זה שעשית והעלת אותם שלא בזמנם מארץ מצרים, ועוד זאת רעה חולה עשו סר"ו מה"ר ר"ת סיני רפידים הר ומדבר שהיה הדרך אשר הולכתי אותם לקבל הארה ולהכינם לאשר צויתים, וזהו מן הדרך אשר צויתים וק"ל:

כי הבאת עליו חטאה גדולה, דרשו רז"ל על פסוק אל נא תהי מריבה כי ריב ומריבה זכר ונקב' ישאו להם איש ואשה שלא זכו עושים תולדות דברי ריבות פרו' ורבות וע"ז נתפחד אברהם אבינו ע"ה ואמר אל נא תהי מריבה עכ"ד, ועפ"ז אפשר לפרש שקורא לעון זה חטאה לשון נקבה כי עון זה שמור לדורות כמ"ש וביום פקדי ופקדתי וא"כ בכל דור עושה פירות ויולדת כנקבה כי מתחבר עם עונות הדור ובכל פורעניות הבא לישראל זאת היתה לפוקה עון העגל א"כ ראוי לקרות' חטאה נקבה וגדולה בעו"ה:

פן תכרות ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו, קשה מאי קאמר וזנו אחרי אלהיהם דלפום ריהטא נראה דהל"ל וזנית אחרי אלהיהם ולא וזנו כי הם כבר זנו זה כמה, ונ"ל לפרש הפסוק בסגנון זה שמזהיר לישראל שלא לכרות ברית עם הגוים כדי שהם לא יאמרו שאלמלא לא היה בהם ובאלוהיהם ממש ישראל לא היו כורתים עמהם ברית, ועי"ז הם טועים בעצמם ונגררים אחר ע"ז שלהם ומגדלים אותה ומזבחים לה יותר מהנהוג, וזהו אומרו וזנו אחרי אלהיהם הם בעצמם וזבחי לאלהיהם להודות ולהלל על שעם קדוש כעמו ישראל כרתו ח"ו ברית עמהם וקרא לך וכו' ונפיק מינה חורבא על חד תלת וק"ל:

פרשת ויקהל

אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם, לפי דרשת הש"ס דאלה הדברים רומז לט"ל מלאכות דברים הדברים אלה הדברים ופירש"י ז"ל דאל"ה עולה ל"ו, דברים שנים, ה"א דהדברים אחת הרי ט"ל, לפ"ז קשה לשון הפסוק ויאמר אליהם אלה הדברים שהם ט"ל מלאכות הול"ל שלא לעשות אותם מהו לעשות אותם ואפשר דרמז רומז למ"ש הרמב"ם פ"ב מה' שבת דכשמחללין השבת לחולה שיש בו סכנה משתדלין שלא לעשותו כ"א ע"י גדולי ישראל וחכמיהם וכל הזריז הרי זה משובח, וזהו שאומר להם לעדה הנבחרה

של ישראל אלה הדברים שהם ט"ל מלאכות אשר ציוה ה' יש עת לעשות אותם ואז תעשו אותם ע"י המובחרים מבני ישראל הגדולים והחכמים:

לא תבערו אש בכל מושבותיכם, כתב הנח"ק בשם רבינו אפרים רמז למ"ם רז"ל אין הדלקה מצויה אלא בעון חילול שבת וזהו לא תבערו אש בכל מושבותיכם ע"י עון שבת עכ"ד ובזה רמזתי בכתוב אך את שבתותי תשמורו דידוע דתיבת אך למעט ואם תמעט מתיבת שבת כמנין א"ת ישאר א"ש והרצון בזה שהתיקון שלא יהיה אש אוכלת אש שורפת הוא שתשמרו השבת ואז לא ימעט במספר את, וכן עד"ז ירמוז ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וכו', ובזה נעשה את השבת ואינו מתחלק כי תצ"א אש על עון חילול שבת כי או"ת הי"א ביני וביניכם בזה דהיינו אם תשמרו שבת, נשאר בשלמותו שב"ת ואם יחללוהו אז אות בי"ת מתחלקת לשנים ונעשה שני אלפי"ן והיינו א"ת א"ש אתו עמו א"ש היא עד אבדון תאכל זה בעה"ז ושאר הגוף לא פלט ואש של גהינם מחכה לו כי על כן ושמרו בני ישראל את השבת כראוי ולא יוציא א"ת ממנו על ידי חלול שבת ותבער בם אש ה' ח"ו וזהו שאמר הכתוב אך את מיעוט את מן שבת תשמורו לא תמעטנו כ"א תשמרו השבת כראוי.

פרשת פקודי

אלה פקודי המשכן משכן, כתב רש"י שנתמשכן שני פעמים בית ראשון ושני, והרב בעל הטורים רמז דמשכ"ן גימט' ת"י כנגד ת"י שנים שעמד בית ראשון, ולי נראה להוסיף כי המשכ"ן עם ה' אותיות הוא גימט' ת"ך כנגד ת"ך שנים שעמד בית שני וק"ל:

וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו וכו' יש לדקדק אומרו ויתן שמה מים לרחצה ואח"כ ורחצו ממנו דנראה כמו שפת יתר תיבת לרחצה דהיה די שיאמר ויתן שמה מים ורחצו משה וכו' וכבר היה הדבר מפורש באומרו ורחצו וכו' שהוא לרחצה, וכן מצינו בצווי השי"ת שאמר לו ונתת את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים ולא אמר לרחצה, ונראה לע"ד שבא לומר שלא נתן מים הרבה בכיור כדי מילואו כ"א לרחצה לאהרן ומשה ובניו באותו יום כדי שאל יותירו המים למחרתו ויהיו נפסלים בלינה וכמ"ש ביומא דף ל"ז במשנה שעשה בן קטין מוכני כדי להכניסו בלילה לתוך המעין כדי שיתחברו המים שבכיור עם מי המעין ולא יהיו נפסלים בלינה ומשום זה לא נתן משה כ"א שיעור לרחצה בו ביום דוקא וק"ל:

ספר ויקרא

פרשת ויקרא

איתא במדרש ויקרא אל משה הה"ד אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי עכ"ל ופי' הרב קרבן שבת ד' ל"ז ע"ג בהקדים מ"ש בס' הכוונות שבחטא העגל לוקח ממשה תתקצ"ט חלקים מקרני הוד שעל פניו ועמד על חלק אחד כי בשעת מ"ת היו לו אלף חלקים, ובמקום אחר אמרו רז"ל שאל"ף זעירא של ויקרא היא סוד רשב"י שבאותו פרק היה משה רק במדרגתו של רשב"י ואח"כ נתן לו הקב"ה בעבור החסרון זה סוד עדיים שהתנצלו מהר חורב לז"א ויקרא אל משה וקשה למה האל"ף זעירא לזה בא כמתרץ אדם זה משה שהוא סוד אדה"ר אחד מאלף מצאתי ר"ל ממה שהי' לו בתחילה לכך האל"ף זעירא וא"ת למה זה ומתרץ בשביל עון העגל ונרמז באלה שאמרו אלה אלהיך וגם בתיבת ואשה שהנשים לא חטאו בעגל ע"ש ד"ק ופירוש תיבת ואשה דחוק כי למה ענין צריכים אנו לרמוז ענין העגל באשה והלא בתיבת אל"ה בכל מקום מוזכר על ענין זה אשר על כן נלע"ד לפרשו כהקדמת הרב ז"ל אבל בדרך אחרת יותר מכוונת והוא בהקדים מ"ש רז"ל והביאו הרב הנז' בדף זה ע"א על ענין מתן תורה שהוא נישואין והתורה היא הכתובה ומשה היה הסופר ושכר פשיטי דספרא היה קרני הוד והקידושין הם השבת ולכך כתיב ויקדש אותו מלשון קידושין וא"כ עכשיו יבא על נכון כיון שטעם קרני הוד דמשה היה בשביל שכתב כתובת ישראל שהיא התורה בשביל פשיטי דספרא רבה דישראל כשחטאו בעגל הלכו להם תתקצ"ט חלקים מקרני הוד ונשאר חלק והוא באחד הנרמז באל"ף של ויקרא וא"ת למה עשה ה' ככה מתרץ במדרש ואשה בכל אלה לא מצאתי כיון שחטאו בכל אלה אלהיך אזדא לה האשה כי הן בעון העגל אותי עזבו בקשתיה ולא מצאתיה וא"כ אין לו למשה ליקח שכרו במושלם כיד המלך מלכו של עולם האלף לך במקום חלק אחד כאשר ראוי לשלם לסופר שט"ו על הכתובה אבל הניח חלק אחד דוקא נשלם לו על טורחו והתוספת לא יכון כיון שהאשה הלכה לה אחרי הבעלים כי הטעם שנתן לו הקרני הוד היה בשביל ישראל ועכשיו שחטאו נטלו ממנו תתקצ"ט חלקים ופירוש זה מדוקדק יפה בלשון המדרש ודו"ק:

ויקרא אל משה אלף זעירא וכ' בס' הכוונות הנדפס בטעם אותיות זעירות דהטעם הוא משום דכשתטול א' נשאר ויקר להודיע דלאו"ה הקב"ה נגלה להם בחצי השם כמו ויקר אלד'ים אל בלעם אבל בישראל בדיבור שלם כאב לבנו עכ"ל, ואכתי איכא למידק דלמה באה האלף זעירא אם להפריש בין אותיות ויקר לאלף ה"ה דהיה היכר בהיות אלף רבתי ולמה זעירא ונ"ל לתת טעם כמ"ש רז"ל לא בחר הקב"ה בישראל אלא בשביל שממעטין

עצמם כדכתיב כי אתם המעט מכל העמים הרי דישראל הם ענוים ומשו"ה בחר בהם השי"ת וא"כ שפיר רומז חשיבותם באלף זעירא כי דין גרמא להם החשיבות שנאמר להם דיבור שלם שממעטין עצמם באלף הזאת זעירא:

וידבר ה' אליו, כתב רש"י קול לו קול אליו וכו' וכתבו התוס' על התורה והעולם מקשים היכן מצינו האי קרא קול לו קול אליו שמביא רש"י וצ"ע וי"ל דהכי קאמר ת"ל קול לו קול אליו מדהוה ליה למימר לו והיינו מפרשים אליו כמו כל לי ולו הסמוכים אצל דיבור והיה נראה שלא נאמר לו הדיבור' לכך נאמר אליו שאין לפרשו אלא שלמשה עצמו נאמר ע"כ שמעתי עכ"ל, ותימ' הוא קושית העולם דדברי רש"י הם גמ' ביומא דף ע"ב ושם פירש"י לשון הברייתא דלא כתירוצם ז"ל יעו"ש:

חטאת הקהל הוא אשר נשיא יחטא, הנה המפרשים ז"ל דרשו סמיכות אלו הפסוקים וה' נחל קדומים הביא הרבה פירושים בהם ועדיין מקום הניחו לי לפרשם בהקדים מה שאמרו בגמרא שאמר שמואל לרב יהודה רישך בקרירי רישא דרישך בחמימי ונפקא לן מזה כשיש ראש על הקהל הנה הוא נושא על שכמו עונות הציבור בענינים שהציבור לפעמים בשגגה הם עושים, דרך משל אם יש איזה עני בדוחק גדול ומת ברעב ואינם משגיחים עליו או איזה פריצות ועון שיכולים למחות ואינם יודעים או אינם משגיחים מחמת שכל אחד הנה הוא נחבא ואומר מה לי ולצרה שלום עליך נפשי וכיוצא בזה אז כשיש נשיא או רב על הקהל הוא נכנס בעובי הקורה ועון תלוי על צוארו עד שיתקן והוא לבדו נכוה בחמי חמין וכל העם על מקומו יבא בשלום, לא כן כשלא יש נשיא אז העון הוא חוזר על הקהל ונענשים כולם עליו אע"פ שהם היו רובם או כולם שוגגים אשר לא ידעו מ"מ מידי עונש לא יצאו שהרי נעשתה נבלה בישראל וכן לא יעשה, ובזה מתפרשים היטב הפסוקים הנז' דהיינו אשר נשיא יחטא תיבת יחטא ר"ל יחסר כמ"ש והייתי אני ובני שלמה חטאים דכשחסר הנשיא חטאת הקהל הוא החטא חוזר עליהם שאם איזה אדם עושה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה אפי' שהוא בשגגה שהקהל היו שוגגים ואשם חייבים על עון זה, וליכ' בזה ח"ו עוות הדין מפני שהם חייבים לפקוד איש על העדה להשגיח בצרכי ציבור ולא עשו ומשום זה שגגתם עולה זדון שהרי בזדון עשו שלא נתנו עליהם ראש אחד:

ובמ"ש יתפרש הפסוק וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך שאע"פ שיהיו כולם חכמים לימודי ה' אפ"ה כשיהיה להם ר"ב אז יהיה שלום להם שלא ישאו עון העדה על שכמם כי רישא דרישא דוקא בחמימי והם יהיו בשלום:

פרשת צו

זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו אמרו בגמ' בסוף מנחות אמר ר"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו' שנא' זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת, וכתב הרב נח"ק דאע"פ שקורא בתורה אינו ממש כאילו הקריב דהרי מצינו דר"י כתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אקריב חטאת שמנה ואמוראים ג"כ עשו כן וא"כ משמע דלא נפטרו מן הקרבנות לגמרי יעו"ש, וידוע דרז"ל אמרו דהגלות נקרא לילה הדומה לו, וא"כ זהו שאומר הכתוב זאת התורה לעולה כשיקרא תורת עולה יועיל דתור' אגוני מגנא ואצולי מצלא כל הלילה כל זמן הגלות עד שיהיה בוקר, אבל אז אש המזבח תוקד בו שצריך להביא עולה ממש.

עוד אפשר לפרש בדרך רמז בהקדים מ"ש ביומא דף ל"ז ע"ב ת"ר עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים לו למה לא עסקת בתורה וכו' ונמצא הלל ויוסף ור' אליעזר בן חרסום מחייבים אותם עש"ב, וזהו אומרו זאת תורת הנשמה העולה לעולם העליון הי"א העול"ה שהוא ר"ת "הלל "יוסף "אלעזר "המחייבים "עני "עשיר "ורשע "ליום "הדין שהוא ר"ת העול"ה:

ולבש הכהן מדו בד, כתב הרמב"ן על התורה וז"ל ואונקלוס תרגם מדו לבושין ונראה כי אצלו מדו יכלול שם כל בגדיו כאילו אמר ולבש הכהן בגדי בד וכן מדיו קרועים, שיורד על פי מדותיו על פי מלבושיו, חגור מדו לבושו, ויהיה זה כדעת האומר אבנטו של כ"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט עכ"ל, ופירוש דבריו הוא פשוט דכיון דאונקלוס תרגם מדו לבוש א"כ היה הכהן הדיוט לבוש כל בגדיו של פשתן אפי' אבנט, וא"כ אתיא כמ"ד בגמ' דיומא פרק א' דף י"ב ודף כ"ג דאבנט של כהן הדיוט היה של בוץ ולא של כלאים כמ"ד האחר, אלא שיש לדקדק בדברי הרמב"ן ז"ל דנקט הלשון בהפך שכרי מאן דאמר בגמרא אבנטו של כהן הדיוט לאו היינו אבנטו של כ"ג הוא מאן דאמר דאבנט של כהן הדיוט הי' של כלאים ולא של בוץ דפירוש הגמ' כך הוא אבנטו של כ"ג ביום הכפורים שהיה של בוץ לא זהו אבנטו של כהן הדיוט של כל השנה וא"כ הי' של כלאים וא"כ אתייא אדרבא דלא כפי' אונקלוס וצ"ע כעת.

ידיו תביאנה, פירש"י שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזה נתונים בו, ויד כהן מלמטה ומניפן וכתב הרא"ם דהתוספות הקשו דהיכי מניח הכהן ידו תחת יד הבעלים ומניף והא הויא חציצה דהכי אמרינן במנחות אין תנופה בחיבורין פי' בשותפין וכו' ואי מנח חד מינייהו ידו תחת יד הבעלים ומניף חבירו הויא חציצה וכו' ותירצו בתירוץ שני דהכי פירושו שאוחז הכהן הכלי מלמטה והבעלים הכלי מלמעלה דהכי אשכחן גבי

בכורים כ"כ התוס' בקידושין והקשה על דבריהם הרא"ם ז"ל וז"ל אבל קשה בעיני דלמה אין תנופה בחיבורין דאי משום היכי לעביד יניח האחד ידו בשפת הכלי מלמעלה וחבירו בשולי הכלי מלמטה דאין כאן חציצה עש"ד, ולכאורה קושית הרא"ם תמוה דאם מניח אחד מן השותפים ידיו למטה מוכרח הכהן להניח ידיו למטה מידיו והויא חציצה, ומאי מקשה וכן ראיתי שהקשה הרב צרור החיים בקונטרס תוצאות חיים וע"ש שהגיה דברי הרא"ם דכוונתו להקשות דשני הבעלים יאחזו הכלים מלמעלה והכהן מלמטה עכ"ד, ולע"ד אין אנו צריכים להגיה דברי הרא"ם ופי' דבריו נראה דכך הם דכיון דחידשו לנו התוס' דאינו צריך שיהיו ידי הבעלים פשוטות מתחת הכלי ודי באחיזה בעלמא א"כ השתא דאתית להכי יאחז שותף אחד הכלי מלמעלה והאחר יאחז אחיזה בעלמא בשולי הכלי והכהן נותן ידיו בשולי הכלי ממש דבשולי הכלי ודאי עסקינן דלא יש מקום כ"א לשתי ידים, אבל מ"מ השותף האחר יכול לאחוז אחיזה בעלמא מן הצדדים כיון שהתוס' חידשו לנו שאין צריך להיות הידים פתוחות ודי בתפיסה למעלה א"כ הוא הדין למטה ודו"ק היטב:

פרשת שמיני

ברש"י קח לך עגל להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה עכ"ל וכתב הרא"ם ז"ל בתוספתא בת"כ ובתנחומא וזה הטעם עצמו אמרו על העגל שהביאו הציבור וכו' אבל מ"ש להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל לא ידעתי היאך הודיע זה אם בעבור שנראה להם כבוד ה' ע"י קרבנות הללו וכו' אי הכי אפי' בלא עגל ידענו זה וי"מ וכו' ואין זה נכון דא"כ היל"ל להודיע שכבר נתכפר לו לא שמכפר לו וכו' ועוד היכן מצא זה רש"י והלא לא מצינו לרז"ל שאמרו אלא שהעגל בא לכפר על מעשה וכו' עכ"ד, והנה מבואר שהרא"ם הבין ברש"י שר"ל שבהבאת עגל זה מודיע לעולם שהקב"ה מכפר לאהרן מעשה העגל ואמטו להכי מקשה על רש"י כמש"ל אבל לענ"ד נראה דרש"י ר"ל שההודעה היא דוקא לאהרן וכי תימא היאך הודיע לו כמו שהקשה הרא"ם אם מאשר נראה אליהם כבוד ה' א"ה אפי' בלא עגל ואם בהזכרת עגל כמ"ש הי"מ הרי אינו מכוון לשון רש"י וגם אינו צריך לומר עגל אפי' פר הוינן דרשי כן וכמ"ש הרא"ם ז"ל באורך לזה נשיב שההודעה היא אומרו לך דהול"ל קח עגל וכמ"ש לישראל קחו ולא אמר לכם וכמ"ש במקומות אחרים למה אמר קח לך אלא ודאי לך להנאתך והיינו להודיע לו שמכפר הקב"ה על מעשה העגל ורש"י לא הביא דרשה זו כ"א לתרץ דיוק זה בפסוק כדרכו דאינו מביא כ"א הצריך ליישב דברי הכתוב ותו לא ומשום הכי לא הביא מ"ש המדרש בעגל של צבור שאף הוא ראה שאמרו שם שמכפר

על מעשה העגל אלא כיון שלא יש הכרח מזה בפסוק כ"א דרשה ממושכל הענין לא הוצרך להביאו ודו"ק, ולפי דברי המדרש שהציבור הביאו עגל בן שנה לכפר ואהרן עגל בן בקר שהוא בן שתי שנים וכמ"ש הרא"ם לקמן ויש לחקור האם חטאת הציבור היה קל מאותו של אהרן שהביאו קרבן יותר קטן ואפשר שכיון שהחטא נחשב לפי גודל חשיבות החוטא כמ"ש רז"ל על רב לכם בני לוי וגם רב לך א"כ לגבי אהרן נחשב לו חטא יותר גדול והוצרך למכפר גדול אלא שמ"מ לקושטא דמילתא החטא של אהרן לא היה כ"א כעין שגגה ולפיכך לא עשה העגל כ"א חטאת שנקרב לגבי המזבח דמו ואמוריו והשאר נאכל ובא על שוגג לא כן עגל של הציבור היה עולה שכולו לאישים ושבאה על זדון ולא על שוגג וק"ל:

וידום אהרן, מסרה וידום אהרן וידום השמש, אפשר לפרש כמ"ש בנדרים דף ל"ט ע"ב שמש ירח עמד זבולה שמש וירח בזבול מאי בעיא והלא הם קבועים ברקיע אלא עלו לזבול ואמרו להקב"ה אם אתה עושה דין לבן עמרם (במחלוקת קרח) נצא ואם לאו לא נצא וכו' יעו"ש ואם כן כשקרח היה עושה מחלוקת כדי שאהרן לא ישמש בכהונה גדולה והיה רוצה לסלקו כדי שידום אהרן אז וידום השמש וכו' ודו"ק:

קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש וכו', תיבת קרבו יש לה שני טעמים תלשא ושני גרישין ועל חנם לא באו יחד, בהיות שני טעמים שיורו על השמחה ועל חוזק והתגברות **בצווי** מאיזה צד שהטעמים מסייעים ההבנה כידוע כמו שתנועות האדם בקולו יורו על כונתו וא"כ נ"ל בכאן ליתן טעם למה תיבת קרבו באה באלו הטעמים בהיות שמשה רבינו ע"ה הי' באותו מצב מצד אחד שמח שבני אחיו היו קדושים קרובי עליון ונפשו היתה שמחה בזה ומצד אחר לא יוכל להמלט מלהיות מעט עצב בדרך הטבע והגשמיות בראות במיתת בני אחיו וכנגד זה ההתפעלות נתחזק וציוה על מישאל ואלצפן בחוזק כדי שלא יתגבר עליו כי אם התפעלות השמח' דוקא וכל זה נרמז בתיבת קרבו ודו"ק.

וישאום בכותנותם, לכאורה תמוה מה בא להגיד שנשאום בכותנותם ומה צורך לידע איך נשאום והלא לא פירש שאר פרטי הנשיאה ונראה דאפשר דהכתוב מגיד לנו בדרך רמז סיבת מיתתם דאמרו בב"ר פ' אחרי מות פ"ך וז"ל וע"י שהיו מחוסרי בגדים וכתוב בו מיתה שנא' והיו על אהרן ועל בניו ומה היו חסרים מעיל שכתוב בו מיתה שנא' והיו על אהרן לשרת עכ"ד וא"כ רמז לנו הכתוב דהיינו טעמא שנענשו על שהיו בכותנותם דוקא ולא היה להם מעיל הצריך למי שראוי ליכנס לפני ולפנים וק"ל ומה שקשה על מדרש הנז' דמעיל אינו בגד כהן הדיוט אלא כ"ג כבר תירץ הרא"ש ז"ל דלפי טעותם שהחזיקו עצמם ככהנים גדולים שהרי נכנסו לפני ולפנים עברו על ונשמע קונו בבואו אל הקדש

עכ"ל הרא"ש ז"ל הביאו המתנות כהונה ועיין שם ביד משה, וסוף דברי הרא"ש שאמר שעברו על ונשמע קולו בבואו אל הקדש לא זכיתי להבינם ואולי מי שיראה בתשובתו סי' ז' יתברר לו כוונתו דאם ר"ל דהמעיל היו בו פעמונים שמשמיע קול משום זה נענשו הוא דבר תמוה שהרי ביום הכפורים היה כ"ג נכנס בבגדי לבן ולא היה פעמונים למעיל וכן פירשו התוס' ישנים ביומא דנ"ב ע"א מ"ש בגמ' מתוך שחביבין ישראל לא הצריכן לשליח ופירשו ששליח קורא לפעמונים שמשמיעים קול והוו כמו שליח ע"ש וא"כ זה ונשמע קולו בבואו אל הקדש אינו מעכב ועוד קשה לי מה לו להרא"ש להביא טעם זה הלא די שלא היה להם אחד מן הח' בגדים של כ"ג להתחייב מיתה ואפשר שכל זה יתפרש מדבריו בתשובה וכעת אינו בידי:

זאת החיה אשר תאכלו וכו', איתא בילקוט הובא בספר פני דוד כל מי שאינו מודה בפרש' שקצים ורמשים כאילו כופר ביציאת מצרים ע"כ, ויתכן לפרש בהקדים מ"ש במנחות על פסוק וזאת החיה אשר תאכלו תנא דבי רבי ישמעאל ג' דברים הוקשה לו למשה מנורה ור"ח ושקצים עד שהראה לו הקב"ה באצבע, וכתב רש"י בפרש' זאת שמשה היה לוקח כל מין ומין בידו ומראה לישראל ועיין ברא"ם וא"כ אם יקום שום אדם שאינו מודה בזה ויאמר לא אפשר שהקב"ה יגע בשרץ טמא להראות למשה א"כ ממילא כופר ביציאת מצרים שהיתה ארץ מלאה גלולים ונכנס הקב"ה לגאול את ישראל ולהרוג בכורי מצרים ולהוציא יקר מזולל כדי להפריש את ישראל מן הטומאה שחמורה מטומאת שרץ שאינו מטמא בעודו בחיים וק"ל.

וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא, אמרינן בשבת דף י"ד ע"ב האוכל והכלים שנטמאין במשקין במשקין דמאי אילימא במשקין הבאים מחמת שרץ דאורייתא היא וכו' וכתב בס' אדני פז דף כ"א (הוא ספר קטן כולל כמה קושיות ותורפות נחמדות מגאוני אשכנז) וז"ל האוכל והמשקין וכו התוס' אמרו לר' עקיבא פריך דאית ליה בפסחים דף י"ד ע"ב משקין מטמא אחרים מדאורייתא ועל מה שמשני הש"ס אלא במשקין הבאין מחמת ידים פי' התוספות ועכשיו גזרו רבנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ועד השתא לא נגזרה גזרה עכ"ד התוס' וקשה קושיא עצומה דאם כן היאך דייק בפסחים דר"ע סבר משקין מטמא אחרים מדאורייתא דילמא לעולם מדרבנן ואין לומר א"כ מאי איריא באב הטומאה אפי' בראשון ושני נמי דתנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה דילמא באחת לא גזרו עדיין בימי הכהנים (מאי דעסיק ביה ר' עקיבא) האי גזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין ומה דתנן והאוכלין שנטמאו במשקין איירי במשקין שנטמאו בשרץ ולעולם ר"ע סבר

שמשקין מטמאין דרבנן דוקא ולא מדאורייתא וכו' עכ"ד הספר הנזכר ונראה שהמחבר מבין שמאן דאמר טומאת משקין דרבנן אית ליה דתרתי גזרות גזרו רבנן הראשונה על המשקין שיטמאו כשבאין מחמת שרץ או מת ואחיך גזרו כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ומשו"ה רמי ומקשי על הש"ס דמנ"ל לאוכוחי דר"ע ס"ל דטומאת משקין הוי דאורייתא משום שנטמאו שנטמאו מחמת נר שנגע במת דילמא לעולם ס"ל טומאת משקין דרבנן והאי דקאמר שנטמאו באב הטומאה היינו משום שהיה קודם הגזרה השניה שעשו המשקין תחילה אפי' ע"י שני ושלישי ולעד"ן דליכא הוכחה למימר הכי והאמת הוא דמ"ד טומאת משקין דרבנן סבר דלא היה כ"א גזרה אחת שגזרו כל הפוסל את התרומה עושה משקין תחילה ומקודם זה לא היה שום טומאה למשקין לטמא אחרים וכמו שמתבאר מדברי הש"ס ורש"י ותוס' בפסחים וכאן וממילא לא קשה קושית המחבר על הגמרא דפסחים דהוכחת הגמרא אלימא כשהוצרך רבי עקיבא לומר מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהדליק שמן שנטמא בטבול יום בנר שנטמא במת דהיינו שנטמאו באב הטומאה מדהוצרך לומר הכי מוכרח דס"ל דהיא טומאה דאורייתא דאילו אי הוה ס"ל דטומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ל"ל למיהדר על אב הטומא' אפי' נטמאו בשני או שלישי היו מטמאין אחרים מדרבנן וכשתאמר שהטומאה דרבנן ליכא תו לחלק בין אב הטומאה לשני או שלישי דכשגזרו עליהם טומאה גזרו על הכל בבת אחת ולא כמו שהבין החכם הנז' שהם ב' גזירות והשתא ל"ק ולא מידי:

פרשת תזריע

והתגלח הגימל גדולה היא אמצע התורה בפסוקים וכתב הרב נחל קדומים דדלית דרש משה הוא אמצע התורה בתיבות וגם וא"ו דגחון הוא אמצע התורה באותיות נמצאו שלשה אותיות גדולים הם אמצע התורה ע"ש מה שפירש ואפשר לרמוז כי אלו בג' אותיות הם גימטריא י"ג והוא גימטריא אהבה וזה נרמז תוכו רצוף אהבה דהיינו תוך התורה רצוף הם גימטרייא אהבה כדי ללמד שעיקר עבודת ה' יתברך ועשיית המצוה הוא לעשות מאהבה לעבוד את ה' שלא על מנת לקבל פרס:

פרשת מצורע

וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת תמימה וכו' וכתב רש"י בפ' כי תזריע על פסוק בדד ישב מחוץ למחנה מושבו אמרו רבותינו מה נשתנה מכל הטמאים הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל עכ"ל גם ארז"ל דלה"ר הורגת שלשה האומרו והמקבלו ומי שנאמר עליו ואפשר כי על כן מביא ג' קרבנות שני כבשים וכבשה ביום טהרתו לכפר על הג' שהורגת הלשון הרע וכיון שהוא

הפריד בין איש לאשתו גם הוא מביא שני זכרים ונקבה כנגד הג' שהרג ע"י לה"ר שלו ב' זכרים ונקבה:

פרשת אחרי מות

איתא במדרש רבה הביאו הרב נח"ק כשראה איוב מיתת בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי וכו' ופי' הרב דנדב אמר לאביהוא אימתי ימותו ב' זקנים הללו ואביהוא לא עשה מאומה כי אם שמע דברי נדב ואפי"ה נענש וא"כ איוב שהיה לפני פרעה כשיעצוהו להזיק לישראל ושתק גם הוא ראוי לעונש עכ"ד בקיצור, ואני עבדו ברגליו אעבורה ונוסיף נופך בפירוש סוף הפסוק הנז' שהוא ויתר ממקומו שהם אותיות יתרו דגם יתרו היה שם ושמע ואף כי בורח הוא מ"מ נראה לו לאיוב שמוכח ממיתת בני אהרן דגם יתרו חייב דהרי אביהוא מה היה לו לעשות כששמע דברי אחיו, לברוח אינו צריך כי הדברים ששמע אינם דברים המביאים לידי מעשה, וא"כ למה נענש, אלא ודאי שנענש על שלא מיחה, וא"כ יתרו ג"כ היה לו למחות ולא יספיק לברוח, וא"כ גם יתרו ממקומו יחרד ולא יועיל מה שיצא ממקומו:

ובדרך אחר אפשר לפרש ובו יתורץ מה שקשה על המדרש הנז' דפסוק אף לזאת יחרד לא אמרו איוב כ"א אליהוא בן ברכאל הבוזי והוא בהקדים מה שמדומה לי שראיתי המפרשים דאליהוא בן ברכאל הבוזי היה אליהו הנביא ז"ל וידוע מ"ש הרב האר"י ז"ל דרוחות נדב ואביהוא נתלבשו בפינחס כמ"ש יהי נא פי שנים ברוחך נ"א ר"ת נדב אביהוא, ואם כן כשראה איוב מיתת בני אהרן אז אמר האומר שהוא אליהוא אף לזאת יחרד לבי והכונה היא אליהו אמר לאיוב שהיסורין שסובל כדי לתקן נפשו שהוא גלגול תרח כידוע, וכשראה איוב שמתו בני אהרן, אז אמר אליהו וזה לך האות שיש בעולם ענין זה של הגלגולים שהרי לזאת גם אני יחרד לבי לתקן נשמותם שתקנם במעשה זמרי.

בזאת יבא אהרן אל הקדש, כתב רש"י בזאת גימט' ת"י שנה רמז לבית ראשון והרא"ם דקדק דלמה לא מנה בית שני וגם יש לחקור למה לא נזכרו שנים של מדבר ושל שילה והנה לפי דברי רש"י יבוא הרמז על נכון בתיבת בזאת יבוא בזאת גימ' ת"י שנה ותיבת יבא ר"ת יתקיים בית א' להגיד שבמנין כזאת נתקיים בית א'.

שם בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר, כתב הרב מדרש תלפיות ע' זכות משם המפרשים וז"ל בפר בן בקר זכות אברהם ואל הבקר רץ אברהם איל זכות יצחק ולא נזכר זכות יעקב לפי שביום זה יום הכפורים צריך לשחד לס"מ שרו של עשו שלא יקטרג ואם יזכור יעקב יזכיר ס"מ שרו של עשו שרימה אותו בבכורה ובברכה עכ"ד, ואפשר שגם זכות יעקב נזכר ברמז שכתב הנח"ק על פ' ונשא השעיר עליו את כל עונותם ארז"ל את

כל עונותם עונות תם זה יעקב מלמד שביום הכפורים נוטל כל עונות ישראל ומשים על פ' עכ"ד, ובזה נפרש מ"ש הכתוב בפ' וישלח ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני ואפשר דס"מ א"ל ליעקב שלחני שעיר המשתלח כי עלה השחר אותו שחר הידועה שעולה ביום כפור ויעקב משיב לו לא אשלחך גדי עזים מן הצאן כ"י ר"ת יום כפור כי אם ברכתני שתעלה לבית דין של מעלה ותאמר יש לך אומה בעולם שדומים למלאכי השרת וכמ"ש רז"ל שכך אומר השטן ביוה"כ ובזה משים עצמו שקרן ומשלם מביתו עונות ישראל ואז ישלח לו יעקב שעיר המשתלח עם עונות ישראל.

והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם, כתב הרב י"מ מח"ד ח"ב פ"א (הובאו דבריו בחידושים שבסוף ספר פרח שושן) דטעמא דגזר דינו של אדם נחתם ביום הכפורים הוא מפני שבו נימול אברהם ובו נעקד יצחק ובו נתנו הלוחות שניות הנז' ע"ש ויתכן לרמז במלת עול"ם ר"ת "עקידה "לוחות "מילה.

פרשת קדושים

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כתב הנח"ק דרשו רז"ל והביאו רש"י ז"ל איש למעוטי אשה שרשות אחרים עליה ואפשר שלזה סמך ואת שבתותי תשמרו כשם שהאשה פטורה משום דרשות אחרים עליה כך אתה פטור מכיבוד אב ואם אם יאמר לך חלל שבת עכ"ד ובדרך אחר אפשר ג"כ שאעפ"י שפטרתי האשה מכיבוד אב ואם משום שרשות אחרים עליה אעפ"י כן בשבת חייבת לשמור שלא לחללו ורמז לזה ר"ת את שבתותי תשמורו הוא אש"ת שאעפ"י שרשות אחרים עליה היא חייבת לשמור השבת.

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, אפשר לפרש שלא יאמר אדם איני מוכיח לחבירי על דבר קל עד שאראה את חבירי עובר על עון ופשע אז אכי מוכיח אותו לזה אומר הכתוב הוכח תוכיח על כל דבר ודבר ולא תשא כלומר ולא תמחול עליו אפי' חטא שהוא שוגג אלא תוכיחנו אפי' על דבר קל:

פרשת אמור

איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום וכו' הרמב"ם ז"ל בספר המצות מנה לשתי ומצות ל"ת כהן בעל מום עובר וכהן בעל מום קבוע שעבדו וכמ"ש בסי' מ' ומ"א, והרמב"ן ז"ל חלק עליו במצוה מ"א וז"ל ואבי אומר שהמצוה הזאת עם הקודמת ומצות ל"ת אחת והוא שמנעו הכתובים כל בעל מום מן העבודה, ביארו שכל המומין במניעה הזאת, ושניהם יחד להשלים הדין במנין זה עכ"ד, וכתב עליו הרב מגילת אסתר וז"ל כ"ל נכון כדברי הרמב"ם ז"ל שמנאם לשתי מצות, וזה כי לאו הראשון שכתבנו הוא מניעה על הכניסה, וזה הלאו הוא מניעה על העבודה, אמנם הרמב"ן הולך לשיטתו שסובר כי הלאו הראש' שכתבנו הוא לאו על העבודה, כי על הכניסה בלבד לא יתחייב, וכבר הכרעתי כדעת

הרב עכ"ד, ודברים אלו תמוהים דמה ענין כניסה ועבודה עם מ"ש הרמב"ן על מום עובר ומום קבוע, וענין זה אין לו הבנה אם לא שנאמר דהיה לו השגת הרמב"ן כתובה על מצוה ע' והבין שהרמב"ן חזר להשיג מה שכבר השיג על מצוה ס"ט שכתב שם דלא ימנה לאו על כניסת בעל מום במקדש בלא עבודה, וכשמנה הרמב"ם במצוה ע' עבודת בעל מום הבין הרב הנז' שהרמב"ן משיגו באומרו שזאת המצוה ע' עם הקודמת שהיא מצוה ס"ט שהוא הלאו על הכניסה שתיהם אחת וע"ז משיב הרב מגי"א דהנכון למנותם שתים וכו' הנ"ל ליישב ומ"מ הרואה יראה דהרמב"ן כבר השיג על מצוה ס"ט ואמר שלאו של כניסה לא ימנה ולמה יחזור להשיג בקיצור מ"ש כבר השיג באורך, וצ"ע:

פרשת בהר

יובל היא שנת בחמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו וכו' כתב הרמב"ם ז"ל בס' המצות מצות לא תעשה רכ"ד וז"ל הזהיר מעבוד הארץ בשנת היובל והוא אומרו לא תזרעו כמו שאמר בשמיטה שדך לא תזרע וכמו שהשמיטה אסור בה בין עבודת הארץ ועבודת האילן כך היובל ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל כולל ארץ ואילן עכ"ל, וכתב עליו הרב פרשת דרכים בדרך מצותיך ח"ב וז"ל ולא הבינותי כוונת הרב שדקדק מדכתיב לא תזרעו בל' רבים שהוא לכלול ארץ ואילן עכ"ל שהריבוי לא קאי על הזריעות אלא על האנשים הזורעים ומפני שהתחיל הכתוב בל' רבים וקדשתם כו' וקראתם וכו' יובל היא תהיה לכם סיים הכתוב ג"כ בל' רבים ואמר לא תזרעו ואם כוונת הר"מ דגבי שמיטה אף שהתחיל בל' רבים כדכתיב כי תבאו אפ"ה סיים בל' יחיד שדך לא תזרע אין זה בקושי דהרי מקודם זה הכתוב דשדך לא תזרע כבר דבר הכתוב בל' יחיד תזרע שדך וכו', ומשו"ה כתב אח"ז שדך לא תזרע בל' יחיד ועוד מה יענה הרב לא תקצרו לא תבצרו דכתיב גבי יובל בל' רבים וגבי שמיטה כתיב בל' יחיד והנה אין שום דבר חסר ביובל ממאי דכתיב בשמיטה והדבר צריך אצלי תלמוד עכ"ל, הרב תנא הוא ופליג ליה רביה יקרא ואנכי עפר אדון לפניו בקרקע בהורמנותיה דמר אימא דודאי הרמב"ם ז"ל אומן בקי בהגיון ומשפטי הלשון לא יעלה על דעתו לומר דלא תזרעו בל' רבים משמע לנו זריעת קרקע ואינן דפשיטא דנ' רבים קאי על הזורעים ולא היתה כוונתו לדקדק זה אלא הוא אומר דבשמיט' נאמר זריעה וביובל ג"כ נאמר איסור זריעה ומה מצינו בשמיטה שאסר עבודת הארץ ועבודת אילן מדכתי' בחריש ובקציר תשבות (וכמ"ש הוא ז"ל בהלכות שמיטה ויובל פ"ה) אף כאן שאסר זריעה הכוונה על כלל שתיהן ומ"ש שהוסיף הרמב"ם ז"ל ואמר ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל ר"ל שאמר הכתוב לא תזרעו סתם ולא פירש שדך כמו שאמר בשמיעה לא תזרע שדך דכאן קאי על הכלל הכולל עבודת הארץ ואילן

וענין זה מוכרח הוא ממ"ש במצות ר"כ ורכ"א במצות שמיטה דהוציא עבודת הארץ מלא תזרע שדך ועבודת אילן מלא תזמור ובכאן דלא כתיב לא תזמור הוציא הרמב"ם ז"ל איסור עבודת אילן מדכתיב לא תזרעו סתם כדי שתלמוד ממ"ש בפי' בשמיטה ודו"ק היטב:

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, הקשו המפרשים שהרי הנוהג שבעולם הוא לאכול בשנה הזאת ממה שנזרע שנה הקודמת וא"כ מה זו שאמר מה נאכל בשנה השביעית הרי יש להם תבואה משנה ששית ואם יש לצעוק הוא על שנה השמינית עד כאן דבריהם ז"ל.

ואפשר לי לפרש המשך הכתוב הוא כך וכי תאמרו מה נאכל כיון שלא נזרע הלא יחסר לנו מזון ולעולם חוסר המאכל אינו כי אם בשנה הח' בהיות שבשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו כדי שיהיה לנו למשמרת לשנה הח' וק"ל, אח"ז ראיתי למהר"ם אלשיך ולהרב אורח חיים ז"ל שפי' קרוב לזה אלא שיש חילוק קצת בין דבריהם למש"ל,

לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם וכו' את שבתותי תשמרו ומקדשי וכו', אפשר לדרוש סמוכים על הפסוקים הנז' כמ"ש בגמרא כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלים לו וזהו אומרו לא תעשו לכם אלילים ואם עברתם על מצוה זו תשובתו בצדו את שבתותי תשמרו כל השומר שבת כהלכתו מחול לו,

פרשת בחוקותי

והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי, אמרו רז"ל בגמרא כתיב לא יומתו אבות על בנים וכתיב פוקד עון אבות על בנים, ותירצו באוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וכפי' רש"י לעיל בפסוק ובעונות אבותם אתם ימקו ע"ש, ובזה אתי שפיר פירוש הפסוק והתודו את עונם וגם אותו העון של אבות בעשותם אותו וזהו אומרו במעלם בעשותם הבנים את אשר מעלו בי האבות, ובזה יתורץ ההרגש שיש בפסוק הזה שתחילה אמר עונם בלשון רבים ואחר כך עון בלשון יחיד ודו"ק:

עוד אפשר לפרשו כמ"ש רז"ל שמחשבת האב והאם בשעת הזווג היא היתה בעוכרם של הבנים ונותנת יד לפושעים בהיות שהסט"א קדמא ואתיא על אותו הגוף הנולד ע"י מחשבות זרות כמ"ש כי בנים זרים ילדו בהקריבם א"ש זרה מחשבת פיגול אשר לא מהתלהבות הקדושה הוא ואם כן זהו עון בל' יחיד עון אבותם אשר אב ואם החלו חולין הוא להם וכן אתה מוצא ר"ת אבותם במעלם אשר מעלו הם א"ב א"ם, עוד יתכן לפרש כמ"ש משם האר"י ז"ל שהגלגול הראשון נקרא אב וכשאנו מתודים ואומרים חטאנו

אנחנו ואבותינו כוונתינו היא על גלגול הקודם שנקרא אבותינו וא"כ זה יהיה כונת הכתוב והתודו את עונם ואת עון אבותם וכו' וא"כ אשר הלכו עמי בקרי ר"ל וגם צריכים להתודות על שלפעמים יארע לאדם כמו שאירע לאיוב שבאו לו יסורים ופשפש ולא מצא בידו עון אשר חטא ובחוסר דעת היה תולה הדבר בדרך מקרה וכמ"ש ארץ נתנה ביד רשע ומקרה אחד לצדיק ולרשע ולא ידע כי בנפשו אשר לא טהורה היא ועל כן באו לו היסורים כמו שאמר לו אליהו בן ברכאל שהגיד לו שנשמתו בגלגול אחר עשתה רשע שהיתה נשמת תרח כנודע וזה גם כן עון הצריך להתודות שהלכו עם ה' בקרי ר"ל במקרה שחושבים שכל הבא עליהם מקרה הוא ולא יד ה' ח"ו עשתה זאת.

וזכרתי את בריתי יעקב וגו', הנה המפרשים ז"ל פי' הפסוק הנז' כל אחד לדרכו בהיות שזה הפסוק שהוא בלשון ברכה כתוב בתוך הקללות ואחריו כתוב והארץ תעזב מהם ועי' בס' פני דוד שכתב משם הרדב"ז ז"ל שפסוק הזה מין קללה הוא שזכירת האבות הקדושים מוסיף חרון אף על הבנים שאינם מהוגנים וגם טובת הארץ מחייבת את יושביה הרעים, וכתב עוד בשם הרב מחנה אפרים לסתור דברי הרב הנז' כי הפסוק הזה הנקבע בזמירות לעורר רחמים ולא יתכן שיהי' פירושו ב"מ קטגוריא על ישראל ומכח זה פיר' הוא ז"ל שזכירת האבות היא לטובה אבל והארץ אזכור היא לרעה שלפחות ישיב להם גמול על עון הארץ, ואם כן אזכור הראשון שהוא בריתי אברהם אזכור הוא לרחמים, לא כן והארץ אזכור הוא לפורענות עש"ד וכן כתב מהר"מ אלשיך ז"ל, אלא שלעולם קשה כיצד אנחנו מזכירים בתפילתינו תיבות והארץ אזכור לעורר הדין ב"מ כי לארץ ל"ו ישולם, אשר על כן נלע"ד לפרש הכתוב בהקדים מ"ש רז"ל דאברהם אבינו בחר הגלות לבניו כדי לפטרם מן הגהינם וידוע כשנחרב בית המקדש עשה הקב"ה חסד גדול עמנו להגלותינו ולשפוך חמתו על עצים ואבנים כמאמר רז"ל וא"כ זהו שאומר הכתוב וזכרתי את בריתי כו' שבזכות האבות אני מגלה את הבנים ואני שופך חמתי על הארץ, וזהו והארץ אזכור ואני מגלה אותם כמ"ש והארץ תעזב מהם וכו' ודו"ק.

יען וביען במשפטי מאסו, אפשר לרמוז בכפל יען וביען בהקדים מ"ש בגמרא דסנהדרין שישראל ישבו בא"י שתי שנים פחות למנין ונושנתם דהיינו תת"ן שנה והנה כשתחשוב השמיטות של תת"ן שנה יעלו קכ"א והיובלים י"ז הרי קל"ח שנה כמנין וביע"ן בדקדוק, ואע"פ שאפשר ששמרו איזה שמיטו' מהם המנין הראוי קל"ח לא שמרו ודו"ק.

ספר במדבר

פרשת במדבר

לגרשון משפחת הלבני וכו' פקודיהם במספר כל זכר מבן חדש ומעלה פקודיהם שבעת אלפים וחמש מאות, יש לדקדק אומרו פקודיהם שני פעמים בענין הזה ואילו כשנמנו בני קהת לא אמר אפי' פעם אחת כ"א במספר כל זכר וכו' שומרי משמרת הקודש ולא קאמר פקודיהם כלל וגם בבני מררי יש שינוי דשם נאמר ופקודיהם פעם אחד דוקא ואפשר ליתן טעם לזה במ"ש בגמרא דבני קהת היו מועטים שהיה הארון מכלה בהם ומדבר זה נלמוד דכל מי שהיתה טרדתו יותר קדושה היה יותר קרוב ליענש מהאחרים וא"כ בני קהת שטרדתם היתה משמרת הקודש הארון והשולחן והמנורה קדשי קדשי' היו יותר קרובים ג"כ למות אם ח"ו היו עוברין על איזה פרט מעבודתם ואחריהם במדריגה היו בני מררי שעבודתם היתה גופו של משכן הקרשים והאדנים והעמודים וכו' ואחריהם במדריגה שלישית היו בני גרשון שהיתה עבודתם המכסים וקלעים וכו' ואם כן איפא בני גרשון היו יותר רחוקים מעונשים וממילא כשנפקדו במנין זה חשבונם היה חשבון קרוב לעמוד יותר משאר משפחות הלוי שהיו מסוכנים יותר מהם ועל כן יפה אומר הכתוב פקודיהם שני פעמים כמו שרוצה לומר חשבונם הוא חשבון עומד וקיים לא כן בבני מררי היה האפשרות של המיתה מדריגה אחת יותר קרובה מבני גרשון ע"כ אמר ופקודיהם פעם אחת דוקא אבל בבני קהת שהיה הקרוב הקרוב אל משכן ה' לא אמר פקודיהם כלל וכלל לא כי חשבונם לא היה דבר עומד וקיים וטעם הדבר מפורש בכתוב שהיו שומרי משמרת הקודש כי סביביו נשערה מאד והם היו עלולים בר מינן לחסר מנינם על כן לא אמר פקודיהם כלל וקל להבין:

פרשת נשא

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא, ק"ק דכיון דאומר איש או אשה מתיקון הלשון הול"ל יעשה בלשון יחיד וכמ"ש אח"כ הנפש ההיא בלשון יחיד, ואפשר לפרש דרצה לרמוז כאשר איש ואשה ואחד מהם פגום מאיסורי עריות והמה יעשו בן סורר מכל אשר בו מום והם חטאות האדם בגוף ונפש ולא די שמביאין לעולם כלי פגום ועלול לקבל טומאה אלא שכביכול מטריחין כלפי מעלה לסייע אותם לעשות בריה טמאה וזהו למעול מעל בה' דהיינו בשותפות ה' כביכול ומביאין לעולם נפש מלאה גילולים וזהו ואשמה הנפש ההיא וכו',

כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך וכו', לקמן כתבתי בשם האר"י זיע"א ומהר"ש מאסטרופולי ז"ל בתיבות יברכך יאר ישא ונקודותיהם יע"ש, ועתה נ"ל רמז בתיבות בני ישראל לשלש ברכות הללו יברכך יאר ישא והנקודות שרומזים לשם הוי"ה

ב"ה דהיינו יברכך גימטריא רנ"ב שלו דאותיות הם ר' מישראל דנ"ב מן בני הרי רנ"ב כנגד יברכך עוד יאר הם ג' אותיות מישראל וגם ישא יש בתיבות בני ישראל נשאר ל' מישראל דרומז לשם הוי"ה ב"ה עם הד' אותיות שעולה ל' כידוע ובזה אתי שפיר לשון הפסוק ושמו את שמי על בני ישראל ועי"ז ואני אברכם באותם אותיות עצמם של שמי ושם בני ישראל אברכם:

ובתיבות של ברכת כהנים יש רמז לכל שבעה שמות שאינם נמחקים דהיינו הוי"ה אהי"ה אלהי"ם י"ה א"ל שד"י אדנ"י בפסוק ראשון יברכך ה' וישמרך ר"ת גימטריא כ"ו שם הוי"ה ב"ה וס"ת גימטריא מ"ה שהוא במילואו בפסוק שני יאר ה' פניו אליך ויחונך ר"ת גימטריא אהי"ה אלהי"ם ובפסוק ג' ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום ר"ת גימטריא תל"ז כמנין שם אדנ"י י"ה א"ל שד"י עם י"א אותיותיהם והכולל הרי כל ז' שמות הקודש רמוזים בברכות הללו שעליהם אמר הכתוב ושמו את שמי על בנ"י ואני אברכם:

יברכך ה' וישמרך, כתוב בס' ליקוטי שושנים למהר"ש מאסטרופולי זצוק"ל וז"ל איתא בכתבי האר"י ז"ל שם הוי"ה עולה ע"ב כזה יו"ד ה"י וכו' מצינו שם של ע"ב מילואו מ"ו ושם שורה סוד הנקודות שהם שב"א קמץ חר"ק ר"ל נקודות שב"א הם ך' נקודת קמץ הם י"ו נקודת חרק הם יי סך הכל עולה מ"ו ועל שב"א חונה ט' אותיות ר"ל שי"ן בי"ת אל"ף ועל קמ"ץ שורה ח' אותיות קו"ף מ"ם צד"י ועל חרק שורה ט' אותיות חי"ת רי"ש קו"ף וסוד שב"א הוא סוד שני אדנות בריבוע ושם סוד קמץ שם הוא סוד ח' אותיות בו סוד גדול הוי"ה אלד'ים הוי"ה אדנ' וסוד חי"ת חרק בו סוד י' פ' עם הנושא א' פשוט ית' וית' וכו' עכ"ל האר"י זיע"א והנה זו לדעתי תירץ רבינו בחיי ז"ל ד' קמ"ז וז"ל אם תשכיל לנקוד ג' יודי"ן של יברכך יאר ישא (נקודותיהם עולה מ"ו) דהיינו ממש כמ"ש האר"י ז"ל היינו יברכך יאר ישא נקודותיהם עולה מ"ו, והנה על נקודת שב"א חונה ט' אותיות ועל קמץ ח' אותיות ועל חר"ק ט' אותיות הנה דע חט"ט גי' כ"ו דהיינו הוי"ה ומ"ו שהוא נקוד שב"א, קמץ חרק יהיה מספרם ע"ב כי השם של הוי' עולה ע"ב במילואו פשוטו כ"ו ומילואו מ"ו ומ"ש האר"י ז"ל סוד שני אדנו' בריבוע דהיינו כזה א אד אדנ אדני א אד אדנ אדני גימ' רנ"ב כמנין יברכך ז"ס שתחת יו"ר של יברכך נקוד שב"א.

ומ"ש האר"י ז"ל בסוד ח' אותיות הוי' אלדי' הוי' אדנ' וסוד חי"ת וכו' דע סודו הוי' אלד' ים הוי' אדנ' גימ' רי"א כמנין יאר זיס שתחת היו"ד קמ"ץ.

ומ"ש האר"י ז"ל וסוד חרק סוד י"פ אל והנושא כו' דע כי י' פ' אל גימ' ש"י והנושא א' הרי שי"א סוד ישא לכן נקוד חרק תחת היו"ד של ישא והענין פלא שכל דברי האר"י ז"ל מרומזים בדברי רבינו בחיי ז"ל ממש עכ"ל מהר"ש מאסטרופולי ז"ל.

ולכאורה אינו מובן מ"ש וז"ל ומ"ש האר"י ז"ל סוד שני אדנ' בריבוע דהיינו כזה א אד אדנ אדני גימ' רנ"ב כמנין יברכך ז"ס שתחת יו"ד של יברכך נקוד שב"א עכ"ד דלא פירש למה נקוד שבא ונ"ל דר"ל דר"ת שב"א הוא שני אדנות בריבוע ועוד כי שני אדנו' בריבוע הם ך אותיות כחשבון שני נקודות השבא וק"ל, ומ"ש דשמות הוי' אלד'ים הוי' אדנ' גימ' רי"א הוא עם החי"ת אותיות הקמץ דאל"כ אינם עולים כ"א ר"ג וזהו שכתב האר"י ז"ל סוד חי"ת, או אפשר דשמות הללו לא יש בהן כ"א ח' אותיות בלי הכפל, עוד אפשר דד' שמות הקודש הללו יש בהם י"ז אותיות וכן מספר הקמץ עם הכולל נקודת יו"ד וי"ו הרי י"ו והכולל י"ז ומשו"ה נקוד קמ"ץ:

ומ"ש וסוד חרק סוד י"פ אל והנושא יתברך ויתעלה וכו' לכן נקוד חרק תחת היו"ד של ישא נראה דהכונה היא דתיבת חרק עם האותיות גימ' ישא בדקדוק ועוד החרק היא יו"ד ורומז לעשרה פעמים אל וק"ל.

ויהי המקריב ביום הראשון, איתא בפסיקתא רבתי פ' ז' וז"ל ילמדנו רבינו העולה למזבח להיכן הוא הופך פניו כך שנו רבותינו כל העולים למזבח עולים דרך ימין ומקיפים ויורדים דרך השמאל שהיה לו כבש א"ר יולמנא בן עבדי בשם ר' יצחק בששים קנטרים של זהב היה עומד לכ"ג בכל שכה למה שהמזבח היה כפרתם של ישראל אתה מוצא כשאמר הקב"ה שיעשו משכן מיד נזדרזו בו כמו שכתוב ויעשו כל חכם לב וכו' עכ"ל, וכתב החכם המפרש וז"ל ששים קנטרים הם ככרים כדאיתא פ' י"ד והמאמר הזה צע"ג כי הנה פשטות לשון המדרש משמע שהיו עושין חדשים בכל שנה וזה צ"ע כי איך יתכן לנתץ הכבש הישן ולבטלו שהרי אסור לעשות כן כמ"ש לא תעשון כן לה' אלהיכם וחפשתי ולא מצאתי רמז למאמר הזה ושאלתי לגדולי ארץ ואין פותר ולקמן פ' י"ד אצל פרה אדומה אמר שבכל עת שהיו עושים פרה אדומה היו הכהנים הגדולים עושים כבש חדש ע"ש עכ"ל.

והנה הרב המפרש הבין דמ"ש כ' יצחק שהיה עומד לכ"ג בכל שנה בששים ככרים קאי אכבש שהזכיר בסמוך דאלת"ה למה הזכיר שהיה לו כבש למזבח אטו לא קאמר שהיו עולים ויורדים למזבח ובודאי שהיה לו כבש ומדהזכיר כבש נראה דאתא לאשמועינן מ"ש ר' יצחק שהיה עומד בס' ככר ועוד הוכחה אחרת למה שהבין המפרש דקאי אכבש היא ממ"ש הפסיקתא פרשה י"ד בענין פרה אדומה דשם נמי קאמר וז"ל תמן תנינא אבא שאול אומר כבש פרה כ"ג עושים אותו אשל עצמן ולא היה אחד מהם מוציא פרתו בכבש חבירו אלא סותר וחוזר ובונה אותו משלו א"ר אחא בשם ר' חנינא יותר משששים

ככרי זהב היה מוציא עליו שחצית (פי' בעלי גאוה היו הכהנים לכך עשו חדשים) עכ"ל וכיון ששם קאי אכבש וקאמר דשויו ס' ככר משמע דה"ה כאן קאי אכבש דמזבח:

אבל אהמ"ר נראה דפי' הפסיקתא לא כן הוא אלא ר' יצחק קאי אמזבח ולא אמזבח עצמו אלא על הקרבנות ומנחות שהיה הכ"ג מוציא עליהם ס' ככר בכל שנה שהרי נותן טעם סמוך ונראה וקאמר דהמזבח היה כפרתם של ישראל ומביא ענין זה לכאן לומר שהנשיאים הקריבו קרבן ונדבה מעולה כן הכ"ג היה עומד לו בכל שנה בסך עצים ואין לתמוה דהסך עצמו שהזכיר בכבש דפרה שהוא ס' ככר הוא עצמו הסך שמזכיר כאן לענין הקרבנות של כ"ג בכל שנה דהא כדאיתיה והא כדאיתיה וידוע מ"ש הרב בעל ס' הברית דלשון ששים כמו שלש מאות הוא לשון גוזמא הנהוג בש"ס בכמה מקומות יעו"ש והיינו טעמא דנקט ששים כאן ושם דרצון האמורא להראות הפלגת הסך ותו לא.

ואכתי איכא למידק למה הוצרך לומר קודם מימרת ר' יצחק שהיה לו כבש ולמה צריך להצעה זאת סמוך לדבריו ולא קודם דכך הול"ל ילמדנו רבינו העולה למזבח שהיה לו כבש להיכן הוא הופך פניו וכו' ולא אחר שגמר כל דבריו השואל והמשיב אומר לנו שהיה לו כבש ואולי שרמז הענין היה בתיבת כבש שהוא ר"ת "ששים "ככר "בשנה ונרמז ענין זה של כהן גדול בכבש מסני שלפי האמת כ"ג לא היה עולה בדרך ימין ויוכד בשמאל אלא עולה ויורד באמצע כמ"ש ביומא וגדולה מזו היה בעליתו בכבש וגדולתו היה מביאו להוציא הון כב ששים ככר בשנה בנדבות למזבח:

אלים ששים וכו', במדרש רבה אמרו אלים ס' עתודים ס' כבשים ס' כנגד ס' רבוא וכנגד סוד שחשבונו ס' וכו' עכ"ל והוא תמוה דלכאורה משנה לנו את הידוע דכולי עלמא גמרא גמירי דסוד עולה בגימט' ע' ולא ששים והרב מתנות כהונה מתוך הדוחק פי' דאות לפני ס' הוא נ' וכשתחשוב ס' לחמשים עולה סוד לס' ודבר זה דחוק וגם הוא ז"ל גמר אומר דאם אין זה אמת לא ידע מאי יפרש בו עי"ש.

והרב דבש לפי ערך סוד הביא מדרש זה וכתב וז"ל ושמעתי מי שפירש דיש א"ב דכל ג' אותיות נחשבות כמו האות האמצעית דהיינו אב"ג כל אחת מהג' אותיות משלשתן נמנית כמו האות האמצעית שגימט' שנים וכן טל זה הדרך דה"ו כלם נחשבות לחמשה ובדרך הזה הס' ג"כ נחשבת לנ' ואז יוצא דסוד עולה ס' עי"ש ופי' זה הוא כדברי הרב מתנות כהונה אלא שהסביר לו פנים ועדיין דחוק, וראיתי פירוש אחר בס' חדש הנקרא בקורת התלמוד בערך ד' אמות של הלכה שפי' בהקדמ' אחת שהוא ייסד דאות ד' נחשבת לעשרה דמאל"ף עד ד' אבג"ד גימט' עשרה ובזה אמר דכשתחשוב אותיות סוד עשרה פעמים ששה דהיינו ד' חכה על ו' יעלה ס' שבצירוף הוא אותיות סוד, ומשום זה

אמר המדרש סוד חשבונו ס' ולא קאמר גימטריא ס' עכ"ד ודברים אלו דחוקים וזרים, ולעניות דעתי אפשר לפרש לפי חומר הנושא דכונת המדרש יתכן להיות כך דתיבת סו"ד הפשוט ועוד במילוי סמ"ך וי"ו דל"ת עם ארבעה הכוללים של הארבעה מספרים אלו יעלו בדקדוק כחשבון תיבת ששי"ם:

ועוד לאלוה מילין בפי' המדרש בהקדים מ"ש הרמ"ז בספר ערכי הכינוים הובא בס' דב"ל וז"ל סוד עיקרו ביסוד והטעם כי בו נסתרים האורות והאריך בסודו ועוד כתב שם דסמ"ך הוא היסוד שסומך כל העולמות וסובלן כמש"ה וצדיק יסוד עולם והוא סמך טוב לנוקבא דקדושה ולעולם אות סמ"ך היא ביסוד עכ"ד ז"ל.

ובזה הרי הוא כמבואר דסו"ד הוא סמ"ך בהיותו ביסוד הנרמז בס' וס' גימט' ששים ומ"ש המדרש סוד חשבונו ס' ר"ל דסוד שעיקרו ביסוד חשבון האות הרומזת לו היא ששים שכך עול' בגי' סמ"ך שהיא הרומזת לסוד שהוא ביסוד ודו"ק:

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, אמרו בגמ' סוכה דכ"ה ע"א על פסוק זה אותם אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר מישאל ואלצפן היו שהוציאו נדב ואביהוא א"ר יצחק אם נושאי ארונו של יוסף היו יכולים ליטהר אם מישאל ואלצפן היו יכולים ליטהר אלא עוסקים במת מצוה היו כו' ופירש"י דלאו מת מצוה ממש אלא עסקו במתיהן דמצוה להתעסק בהם עכ"ד, וכל הג' סברות נרמזו בתיבת אנשים בדרך זה למ"ד נושאי ארונו של יוסף היו אנשי"ם הוא ר"ת "מאותם "נושאי "ארונו "של "יוסף, ולמ"ד מישאל ואלצפן היו שהוציאו נדב ואביהוא הרי אנשים ר"ת מישאל "אלצפן "שהוציאו "נדב "אביהוא ולר' יצחק שאמר שהיו קוברי מתי ישראל הר"ת של אנשים הוא "אלה "נטמאו "שקברו "מתי "ישראל:

ויהי בנסוע הארון וגו', נונין הפוכין קודם ואחר פרשה זאת ורז"ל נתנו טעמים על זה כמ"ש בש"ס וברש"י ויתכן לומר טעם פשטי כמ"ש הרמב"ם בהלכות כלי המקדש דהלוים נושאי הארון כשהיו מהלכים היו מהלכים פנים כנגד פנים ויתכן דלרמוז לזה באו הנונין פניהם כלפי פנים שלא כנהוג בהיות זאת הפרשה על נסיעת הארון ודו"ק:

ויאמרו מי יאכילנו בשר זכרנו את הדגה וכו', קשה דמתאוים לבשר וזוכרים מן דג, זאת ועוד למה אמרו דגה לשון נקבה ולא זכר, ויתכן לפרש בהקדים מ"ש במדרש הנעלם הובא בס' ילקוט חדש ערך משיח סי' ל"ד וז"ל הא דאמרו חז"ל עתיד הקב"ה לעשות סעודה מלויתן ושור הבר ומיין המשומר כו' קרא אשכחו ודרוש דכתיב ואכלתם לחמכם לשובע, דאמר רבי הרבה פיתוים פיתה הקב"ה לישראל שיחזרו למוטב וזהו הגדול שבכולן שהרי מצינו שמסרו ישראל נפשם למיתה בשביל האכילה שאמרו מי

יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו וכו' עכ"ל וידוע מ"ש חז"ל דהנקבה של לויתן מלחה הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא:

ומהקדמות אלו נבא לפרש כונת המתאוים שבודאי לא היו אנשים בוערים כל הולך על גחון אלא שכוונו לדבר יותר מושכל, ואע"פ שטעו בשאלתם, והענין הוא כי אם היו יושבים ישראל במצרים כל הזמן הקצוב בברית בין הבתרים דהיינו ארבע מאות שנה שוב לא היה לישראל לגלות כי כל הגליות האחרונים הם בעבור שיצאו ממצרים ק"ץ שנים קודם הזמן הקצוב, וא"כ המתאוים עלה בדעתם שיותר טוב היה להם לישב במצרים ת' שנה חנם מן המצות ומשם תכף יבואו ימות המשיח ויאכלו הסעודה וזהו אומרם מי יאכילנו בשר מן אותו שור הבר וגם זוכרים הדגה שהיא נקבת הלויתן אשר נאכל שהוא לשון עתיד בשביל ישיבתנו במצרים ושם היינו אינם מן המצות ואע"פ שהיה לנו ענוי שהיינו מוכרחים לאכול קשואים אבטיחים וכו' דברים קשים לגוף כמ"ש רש"י מ"מ כך יפה לנו כיון שע"י ישיבתינו במצרים היינו משלמים את נשיינו והיינו מבררים ניצוצי הקדושה ומביאים הגאולה לא כן עתה נפשנו יבשה אין כל אין אנו מבררים כלום כי המן דבר טהור יורד מן השמים א"צ בירור כי עינו כעין הבדולח שאין בו תערובות וא"כ מה אנו יושבים ומאבדים זמן ועדיין עלינו לשלם ד' גליות כדי לבא לימי המשיח זאת היתה כונתם ועכ"ז השיב להם משה כי לא דברו נכונה ולא צדקו בכונתם כמ"ש יען כי בהיות השכינה כ"י בקרבם לא היה להם עוד מה להתאוות לימים טובים מאלו כי מה יסכון גבר ילוד אשה להתאוות יותר בהיות השכינה שוכנת אתו ואיך יתרעמו שמאבדים זמנם והלואי שלא יצאו ממצרים וזהו אמרו יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם דייקא לאמר למה זה ר"ל זאת היציאה בזמן זה למה יצאנו ממצרים וכפי זה אתייא שפיר מפני מה משה רבינו ע"ה אינו מוכיחם על ששאלו בשר ומוכיחם דוקא על דבר שלא נזכר בפי' בפסוק אלא ודאי שעיקר כונתם היתה למה יצאו ממצרים בזמן זה וק"ל:

זכרנו את הדגה, איתא במדרש זכרנו את הדגה מכאן שמדליקין נרות בשבת ופי' הרב המופלא כמוה"א דאבילא ז"ל הביאו הרב דבש לפי דכיון דבאכילת המן אם היו רוצים לטעום כל מידי דמיכל היו טועמים א"כ מה היה להם לזכור מן הדגים שהיו אוכלים במצרים אם לא שנאמר שיש תענוג בראיית צורת הדבר הנאכל וא"כ מכאן שצריך להדליק נרות בשבת בהיות שהכרחנו שיש עונג בראיית המאכל עכ"ד, ואפשר לפרש באופן אחר בהקדים מ"ש הגמרא בנדרים דנ"ד ע"ב דאמר שמואל נו"ן סמ"ך עי"ן נינא סמא דעינא וכיון שמרפא וממילא מאיר את העינים נמצא שיש לאדם תענוג בראייה

חזקה ולא די בראיה אמצעית וכל המוסיף ראיה מוסיף לו נחת רוח ותענוג א"כ יוצא לנו דמדליקין נרות לשון רבים בשבת דכל המוסיף נרות מענג יותר את השבת וק"ל:

המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים, הנה אמרו רז"ל בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ונבואת אלדד ומידד היתה משה מת יהושע מכניס, וא"כ יהושע עלה בדעתו שמשה ח"ו יתקנא ממנו שהוא תלמידו ולזה אומר לו משה המקנא אתה לי, אתה עושה אותי מתקנא ממך זה לא יתכן כי אתה תלמידי וכ"ש שאפילו מישראל איני מתקנא ומי יתן היו הם ג"כ נביאים:

אל נא תשת עלינו חטאת וכו', אל נא תהי כמת וכו' אל נא רפא נא לה, כתב הרב נח"ק משם הקדמונים וז"ל דמרע"ה מסרו לו זה הסוד בשמים דכשיתפלל ויאמר ב"פ נא תקובל תפלתו, ומשה אמר אל נא רפא נא לה ויעתר לו ה', ובזה פירשו דכשאמר אעברה נא וארא א"ל רב לך אל תוסיף שלא יאמר פעם אחרת כא עכ"ד ובזה נפרש בדרך הלצי מ"ש אהרן למשה אל נא תשת עלינו כשתתפלל לא תאמר נא פ"א חסר (חטאת מלשון והייתי אני ובני שלמה חטאים) משום שנואלנו וחטאנו נגדך מפני שאם לא תאמר נא פעם שנית אל נא, א"כ תהי כמת וכו' ולא תקובל תפלתך וק"ל:

ובדרך אחרת יכולין לפרש הכתובים, דאהרן נתחנן למשה שימחול להם ואמר לו אל נא תשת עלינו חטאת, ומשה ענה לו מצדי הרי מחול לפי' אין לכם להתחנן לי בנא לשון בקשה כי חלקי בודאי מחול מה שיש לכם לעשות הוא אל נא דרשו מאת ה' ובקשו ממנו בלשון נא שירפא לה ולא אלי, וזהו ויצעק משה ומה אמר אל ה' כלומר לשון נא שאתם אומרים אינו ראוי לי כי מה אני אל נא כלפי שמיי' דמיהב יהבי רפואה לה, עוד אפשר לומר דשני פעמים שאמר אהרן נא למשה היה כדי להזכיר לפניו הסוד שמסרו לו מה"ש שמא ישכח בעת ובעונה הזאת ועשה לו מציאות להזכירו בדרך כבוד:

והאיש משה עניו מאד, אפשר לרמוז בזה הכתוב מ"ש במדרש דז' שמות נקראו למשה בתיה קראתו משה, אביו קראו חבר, אמו קראה לו יקותיאל, אחיו אביגדור זקנו אבישובי, אחותו ירד, ישראל קראוהו שמעיה בן נתנאל עי"ש טעם כל אלו השמות וכל אלו השמות רמוזים בתיבות והאיש משה כשנחליף ה"א בחי"ת שהם מאותיות אחע"ה כי האיש ר"ת חבר אביגדור אבישובי יקותיאל ירד שמעיה וזה טעם פשטי למה קרא אותו האיש משה כי תיבות אלו שמותיו הם:

איתא בב"ר אדם אמר לו למשה אני גדול ממך וכו' אמר לו וכו' אדם ביקר ולא ילין, וכתי' לא כהתה עינו ולא נס ליחו, יצחק אמר למשה אני גדול ממך שפשטתי צוארי ע"ג המזבח וראיתי פני השכינה, אמר לו משה אני נתעלתי יותר ממך שאתה ראית השכינה

וכהו עיניך שנאמר ותכהין וכו' ואני הייתי מדבר פנים בפנים. עם השכינה וכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו ולכאורה היה נראה פשוט להביא פסוק דלעיל דלא כהתה עינו וכו' מאי ראיה איכא מפ' ומשה לא ידע כי קרן וכו' ואפשר לתרץ דהוקשה לבעה"מ למה כשמשיב משה ליצחק אתה ראית השכינ' יכהו עיניך היה לו להוסיף להגדיל ההפרש ואני לא די לי שלא כהו עיני אלא נתוסף לי אדרבה הארה גדולה על שקרן עור פני, ולתרץ זה הענין מביא הפסוק הנז' דכתיב ביה ומשה לא ידע זאת המעלה כי קרן עור פניו ומפני זה לא הוסיף זה ההפרש והגדולה אבל לענין שלא כהו עיניו סמך בעה"מ על הפסוק שהביא לא כהתה עינו ודו"ק:

פרשת שלח לך

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחר לשבט וכו', וקשה למה איצטריך לומר אשר אני נותן לבני ישראל והלא היה נראה לכאורה די שיאמר ארץ כנען ואפשר דהכונה היא להגדיל תמיהת המעשה הרע שעשו ישראל לשאול שישלח משה לרגל את הארץ שאילו חכמו ישכילו כי מי שמקבל מתנה מאחר אינו מן הראוי שישלח לבודקה לראות האמת שהיא כ"כ משובחת כמו שאמר בעלה ומי שמע כזאת שאינו מחוק דרך ארץ ולא יעלה בראש כל אדם דבר זה, זאת ועוד האפשר שישראל יאמינו איש אחד לשבט יותר מה שהבטיח להם הקב"ה וזהו אומרו אשר אני נותן מתנה היא זאת ורצונם לתור את הארץ ולשלוח איש אחד לשבט ולאמת דברי והנה ראשי תיבות וסופי תיבות שלח לך אנשים ויתורו הוא שאל"ו חכמ"ו היו רואים אשר אני נותן הארץ להם מתנה גמורה בלא כסף ובלא מחיר:

ובדרך אחר אפשר לפרש בהקדים מ"ש הנחל קדומים בשם האר"י ז"ל דנשמות השבטים נתעברו במרגלים כל אחד באיש אחד כמש"ה ראשי בני ישראל המה ע"כ וזהו אומרו שלך לך אנשים שאני אתן בהם נשמות בני יעקב אבינו ע"ה שהם השבטים איש אחד איש אחד למטה אבותיו ובזה יתפרש הכתוב בדברים ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט דקשה למה הוצרך לומר שנים עשר וגם לכפול איש אחד לשבט אלא דמשה רבינו ע"ה היה מתרעם שהם היו י"ב אנשים חשובים כולם אנשים ראשי בני ישראל, ועוד היה להם נשמה יתירה איש אחד לשבע מנשמת השבטים ואפילו הכי הוציאו דיבה וכו':

ויקרא משה להושע בן נון יהושע, יתכן דכוון משה להציל למרגלים כלם מן החטא והמליך עליהם ליהושע להתחיל קיום הנבואה של אלדד ומידד שהיו מתנבאים במחנה ואמרו בר"ת מתנבאי"ם "משה "תנוח "נפשו "בגן "אלהים "יהושע "מכניס ואמטו להכי

אם לא יוסיף יו"ד על שמו לא יתכן לומר בתיבת מתנבאים יהושע מכניס ולא תתקיים הנבואה בו שהיה שמו הושע ובתיבת מתנבאים לא יש ה"א ע"כ הוסיף יו"ד וקראו יהושע ועי"ז השליטו על המרגלים כדי שיכניסם בשלום כי כן נגזרה גזרו מאת ה' שיהושע יכניסם והשתא אתי שפיר למה התפלל על יהושע ולא על שאר המרגלים דלעולם כונתו על כלם וק"ל:

ויקרא משה להושע בן נון יהושע איתא בילקוט אמר רשב"י יו"ד שנטל הקב"ה משרי היה טס ופורח לפני כסאו של הקב"ה אמר לפניו רבש"ע מפני שהייתי קטנה באותיות הוצאתני משמה של הצדקת אמר לה מתחילה היית בשמה של נקבה ובסוף השם עכשיו אני נותנך בשם של זכר ובראש השם שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע עכ"ל וצריך לידע מה שייכות יש ליהושע ליקח יו"ד של שרה ומה המכוון בזה וי"ל בהקדים מ"ש בילקוט דמה שירדה שרה למצרים ולא חטאה בעריות וכבשה את יצרה הועיל זכותה כדי שנש' ישראל שהיו בגלות מצרים לא חטאו ואמר עוד שם שגם זכות יוסף שירד למצרים וכבש את יצרו וגדר עצמו מן הערוה הועיל לבני ישראל הזכרים לגדור עצמם מן העריות וידוע כי כשיצאו ממצרים כדי שלא יאמרו ליצני הדור שהמצרים שלטו בנשי ישראל מק"ו מגופם מה עשה הקב"ה הניח שם י"ה בשמות השבטים הראובני השמעוני וכו' עדות לישראל שמיוחסים יצאו ממצרים ובזה אתי כמין חומר מה שהיו"ד של שרה והה"א שנתוסף ליוסף ונעשית עדות ביהוסף שייכי להעיד ע"ע זה שנעשה בזכות שרה ויוסף וא"כ למאמר דאתינא עליה אף אנו נאמר דכיון דיהושע היה משבח יוסף ניתוסף לו יו"ד של שרה ולקחה שרה הה"א ובדין היתה צועקת היו"ד למה יצאת משמה של שרה ואז השיב לה הקב"ה דאדרבא היו"ד מפני חשיבותה צריכה להיות בראש השם ובשם זכר כי כך היא המדה ותנתן בשם יהושע שהוא משבט יוסף ודו"ק, ויתכן להוסיף כי מרע"ה נתן ליהושע תוספת זה בעת הליכה עם המרגלים כדי שתועיל לו זכות שם יה שהיה עדות לישראל כדי שהוא ג"כ יתן עדות אמיתי ולא יתפתה מהמרגלים:

עלו זה בנגב ועליתם את ההר, אפשר דמרע"ה מזהיר להם על האחדות דכשיהיו באחדות כל הי"ב מרגלים ודאי לא יחטאו דהא איכא בינייהו שני צדיקים יהושע וכלב ואם ישמעו לדבריהם ודאי לא ידברו עולה והוא מה שמשה רומז להם עלו ז"ה גימטריא שנים עשר עלו כיחד באחוה ובדעת אחת ומעין זה דרשו רז"ל על פסוק נסעו מזה נסעו מן האחוה שהיו י"ב שבטים גימטריא זה, וגם מזהיר להם משה שיעסקו בתורה והוא רמוז בתיבת בנגב כמ"ש הרב חס"ל דמחשבת לימוד התורה באה מצד דרום וכו' הבאתי דבריו לעיל

על מסכת סוטה ד"ה ע"ש וא"כ משה רעיא מהימנא לא פטרם בלי אזהרה ונתן להם עצה הגונה לינצל מן היצר הרע האחדות ועסק התורה בשתים ועלתה לו פרי לנצח ליצר הנדמה לצדיקים כהר גבוה וזהו שאומר הכתוב ועליתם את ההר כי יכול תוכלו להלחם בו ואז כשלא יהיה לכם היצר הרע וראיתם הארץ מה היא אז תוכלו באמיתות לראות מהות הארץ ומה היא באמת וכו':

ואשכול ענבים אחד ומן הרמונים זמן התאנים, הנה ר"ת אלו הפירות הם רע"ת וסימנ' מילת' כי רצונם להוציא דיבה רעה על הארץ.

אך בה' אל תמרודו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תיראום, אפשר לפרש כמ"ש הרב מד"ק מערכת יו"ד אות ל"ה ישראל תחת ממשלתו יתברך והיא שעמדה לנו כי האומות תחת השרים וכשתתמלא סאתם מעביר ראשון השר ואח"כ מאבד האומה אבל ישראל עמו בהיות שה' הוא מלכם גמירי דלא כליא שבטא ולא יכלו ישראל כשם שהקב"ה חי וקיים לעד כך הם חיים וקיימים לעד עכ"ד, וא"כ יתכן שזהו כונת יהושע לומר לישראל אך בה' אל תמרודו כלומר הזהרו בדבריכם שלא תחובו כנגד ה' כי כל זמן שאתם ממליכים הי"ת עליכם אתם לא תיראו את עם הארץ בהיות שהי"ת מסיר השר שלהם ומאבד האומה, סר צילם דהיינו השר שלהם מעליהם ואנחנו נבטח בשם ה' כי הוא השולט עלינו וה' אתנו אל תיראום ודו"ק:

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו, כתב הרב השל"ה כי המגולגלים נקראים אחרים והדין נותן שיקראו כך כו' ע"ש וכתב הרב פני דוד משם האר"י ז"ל דנתעברה בו רוח יהודה וזהו רוח אחרת עמו דהיינו רוח יהודה ע"כ, ובמ"ש הרב השל"ה דהמגולגלים נקראים אחרים א"ש למה קרא לרוח יהודה רוח אחרת וק"ל:

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, אמרו במדרש כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל ע"ז עכ"ל הביאו הרב דבש לפי ערך חלה ופי' משם הרב קרבן שבת דהקב"ה ציוה על חלה תרומה ובכורים להורות כי הוא יתברך ראשון לאפוקי דעת הטועים דהעולם קדמון ולכן המקיים מצות חלה להורו' שהקב"ה קדמון מבעל ע"ז עכ"ד, ואפשר לומר בדרך אחר דאדם הראשון חטא בע"ז ג"ע ש"ד כידוע ומי גרמה לו כל החטאים הללו היא האשה אשר נתנה לו לאכול מן העץ וא"כ יתכן דנגד ג' עבירו' אלו נתנו לאשה ג' מצות לעשותם ולתקן מה שהיא גרמה בנזקין ע"ז ג"ע וש"ד והג' מצות חלה נדה הדלקה יתקנו כל אחת השייך לה מג' עבירו' הנז' דנדה מכפרת על ש"ד כי הדם הוא בנפש יכפר, הדלקה שמסוגלת להיות לה בנים הגונים וחכמים שהוא עיקר פריה ורביה אשר ל"ו כדת תכפר על ג"ע כדומה לה, וחלה שהיא ראשית ומורה על היות הקב"ה קדמון לכל

קדומים יכפר על ע"ז, והשתא אתי שפיר מה שאמר המדרש כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל ע"ז דהיינו עון ע"ז דאדם הראשון ובודאי בהיות מתוקן עון אדם הראשון ביטול גדול הוא לעבודה זרה עצמית שאלמלא נתקן כל הפגם שפגם אדם הראשון כבר היינו נגאלין גאולה שלימה ורוח הטומאה עבר מן מארץ ובטל מן העולם:

פרשת קרח

ויקח קרח וגו' מדרש פליאה מה ראה קרח לחלוק עם משה, פרשת פרה אדומה ראה ע"כ, ונ"ל לפרש שהפרה צריכה להיות תמימה באדמימות ובשתי שערות לבנות נפסלת היפך דון תכלת שטלית שכולה תכלת פסולה ובחוט של תכלת אחד יכשר וכן בהרת כמ"ש בילקוט הראובני וזו היא הסבה שחלק על משה שראה דברים סותרים, ועוד אפשר לומר שראה בפרשה שתיבות לטמא מעפר שרפת החטאת הם ר"ת למש"ה להודיע שלא נגלה הסוד של הפרה כ"א למשה דוקא כמ"ש רז"ל, וזה היה לו לקרח לחלוק עם משה למה לו לבדו יהיה הסוד כי כל העדה כולם קדושים, ובזה מדוקדק אומרו פרשת פרה אדומה ראה ולא אמר פרה אדומה ראה ששם רמוז שמו בר"ת להודיע שלו לבדו נתגלה סודה.

איתא במדרש מה ראה קרח לחלוק עם משה שלשלת גדולה ראה שמואל שיצא מזרעו שדן את ישראל כ"ב שנה עכ"ל, יתכן לפרש בדרך הלציי דאיכא בתורה כולה ארבע תיבות בטעם שלשלת והם ויתמהמה ויאמר וימאן וישחט ותו לא מידי, ואמרו בגמ' ברכות דל"א ע"ב על פסוק וישחט את הפר ויביאו את הנער לפני עלי דהוו מהדרי על הכהן לשחוט ואמר להם שמואל השחיטה כשרה בזר וכו' וא"כ אלו הד' תיבות רומזות למעשה הנז' ויתמהמה שהיו מתאחרין לבקש כהן לשחוט ויאמר להם שמואל שהזר כשר לשחוט, וימאן שלא רצו הכהנים לשחוט עד שבאו לעלי והודה לשמואל שכך הלכה אז וישחט וא"כ זהו שאומר המדרש שלשלת גדולה ראה חכמת שמואל הנרמזת בשלשלת בארבע תיבות הניתנים למעלה ויתמהמה לשחוט הפר ויאמר להם שמואל וימאן שלא שמעו לו עד ששאלו לטלי הכהן ואז וישחט:

כי כל העדה כולם קדושים וכו' כתב רש"י ז"ל דקרח וכל עדתו באו לבהמ"ד ושאלו על טלית שכולה תכלת ועל בית מלאה ספרים אם צריך מזוזה וכו' ואפשר שענין זה רמזוהו במ"ש כי כל העדה כולם קדושים שהוא כענין בית שמלאה ספרים ואפי"ה אתם מתנשאים על עם ה' כמו המזוזה והלא כולה ספרים כמו כל העדה שכולם קדושים ובתוכם ה' ונראה ממש ענין אחד.

ומדוע תתנשאו על קהל ה', כתב רש"י לא אתם לבדכם שמעתם אנכי ה' אלד'יך גם אנחנו שמענו, לכאורה דברי המדרש הנז' תמוהים דמה להם לתלות דבר זה בדיבור אנכי ואפשר לפרשו על פי מ"ש חז"ל במדרש דכל מה שאוכלים ישראל בעוה"ז הוא על זכות האמונה ומפרשים דעל שאר מצות אין הקב"ה צריך לשלם שכרם תכף בעוה"ז דאינו עובר על לא תלין פעולת שכיר כיון ששכרם ע"י שליח והשוכר ע"י שליח אינו עובר על לא תלין והנה כל המצות נאמרו ע"י משה כ"א אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום וא"כ הוי כשוכר ע"י עצמו ומוכרח לשלם השכר בעוה"ז וזהו שאומר המדרש שכל מה שאוכלים ישראל בעוה"ז הוא בשביל האמונה שהוא אנכי ולא יהיה לך שהם עיקר האמונה ועכשיו בא על נכון מ"ש קרח אילו אתם לבדכם שמעתם אנכי אז היה ראוי לשלם לכם שכרכם תכף דהיינו לך המלכות ולאהרן הכהונה ולשאר ישראל ולא כלום כיון שהם לא שמעו כ"א ע"י שליח אין צריך לשלם להם גדולה אבל אין הענין כן כי גם אנחנו שמענו וא"כ אתם ואנחנו במצב אחד יושבים ואין טעם למה שתקחו אתם כל הגדולות ואנחנו לא:

ועבד הלוי הוא, בספרי דרשו הוא למעט כהנים מעבודת הלוי ואפשר לפרש כמ"ש הרב האר"י זיע"א על פסוק והכהנים הלוים שלעת"ל הלוים יהיו כהנים והכהנים לוים וגם ארז"ל דעד שימחה שמו של עמלק בביאת המשיח אין השם שלם כ"י ואין הכסא שלם דחסר מהם אותיות הו"א וזה הוא מה שאומר כשיחזרו אותיות הוא אל מקומם אז ועבד הלוי בעבודת הקודש ככהנים שהם יהיו כהנים:

פרשת חקת

ויקחו אליך פרה וכו' בגמרא דרשו על פסוק אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני על שלמה המלך ע"ה שבקש לידע סוד הפרה אדומה ולא עלתה בידו וצריך לידע היכן רמוז הפרה אדומה בפסוק הנז' ואפשר שתיבות והי"א רחוק"ה עולות מספר פר"ה אדומ"ה בדקדוק אח"ז ראיתי שכ"כ הרב מדרש תלפיות ערך גימטריא:

המה מי מריבה אשר רבו בנ"י את ה' וכו', כתבו המפרשים שעל דבר שלא דיבר משה אל הצור גרם השכחה בתורה והיינו טעמא שיצאו מחלוקות אשר רבו בני ישראל וידוע מ"ש מהר"ש מאסטרופולי בליקוטי שושנים דיש קליפה המשכחת הלימוד נק' רי"ב ומשום הכי אמרו בגמרא כשרבי אלעזר שכח תלמודו קרא בס"ת במקום החדש הזה לכם החרש היה לבם לרמוז להם ששלטה בו אותה קליפה שהוא קרא אותיות רי"ב במקום דז"ך וכו' עכ"ד השייכים לנו ואפשר לפרש בזה המה מי מריבה כי תיבת מריבה הם רי"ב לרמוז כי אלו הימים הם גרמו שתשלוט אותה קליפה על דבר שהכה משה את

הצור ויתכן שלזה בחר ר"א תיבות החודש הזה לכם להודיע ששכח את תלמודו בהיותם ס"ת שלהם משה שגרם השכחה בהכאת הצור וגם בשבירת הלוחות כידוע ודו"ק:

ויאמר אליו לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך, במדרש הה"ד אני שלום וכי אדבר המה למלחמה עכ"ל הובא בספר אהלי יעקב, ואפשר בהקדים מה ששמעתי לפרש על לשון רש"י בפ' וישלח על פסוק עם לבן גרתי לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני הוי גביר לאחיך שהרי לא נתקיימה בי עכ"ל ומפרשים בדדך הלצ"י שתי' גביר נוטריקון ג"ר ב"י ונתקיימו אותיות גר ביעקב שגר עם לבן ונשארו אותיות ב"י שלא נתקיימו וזה כונת רש"י באומרו שהרי לא נתקיימו בי עכ"ד המפרשים ועכשיו יתכן לפרש דברי מלך אדום בדרך הנז' באמרו לא תעבור בי כונתו שלא יניחם להתגבר עליו ולקיים אותיות ב"י ולהיות ישראל גביר עליהם שהם זרע עשו, כיון שנתקיים בישראל אותיות ג"ר לא יניח אותו להוסיף אותיות ב"י ולקיים ברכת יצחק שאמר הן גביר שמתיו לך, ומוסיף עוד מלך אדום ואומר אם יתקיים בך ברכת יצחק גם אני אעשה את שלי שיצחק ברך את עשו אבי על חרבך תחיה וא"כ בחרב אצא לקראתך כונתו לומר לישר' כיון שהם עוברים על התורה אינו ראוי להוסיף אותיות ב"י על ג"ר ולהיות גביר דהרי אין הקול קול יעקב וא"כ בחרב אצא לקראתך, והמדרש בא להשיב דאין האמת עם מלך אדום ולא דבר נכונה מכמה טעמים, חדא דישראל לא היה גר והיה יושב בטח וזהו אני שלום, ועוד שלא הניחו עסק התורה שמקיימים ודברת בם זהו וכי אדבר וא"כ המה למלחמה בתמיהא:

פרשת בלק

וירא בלק בן ציפור את אשר עשה ישראל לאמורי ויגר מואב וכו' ויקץ מואב וכו', לכאורה יש כאן כפל הדברים גדול מנשוא דנראה דהיה די אם יאמר ויגר מואב ויקץ מפניהם, ויתכן דכונת הכתוב היא על דרך אחרת מן המובן, והוא כי ויגר מואב מפני העם כי רב הוא קאי על האמורי שראה מואב מה שעשה לו ישראל והוא היה ירא לעולם מן האמורי שהי' עם רב וגדול ומכובד אצלם ונצח כבר את מואב ומפני זה נשאו ק"ו וראו גבורת ישראל וממחשבה זאת קצו בחייהם מפני בני ישראל כי אמרו אם האמורי שהוא עם שאנחנו יראים ממנו לא עמדו לפני בני ישראל מה תקנה יש לנו ועל זה קצו בחייהם וק"ל:

לכה קבה לי וכו', הרב ראש דוד הקשה למה בלק לא אמר לבלעם שיברך לו ולא יקלל את ישראל כי אותה הם מבקשים שלא ילחמו עמהם, ותירץ הרב עץ חיים דבלעם לא הי' יכול לברך כ"א לקלל, אבל לא לברך אלא למי שהוא מבורך כבר וכמ"ש כי את אשר

תברך מבורך, אלו תורף דבריו ז"ל, ובזה אפשר לרמוז בפסוק ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכ' ותרחק ממנו, כי בלק אהב את הקללה לישראל ח"ו ולא חפץ בברכה לעצמו כי הברכה רחקה ממנו שהוא לא בא לכלל ברוך, ובלעם לא היה יכול לברך כ"א למבורך:

מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים, כתב רש"י רמז לו אתה רוצה לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה עכ"ל ודקדק הרב נח"ק זלה"ה דמאי רבותייהו דכל אומה ואומה יש להם חגים ע"ש מה שתירץ ולענ"ד כראה לפרש בהקדים מ"ש רז"ל בזוה"ק שכשהיו ישראל עולים לרגל היה נברא מלאך מכל פסיעה ופסיעה וא"כ האתון ראתה מלאך ה' עומד לנגדם בדרך והולך ממקום למקום ואז אמרה זה הדבר שאני רואה רומז לעלית ישראל לרגל אשר יציצו מהליכתם מלאכי צבאות וא"כ ראה והתבונן שאתה רוצה לעקור אומה כמו זאת ובודאי מלאכי אלד'ים באים לעוזרם ובזה אתי שפיר שמזכיר כאן ענין ג' רגלים דראתה מעשה הדומה לו והמראה לעין כל גדולת ישראל עוד אפשר דרמזה לו דס"ת זה שלש רגלים הוא אותיות משה שהוא נביא מצד הקדושה במדרגת בלעם בס"א כמ"ש רז"ל וא"כ הלא יש לך לירא ממנו ובאו הדברים מרומזים בתיבות אלו כי משה היה אוריין תליתאי ויהב תורה לעם תליתאי וכו':

כתב הילקוט חדש ערך יעקב סימן ס"ט הא דאמר בלעם כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל ר"ל היאך יכולני לעשות כשפים להם אין לך גדול במכשפים כמו אבי זקני לבן ולא היה יכול בכשפים ליעקב, וזהו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל בימי בלעם עכ"ל וכן ר"ת "לא "נחש ביעקב הוא לבן:

נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון אשר מחזה שדי יחזה כופל וגלוי עינים, וכתב רש"י לעיל פסוק ד' דלא היה לו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה עכ"ד ודורשי רשומות רמזו דס"ת יחזה נופל וגלוי עינים הוא מילה לרמוז שהיה חסר לו מצוה זו כדי שיוכל לשרות עליו הקדושה ואנן בדידן נוסיף דתיבות אלו ר"ת ענו דידוע דהעניו שכינה עמו לא כן רשע הזה היה לו רוח גבוה וכתותי מכתת שעוריה וראוי לגדעו כאשרה על כן לא יקומו רשעים לפני אלהים כי כפול יפול לפניו:

אלא דמדרש הנז' שהביא רש"י לכאורה הוא חלוק על מ"ש הילקוט חדש ע' מילה סי' כ"ד בשם אבות דר' נתן דבלעם נולד מהול ואיך קאמר דהיה ערל אלא דלפי עכ"ד יכולים להשוות דבריהם ולומר דאעפ"י שהיה מהול מצד הטבע ולא עשאו למצוה ולא הטיפו ממנו דם מילה נקרא ערל והראיה ממה דק"ל הנודר מן הערלים דאסור במולי אומות

העולם ומותר בערלי ישראל וכו' דאין המילה נקראת אלא על שם ישראל וא"כ בלעם אעפ"י שבולד מהול ערל נקרא בהיות שלא בעשה לשם מצוה ולשמוע לדברי ה' ובזה המדרשים לא פלגן בהדייהו, ואפשר דזה כוונת הכתוב נאם שומע אמרי אל דבלעם כיון שכבר היה מהול ההוא אמר שנקרא שומע אמרי אל כאילו אותה המילה בעשית לשם מצות השי"ת וזה שקר גמור לקושטא דמילתא מ"מ הוא היה רוצה לטהר את השרץ ולהיות חזיר טהור ובהמשיך טעותו היה חושב דהיה בו קדושה כישראל דבמילה יש להם הוי"ה מבפנים ושדי מבחוץ כידוע וזהו רמז באומרו ויודע דעת עליון הנרמז בשם הוי"ה ב"ה והטעם שהיה טועה בו בלעם הוא אשר מחזה שדי שהוא במילה מבחוץ יחזה וכו' שבתיבות אלו בס"ת נרמז תיבת מילה כמש"ל והוא היה רואה המילה מבחוץ והיה חושב שעי"ז יודע דעת עליון הוי"ה מבפנים בהיות ששומע אמרי אל לפי דעתו שעשה מצוה כדלעיל:

אחר שכתבתי זה ראיתי באבות דר' נתן ד"כ דמפסוק זה עצמו הביא ראיה דבלעם נולד מהול דז"ל שם אף בלעם הרשע יצא מהול שנאמר נאם שומע אמרי אל עכ"ל ולא פירש מהיכא משמע שהיה מהול ובכל מה שכתבתי אתי שפיר ונכון, וכתב שם הרב כסא רחמים וז"ל בקונטריס כתבתי דיש ורז"ל שאמרו שהיה ערל וכך הם פשט דברי רש"י ז"ל פרשת לך לך ופ' בלק אמנם הרב מחזור קטן בפ"י דכ"א רצה להסכים דברי רש"י ז"ל גם אי אמרינן דנולד מהול וסייעיה הרב המובהק מהר"י ב"ן נר"ו ממתניתין ע"ש ואכמ"ל עכ"ל וספר מחזור קטן אין בידי כעת אלא דממ"ש דהריב"ן סייעיה ממתניתין ניכר שישובו הוא כמש"ל והסיעתא היא מהמשנה דנדרים דל"א הנודר שאיני נהנה מהערלים אסור במולי אוה"ע ומותר בערלי ישראל ככל הכתוב אחת למעלה ואם כנים הדברים אנכי אשמח שכיוונתי לדעת קדושים, אח"ז בא לידי ספר הנז' וראיתי שתירץ דבלעם היה קוסם ופגם במילה והיה נחשב כערל ולענ"ד נראה כמ"ש:

פרשת פינחס

ברש"י ואלה בני שותלח וכו' צא וחשוב ותמצא בפ' זו נ"ז משפחות ומבני לוי ח' הרי ס"ה וזהו שנאמר כי אתם המעט וכו' ה"א מעט חמשה חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים אף זו הבנתי מיסודו של ר' משה הדרשן עכ"ל ויומתק ענין זה בהקדים מ"ש מהר"ש מאסטרופולי ז"ל בפרח שושן על המדרש ובני ישראל יוצאים ביד רמה פרמה עבד להו ופירש הרב הנז' דמק"ך צירופי אלד'ים היו לישראל מ"ט ולפרעה היתה לו יניקה מע"א צירופים ומשה לקח ממנו י"ו ועם מ"ט שהיו להם לישראל נעשו ס"ה כמנין שם אדנות עש"ד באורך והשתא אתי שפיר שישראל שהיו ס"ה משפחות הוצרכו לס"ה

צירופי אלהים והוא הנרמז באומרו כי אתם המעט כי מע"ט עם הכולל גימטריא ק"ך וגם מכ"ל ע"ה גימטריא אלד"ים עם האותיות וגם שם רומז כיצד היו מחולקים הצירופים דהיינו מ"ט מתיבת מע"ט היו לישראל (וע' עם הכולל שמשלים מעט לק"ך) וע"א לעמים ועכשיו חזרו פה המרומזים בה"א דהמע"ט כמ"ש רש"י ז"ל שחסרים ה' דוקא מע' ואחד של הכולל שהיה להם לאומות יניקה בהם וזהו שאומר הכתוב לא מרובכם מכ"ל לא בשביל שהיה לכם רוב מצירופי אלק"ים הנרמזים בתיבת מכ"ל כמש"ל חשק בכם כי אדרבא אתם היה לכם מ"ט ממע"ט אלא שהקב"ה בחסדיו שלח את משה עבדו והוסיף י"ו צירופים ונעשה ה' מעט חסר מע' אומות ודו"ק:

פרשת מטות

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וכו' ככל היוצא מפיו יעשה, יתכן לפרש איש כי ידור לא ידור כי אם לה' ולא לדברים אחרים דלמה ידור הלא יותר טוב שלא ידור ויעשה אותו דבר ואינו צריך שידור כי בזה הנדר קרוב להפסיד שמא לא יוכל לקיים ויחטא לזה לא ידור האדם כ"א נדר לה' שבזה יכול לידור כשהוא בצרה כדי שזכות הנדר יועיל לו וכבר אמרו רז"ל שידור בשעת צרה צדקה או יקבל עליו איזה מעשים טובים או לימוד התורה כדי שבזכות זאת יצילהו ה' וזהו איש כי ידור דוקא נדר לה' או השבע שבועה לה' לאסור איסר על נפשו דוקא דבר הנוגע לנפש אבל שאר דברים לא יחל דברו כ"א ככל היוצא מפיו יעשה שכל מה שרוצה לידור יעשהו תכף ולא יוציאהו בשפתיו כי מה ירויח בזה הלא קרוב להפסד ורחוק לשכר שמא לא יוכל לקיימו מאיזה צד ודו"ק:

במדרש איתא איש כי ידור נדר לה' הה"ד כי לא ידע האדם את עתו עכ"ל הובא בנח"ק ע"ש מה שפי' ונ"ל לפרש בדרך אחרת דהנה קשה בפסוק הכפל כי ידור נדר דהיה די אם יאמר כי ידור לה' או יאמר כי ידור נדר ותו לא לה' למה לי לזה פירש המדרש דטעם לשון הכתוב הוא דכשידור האדם תכף יאמר נדר לה' ויאמר אם יגזור ה' בחיים כי אינו בידו לקיימו שהרי אם ימות גבר היחיה לקיים נדרו וא"כ הדבר מסור ביד ה' וזהו נדר לה' וע"ז אומר המדרש כי לא ידע האדם את עתו ומשום הכי איש כי ידור נדר לה' תכף יאמר אם יגזור ה' בחיים כי בידו הוא לקיים וכן מצינו ביעקב שאמר הכתוב וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי כמי שאומר אם ירצה ה':

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסור מעל בה' על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה' וכו' יש לדקדק מהו אומרו ותהי המגפה בעדת ה' וכו' והיה נראה די אם יאמר למסור מעל בה' וכו' ל"ל למימר העונש שבא עליהם על ידי העבירה הלא העיקר הוא לומר העבירה שגרמו לישראל ונראה לפרש כמ"ש רז"ל על הכתוב וגם את הבהמה תהרגו אם

אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני כבוד הבריות שלא יאמרו זו היא שנהרג פלוני על ידה ומעין זה מצינו לא תלין נבלתו על העץ כי קללת אלהים תלוי וזה כונת הכתוב הן הנה ופירש"י מלמד שהיו מבזין אותם זו היא שנכשל פלוני על ידה וכיון שהם מתו במגפה משום כבוד הבריות שלא יאמרו זו היא שגרמה מיתה לפלוני משום זה ראוי להרגם ועל זה הדבר כעס משה רבינו עליו השלום עליהם כיון שהם היו יודעים שהיתה מגפה בעדת ישראל על ידם היה להם ללמוד מן אותו ששנינו וגם את הבהמה תהרגו משום כבוד של הבריות וקל להבין:

הן הנה וכו' כתב הרב מראית העין על סנהדרין דליח ממ"ש בגמרא מי פתי יסור הנה חסר לב ואמרה לו אמר הקב"ה מי פתאו לזה (אדה"ר) אשה וכו' וכתב וז"ל אפשר לרמוז שאם תסיר ממספר אשה לב ישאר רע"ה עם הכולל וזה רמז מי פתי חסר לב שחסר לב מאשה ונשאר רעה ובמקום אשה ישאר רעה ודבקתו הרעה עוד יש לרמוז דאם ממספר אשה יסיר ס' ישאר מרה עם הכולל רמז מי פתי יסור הנה יסיר ס' במספר הנה מאשה ונשאר מרה והרמז שבטל התורה ס' מסכתות ועי"ז נדבק ביצה"ר והאשה שנתנה לעזר תשאר מרה לו וזש"ה מי פתי יסור הנה עכ"ל בקיצור קצת ובזה הרי הוא כמבואר רמז הנז' בפסוק הן הנה היו לבנ"י שהם הסירו הנה ובטלו מה שכתוב בתורה וחטאו בנשי מדין ואמטו להכי נשאר מרה באחרונה ותהי המגפה בעדת ה' ובמ"ש הרב ז"ל כשתסיר לב מאשה נשאר רעה בא על נכון לשון רז"ל אשה רעה צרעת לבעלה כשהאשה אין לה דעת וחסרה לב ונשאר רעה והיינו אשה שנעשית רעה במספר מחמת שמסר לה לב הויא צרעת הבית ואולת בידיה תהרסנה כי זאת תורת אשר בו נגע הצרעת ונתץ את אבניו ואת עציו בבית המנוגעת:

וכן יש לרמוז במ"ש הכתוב ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו פן יחסר לב ודבקתו הרעה ח"ו, ובמ"ש הרב ז"ל דתיבת הנה בגימטריא ס' כנגד ס' מסכתות אתי שפיר מה שכתוב בזוהר הקדוש על פרשת מקץ בדף קצ"ג דאורייתא מכרזת ואומרת בכל יום קמיה בר נש מי פתי יסור הנה חסר לב ואמרה לו דרצה לומר דייתי וילמוד ששים מסכתות של תלמוד הגדול שהוא נותן לפתאים ערמה:

פרשת מסעי

כתב בפני דוד בשם מדרש תנחומא אמר הקב"ה חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל למה שאני הוא שהתרתי אותה וכ"ה אומר ביום ההוא נשאתי את ידי עכ"ל, והוא תמוה ופי' הרב ווי העמודים דלביטול טענת אומות העולם שאומרים לסטים אתם שכבשתם את הארץ נתנו רז"ל תשובה דהקב"ה הוא מלך וקי"ל כל הכתוב בפרשת מלך מלך מותר

בו וא"כ כתוב שם שדותיכם יקח ויתן לעבדיו ולזה לקח א"י ונתנה לנו עבדיו וזהו שאמר חביבה עלי א"י שאני מדין מלך התרתי אותה עכ"ד ולענ"ד אפשר לפרש בהקדים מ"ש רז"ל על חקירה אחת דכיצד הקב"ה השרה שכינתו על בית המקדש בהיות שבודאי עבדו הגוים ע"ז בכל הר וגבעה וא"כ הוא מאוס לגבוה כאשר מצאנו במקומות אחרים שבמקום שכבר היה שם הע"ז שוב אינו חוזר ונראה לגבוה ותירצו דשאני בית המקדש דהשכינה שרתה עליו כבר בשעת עקידת יצחק בהר ההוא וכל מקום שכבר שרתה שם שכינה שוב לא תוכל הסט"א ליכנס לשם וא"כ הר ציון תהיה פלטה וניצול מהסט"א עכ"ד וידוע דעיקר קדושת ארץ ישראל היא בית המקדש דמשם יוצא לה הקדושה וכל חשיבותה וזהו שאומר המדרש חביבה עלי ארץ ישראל שאני התרתי כשנראתי לאברהם בהר המוריה התרתי אותה לעת"ל ומביא ראיה דנשבע שם הקב"ה כמ"ש בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה וכו' והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכו' וירש זרעך את שער אויביו וזאת הוא השבועה ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים וכו' אשר תרתי אותה וכו' (יחזקאל ך')

למטה יהודה כלב בן יפונה למטה שמעון וכו' למטה בנימין אלידד בן כסלון, יש לדקדק דבאלו הג' שבטים לא נאמר בהם נשיא וגם לא נאמר לבני יאודה לבני שמעון וכו' כמ"ש בשאר השבטים והרב פני דוד תירץ משם הר' אמרי נועם משם ר' נסים גאון ז"ל דהטעם דכלב כבר היה נשיא ובשמעו] משום שחטא הנשיא ואלידד הוא אלדד וזכה לנבואה ונביא עדיף מנשיא עכ"ד, ועפ"ז אפשר דבמקום דנאמר בהם נשיא צודק לומר בני אך במקום דלא כתיב נשיא אין צודק לומר בני עכ"ל הפני דוד ולי אני עבדו נ"ל דיכולין ליישב בדרך אחר דכלב ושמואל בן עמיהיד ואלידד היו כבר נשיאים מקודם על שבטם דסברא הוא, כשמת זמרי תכף מינוהו וגם אלדד מיום שנעשה נביא החשיבוהו וכשמת הנשיא מינוהו ומשום זה לא קאמר בהן נשיא לא כן האחרים באותו צווי עצמו נתמנו להיות נשיאים על פי הדיבור ואומרו נשיא הוא שאמר להם שימנוהו עתה לנשיא לא כן הג' אחרים כבר היו והוא הטעם למה אמר באלו בני כי כיון שהאבות מתו במדבר עכשיו צריך למנות נשיא על הבנים דוקא לא כן הג' ראשונים כלב ושמואל בן עמיהוד ואלידד כבר היו נשיאים גם על האבות ולא נתחדשו עכשיו על הבנים הנכנסים לארץ דוקא ודו"ק:

ספר דברים

פרשת ואתחנן

אז יבדיל משה שלש ערים וכו', כתב ילקוט חדש סימן רטו"ב מאן דאכיל קדיר' ידע טעמ' דתבשיל' בשעה שאמר לו הקב"ה להבדיל שש ערי מקלט א"ל למה א"ל למי שהרג נפש בשגגה ינוס שמה אמר משה צריך אני לומר שירה שנאמר אז יבדיל משה וכו' ואין אז אלא שירה שנאמר אז ישיר משה שאף בי אירע אותו דבר שהרגתי את המצרי עכ"ל, וכתב המאסף וצ"ע מאי שוגג הוה משה ע"כ, ולענ"ד נראה שהענין הוא אחד דמשה ראה כמה היה קשה לברוח על שהרג את המצרי אף שבדיני שמים הי' פטור וא"כ כשהקב"ה מצוה לו להבדיל ערי מקלט כדי להציל ההורג שוגג נזכר מהצלתו ואמר שירה ודו"ק היטב.

איתא בזוהר דף רס"ג על פסוק וראיתם אותו וזכרתם וכו' וז"ל בספרא דשלמה סמיך לפתחא לקבל תרין דרגין אזדמן חד שידא ואית ליה רשו לחבלא ואיהו קאים לסטר שמאלא, זקיף בר נש עינוי חמי לי' לרזא דמאריה ואדכר ליה ולא יכיל לאבאשא לי' ואי תימא אי הכי כי נפיק ברנש מתרעיה לבר הא ההוא שידא קאים לימינא ומזוזה לשמאליה והיאך אתנטיר בר נש וכו' כיון דנפיק ב"נ ההוא שידא זקיף עינוי וחמי ליצה"ר דשארי לשמאלא אתמשך להההוא סטרא ובההוא סטרא קאים שמא דמאריה ולא יכיל לקרבא ולאבאשא ליה וכו' עכ"ל ופי' דברי הזוהר מבואר דכשנכנס האדם פונה לימין כמ"ש כל פינות שאתה פונה וכו' ורואה המזוזה ונזכר משם שדי הכתוב שם ובזה ניצול מן השד העומר לשמאלו כדרכו לילך לצד זיניה לצד היצה"ר כמ"ש הזוהר אח"ז וא"כ עדיין צריכים לידע ביציאה כיון שהאדם פונה לימין אינו רואה המזוזה ואינו נזכר מהשם הכתוב שם ואז שואל הזוהר במה ניצול ומתרץ דאז ניצול במציאות אחר דהיינו שהשד שדרכו לילך לצד שמאל רואה הוא בעצמו השם הכתוב במזוזה ולא יכול להתקרב ולהזיק והוצרכתי לכתוב זה מפני שראיתי בספר ילקוט חדש ערך כשפים סימן מ"ז שכתב בשם הזוהר הנז' וז"ל הנה בבית המזוזה היא מימין ביאתו לבית ולכן המזיק אינו יכול לילך לימין האדם וכי תימא כשיצא אדם מפתח המזוזה משמאל וכו' עכ"ד משם הזוהר וכתב המאסף ז"ל וצ"ע אם כן למה ליה למימר ברישא דמימין אינו שורה משום מזוזה תיפוק ליה משום יצר הטוב עד כאן לשונו ולפי מה שכתבתי לעיל מבואר יוצא דליכא קושיא והוא ז"ל לא העמיק דברי הזוהר יפה אחר המחילה רבה כמבואר:

בעבר הירדן בנאי מול בית פעור רמז למ"ש ז"ל כשאדם עובר לפני בתי עכו"ם לומר בית גאים יסח ה' והוא ר"ת בגי"א בית גאים יסח ה' בדקדוק והיינו מול בית פעור שהוא מקום עבודה זרה:

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, כתב רש"י בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם ד"א כל זמן שאני קיים עשרת הדברות כבר פירשתים עכ"ל וקשה למה פי' על פני יותר משאר דברים וכן מצאתי שהקשה הרב משמרת הקודש והניחו בצ"ע יעו"ש ולענ"ד נראה ליישב ולומר דהוצרך רש"י ז"ל לחזור לפרש כאן תיבת על פני מפני שמה שפי' בפ' יתרו לא יתכן לאומרו כאן דשם כתב וז"ל על פני כל זמן שאני קיים שלא תאמר לא נצטוו על ע"ז אלא אותו הדור עכ"ל וא"כ בכאן שכבר אמר להם משה לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת כי אתנו אנחנו אלה פה היום כולנו חיים ואם כן כשחוזר ואומר להם הדברות ומזהיר להם על ע"ז לא יתכן לומר שלא נצטוו אלא אותו הדור וממילא קשה למה אמר על פני לזה בא רש"י ז"ל כאן לתת פירושים אחרים בתיבות על פני דלעולם צריך לאומרו משום דכוונתו לומר דבכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם ולא תחשוב שהוא דוקא במקום מיוחד כמו א"י וכדומה אלא בכ"מ שאני שם:

ועוד הוסיף ד"א והביא אותו הפי' שפירש בפ' יתרו אלא שהשמיט איזה דיבורים דשם אמר שלא תאמר שאיסור ע"ז אינו אלא דוקא באותו הדור וכאן לא שייך לומר כן אבל מ"מ שייך לומר דבר מעין זה שהוא כל זמן שאני קיים וזהו לעולם ועד ודו"ק כי הם דברי אמת ובזה לא קשה מ"ש בס' עמר נקי דלמה בפ' יתרו לא כתב הפי' הראשון בכל מקום שאני שם וכו' ע"ש שהניחו בצ"ע ולפי מה שפירשתי יש לישב דכאן הוצרך לעשות צריכות חדש ולהביא פירוש אחר בתיבות על פני דהפירוש האחר שכתב בפ' יתרו כבר אמרנו שאינו שייך לאומרו כאן שאמר משה לא את אבותינו כרת וכו' אתנו אלה פה ומפני זה הוצרך לפרש שמדבר על המקום ולא על הזמן אבל אח"כ הביא ד"א כמי שאומר ואם רצונך לקיים אותו הפירוש פרשהו בדרך זה כל זמן שאני קיים ובזה תהיה הכוונה לחייב לדורות הבאים:

אבל אי קשה על רש"י הא קשיא דלמה פירש ולא תנאף אין לשון ניאוף אלא באשת איש והלא כבר פי' בדברות הראשונות ואפשר לומר בדוחק דבא לרמוז לנו פי' וא"ו שהוסיף משה שאמר ולא תנאף במקום לא תנאף הכתוב בפ' יתרו והוא שמלמדנו לפרש הפסוק בדרך זה לא תרצח ואם תרצה לקיים מצוה זו צריך שלא תנאף דאין ניאוף אלא באשת איש ואם כן מוכרח מזה יצא לך לרצות כשהבעל ידע יתקוטט עמך ואתה תהרוג אותו דתולין קלקלה במקולקל וגם צריך שלא תגנוב שמא ירגיש הנגנב ואתה צריך להורגו

וכדי שלא תרגיל עצמך בכל אלו הדברים צריך שלא תענה ברעך עד שקר דאם תקיים זה ותלמוד פיך לומר אמת לא תוכל לגנוב ולנאף כי אתה צריך לומר האמת ואין אדם משים עצמו רשע ולרמוז לנו פירוש זה בא רש"י ז"ל לומר כי אין ניאוף אלא בא"א דאם כל העריות בכלל לא יתחייב הרציחה ממנו וק"ל:

פרשת עקב

והסיר ה' ממך כל חולי, אמרו בגמ' מציעא דף ק"ז ע"א והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר צ"ט בעין הרע ואחד בדרך ארץ עכ"ל, ונראה לרמוז דתיבת כל חלי עם הכולל עולה צ"ט ותיבת ממך עולה מאה וזהו אימרו זו עין הרע שהורגת צ"ט ממאה מתים וק"ל.

לא תערוץ מפניהם כי ה' אלק'יך בקרבך אל גדול ונורא, כתב הרמב"ם בס' המצוות מצות ל"ח סי' נ"ח וז"ל מצוה נ"ח שהזהירנו מלירא מהכופרים בעת מלחמה ושלא נברח מפניהם, להתגבר ולעמוד ולחזק כנגד העם האחר וכל מי שיסוג אחור ויברח כבר עבר על לא תעשה והוא אומרו יתברך לא תערוץ מפניהם ונכפלה זאת האזהרה ואמר לא תיראום ונכפל הציוי מה וכו' עכ"ל והנה נראה הדברים דכוונת רבינו לו' שבמלחמת ז' עממין (שקורא אותם כופרים כמ"ש לעיל במצות עשה סי' קפ"ז) ששם כתובים הפסוקים הנז' לא תערוץ מפניהם וגם לא תיראום שנק' מלחמת מצוה. ובמלחמה הזאת לא היו השוטרים אומרים מי האיש הירא ורך הלבב כמ"ש רבינו במצות עשה קצ"א ובסיפורו ה' מלכים פ"ז ה' אב"ג ומ"ש בלח"ם וגם אם נאמר דרבינו מירי גם במלחמת הרשות ששם השוטרים אומרים מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב בודאי דלאו דלא תערוץ אינו חל כ"א אחר שהתחילו להלחם ושכבר יצאו מן המערכות אותם שהתורה נתנה להם רשות לשוב ובודאי לא יש להם שום חטא על ההשבה שהם אינם יראים מן הכופרים כ"א יראים מעון אשר בידם וחוששים שמא אינם ראוים להצלה וכ"ז נראה מבואר, וע"ז תמהתי תמיהא גדולה מה מאד בראותי השגת הרמב"ן זיע"א על דברי הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל כתב הרב והמצוה נ"ז שמנענו מלפחד מהכופרים בשעת מלחמה והוא אומרו לא תערוץ מפניהם, וכפל המניעה לא תיראום ויכפלו שוטרי העם זה הענין וזו הבטחה לא מצוה ואם מניעה היא לא יוסיפו השוטרים ויאמרו מי האיש הירא ורך הלבב שעובר הלאו יפרסם חטאו ויחזור עכ"ל:

והרב מגילת אסתר השיב דמנין לנו לאמר שהיא הבטחה וכו' ומה שהיו מוסיפים השוטרים לכל הירא לפרסם חטאו וחזרתו היה כדי שלא יפול לב העם וכו' עכ"ד ודברי הרבנים הנז' נפלאו ממני כי לא די שאינם מפרשים דברי הרמב"ם שהם דוקא במלחמת

מצוה כאשר כתובים בתורה על הלאווין שהזכיר כ"א דסברי מרנן דענין האיש הירא ורך הלבב שחוזר בהיתר ע"פ השוטרים קודם המלחמה חוטא הוא ועובר על לאו דלא תערוץ ולמה לא נאמר כי זה הלאו אינו חל עד שישוב הראוי לשוב ודוקא בעת המלחמה כמו שדקדק הרמב"ם בלשונו ואמר בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם ומבואר דמיירי בשכבר התחיל' המלחמה ובזה לא קשה קושיית הרמב"ן ז"ל וצ"ע גדול, ומדברי הרמב"ן נראה שהיה גורס בס' המצות תיבות וינפלו שוטרי העם זה הענין, אבל בגירסתנו לא יש תיבות אלו ולע"ד נראה דלא יתכן להיות כמ"ש הרמב"ן דהרי ביד החזקה הלכות מלכים כתב דהשוטר אינו אומר לא תחפזו ולא תערצו ע"ש ודו"ק היטב:

כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כתב במדרש תלפיות בשם ראשית חכמה דף מ"א ע"ב יש תתר"ף חלקים בשעה וכנגדם שם בין ד' מתגלגל נקודות באלפא ביתא תתר"ף צירופים ותתר"ף חלקים אלו שבשעה הם כנגד תתר"ף נשימות שבאדם ועל כל נשימה ונשימה יש אות משם ב"ן ד' הנותן בו חיות הנשימה ההיא וזהו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם וע"כ ראוי שכל נשימות האדם יהיו לעבודתו יתברך שמו עכ"ל ונראה פירושו דארבע אותיות ה' בונות כ"ד צירופים ובט' נקודות יעשו רי"ו צירופים כשיהיה כל צירוף מנקודות שוות, אבל אח"ז צריכים לנקודות מופרדות זו מזו דהיינו היוד בקמץ ה"א פתח וכעזה"ד וכיון שהם ד' אותיות נמצאו הצירופים עולים תתר"ף (שהיו רי"ו ותוסיף ד' פעמים רי"ו אחרים ויעלו תתר"ף) ודו"ק:

ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה וכו', כתב הרב מדבר קדמות סימן ע' א' במעלות הענוה לא בחר הקב"ה בישראל כי אם בשביל הענוה, תנחומא מי שחושב עצמו לכלום אין בו טענת מי הקדימני ואשלם כמ"ש רז"ל במה אקדם ה' שר"ל בענוה הרמוזה בתיבת מ"ה כמ"ש ונחנו מה, וכתב עוד ולפי דברי רז"ל בתנחומא זהו עיקר היהדות ובלא ענוה חשוב כנכרי עכ"ד ז"ל ובזה נפרש ועתה ישראל כדי להיות ישראל צריך להיות עניו דרמוז בתיבת מה שזהו עיקר היהדות שה' אלהיך דורש מעמך דייקא שלא הקדים לך כמ"ש רז"ל במי הקדימני ואשלם בהיות שבמדת הענוה ליכא זאת הטענה והרי היא כולה מעמך, ובפי' דברי המדרש תנחומא שלא בחר הקב"ה בישראל כ"א בשביל הענוה כי היא היתה עיקר היהדות, אפשר לתת טעם למ"ש התוספות בשם ר"ת שישראל נקראו אדם והגוים בשם האדם כנודע כי אד"ם ר"ת אברהם דוד משה ששלשתם היו ענוים כמ"ש בש"ס בהרבה מקומות וגם גימט' מ"ה לא כן הגוים נקראים האדם שהוא גימטריא גאים עם הד' אותיות, ולפי מ"ש המדב"ק דמי שאין לו ענוה חשוב כנכרי אתי שפיר דתיבת הגאים (היינו ישראלים הגאים) הוא גימט' גויים בדקדוק:

ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך וכו', ארז"ל חל תקרי מה אלא מאה (לשון זה מרגלא בפומייהו דרבנן בתראי ולא מצאתי שאמרו בש"ס לשון אל תקרי ואולי כתוב כן במדרש), ויתכן לפרש דידוע דענוות משה רבינו ע"ה היתה גדולה מכל האדם שאמר ונחנו מה ולא כאברהם ודוד והכתוב הזה מתפרש בענין זה ועתה ישראל הקב"ה שואל מעמך שתהיה עניו כי הענוה עיקר היהדות כמ"ש רז"ל וזה שאמר הכתוב מ"ה שהיא תכלית הענוה הקב"ה שואל מעמך כמו שאמר משה רבינו ע"ה ולרמוז לדבר הזה אמרו רז"ל אל תקרי מה אלא מאה שהוא ראשי תיבות משה איש האלהים כלומר אל תקרי מה שהוא תכלית הענוה עד שתקרי מא"ה ראשי תיבות משה איש האלהים כי אין שום אדם בלתו שהגיע למדריגה זו:

את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע הוא תהלתך והוא אלהיך וכו', לכאורה קשה למה לא אמר תשבע או תשבע מהו לשון תשבע שנראה תהיה נשבע לשון נפעל ע"י אחרים ונ"ל לפרש דהכונה היא לומר שתהיה כל מגמתו ביראת ה' ואותו יעבוד בעוצם התשוקה ובו ידבק באהבתו הגדולה עד גדר שמי שירצה להשביע אותו כדי שיעשה רצונו יבחר שמו של הקב"ה בהיות הדבר היותר חביב עליו שכך דרך העולם מי שרוצה להשביע חבירו לחייבו לעשות רצונו בוחר הדבר שהנפש תלויה בו להשביע וק"ל ובזוה"ק פ' מקץ דר"ד ע"ב דרשוהו מלשון שבע וכך אמרו מאי תשבע למהוי מתדביק ברזא דמהימנותא כ"ז דרגין וכו' יע"ש:

פרשת ראה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעו וכו' והקללה אם לא תשמעו וכו' וסרתם מן הדרך וכו' ללכת אחרי וכו' אשר לא ידעתם ע"כ, רמזתי בהקדים מ"ש רז"ל בעל הטורים פ' בראשית) זכר גימטריא ברכה וקללה רמז לנקבה (ולע"ד אפשר כי קללה גימטריא נקבה עם הח' אותיות של הב' תיבות) עוד נקדים מ"ש הרב מדב"ק אות מילה תרמז על מ"ש חז"ל שבמילה יש הוי"ה מבפנים ושדי מבחוץ שבזה נתן טעם למה בזכר ונקבה לסברת בית הלל קיים פריה ורביה כי רמ"ח איברים של כזכר ורנ"ב של הנקבה עולים ת"ק כמנין שדי במילואו (ועפ"י דרכו אפשר להוסיף כי הוי"ה מבפנים ירמוז על איש ואשה שזהו שם י"ה ביניהם ודו"ק), ובזה רמזתי בפסוקים הנז' ראה אנכי דהיינו שם שדי נתן גימטריא ת"ק כמנין אברים של זכר ונקבה והוא גימטריא מילוי דשם שדי, לפניכם היום כשם שאי אפשר ליום בלא לילה כך אי אפשר לעולם בלא זכר ונקבה דהיינו ברכה וקללה גימטריא זכר ונקבה את הברכה אשר תשמעו ר"ל הזכר חייב בכל המצות אפי' מצות עשה והקללה דהיינו הנקבה אם לא תשמעו וכו'

שהם מצות לא תעשה דוקא וא"ת טעמא מאי אשה אינה חייבת מצות עשה משום שאין כח בידה לקיימם שהוא תחת יד אביה ובעלה א"כ לא תתחייב ג"כ במצות ל"ת לז"א וסרתם מן הדרך וכו' אם האשה לא תהיה חייבת במצות ל"ת תסיר את בעלה מן הדרך וכו' שכך דרכו של יצה"ר היום אומר לו כך ומחר אומר לו כך עד שאמר לו ללכת לעבוד אלהים אחרים אשר לא ידעתם וקל להבין:

ובזאת ההקדמה שנקבה רומזת לקללה אפשר לפרש פסוק ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך בהקדים מ"ש בגמרא אין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו ועוד נקדים מ"ש הרב מדב"ק שכמו שהצדיק מתנהג עם הקב"ה גם אשתו מתנהגת עמו יע"ש וזה פי' הפסוק ויהפך ה' לך את הקללה שהיא האשה כשהיא לך נשואה לך לברכה שתהיה הברכה בתוך ביתך כי אהבך ה' אלהיך כיון שמעשיך עם ה' כשרים וק"ל:

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך וגו' כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהין הנה ארז"ל דיוסף הצדיק קבע במצרים ג' מצות מילה ושבת ור"ח והטעם שהם עיקר התורה כדי שכשילכו אחיו למצרים ימצאו כבר עמודי אמונתם ותורתם מיוסדים וגם מצינו בזמן אנטיוכס מלך יון שבקש לבטל ישראל מג' מצות אלו בהיותם מעיקרי התורה ויסודותיה ומצינו גם כן שבזכות מצות אלו אמרו חז"ל שיבוא הגואל וכן רמזתי דמשיח ר"ת "מילה "שבת "חדש ועוד שבעשית מצות אלו ישראל מעידים שהם משועבדים להקב"ה ורישומם ניכר בגופם ובמעשיהם והם סיוע גדול להיות ראוים לקבל התורה ולקיימה ואפשר שלזה רומז הכתוב שמ"ר ר"ת שבת מילה ראש חדש כשתשמור אותם אז בודאי תוכל לשמוע כל הדברים אשר אנכי מצוך שאלו המצות מסייעים לך לקבל הקדושה ולקבל עליך עול מלכות שמים כדי שתוכל לשמוע כל שאר הדברים אשר אנכי מצוך וגו' כי תעשה אלו המצות שהם הטוב והישר בעיני ה' אלהיך:

אחרי ה' תלכו דרשו רז"ל הלך אחר מידותיו של הקב"ה ולכאורה קשה למה נקט לשון הזה אחרי ה' תלכו ולא אמר עשה כמדות ה' או הדמה למעשה ה' וכיוצא ואפשר ליתן טעם לזה בהקדים מ"ש בספר פרי הארץ להרב מנחם מענדיל ז"ל בפ' בראשית וז"ל הנה ידוע שהשי"ת האציל עולמות וברא י"ש מאי"ן כדי שהצדיק יעשה מי"ש אי"ן ויכניע כל המדות להשי"ת ע"ש שהאריך בביאורו על פי הסוד וגם על פי הפשט תכלית הכל שהאדם יעשה הי"ש שלו אי"ן כי מותר האדם אי"ן, וכבר ארז"ל אין העולם מתקיים אלא על מי שמשים עצמו כמי שאינו והיינו לאי"ן כי העיקר הוא למסור כל הי"ש שברשותו להשי"ת כי זהו תכלית ברייתו וביאתו לעולם וכמ"ש הרב פני דוד על פ' ואדם אין לעבוד

את האדמה וכן אי"ש נוטריקון אי"ן י"ש ובזה אתי שפיר מה שאומר הכתוב אחרי ה' תלכו ודרשו רז"ל הלך אחר מידותיו שהכונה תראה שהוא עשה י"ש מאי"ן ואתה הלך אחר מידותיו ותעשה אי"ן מי"ש כאדם שאומר המלך בא ממקום הנקרא אי"ן למקום הנקרא י"ש וחזר למקומו ואתה תלך אחריו מה הוא צריך לעשות בודאי צריך מי"ש לילך לאי"ן למצוא שם המלך ורז"ל דרשו הלך אחר מידותיו הכונה שתכניע כל המדות להאל יתברך דוקא וכמ"ש הרב הנז' כי זאת תהיה לך תכלית כל מעשיך בעולם ואז תהיה הולך אחרי ה' שתלך מן הי"ש לאי"ן אחרי מה שהוא עשה מאי"ן י"ש כ"י וזכר לדבר מ"ש בעלי הסוד דאור חוזר נקרא אחוריים וק"ל והנה יש כאן רמז נפלא בדברי רז"ל שאמרו י"ש מאי"ן כי השם ית' האציל העולמות עשר ספירות ובעשרה מאמרות ברא העולם וכן תמצא אי"ן עולה ס"א ועשר פעמים ס"א עולה י"ש והצדיק צריך שייחד העשר ספירות ויעשה אי"ן מי"ש וגם אי"ן שרומז לכתר במופלא ממך אל תדרוש ואח"ך י"ש שרומז י' לחכמה ה' בחכמה יסד ארץ ושי"ן בינה כמ"ש בתיקונים תיקון מ"ט והיינו שני המאורות הגדולים דו"ק והבן:

על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לו, יובן בהקדים מ"ש בגמרא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור וכמש"ה ובחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם את ארובות השמים וז"ש על כן על מצות צדקה שאני מצוה אתכם אנכי מצוך לאמר שתוכל לומר כלפי שמיא פתוח תפתח אתה דהיינו סלע זה לצדקה על מנת שאתה תפתח לנו את ארובות השמים, עוד רמזתי בפסוק הנז' מ"ש בדרך העולם כשבאים לעשות נדבה לעני חשוב כל אחד משתמיט שלא להתחיל ראשון הנדבה ואדי ביני ביני עני זה מהפך בחרד"ה הולך אל דרום וסובב אל צפון אשר על כן מצוה לנו הכ' פתוח אתה ראשון כשתפתח ידך לו פתוח ראשון ולא תאמר עד אשר יפתחו אחרים וכיוצא דאם אין אתה עושה כן נמצא אתה הורג לזה האביון שאדי ביני ביני עד שיתנו לו הרי הוא ברעב ובטורח לילך מאדם זה לאדם אחר שיתנו לו ואין אחד רוצה לפתוח ראשון ונמצא כי יחדל זה האביון מלהיות בין החיים והרי הוא מת ועבר מן העולם וזש"ה כי לא יחדל אביון מקרב הארץ שאין רצוני שימות האביון וחדל ומשו"ה אנכי מצוך שתפתח אתה ראשון:

שמור את חדש האביב ועשית פסח וכו' אמרו רז"ל שמור את חדש האביב היינו לעבר השנה וא"כ קשה מאי קאמר ועשית פסח כי הלא אח"ך אומר וזבחת פסח וכו' ויתכן לפרש בדרך הלציי כמ"ש בגמרא דר"ה דף ז' וז"ל דתנן הם העידו שמעברין את השנה מח' אדר שהיו אומרים עד הפורים מ"ט דמ"ד עד הפורים כיון דאמר מר שואלים בהלכות

פסח קודם לפסח ל' יום אתו לזלזולי בחמץ עד כאן לשון הגמרא ואם כן לזה ירמוז הכתוב שמור את חדש האביב ובלבד שתעשה בענין שתעבר את השנה קודם פורים דלא ליתו לזלזולי בחמץ וזה הוא מה שאומר הכתוב ועשית פסח כלומר כשתשמור את חודש האביב לעבר השנה הוי זהיר שתעשה פסח דלא ליתו לזלזולי בענין הפסח שהוא החמץ וקל להבין:

פרשת שופטים

שופטים ושוטרים, אמרו בזוה"ק דף רמ"ד ע"ב שופטים ושוטרים וכו' פקודא בתר אמחה בסייף לדון בחנק לדון בסקילה לדון בשרפה וכתב ע"ז הרב המפורסם מהר"ח פאלאג"י זצ"ל בספר זכירה לחיים וז"ל לא ידענו בטעם סידור ד' מיתות דנקטו הרג וחנק סקילה שריפה דאינו לא ממטה למעלה ולא ממעלה למטה ועוד איתא לקמן מלקות נמי ויש לחקור דזה שלא כדין תורה דנידון בחמורה ולמה יענש בד' מיתות ומלקות ונ"ל לפי מ"ש דבדיני שמים לוקה ומשלם ועוד דדוקא לישראל שהם קבלו את התורה, אי נמי דהיינו בבשר ודם דהוא אינו סובל אבל מלאך סובל הכל עד כאן לשונו:

ומ"ש להקשות על סדר דנקט הרג חנק סקילה שריפה דלאו מרישא לסיפיה מדריש וכו' אחהמ"ר בהורמנותיה דמר אימא דסברת ר' שמעון היא דשריפה חמורה מסקילה וחנק חמור מהרג וכמו שכתוב בסנהדרין פ"ז וז"ל ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק ר' שמעון אומר שריפה סקילה חנק והרג עכ"ל וא"כ בזוה"ק נקט מסופיה לרישיה ומ"ש לחקור דהיכא דיינינן ליה בכולהו מיתות ומלקות נראה דלא עסקינן כשבבת אחת נתחייב בכולן כ"א לדון בסייף בעת חיובו ולדון בחנק בזמנו וכעזה"ד ודו"ק:

לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך, כתב הרמב"ן זצ"ל בהשגותיו לספר המצות במצות ל"ת שהשמיט הרמב"ם מצוה י"ג וז"ל שמנענו מלחמול על נפש הרוצח במזיד והוא אומרו יתעלה ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת לא תחוס עינך עליו ובערת הדם הנקי וכו' וענין המצוה הזאת שנצטוינו עליה ככל מחוייבי ב"ד במצות עשה לקיים ככל מצות עשה את דינו וכו' ולשון ספרי שמא תאמרו הואיל ונהרג זה אנו באין לחוב בדמו של זה ח"ל לא תחוס עינך עליו ובכן ראוי לנו להביא לא תחוס עינך זה בחשבון המצות כנאמר במסית ומדיח ובמחזקת ג"כ לא תחוס עינך עכ"ל וכתב הרב מגילת אסתר נראה לי נכון למנותה כדעת הרמב"ן ז"ל וגם הסמ"ג מנאה במצוה ר"ן וטעם הרב לא ידעתי עכ"ל:

ואנכי עפר בעיני יפלא דכפי הנראה כבר מנה הרמב"ם ז"ל לאו זה במצות ל"ת רמ"ט וז"ל שהזהיר הדיין שלא לרחם על מי שיהרג חבירו או חסר בו אבר ר"ל בפרעון קנסות שלא תאמר עני זה נחתך יד או סימא עינו בלא כונה ארחם עליו ואעשה לו צדקה בעונש והוא אומרו יתעלה לא תחוס עינך עליו ובערת הרע מקרבך עכ"ל ופסוק זה שמביא הרמב"ם הוא עצמו שהביא הרמב"ן אף על פי שהרמב"ם חיסר תיבות דם הנקי והראיה על זה הוא מ"ש בחיבורו הגדול הלכות סנהדרין פ"ך הלכה ד' וז"ל אסור לבית דין לחוס על ההורג שלא יאמרו כבר נהרג זה ומה תועלת יש בהריגת האחר ונמצאו מתרשלין בהריגתו שנאמר ולא תחוס עינך ובערת דם הנקי וכן אסור לב"ד לחוס על מי שנתחייב קנס שלא יאמרו עני הוא שלא בכונה עשה אלא מגבין ממנו כל מה שיש לו בלא חנינה שנאמר ולא תחוס עינך עכ"ל הרי הענין עצמו מפורש באה"ט ומוציאו מן הפסוק עצמו וכשתדקדק הרי כמעט הוא כלשון הרמב"ן ולשון הספרי שהביא לסיעתו וצל"ע וליכא למימר דהרמב"ם מנאה אזהרה לדיין והרמב"ן ר"ל לכל ישראל זה לא ניתן ליאמר למעיין היטב, אחר זמן בא לידי ספר זוהר הרקיע להרב התשב"ץ זלה"ה וראיתי לו שכתב במצות ל"ת ר"ט דודאי בספר המצות שהיה לפני הרמב"ן זלה"ה היה חסר מצוה רמ"ט שהזכרתי וששתי כעל כל הון ומעתה תמוה אני על הרב מגילת אסתר ז"ל איך לא ראה ס' זוהר הרקיע בענין זה ומשו"ה אזיל ומודה בהשגת הרמב"ן ז"ל:

נחל איתן כתבו התוספות על התורה פירש הרב ארשילר"ד שהי' דינו קשה שמשם היו יוצאים תולעים ואוכלים הרוצח בכ"מ שהוא וכן משמעות איתן חזק קשה עכ"ל, אפשר לרמוז כי איתן ר"ת "יוצאים "תולעים "נושכים "אותו.

פרשת כי תצא

לו משפט הבכורה, כתב הרב מדרש תלפיות ערך בכורה וז"ל כתיבת יד לו משפט הבכורה רמז דמשפט הבכורה לבן ולא לבת מדכתיב הבכרה חסר ו' להודיענו שמשפט הבכורה בזכר ולא בנקבה, ועוד דורש בספרי דמשפט הבכורה לזכר, ואשה בכורה אינה נוטלת פי שנים, שהרי כתיב בכרה בלא וי"ו כנגד ששה פעמים שכתוב בנים בתורה ללמדך שהבן זכר נוטל פי שנים אבל הבת הבכורה אינה נוטלת פי שנים עכ"ל, ולכאורה קשה להבין שמטעם שכתיב בכרה חסר וי"ו נמעט נקבה, ונלע"ד הטעם הוא מ"ש רז"ל זכר גימ' ברכה וא"כ היינו אותיות בכרה בלא וי"ו שנשאר גימ' זכר, להורות דדוקא הזכר נוטל שנים כי לו מספ"ר הבכרה, וק"ל:

ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה וכו', קשה לכאורה מהו אומרו מכה רבה וכי מכה קטנה הותרה ונ"ל לפרש במ"ש רז"ל דהמלקות ט"ל מכות

במספר הסמוך לארבעים והעריכה התורה דארבעים אין אדם יכול לסובלו ואז תהיה מכה רבה דתיבת אלה גימטרי' ל"ו ועם ג' אותיות הרי ט"ל וזהו מ"ש פן יוסיף להכותו על אל"ה שעולה ט"ל דאם יוסיף על זה החשבון אז תהי' מכה רבה וכל מדות של התורה כך הם בארבעים סאה חסר קורטוב אינו כשר לטבול כ"א בארבעים סאה דוקא גם כאן ט"ל מכות הוא סובל ארבעים הויא מכה רבה שאינו יכול לסבול.

ואתה עיף ויגע ולא ירא אלד'ים, פירש"י ולא ירא אלד"ים קאי על עמלק, ויתכן לפרשו על ישראל והכונה על מ"ש רז"ל ברפידים שרפו ידיהם מן התורה, וא"כ יבא ג"כ על ישראל דכיון שרפו ידיהם מן התורה הרי לא היו יראי אלד'ים כראוי ועיין להרב מהר"ם אלשי"ך ז"ל שפירשו על ישראל בדרך אחר:

פרשת כי תבא

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, קשה מהו אומרו בכל דמשמע בכולו ולא במקצתו והלא הי' די שיאמר בטוב, ונראה דכונת הכתוב לרמוז למ"ש באבות איזהו עשיר השמח בחלקו וזהו אומרו ושמחת בכל הטוב בין רב בין מעט מה שנתן לך ה' אלקיך תשמח בו, או נאמר בדרך אחר בהקדים מ"ש חז"ל על פסוק אל יתהלל חכם בחכמתו וגבור וכו' ועשיר בעשרו כ"א בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וכו' דקשה מהו הכפל שאמר הנביא גבור בגבורתו ועשיר בעשרו וחכם בחכמתו די לו לומר גבור ועשיר וחכם, ועוד מהו אומרו יתהלל המתהלל השכל וכו' והי' נראה די שיאמר כ"א יתהלל בעשות צדקה ומשפט כי זהו תכלית ההבנה במכוון ותירצו חז"ל דלעולם האדם יכול להתהלל במתנות שנתן לו הקב"ה גבורה וחכמה ועושר כי ה' ב"ה חפץ ביקרו ולמה לא יהיה לו הנאה מזאת המעלה אלא שצריך שיודה שמה' היתה לו חג"ע ולא באו לו מכחו ועוצם ידו, זאת ודאי רעה חולה ואינו ראוי שיתהלל הגבור בגבורתו דייקא וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל מי שרוצה להתהלל באלו הטובות כשמקודם ישכיל וידע את ה' שנתנם לו אז יכול להתהלל מי שרוצה להתהלל עכ"ד, ובזה יבא על נכון ושמחת בכל הטוב הן גבורה הן חכמה הן עושר ובלבד שתכיר אשר נתן לך ה"א כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ולא מידך היתה זאת ככל האמור

במדרש אמרו ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם לפיכך משה מזהיר להם לישראל עשר תעשר עכ"ל, ולכאורה קשים הדברים כאשר יראה הרואה, ונ"ל לפרש בדרך פשט והוא אמתי דהוקשה לו לבעל המדרש בפסוק למה זה הוצרך להזהיר שישמח בכל הטוב ומהיכא תיתי שלא ישמח ויגל מי שהטיב לו הי"ת בכל מידי ועוד התימא הגדולה דמה איכפת לנו בזה ולשמחה מה זו עושה בעולם הזה

כי לא זו הדרך שאמרו לנו חז"ל לזכות בו לחיי העוה"ב אדרבא לפום צערא אגרא וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל וכמה ענינים כאלו המורים כי לא טוב לאדם שישמח ויגל בעניני טוה"ז, לזה בא בעל המדרש להגיד לנו בלשון חכמה אין טוב אלא תורה זאת השמחה אינה כ"א שמחה של מצוה על פי התורה כי בלעדה לא יש דבר הראוי לשמוח בו ולפיכך מזהיר להם מרע"ה אזהרה שמענו עשר תעשר וכו' ושמיטות וכו' וכי יהי' בך אביון וכו' באלו המצות שתעשה בטוב שנתן לך ה' יתברך הן הנה יגרמו השמחה ולא שמחה גופנית מזה העולם דוקא וקל להבין

ואם יראה עוד באופן אחר דפשיטא ליה לבעה"מ דהכתוב מדבר בתורה דאין טוב אלא תורה ומפשטיה ג"כ מוכרח שהרי במקומות אחרים אמר הכתוב ושמחת ושמחתם וכו' ולא הזכיר טוב, אלא דקשה השתא וכי כל העם מקצה כולם יש להם תורה לשמוח בה והלא רובם אינם בני תורה והאיך פסיק ותני לכל ב"י דבר שאינו מושג כ"א לשרידים אשר ה' קורא, לזה בא לתרץ לפיכך מרע"ה מזהיר להם כדי לעשות שמחה זאת דבר השוה לכל נפש עשר תעשר שיחזיקו בשבט לוי העוסקי' בתורה וכן על זה הדרך בשאר חכמים כדי שיהיו בצל החכמה כחלק היוצא למלחמה במלחמתה של תורה ויהיו שוים יחד ירננו ישמח ישראל שמחת התורה:

והשיב בך את כל מדוה מצרים אשר יגורת מפניהם, רש"י ז"ל פירש שהיו יראים שיבואו עליהם כשהיו רואים המצרים מוכים ע"ש ולפי זה אין צודק לשון והשיב ועוד דמנ"ל דישראל היו יראים הלא ידעו נאמנה שאותם המכות באו על מצרים בשביל ישראל ומהיכא תיתי להיות יראים אשע"כ נלע"ד לומר כמ"ש במדרש דכל המכות שבאו למצרים היו באים רגע אחד על ישראל כדי שידעו מהותה וכחה ובזה אתי שפיר אומרו והשיב בך שכבר היו בך לרגע אחד ובודאי אז יגורת מפניהם שידעת מהותם, ומהר"ם אלשיך ז"ל נרגש מלשון והשיב ופי' דכשבאו המכות למצרים אז היו גם קצת מישראל ראוים ללקות ואפ"ה הקב"ה מנעם מהם, וא"כ ראוי לומר והשיב שכבר באו אצלם בדין וה' מנע מלאך המשחית מהם עש"ד ובמדרש שכתבתי הדבר מיושב יותר וק"ל:

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב וכו' ר"ת "כל "חלי "וכל "מכה חכמ"ו וס"ת לילה יש בזה רמז לצרה גדולה באיכותה אשר ישראל עם סגולה ממלכת כהנים אשר נתן ה' חכמה בלבם והם בגלותם הנקרא לילה כמ"ש רז"ל תחת שעבוד האומות שפלות ופתיות וישראל מלאים חכמה ותבונה וזה דבר קשה אשר טבע האדם לא יוכל לסובלו להיות חכם תחת טפש כי כן אמרו במדרש החכם משועבד לטפש חייו אינם חיים וצריכין תפלה וזה רומז הכתוב גם כל חלי וכל מכה ר"ת חכמ"ו דא עקא דבר קשה מכל מכה

אשר בה כלול כל חלי וכל מכה בכלל ובפרט אשר חכמ"ו ובהיות להם החכמה מכירין ערכם הגדול וערך האומות המשעבדם אשר הוא קטון ואעפ"י כן הם בגלות הדומה ללילה וק"ל:

פרשת וזאת הברכה

ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קדש, בהקדים מ"ש במדרש רבה פרשה יתרו וז"ל ד"א עלית למרום שבית שבי וכו' ומשה עלה למרום ונטל את התורה שהיו הכל נושאים עיניהם עליה הוי עלית למרום שבית שבי יכול מפני ששבה אותה נטלת חנם תלמוד לומר לקחת מתנות באדם בלקיחה נתנה לו באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה עמד הקב"ה קלסתרין של משה דומה לאברהם אמר להם הקב"ה אין אתם מתביישים ממנו לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו אמר הקב"ה למשה לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנא' לקחת מתנות באדם ואין אדם האמור כאן אלא אברהם שנאמר האדם הגדול בענקים, הוי ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר בזכות ההר ואין ההר אלא אבות שנאמר שמעו הרים את ריב ה' עכ"ל ועפ"י זה יתפרש הופיע מהר פארן מהר היינו אברהם (גם ההר עם האותיות גימטריא אברהם) ופארן נוטריקון פני אברהם ראו נתביישו שבזכותו נצח הקב"ה למלאכים שהם רבבות קדש, ובמדרש הנז' אפשר לפרש הפסוק בלך לך אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד ופירש הרב נחל קדומים דתיבת מגן פירוש חינם אם כן הקב"ה אומר לאברהם אל תירא מקטרוג המלאכים שלא יקבלו בניך את התורה (גימט' תירא) אנכי נותנה לך בחינם כמ"ש המדרש וזה יהיה ע"י משה ר"ת שכרך הרבה מאד דהיינו משה שאנכי עושה לו מגן ממך וגם במתנות חנם יכול על מגן להתפרש לכאן ולכאן:

והם תוכו לרגלך ישא מדברותך תורה צוה לנו וכו' רמז למה שאנו אומרים הרי אנו מקבלים את התורה על דעת רשב"י ור"א בנו ויותם בן עוזיהו ודעתינו כדעתם וכוונתינו ככוונתם וכו' רמז לזה יש"א מדברותך ר"ת "שמעון "אלעזר "יותם ועל דעתם אנו אומרים תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

תורה ציוה לנו משה וכו' כתב הרב ראש דוד משם המפרשים דאחד מן הטעמים שלא נכנס משה לא"י הוא משום שאם ידור בעיר אחת אותם בני העיר יאמרו שמענו ממשה שאמר לנו כך וכך בפירוש התורה ושאר בני ישראל שלא היו אצלו לא ידעו או אפשר משה לא אמר להם כך והם לא הבינו ונמצא התורה כשתי תורות ונפיק מינה חורבא אשע"כ משה לא נכנס לארץ ישראל וכשנתן התורה נתנה במדבר שהיו שם כל ישראל

כאחד עכ"ד ויתכן שזה רומז הכתוב תורה צוה לנו מורשה לכל קהלת יעקב בשוה דאז במדבר היה משה מלך בישורון והיו יחד כל שבטי ישראל ולא יהיה כן אילו היה נכנס לארץ דאז לא היינו יכולים לומר תורה צוה לנו לכל העם בשוה כי אז היא היתה נעשית כשתי תורות ולא כתורה אחת.
נשלם חידושי תורה בעזרת אל גדול ונורא:

נביאים

יהושע

יהושע כתב הילקוט חדש סימן ט"ל ערך יהושע וז"ל כל הל"א מלכים שהרג יהושע היו כלם במשתה אברהם וכו' וכתב המאסף וצריך להשים לב שהאריכו ימים או שמא ר"ל בגלגול נשמה עכ"ל ולפי קוצר דעתי נראה שכונת המדרש הוא על הממלכה ולא על המלכים עצמם כ"א מלכים מאותם הממלכו' כולם היו שם וק"ל:
סי' ב' אם לא תגידי את דברנו זה, כתב הרב נח"ק בנחל שורק בשם המפרשים דפנחס וכלב הלכו לגייר רחב כדי שישא אותה יהושע ורמז הענין בר"ת השיטים שנים אנשים ר"ת אשה כי באשה הלכו ובאשה שמרו יע"ש ואפשר שלזה הזיווג רמזו באומרם את דברינו זה דידוע דיבור רומז לזיווג כמ"ש במשנה ראוה מדברת וזהו מה שאומרים לה על ענין זיווגה עם יהושע את דברינו זה שהגדנו לך על ענין יהושע:
לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, אמרו במנחות דצ"ט אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש, בזה נראה לפרש מ"ש בחגיגה דף ז"ך א"ר אלעזר ת"ח אין אור של גהינם שולטת בהם ק"ו מסלמנדרא דתולדת האש היא הסך מדמה אין האור שולטת בו ת"ח שכולם אש דכתיב הלא כה דברי כאש עאכ"ו, אמר רשב"ל פושעי ישראל אין אור של גהינם שולטת בהם ק"ו ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין אור שולט בו פושעי ישראל שמלאים מצות ברמון עאכ"ו עכל"ה, ומעתה יתכן לומר דריש לקיש ס"ל כרשב"י דמי שקרא ק"ש שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה וא"כ גם פושעי ישראל שמלאים מצות כרימון ודאי קראו ק"ש שחרית וערבית וממילא הרי הן כת"ח שקיים לא ימוש ומשו"ה כמו שאין האור של גהינם שולט בת"ח ה"ה לפושעי ישר' שהן ג"כ קיימו לא ימוש לסברת רשב"י והלימוד ממזבח הזהב אתי שפיר דגם במזבח הזהב לא היה כ"א קטורת שחרית וערבית כנגד ק"ש שחרית וערבית שקוראים גם פושעי ישראל, ור"א דקאמר דדוקא ת"ח אין אור של גהינם שולטת בהם

ס"ל כר' ישמעאל שאמר לבן עזאי צא ובקש שעה שאינה מהיום והלילה ולמוד חכמה יונית דכתיב לא ימוש כו' והגית בו יומם ולילה דמבואר דלא ס"ל הא דרשב"י דמי שקרא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש אלא צריך לימוד תמידי כל היום והלילה כת"ח ואמטו להכי קאמר דדוק' הת"ח ניצול מאש של גהינם:

שופטים

סי' י"א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן אשה זונה, כתבו משם האר"י ז"ל דיפתח היה ניצוץ זמרי ובתו היתה כזבי וגם כתב דגלגול ראשון נקרא אב והשני נקרא בן עכ"ד, ובזה נפרש פסוק הנז' ויפתח הגלעדי היה גבו"ר חי"ל עולה גימטריא בזמר"י בדקדוק כי יפתח כבר היה בזמרי והוא עכשיו גלגול שני הנקרא בן וז"ש והוא בן ומה טעם גלגול זה בעבור אותה אשה זונה כזבי בת צור שהיתה בעוכרו בגלגול האחר וכמו שהוא אומר לבתו אח"כ הכרע הכרעתני ואת היית בעוכרי שהוא מתרעם עליה כמ"ש הרב דבש לפי ערך פינחס וז"ל אפשר לרמוז דזה שאמר יפתח הכרע הכרעתני הכרע בגלגול כזבי שחבת בדמי שהרגו פינחס הכרעתני בגלגול זה שעל ידי מיתתך הכרעתני לשלם לך ואת היית בעוכרי שנגזר שימות אברים אברים כמו שאמרו רז"ל על פסוק ויקבר בערי גלעד עכ"ל:

ולע"ד אפשר לומר בדרך אחר ואת היית בעוכרי דלפי מ"ש הרב הנז' עדיין נראה מיותר והוא בהקדים מ"ש הרב האר"י ז"ל דהנקבות אינן באות בגלגול כ"א לפעמים לצורך בעליהן אבל לא לקבל עונשן כי הן מקבלות עונשן בגהינם ובזה מתפרש היטב מה שאומר לה יפתח הכרע הכרעתני אני באתי בגלגול מחמתך על העון שגרמת לי ולא די זה אלא שאת שאין דרך הנשים לבוא בגלגול היית הויה חדשה בעוכרי לעכור אותי פעם שניה כאשר בתחלה.

עוד אפשר לרמוז ואת היים בעכר"י כי בא"ב דאי"ק בכ"ר בעכר"י הוא בכזב"י ורמז לה דהיא היתה ניצוץ כזבי:

שם ויאמר יפתח לזקני גלעד וכו' ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, יתכן לומר בדרך הלציי במ"ש רז"ל אין עתה אלא לשון תשובה, וא"כ יפתח אומר להם בדרך ענוה מדוע באתם אלי התחת אלק'ים אני הנה יש לכם תיקון גדול אחר לדרוש אלק'ים עתה כלומר עשו תשובה כאשר צר לכם ותוושעו בודאי, (ובזה אתי שפיר מ"ש אח"ז הכתוב אנכי אהיה לכם לראש דר"ל שהקב"ה יהי' להם לראש שהוא אנכי ה' וגם אהי"ה) המפרשים אמרו אין ועתה בוי"ו אלא לשון תשוב' אבל ראיתי בנחל קדומים פרשת האזינו פסוק ראו עתה שפי' לשון תשובה ונמשכתי אחריו ועיין ספר דבש לפי ערך וי"ו דנראה דהרמז

הוא ועתה, אחר זה מצאתי במכילתא פ' בשלח סי' ה' על פסוק נאדרי בכח שכתב ואין עתה אלא תשובה שנאמר ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך וכו' ע"ש ואכתי איכ' למדחי דהכונה היא על ועתה ועדיין הדבר צריך הכרח] :

סי' י"ד ויאמר מנוח וכו' עתה יבא דברך מה יהי' משפט הנער ומעשהו ויאמר לו מלאך ה' מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר, לכאורה קשה דנראה שמנוח שואל לו על הנער ומעשהו והוא משיב לו על האשה ולא על הנער, ואפשר לומר שהמלאך רמז לו גם כן בדרך נסתר מה שיהיה הנער עלול וממה שצריך לשמרו בהקדים מ"ש לעיל משם הרב מאסטרופולי ז"ל שיש קליפה המסיתה את האדם לזנות שנקראת לר"י וכו' והנה ידוע דשמשון לפי הפשט עשה שלא כהוגן ליקח בת פלשתים ונמשך אחר עיניו ונענש כמ"ש רז"ל ואם כן היה עלול וצריך שימור מאותה קליפה שהיא ס"ת מכל אשר אמרתי הוא לר"י שתהי' מסיתה אותו אל האשה שהיא היתה בעוכרו ומזה צריך אתה להיות נשמר על בנך היוצא מחלציך:

שם והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים, כתב הרב האר"י זיע"א הביאו הרב דבש לפי ערך שמשון דהיו לו ב' ניצוצות אחד של יפת שהוא שם בסוד ויקח שם ויפת את השמלה ולא כתיב ויקחו לשון רבים כי נשמה אחת היה להם, וניצוץ ב' מעשו וזה שלא הביא עשו יין ליצחק לכן שמשון הי' נזיר והכה את האריה שנשך לאביו נח והכה הפלשתים שוק על ירך שתיקן סוד נחש גבר נחשירכן וכו' ע"ש כמה דברים שעשה שמשון כנגד מה שעשו יפת ועשו ויתכן דלפי שהיו בו ניצוצות אלו התחיל להתגרות ולהכות בפלשתים בהיות ששם פלשתים עם האותיות עולים כמספר יפה בדקדוק וגם בשם שמשון נוטריקון "שם (דהיינו נשמת יפת) ,עשו כשתחליף ן' ארוכה בע' באלפא ביתא דאי"ק בכ"ר לרמוז שבו נכללו ב' ניצוצות הנז':

שמואל א

סי' י"א ויפקדם בבזק ויהיו בני ישראל שלש מאות אלף ואיש יהודה שלשים אלף, הנה המספר הזה רמוז בשם שאול המלך ש' שלש מאות ול' שלשים וחות אלף לומר שהם אלפים כאילו אמר ש' ול' אלף שהוא ר"ת שאול :

סי' י"ב ויאמר אליהם עד ה' בכם ועד משיחו היום הזה כי לא מצאתם בידי מאומה ויאמר עד, ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר הטל' את אבותיכם מארץ מצרים, לכאור' נרא' הפסוק תמוה בלתי מקושר עם מה שלפניו כי מה זה שאומר שמואל אל העם שה' הוא עשה את משה ואת אהרן והעל' את ישראל ממצרים ומה מקום לאמירה זו בכאן, ויתכן לפרש כמ"ש במס' מכות על פסוק הנז' ויאמר עד

יצאת בת קול ואמרה עד ותיבת ויאמר קאי על הקב"ה כ"י ע"ש וא"כ יתכן ששמעו העם קול זה מב"ק ולא ידעו ממי יצאו הדברים ומי הוא שאמר תיבת עד אם היה שאול או אדם אחר והמה היו תמהי"ם לנפש אדם שיהי' לו קול כזה מבהיל הרעיון כקול שדי ועל זה אמר שמואל ה' הוא המעיד (וכמ"ש שנרמז בטעם רבי"ע) הקול ששמעתם הוא מאת ה' ואל תתמהו על החפץ שהוא מעיד עלי כי הוא אשר עשה את משה ואת אהרן ואני שקול כשניהם כמ"ש רז"ל:

ויתכן ליתן טעם למה הוצרך שמואל לנקות עצמו מכל חשד מעושק וגזל קודם שיאמר ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה', והוא בהקדים מ"ש חז"ל דקודם שיאמר האדם ויכולו בע"ש שהוא מעיד על ברייתו של עולם שיתחרט על עונותיו ויחזור בתשובה כדי שלא יהיה פסול לעדות והנה כי כן שמואל ע"ה קודם שיוכיח לישראל על פניהם ויעיד בהם ששכחו טובות הש"י וחסדיו א"כ הוא רא' שהי' צריך לנקות עצמו מחשד והכין עצמו לתקן אשר עוות כדי שלא יהי' פסול לעדות ואחר שהסכימו כולם שהיה נקי וצדיק אמר ועתה התיצבו ואשפטה וכו':

סי' ט"ו ויאמר שמואל אל שאול אותי שלח ה' למשחך וכו' הקשו המפרשים מה ההצעה הזאת לומר אותי שלח ה' ומה איכפת אם הוא משחו למלך לענין צוואת ה' ללחום עם עמלק, ואפשר לומר דשאול רמז לו דשם שאול גימטרי' אנ"ג מל"ך עמל"ק בדקדוק ומפני זה הי' ירא פן יכשל ויהא נלכד באותו עון שהניחו חי ולזה רמז לו שיזכור שאין הכסא שלם כמ"ש הכתוב כי יד על כס יה שחסר אות א' מכסא על כן אמר באות שאני מוסיף על שמך תהיה שלח גימט' של"ח ותהיה גובר על אגג מלך עמלק, עוד אפשר שרמז לו אותי ציוה שיכוין בשמו שמואל שהוא נוטריקון ש"ס א"ל כמ"ש הראשונים ואם כן יזכור שצריך למחות זכר עמלק להיות השם שלם:

שם אותי שלח ה' למשחך למלך, עיין בצוארי שלל שפי' משם מהרח"א ז"ל דטעם הצעה הזאת לצווי השחתת עמלק היתה להודיענו שאם לא יעשה מצות ה' ויגרום שתבטל מלכותו קודם היה צריך שמואל למות כדי שלא יבטלו מעשה ידיו בחייו יעו"ש:

ואפשר לומר בדרך הלצה דשמואל אומר לו תדע לך שהשם שלי הוא אותיות שאול מ' ואותי כמו אות שלי שניתוסף לי היא תרמוז ששלחנו ה' למשחך למלך ועתה ראה מה אתה עושה לבל תתהפך האות מ' ממלך למות אם תחטא שלא אצטרך למות כדי שלא יתבטלו מעשה ידי בחיי, וא"כ התבונן באות שלי וק"ל:

שם ועתה שמע לקול דברי ה' קשה אומרו דבר ה' ולמה לא אמר שמע לקול ה' או שמע לדברי ה' ומהו לקול דברי, ואפשר כמ"ש בגמרא דבתרא דיואב בן צרויה כשהלך ללחום

את עמלק לא הרג כי אם הזכרים וכששאל לו דוד למה, השיב הפסוק אמר תמחה את זכר עמלק וכשאמרו לו שטעה ושהכתוב אומר זכר בצירי רצה להרוג לרבו וכו', עיין בגמ' א"כ יוצא לנו דכתיב בתורה זכר וקרינן זכר בצירי וזהו מה שרצה שמואל להזהיר את שאול ועתה שמע לקול דהיינו הקרי לאפוקי הכתיב מדברי ה' דהקרי הוא זכר בצירי ודו"ק, עוד אפשר לפרש בהקדים כמ"ש המקובלים דקול רומז לאות וא"ו של שם הוי"ה ברוך הוא ודבר רומז לאות האחרונה ה"א עיין מדרש תלפיות ענף כינוים וא"כ כך אמר לו שמואל לך להחרים את עמלק ובזה אתה מיחד שם הוי"ה ב"ה דאותיות ו"ה ח"ו מופרדות מאותיות י"ה וא"כ בזה שמע רוצה לומר קבץ כמ"ש וישמע שאול את העם דהיינו קבץ לקול דברי ה' דהיינו וא"ו וה"א ויחד ה' וא"ש ההי"ב:

שם כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר, פי' פשטי העושה מרי הוא כאילו עושה הקסם להכין כדי לעשות התרפים, אבל כשרוצה להרבות דברים כדי לומר שהמרי אינו מרי כמ"ש שאול כי שמעתי בקול ה' ואביא את אגג וכו' אז מתרבה הפשע ונעשה כאילו עבד התרפים שכבר עשה, ועוד אפשר לפרש כי חטאת קסם מרי דרמז לו דהחטא שהוא עתיד לעשות לשאול בבעלת אוב וכל הענין ההוא הגורם כ"ז הוא המרי שעשית עכשיו בעמלק וכמו שמצינו שאמר לו שמואל כשהעלהו בעלת אוב על כי לא עשית חרון אפו בעמלק על כן היה לך הדבר הזה היום הזה וק"ל:

שם ויאמר אגג אכן סר מר המות, כתב הרב שפה אחת בשם ספר כתיבת יד וז"ל טעם גלות מצרים ידוע כי אדם פגם בשם הוי"ה ב"ה ולכן יצאו ממנו ד' דורות רשעים אנו"ש מבו"ל סדו"ם הפלג"ה ועליהם אמר דוד בדמעתי ערשי אמס"ה והאבות לתקנם וכו' ובאו אח"ך משה וישראל למצרים לתקן אלו הנשמות כי מצרים היא עומק הקליפות דכתיב מכל "הערים אשר "סביבותיהם מהם תקנו עבד ואמה הם הנשמות שנפלו שם וכתיב המוציא "אתכם מתחת סבלות מצרים ראשי תיבות אמס"ם ואלו הם סוד ד' קליפות דכתיב אל גנת אגוז ירדתי והאגוז יש לו ארבעה קליפות וכו' ועדיין יש מאלו ארבעה דורות שלא נתקנו באו ישראל בד' גליות לתקנם וכאשר ישלמו כל הניצוצות אלו יבא המשיח ואז יהיה שלם שם הוי"ה והיה ה' למלך ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד עכ"ד בקיצור נמצא לפי זה דכשיהיה בירור שלם מאותם נשמות של ד' דורות אמס"ה יבא משיח וגם במחיית עמלק הדבר תלוי שאין ה' שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרע עמלק וזה אפשר רומז הכתוב "אכן "סר "מר "המות ר"ת אמס"ה דאגג אומר עכשיו שרוצה להרוג אותו כדי שימחה זרע עמלק ויבא משיח בודאי כי כבר נתקנו ד' דורות ר"ת אמס"ה שזה הבירור צריך כדי שיבא משיח ובמ"ש הרב ז"ל דמשה וישראל באו

למצרים לתקן אלו ד' דורות אפשר לפרש הכתוב היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם שכל עוד שלא היו נימולים כל ישראל בודאי לא יושלם תיקון הנשמות שהיו במצרים מאותן ד' דורות וכמ"ש הרב הנזכר וז"ל דור המבול חטאו בעריות ופגמו ברית קדש בא יצחק ותקן שהוא היה ראש לנימולים לשמונה ימים עכ"ל וזה רומז הכתוב היום גלותי את חרפת מצרים דתיבות "אנוש "מבול "סדום "הפלגה עולים גימטריא חרפ"ת בדקדוק שהיו במצרים וכל עוד שאתם לא מלחם בודאי לא יתוקנו נשמותיהם של דורות אלו חרפ"ת עולם נתן למו חרפת אדם אשר באו לעולם בעון אדה"ר ועתה ע"י ישראל שהיו במצרים וחרפ"ת עמו יסיר, **סי' י"ז ויבחר** לו חמשה חלקי אבנים מן הנחל, כתב ילקוט חדש בשם תיקוני ז"ח וז"ל היינו שלקח לסיוע השכינה בה' תיבות של קיש שמע ישראל ה' אלהינו ה' בכונה זאת לקח האבני' ואח"ך בתיבת אחד כששם האבנים בכיסו נעשו אבן אחד ונשלם גם תיבת אחד שבשמע ישראל ובזה אתי שפיר מ"ש בילקוט שמואל וז"ל ויגש הפלישתי השכם והערב כדי לבטלם מקריאת שמע שחרית וערבית עכ"ל דמזלי' חזא דבק"ש שם נמצא כח להמיתו והוא היה ירא שילמדו ק"ש כדי שלא ימיתו אותו בכונה שהרגו דוד וק"ל:

סי' כ' אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם ה', כתב בס' גולל אור דהלל ושמאי היו גלגול דוד ויהונתן ע"ש ויתכן לרמוז במ"ש שנינו אנחנו, שנינו גימטריא היל"ל ושמאי בדקדוק והכונה כי שנינו שהוא גימטריא שמינו יהיה בשם ה' שהוא מחלוקת לש"ש העתיד להיות בינינו ואינו מזיק לשבועתנו שנשבענו על אהבתינו כי זה המחלוקת הוא בשם ה'.

שמואל ב

סי' כ"ד ויבא גד אל דוד ויאמר לו התבוא לך שבע שנים וכו' מקשים העולם שבדברי הימים א' כ"א פסוק י"ב כתיב אם שלוש שנים רעב וכו' ונראים סותרים זה את זה. ואפשר ליישב כי כונת הכתוב בשמואל באומרו שבע שנים היא על שמיטה של שנים דהיינו שבשנה הו' של שמיטה שנאמר עליה וציותי את ברכתי בשנה הששית ועשת התבואה לשלוש השנים יהיה רעב ואז לא יש תבואה לשלש השנים דהיינו שנה ששית שביעית ושמינית וזה כונת הכתוב באומרו התבוא לך שבע שנים רעב דהיינו השבוע של שנים שהיא השמיטה שדרכה להיות בה ברכה בשנה הששית לשלוש השנים תהיה רעב ולעולם ההיזק אינו מגיע כ"א לשלוש שנים כמו שבא מפורש בדברי הימים, ובזה שני הכתובים באו בסגנון אחד ודו"ק, ובזה אתי שפיר התבוא לך שבע שנים שנאמר בשמואל דמן הראוי היה לו לומר היבואו לך שבע שנים אלא שכונתו על השמיטה וע"כ

אמר התבוא לך בלשון נקבה שהוא מדבר על שבוע שנים כמ"ש רש"י ז"ל בפסוק מלא שבוע זאת שפירש שבוע של ימים שיטינ"ה של ימים:

מלכים א

סי' ב ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכון מלכותו מאד, כתב הרב נחל שורק דר"ת דוד אביו ותכון מלכותו מאד הם גימט' צ"א מספר הוי"ה אדנו"ת והוא רמז ליחוד קוב"ה ושכינתי' דבימיו היתה סיהרא באשלמות' ויחוד גמור וכו' עכ"ד ויתכן לומר דתיבת מא"ד היא גימט' שם מ"ה שהוא בת"ת ויבא על נכון מלכותו מאד דהיינו יחוד ת"ת ומלכות וא"ש ההי"ב.

מלכים ב

סי' י"ז ויאמר אליהו התשבי ליושבי גלעד חי ה' אלקי ישראל אם יהי' השנים האלה מטר כי אם לפי דברי, אמרו בגמ' דאחאב השיב לו לווטא דמשה רבך לא מקיימ' שאמר ועצר את השמים ולא יהי' מטר וכו' ופי' הרב פרשת דרכים דרך ה' דרוש כ"א מכח קושיות שקשה על הש"ס ממקום אחר שאמרו ג' מפתחות ביד הקב"ה ובמקום אחר אמרו שהמפתח היה ביד אליהו באותו מצב וממקומות אחרים דיש שני מיני מטר בשני אוצרות דאוצר הטוב ביד הקב"ה דוקא והאחר ביד המלאך הממונה דאמרו בנדה ברי שמו וכתב דזה הי' יודע אחאב ואמר לו דהגשמים באותו זמן היו יורדים בשפע מאוצר הטוב ואם כן לא נתקיימה כלל קללת מרע"ה, ואליהו אמר לו להראותך שהגשמים היורדים בזמנך הם מאוצר שאינו טוב תדע לך שלא יהיו עוד כ"א על פי דברי וא"כ אילו היו אותם גשמים מאוצר הטוב לא הייתי יכול למונעם בי המפתח דוקא ביד ה', וא"כ מזה תדע שמה שהיו יורדים גשמים היו מאוצר האחר המסור ביד מלאך ולעולם נתקיימה קללת מרע"ה עכ"ד בקיצור נמרץ:

ולפי הצעת הרב יבא על נכון הפסוק הנז' בשני אופנים שכולל כל הקדמת הרב ז"ל שאליהו משיב לו חי ה' אלקי ישראל שבידו מפתח של גשמים מאוצר הטוב אשר אם אכול אוכל לעמוד לפניו ולומר לו לא תוריד גשמים וא"כ כשלא יהי' השנים האלה טל ומטר כ"א ע"פ דברי הלא מוכר שתודה כי לא היו הראשונים שירדו מאוצר הטוב וחזר לפרש חי ה' אלקי ישראל שבידו מפתח אוצר הטוב אשר אני עמדתי לפניו ויודע אני שנפשו געלה אתכם וכשאינכם עושים רצונו אינו נותן מטר מאוצר הטוב, וכי תימא אותם גשמים שירדו השנים האלו מהיכן היו לא היה כ"א מטר לפי דברי המלאך הנק' ברי ולא מאוצר אשר ביד ה':

סי' כ' ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה האות כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה' ויאמר ישעיהו זה לך האות מאת ה' כי יעשה ה' את הדבר אשר דבר הלך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות ויאמר יחזקיהו וגו', יש לחקור אומרו מה האות כי ירפא דהול"ל תן לי אות ועוד במאמר ישעיהו וזה לך האות למה ליה למימר לך ועוד יש לדקדק למה חזר הצל עשר מעלות ולא תשע ולא אחד עשר ועוד ל"ל לומר הלך הצל עשר מעלות הצעה זאת אינ' צריכ' דהול"ל אם תרצה שיוקדמו או יאוחרו המעלות, ועוד יש לדקדק למה סמוך לזה קורא אותו יחזקיהו ובכל הפרשה כולה קורא אותו חזקיהו בלא יו"ד:

ונראה דכל זה רמ"ז הרומ"ז לענין אחד והיא הקדמת האר"י זיע"א ע"פ ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו דכשהאדם חולה נהפכים לו צינורי השפע מיו"ד שהיא רמז לחכמ' כי החכמה תחיה נעשה דו"י ומעשר שהוא גימט' יו"ד נעשה ער"ש ע"ש וזהו שאמר חזקיהו מה האות שהיא מהופכת ואשר על ידה אנכי מתרפא ואמר לו ישעיהו וזה לך האות האות שבתחילת שמך שאתה נקרא יחזקיהו ועכשיו קוראים לו חזקיהו זהו ממש הענין, ואח"כ מגיד לו כיצד הוא ענין החולי הלך הצל של האדם כי ידוע כשמתקרב אל המיתה הולך הצל וא"כ כשהוא חולה הולך הצל מעט מעט וגם רמז לו דעשר הם המעלות שחוזר ומתהפך עשר לערש ויתרפא האדם אם ישוב עשר דהיינו מער"ש יעשה עש"ר, וא"כ באות יו"ד שבשם יחזקיהו רומז לו דבר זה ומשו"ה קרא אותו בפסוק הסמוך לזה תיכף יחזקיהו במקום חזקיהו שקרא לו בכל הפרשה:

ועתה מצאתי סמך לזה בכתוב שאומר זה לך האות מאת ה' דהיינו האות היא מאותיות ה' ב"ה וכמו שאמרו בזוה"ק פ' ויקרא ד"ב וז"ל ר"א פתח שאל לך אות מעם ה' וכו' ודא איהו רזא דכתיב שאל לך אות מעם ה' אלקיך אות משמא קדישא משמע דכתיב מעם ה' דדא איהו שמא דקב"ה את חד דבי' ע"ש.

ועוד רמז בשאר אותיות חזקיהו תשובה לשאלת חזקיהו שאמר מה האות כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה' והוא השיב לו הרפוא' יבא יו"ד ראשונה בשמך והשאר נוטריקון ויהי' חז"ק "יום "השלישי "ועלית, וזש"ה זה לך האות מאת ה' כלומר כ"י הקב"ה המקדים רפוא' למכ' כבר הקדים לך הרפואה בשמך האות כי יעש' ה' את הדבר אשר דבר ודו"ק:

ישעיהו

סי' א' הוי גוי חוטא עם כבד עון וכו' עזבו את ה' נאצו את קדוש ישראל נזורו אחור אפשר במ"ש רש"י בענין קרח דכבר היה להם זה סרחון ד' ומחלוקותו היה על נשיאותו של אליצפן ן' עוזיאל שאמר שבודאי הקב"ה לא ציוה למשה כן ומשו"ה חזר ועשה

מחלוקת על משה ועל אהרן וזה ירמוז הכתוב הנז' הוי גוי חוטא שחוטאים עכשיו והם כבר בידם כבד עון סרחון ד' הוא זה ומה שעשו הוא עזבו את ה' מלשמוע לצוויו כי לא האמינו שמפי ה' יצא נשיאותו של אליצפן ן' עוזיאל ינאצו אותו אעפ"י שהיה קדוש ה' וממילא חזרו אחור לעשות מחלוקת גם על מלכות משה רבינו ע"ה ועל כהונת אהרן וזהו נזורו אחור ממה שקבלו כבר. סי' מ"א הגידו האותיות לאחור ונדעה כי אלד"ים אתם וכו' הן אתם מאין ופעלכם מאפע וכו' העירותי מצפון וכו' ויבא סגנים כמו חומר וכמו יוצר ירמס טיט אפשר לרמוז מ"ש בס' הברית בשם מדרש דרוח צפונית בעולם פרוץ ואין לו חומה כשאר רוחות וע"כ רמזו רז"ל אלילם ר"ת אין להם יכולת לעשות מחיצה דר"ל שהאלילם אינם יכולים לגדור פרצת צפון שבעולם כי אם הקב"ה אשר בידו היכולת וזה ירמוז בפסוק הגידו האותיות לאחור דהיינו אותיות אלד'ים שהם לאחור נוטריקון "מחיצה "יעשה "הוא (הקב"ה) "לא "אתם (אלילם) וכיון שאין בידם יכולת הם אינם אלד'ים בהיות שפעלם מאפע ואין בהם ממש. כי הקב"ה דוקא יכול לומר העירותי מצפון וכמו יוצר ירמס טיט לגדור הפרצה.

סי' מ"ה אין שלום אמר ה' לרשעים ארז"ל מכאן שהקב"ה אוהב את הרשעים וע' מ"ש הרב פת"ע על חגיגה דט"ז ויתכן לפרש בדרך פשטי דהכוונה היא דמצינו כשהקב"ה מביא רעה על הרשעים שמודיע להם קודם כמו בדור המבול שציוה לנח לעשות התיבה כמה זמן קודם שיביא המבול וכן בנינוה שלח להם יונה הנביא להגיד להם כי עוד מ' יום ונינוה נהפכת וכן כמה עונשים מצינו שנביאים הגידו טרם יבא אליהם הפורענות כדי שיחזרו בתשובה וזהו כוונת רז"ל לפרש הכתוב אין שלם אמר ה' לרשעים כשאין שלם ויש שמד להביא עליהם פורענות אמר להם הקב"ה לרשעים שעתיד להביא להם עונשים וזהו שאומר אין שלם אמר ה' ר"ל שאומר ומגיד להם שאין שלם קודם שיבא עליהם הפורענות ומזה ניכר שהקב"ה אוהב את הרשעים שהרי מודיעם כדי שיחזרו בתשובה.

סי' ג"ג וה' חפץ "דכאו "החלי ר"ת חדו"ה רמז למ"ש בגמ' ברכות חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה ואמרו בגמ' לא צריכא אלא לקבולינהו בשמחה והטעם פשוט דהרעה בעולם הזה טובה היא לאדם להטיב לו באחריתו בעוה"ב וראוי לשמוח על שה' חפץ דכאו שהוא ר"ת חדו"ה.

סי' נ"ד רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי לא חלה, לכאורה נראה כפל הענין במלות שונות היינו רני היינו פצחי רנה וצהלי ואפשר דרומז למ"ש בגמרא סנהדרין אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב וזש"ה רני עקרה שלא ילדה מצות ומע"ט כי היה הדור כולו חייב ועקר שאינו מוליד או פצחי רנה וצהלי הדור שכולו זכאי ולא

חלה בחבלי השוא עונות וחטאות ושניהם כאחד רני בהם כי בא יבא בן דוד מכל מקום כי כה אמר ה' למעני למעני אעשה, והנה סופי תיבות רני עקרה לא ילדה הוא אהי"ה כינוי למידת הבינה שמשם תהיה גאולתינו במהרה בימינו גאולת עולם:

שם וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, ארז"ל דאלישע אחר נקרא אחר בשביל שנפל ממנו רב דאלישע גימטריא תי"א ובעון שטעה וחשב שיש שני רשויות ח"ו ניטל רב מחשבון אלישע ונשאר אחר כי ברב טעה ורב ניטל ממנו עכ"ד ובזה אתי שפיר שאומר וכל בניך כשיהיו מלומדים להכיר אחדות ואמיתות ה' ולא יטעו ח"ו כאלישע אז רב שלהם שלם הוא ובשלוה ישכון בבניך, ועל פי הקדמה זאת אתה תבאר הכתובים בתהלים במזמור י"ט גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב שגיאות מי יבין וכו' גם מזדים חשוך עבדך ונקותי מפשע רב:

סי' נ"ה ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש, פירשו המפרשים זה הפסוק על מ"ש בגמרא בן ' עזאי היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע אל את ה' אלהיך תירא פירש עד שבא רבי עקיבא ודרש לרבות תלמידי חכמים, ובזה פירשו ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש דהיינו רבי עקיבא וכן אתה מוצא כי קדוש גימטריא זה"ו עקיב"א ב"ן יוס"ף עם הכולל:

שם אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע, אפשר במ"ש רז"ל בב"ק דף ל"ח אמר ר"מ מנין שאפי' גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וכו' דידוע דהתורה נקראת זאת וגם מ"ש רז"ל דשם אנוש הוא הגרוע שבשמות בעל חי מדבר וזהו אומרו אשרי אנוש יעשה זאת גוי שעוסק בתורה והרי הוא כבן אדם שמחזיק בה שהוא לומד ועושה המצות שהוא הישראלי אתם קרוים אדם ולא אומות העולם וכי תקשה הרי אמרו בגמרא גוי ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישבתו וא"כ מה לו לעסוק בתורה כשאינו מקיים מה שכתוב בה וזה תמיהת הפסוק שומר שבת הרי חייב מיתה כמי שמחללו וא"כ מה לו ללמוד תורה ויהי כמשיב ושומר ידו מעשות כל רע ומה שיש לו ללמוד ולעשות הם ז' מצות שהם ר"ת עש"ב אע"ד שהם כלם לא תעשה דהיינו שומר ידו מעשות כל רע ואעפ"י שבכלל השבע מצות הוא דינין הוא בכלל שומר ידו מעשות עול במשפט וכמ"ש כל זה בסנהדרין דנ"ח ע"ב ור"ת ובן אדם יחזיק בה הוא איוב לרמוז כי הוא היה מחסידי אומות העולם ונאמר עליו אשרי.

שם דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב יעזוב רשע דרכו וכו' וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח שויתר להם עשירית האיפה משלו עכ"ל המדרש הביאו הרב יערות דבש ופי' על פי דרכו ז"ל ויתכן לפרש דכונת המדרש היא על הז' שנים שאין בית דין של מעלה מענישין דידוע דאחר שלשה עשר שנים האדם מחויב במצות ואעפ"כ

אין בית דין של מעלה מענישין עד בן עשרים וחיי האדם הם שבעים שנה ועשיריתם הם ז' וא"כ נמצא שהקב"ה מוותר עשירית ואף עפ"י שנתמלא סאתם:

סי' נ"ז הצדיק אבד ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק, אפשר שרומז למעשה דאלעזר בן דורדיא דאחר שחטא קנה עולמו בשעה חדא בתשובה שלימה וכל הרואה יתמה כי איככה איש אשר הרבה רשע קנה עולמו בשעה קטנה ויקרא צדיק כמו שיצאת בת קול ואמרה שהוא מזומן לחיי העה"ב והנה כתבו משם האר"י זיע"א דאלעזר ב"ד היה גלגול יוחנן כ"ג ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולסוף ימיו נזרקה בו מינות וא"כ כשנצרף כל חיי יוחנן כ"ג שהיו כולם בצדקות עד רגע אחרון שסרח עם סוף ימיו דאלעזר ב"ד נמצא שראוי לקרותו צדיק בהיות שהיו נשמה אחת וזש"ה הצדיק בה"א התימה אב"ד ר"ת אלעזר בן דורדיא ואין איש שם על לב להבין תוכן ענין זה כיצד יוכל להיות דבר כזה בדין ומשפט והם אינם מבינים כי מפני הרעה קטנה נאסף יוחנן כהן גדול שהוא היה צדיק כל ימיו ובהצטרפות שניהם יוצא צדיק גמור וקל להבין וגם כ"י ראשי תיבות יוחנן כהן:

ירמיהו

סי' ט"ו לכן כה אמר ה' אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ישובו המה אליך ואתה לא תשוב אליהם, פסוק זה נדרש כמין חומר בהקדים מ"ש מהר"ש מאסטרופולי ז"ל הביאו הרב דבש לפי ערך כפי וז"ל והסירותי את כפי מלמד שנתנה רשות למחבלים לחבל פי' הרב מהרש"מ ז"ל דיש שם קדוש כפ"י שמפריד בין פלוני לפלונית ורמוז בפ' יהי' לפיו סביב מעשה אורג ר"ת פלוני כפ"י שם קדוש תחרא יהיה לפיו לא יקרע ר"ת פלונית וז"ש והסירותי את כפי המפריד ואז נתנה רשות (ארץ החיים סי' ל"ב) עכ"ל והרי הוא כמבואר דאומר לנו השי"ת אם תשוב אז לפני תעמוד והנה אתה שמור ואיני מסיר שם הקדוש המפריד בין כוחות הטומאה ואם בעונך תוציא יקר דהיינו שם הקדוש כפ"י מתוך זולל שהם פ' ופ' אז ישובו המה אליך אעפ"י שאתם לא תשוב אליהם בהיות שנתנה להם רשות לחבל ח"ו וק"ל.

סי' ט"ז לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא ואמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשיבותים על אדמתם אשר נתתי לאבותם בכאן נרמזו שעבוד ד' מלכיות אשר שעבדו את ישראל אחר שיצאו ממצרים שהם מלכות "בכל "אדום "יון "מדי ר"ת באי"ם וזש"ה הנה ימים באי"ם א"ז לא יזכר יציאת מצרים כי אם אשר העלה את בנ"י מצפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשיבותים על אדמתם וכו':

סי' ל"ב גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, לכאורה קשה שמתחיל בלשון רבים בני אדם ומסיים לאיש כדרכיו שהוא לשון יחיד וכבר המפרשים תירצו ולענ"ד נראה לומר כי כאשר הקב"ה נותן לאיש כדרכיו הוא ג"כ בכונה שבני אדם אחרים הרואים מה שיקרה לו יחזרו בתשובה וזהו אומרו אשר עיניך פקוחות על דרכי בני אדם כשאתה עושה דין באיש אחד, או יאמר בדרך אחר בהקדים ענין ידוע ומושכל כי לפעמים עון אחד עשוי בשני אדם יתכן שהעונש של האחד הוא חמור מן האחר כי אינו דומה מי שהניחו אביו בפתח הזונות ושק מעות קשור בגרונו כמ"ש בגמרא מה יעשה הבן שלא יחטא אינו דומה למי שהלך לאיי הים בצער גדול אחר זונה וכיוצא ואינו דומה מי שהוא בתוך אנשים חטאים ורואה עוברי עבירה מכל צד ובביתו ובמשפחתו למי שנתגדל בין החכמים ובמקום קדושים לא יתכן שיהיה העונש שוה כי בודאי דרך בני אדם להדמות לשכניו ומי שהולך כנגד הטבע לעשות עבירה הנה רעתו רבה ובזה יתפרש מ"ש הכתוב אשר עיניך פקוחות על דרכי בני אדם הדרים עמו בשכונתו ובעירו כדי לתת לאיש וכו' וזה הענין ג"כ בעשיית המצוות כי לפום צערא אגרא וקשה הרבה להכניע היצר במקום השכנים הרעים לעשות מצוות ומעשים טובים לא כן במקום אשר אנשיה שרים ונכבדים צדיקים וחסידים הנה קלו עשית המצות בלי ספק ודו"ק:

הושע

סי' י"א לא אשוב לשחת אפרים וכו' כי אל אנכי ולא איש בקרבך קדוש, ראיתי בספר ישועות יעקב שהביא הקדמ' בשם רז"ל דכשישראל עושים רצונו של מקום נקראים בשם א"ל כמ"ש ויקרא לו אל אלהי ישראל ואז ה' ית' מתכנה בשם הוי"ה ב"ה לא כן כשאינם עושים רש"מ אז הי"ת מתכנ' בשם א"ל ע"ש ובזה א"ש מה שאומר הכתוב כי אל אנכי שהי"ת בעת הזאת מתכנה בשם אל כי לא יש בישראל שם אל כי לא יש איש שיקרא בשם אל, ואפ"ה לא אבוא בעיר ולא אשוב לשחת אפרים מכח רחמיו יתברך.

סי' י"ד כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, ידוע מ"ש רז"ל כל העוסק בתורת עול' כאילו הקריב עולה וכל העוסק בתורת חטאת כאילו וכו' כדכתיב זאת התורה כו' וכן דרשו ונשלמה פרים שפתינו, ואפשר לפרש תחילת הפסוק בסגנון זה דהיינו אחר שנחרב בית המקדש שאין לנו הקרבנות לכפר על עונותינו יכול להתכפר בעסק התורה הנקראת טוב כמ"ש כי לקח טוב נתתי לכם מכפרת על כל עון, ובזה אתי שפיר כל תשא עון וקח טוב דהיינו בעסק התור' ובזה ונשלמה פרים שפתינו.

יונה

סי' א' **מי** יודע ישוב, אפשר שמלת מ"י רומזת למדת הבינה שמשם התשובה ובזה מתפרש מ"ש בפרקי אבות אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני והכונה כשהאדם רוא' שבעונותיו הדין מתוח נגדו ואין השכינה עמו דתיבת אנ"י רומז לשכינת [עוזנו והוא מרגיש כי אין אנ"י לי ר"ל כי רואה שאין השכינה עמדי אז צריך להתעורר ולשוב בתשובה כדי שתהיה מ"י לי מדת הבינה ע"י התשובה כדי לייחד שם הוי"ה ב"ה אשר בעונותי הייתי ח"ו כנרגן מפריד אלוף וכשאני חוזר בתשוב' הדין מתהפך לרחמים ואותיות שם הוי"ה ב"ה מתיחדים ביחוד גמור וזש"ה וכשאנ"י שהיא השכינה חוזרת לעצמי אז מ"ה אנ"י יחוד זו"ן ע"י התשובה.

מיכה

סי' ו' **הגיד** לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך, אפשר לפרש כמ"ש רז"ל גדול הנאמר במשה ממ"ש בא"א ומדוד וכו' ובמשה נאמר ונחנו מה וכו' כל אחד משלשתם אמרו מדרגה אחת מענוה ושלשתם ר"ת אד"ם וזה ר"מז הפסוק הגיד לך אד"ם דהיינו אברהם דוד משה מה טוב להיות עניו ועד היכן הגיע מעלתם ומ"מ הענוה היותר מעולה בעיני ה' היא אותה שאמר משה וזהו אומרו ומ"ה דהיינו מה שאמר משה הוא ה' דורש ממך ובזה תזכה לעשות משפט שה' עמו והלכה כמותו כמו שאמרו רז"ל בדוד וה' עמו שהלכה כמותו מפני שהיה עניו ואהבת חסד אעפ"י שעושה משפט עושה חסד ג"כ כמו שאמרו רז"ל על דוד שהיה מחייב החייב ואם אין לו לשלם נותן לו מכיסו ובזה היה עושה משפט, ואוהב חסד, ובזכות הענוה אמרו רז"ל דהעניו אינו חוזר בגלגול, וזהו והצנע לכת כשילך לעולם האמת שם תהא מנוחתו עם ה' אלהיך לאור באור החיים, אחר זה ראיתי בס' חידת שמשון דף י"ב שכתב קצת מזה בשם רב אשכנזי ז"ל אבל אכתי פש גבן מן החדש כאשר יראה הרואה שם:

חבקוק

סי' ב' **עמד** וימודד ארץ ראה ויתר גוים ויתפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו אפש"ל בהקדים מ"ש בגמ' סוכה דף ה' כל מי שיש לו גאוה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם עכ"ד, וא"כ תחילת דבר הכתוב על גוים ויתפוצצו הררי עד שהם גאים לא כן בישראל שחו גבעות שפירושו נשפלו ונעשו ענוים ועי"ז יכול הקב"ה כ"י להלך בעולם הזה וזהו הליכות עולם שאינו אומר אין אני והוא יכולים לדור בעולם וק"ל:

סי' ג' אלוה מתימן יבא וקדוש מהר פארן סלה כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ ופירש"י כשבאת ליתן התורה חזרת על עשו וישמעאל ולא קבלוה תימן עשו פארן ישמעאל עכ"ד ויש להעיר כי לא נמצא רמז לתורה בפסוק הנז' ובשלמא בפרשת וזאת הברכה שדרשו כמו כן ה' מסיני בא וזרח משעיר וכו' כתיב ביה סיני שעליו נתן תורה וגם בסוף קאמר אש דת למו אבל בכאן אין זכר בפסוק כלל לתורה ואפשר לומר דתיבת מתימן נוטריקון תורת ה' תמימה משיבת נפש.

מלאכי

סי' ג' ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלד'ים לאשר לא עבדו, אפשר לפרש דעסיק קרא בשב בתשובה דבעל תשובה כיון שהוא עצמו היה רשע וחזר בתשובה ונעשה צדיק בודאי יוכל לידע ולהתבונן מה בין צדיק לרשע ההפרש שיש בין חיי הצדיק לחיי הרשע שחיי הצדיק בהשקט ובבטחה אע"פ שיהי' לו יסורין מ"מ לבו בטוח בה' וצדיק באמונתו יחיה שלו ונח לא כן חיי הרשע בחרדה ובהלה בשמחה המביאה לידי דאגה ויכולים לפרש עליהם ארורים הרשעי' שאין טובתם טובה שלהם עצמם אינה שלימה כלל וכמה חילוקים שיש בין ימי הצדיק לימי הרשע כיתרון האור מן החושך וזהו שאומר ושבתם בתשובה ואז וראיתם מה בין צדיק לרשע וכשהאדם עוש' תשובה העבירות נעשים לו כזכיות ונמצא שהוא שוה לצדיק אלא דההפרש הוא דהצדיק מעיקרא עובד אלהים כי כל זכיותיו הכל היה עבודת אלהים אבל בעל תשובה זכיותיו מאשר לא עבדו לאוין הנתקים לעשה ונ"מ דהצדיק מעיקרו נעשה לו כטבע והורגל בעבודת ה' ואינו קשה עליו אבל בעל התשובה בהיות שלא עבדו ולא הורגל קשה עליו יותר עבודת ה' והיינו טעמא דבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

שם הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וכו' והשיב לב אבות על בנים וכו', כתב הרב מדבר קדמות ערך אליהו בשם קונטרס ר"י ז"ל אליהו ז"ל מושיב כל צדיק וצדיק בג"ע ואותו שבא זמנו לצאת מגהינם יום שלישי או יום שני או אחד בשבת אליהו מוציאו מגהינם וסובל דינו עד שבת (נראה שצ"ל שעת) שהיה אותו צדיק שנפטר צריך לסבול והיינו דאמר אליהו ז"ל הרני כפרת ר' חייא ובניו לכך נהגו לומר במוצאי שבת עכ"ל, ולפ"ז נמצא שאליהו ז"ל יושב במקום הצדיקי' עד ג' ימים קודם כדי שיצא הצדיק בשבת וזה מה שרומז הפסוק הנה אנכי שולח לכם את אליהו וכו' לפני ב"א גימט' שלשה כדי שיבא הצדיק ביום ה' הגדול שהוא השבת למנוחתו בג"ע עם נשמת אבותיו ובזה משיב

לב אבות על בנים שיושב בג"ע עם אבותיו תיכף ואליהו נכנס במקומו עד זמן ב"א דהיינו יום א' או ב' או ב"א גימט' ג':

כתובים

תהלים

תהלים, סי' ח' ותחסרהו מעט מאלהים, פסוק זה דרשו אותו חכמי האמת ז"ל על מרע"ה שהשיג לידע סוד קי"ט מק"ך צירופי אלהי"ם שהם בבינ' עילא' וזהו ותחסרהו מעט מאלהים מע"ט גימטריא קי"ט מאלהי"ם עכ"ד, ואפשר לרמוז עוד בזה בהקדים מ"ש בשער ההקדמות דף ח"ן ע"א וז"ל הנה מרע"ה היה כולל כל אלו הק"ך צירופים בסוד בשג"ם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה כי משה בגימט' בשג"ם וכו' והיו מתחלקים בו הק"ך כנז' בהג"ה שנתחלקו לד' מדריגות של שלשים צירופים כל אחת (והוא סוד שלשים באמה אורך היריעה האחת וד' באמה וכו') והנה ד' פעמים אלהי"ם גימטריא מש"ד עם הכולל הוא משה עד כאן לשונו, ואפשר לרמוז זה ותחסרהו מע"ט היינו שמספר הארבע אלהי"ם הם מע"ט פחות משמו שם מש"ד וחסר א' למנין משה וא"ש ההי"ב.

סי' י"ד מי יתן מציון ישועת ישראל וכו' עד יגל יעקב ישמח ישראל, ק' למה התחיל בישראל וסיים ביעקב ויש', והקדים יעקב ליש', הרי ידוע דכשישראל צדיקים והם מוכשרים נקראים בשם ישראל וכלפי לייא כשאינם מתוקנים נקראים יעקב וא"כ למה הקדימו ולא די זה שנותן גילה ליעקב ושמחה לישראל, והלא גילה גדולה משמחה ומן הראוי ליתן הגדולה לגדול:

ולתרץ כ"ז נקדים משל ההווה ומצוי בכל מקום בהיות איזה מלחמה במלכות אחד על מלכות אחר שעשה עמו עול והקניטו וכל העם מקצה יחד ישאו קולם באף וחימה להשמיד להרוג ולאבד אותה הממלכה מן העולם והסכימו לקבץ כל הגבורים העומדים בפרץ חיל גדול ולשולחם באניות עד מקום המדינה העושה עמהם מלחמה וכך היה וילכו החיל הנז' בימים ומדברות בטורח גדול במצור ובמצוק עד שהגיעו למקום אשר נראו אויביו משם, ויערכו מערכה לקראת מערכה והתחילו ללחום יום אחר יום אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו כי התחילו בהם חולאים וחוסר מאכל אין לחם ואין שמלה ועומדים לחורב ביום ולקרח בלילה, וכאלה רבות עברו מרבבות עד אשר התחילו לנצח ולהשמיד ולהרוג את האויבים עד אשר לא נשאר בהם תקומה ושלחו תו"מ ציר אמונים למלכותם להודיע שכבר נצחו, הנה באותה הממלכה תכף התחילו לשמוח עשו

שלשה ימים משתה ושמחה גילה ורינה יום ולילה לא ישבותו כשמחת בית השואבה כל א' אומר נצחנו ועשינו כו"כ הקטון והצעיר והחלש והירא כולם עכשיו מדברים בכח גדול וביד חזקה ושמחו שמחה שאין לה שיעור, אדי ביני ביני הגבורים לא באו ולא שקטו כי עדיין לא חזרה בהם הנשמה מרוב התלאות ואעפ"י ששמחה היא להם מ"מ נשבר גופם ועדיין אינם יכולים לשמוח כ"א מעט, הנמשל בזה הוא כשהקב"ה עושה תשועה בשביל הצדיקים העומדים בפרץ נקראת תשועת ישראל שהם הצדיקים והקב"ה במדת הרחמים, שב את שבות עמו כולו ואפילו למי שאינו ראוי ועושה להם תשועה, אז מי ששמח יותר הם הנקראים יעקב אשר לא עמל בו ולא גדלו יגל יעקב גילה אחר גילה, אבל הצדיקים שיראים שמא אבדו זכותם שמתים דוקא דו"ק והאריך.

סי' י"ז בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמותי בל יעבור פי לפעולת אדם בדבר שפתיך אני שמרתי ארחות פריץ תמוך אשורי במעגלותך בל נמוטו פעמי, אפש"ל כמ"ש רז"ל דבמכת חשך במצרים ג' ימים ראשונים היתה בהם שימותו הרשעים שבישראל ולא יראו מצרים כשקוברים אותם שלא יאמרו גם ישראל לקו והדבר היה מוכרח לצרף ישראל ולהוציאם כולם צדיקים וג' ימים שניים היו כדי שיראו ישראל כל מצפוני מצרים והיו נכנסים בפניהם ולא היה דבר נסתר מהם כששאלו מהם כלי זהב וכלי כסף ושמלות אם יאמרו להם לא יש לנו היו ישראל אומרים כבר ראינו אותם בימי החשך והוא במקום פלוני ואז המצרים היו אומרים צריכים ליתן להם שהרי הם ראו ואילו היו רוצים כבר היו לוקחים אותם בימי החשך כי מי מונע אותם הרי אותם ג' ימים אחרונים לא קמו איש מתחתיו עומד אינו יכול לישב יושב אינו יכול לעמוד וכמ"ש רז"ל, והנה זה אומר הכתוב בחנת לבי כשראית העינוי שלי במצרים וכמ"ש ראיתי את עני עמי וכו' אומרת כנסת ישראל בחנת לבי וראית את עניי וראית ג"כ שהאמנתי בך כשאמר משה שאתה גואלינו וכמ"ש ויאמן העם כי פקד ה' את העם וזהו פקדת לילה שהוא רומז לגלות וגם פקדת עליהם חשך כלילה והטעם צרפתני בל תמצא כשהיו מתים הרשעים לצרפני בל תמצא שלא יראו המצרים עונש זה, ועוד טעם אחר כשאשאל מהם כלי כסף וכלי זהב שהם שכר טורחי וכמ"ש בגמרא במעשה דגביהא בן פסיסא לפעולת אדם פעולתי אשר עבדתי בה ועוד שאתה הבטחת לאברהם אבינו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול בדבר שפתיך ובזה החשך שראיתי כל מצפוני מצרים זמותי בל יעבור פי המצרי לא ישיבני לעבור פי ולשקר בי וישלם לי לפעולת אדם וגם דבר שפתיך שהבטחת לאברהם כי על כן שמרתי ארחות פריץ ופשפשתי כל מצפוניו ומששתי את כל כליו ועי"ז אצא ברכוש

גדול כדי שתמוך אשורי במעגלוחך כשנקבל תורתך בל נמוטו פעמי כי אם אין קמח אין תורה ויהיה לי במה להתפרנס בל ימוטו פעמי:

סי' י"ט יראת ה' טהורה עומדת לעד משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, אפשר במ"ש רז"ל על פ' והיה אמונת עתך חוסן וכו' שדרשו על סדר המשניות ואח"כ אמרו אם יראת ה' אוצרו אין ואם לא לא וזשה"כ יראת ה' טהורה אז משפטי ה' אמת צדקו יחדיו אבל אם לא יש יראת ה' טהורה אז תורתו אינה מועילה לו:

אי נמי בדרך אחר דבעינן יראת ה' טהורה שתהיה עומדת לעד לאפוקי מי שהיה ירא שמים כל ימיו ובסוף יצא לתרבות רעה וכמ"ש על יוחנן כ"ג ששימש שמונים שנים בכהונה גדולה ובסוף נעשה צדוקי דזה אינו מועיל וא"ת אם כן כל המע"ט וכל המצות אשר עשה לא תזכרנה לו והלא כשעשאם היה בלב שלם ואיך יאבד זה טובה הרבה ברגע קטון לזה משיב כי לא תפחד כי משפטי ה' אמת ועולה לא נמצא בכל אלה והענין הוא כמ"ש בשם האר"י זלה"ה דאלעזר בן דורדיא הוא היה נשמת יוחנן כהן גדול שתיקן בשעה קטנה כל מה שעשה בחייו והוא היה היפך יוחנן כהן גדול ממש אבל בהצטרפות שניהם נמצא חיי אדם צדקו יחדיו דנעוץ סוף אלעזר בן דורדיא בתחילת יוחנן כהן גדול ותמצא צדיק שלם ואם כן מצינו שמשפטי ה' אמת צדקו יחדיו אחד בחבירו אין בהם נפתל ועקש כי אם הם הנחמדים מזהב ומפז רב וכו' ומה שיש לאדם לעשות כשרואה איזה מעשה תמוה דנראה ח"ו שאינו ישר דרך משל כמ"ש בילקוט חבקוק ה' שמעתי שמעך יראתי שאמרה חנה רבש"ע אברהם עשה רצונך ונתת לו בן לק' שנים אחאב עבד ע"ז והוליד ע' בנים וכו' מה שיש לעשות לרואה דברים כאלו אשר היו תמוהים בעיניו הוא להמתין זמן מה עד שיראה כיצד דינו יתברך יעלה ויבא דין אמת וצדק שהרי בנו של אברהם יצאו ממנו זרע רב וזרעו מלא הגוים ובני אחאב כפשע בינם ובין המות ונהרגו בבת אחת ולא נשאר לבית אחאב משתין בקיר וזש"ה גם עבדך נזהר בהם בראותי משפטי ה' ומה אני עושה אני שומרם כמו ואביו שמר את הדבר עקב רב כי לא יוכל האדם להבין נפלאות תמים דעים ויטעה בהם וזש"ה שגיאות מי יבין מנסתרות נקני שלא יעלה על דעתי ח"ו טעות בדינך הצדק גם מזדים חשוך עבדך שלא אפרש מעשיך שלא כראוי ואל ימשלו בי אז אתם יהיו לרצון אמרי פי וכו':

סי' כ"ב אלי אלי למה עזבתני וגו' אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי וכו' בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו וכו' ואנכי תולעת וכו' כי אתה גוחי מבטן מבטחי וכו' יש לפרש הכתובים במ"ש במכילתא פ' בשלח וז"ל זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו עמי ינהוג במדת רחמים ועם אבותי נהג במדת הדין ומנין שאין אלי אלא מדת רחמים

שנאמר אלי אלי למה עזבתני ואומר אל נא רפא נא לה ואומר אל ה' ויאר לנו עכ"ד ור"ל דאל או אלי נאמר על חסד ורחמים (וצ"ע למה לא הביא ראיה מפסוק חסד אל כל היום) אבל כשאומר אלהי פשיטא ליה דמורה על מה"ד וע"ז מפרש שנהג עם אבותינו במדת הדין ובזה נפרש מ"ש דהע"ה אלי אלי מדת חסד למה עזבתני ולא נהגת עמי כי אם במדת הדין אלהי אקרא יומם ולא תענה אני קורא שתנהג עמדי במדת יום שהוא חסד כמש"ה חסד אל כל היום ולא תענה ומ"מ במה שאתה נוהג עמי במדת לילה דהיינו מה"ד יש לי טענה ולא דומיה לי ולא אחשוך פי מלטעון ולומר מה הוא הטעם אשר אתה קדוש יושב תהילות ישראל אבותינו מפני שבטחו בך ובזכות מדת הבטחון היית מהפך להם מדה"ד למדת הרחמים וכמ"ש והבוטח בה' חסד יסובבנו אם כן איפוא גם אני אעפ"י שאנכי תולעת ולא איש מכל מקום אתה גוחי מבטן מבטחי על שדי אמי ומעולם לא זזה ממני מדת הבטחון וא"כ בדין הוא להפוך אותו לרחמים ואל תרחק ממני כי צרה קרובה ולך משפט הגאולה,

סי' כ"ג נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו, אפשר לרמוז בזה הפסוק על דרך זה כשיצאו הנקודות ונשברו יצאו בבחינת עגולים וגם בבחינת נפש דוקא וגם ידוע שיצאו ראשונה המלכות דהיינו מדת המלכות של כל נקודה ומשום זה נקראו מלכים ומדת המלכות נקראת צדק ואחר כך נתקנו בשם מ"ה החדש ואם כן זה רומז בפסוק הנז' נפשי ישובב (פי' רש"י ז"ל רוחי שהופג ישובב לקומתו) ינחני במעגלי צדק דהיינו העיגולים של המלכות למען שמו שהוא שם מ"ה החדש ואם שגיתי בהי"ב:

סי' כ"ט ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, אפ"ל במה שאמר רבי אלעזר תלמידי חכמי' מרבים שלום בעולם וא"כ כשהקב"ה נתן התורה שהיא עוז לעמו וממילא העוסקים בה נעשים תלמידי חכמים ומרבים שלום והיינו ה' יברך את עמו בשלום שהיא גרמת התורה.

סי' ל"א מה רב טובך אשר צפנת ליראך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם, אפשר לפרש בהקדים מ"ש רבינו הרוקח ד"ב ע"א (הובא בחק לישראל פ' חיי שרה) בשם תנא דבי אליהו וז"ל שכר האהבה שני חלקים ושכר היראה חלק אחד וכתב עוד שם בשם הגמרא דנדרים למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא וזש"ה מה רב טובך אשר צפנת ליראך לעושים מיראה הנה שכרם רב מאד אבל העושה מאהבה ולומד מאהבה ובוטח בה' הקב"ה נותן לו ב' חלקים והיינו לחוסים בך שהם העושים מאהבה ואינם רודפים אחר הכבוד פעלת להם נגד בני אדם מיעוט רבים שנים בשני חלקים מהעושים מיראה כי אותו יכיר לתת פי שנים וק"ל:

סי' ל"ב היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, פירש רש"י שיודע מחשבות בני אדם ע"כ ואפשר במ"ש רז"ל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה וזהו אעפ"י שיוצר לבם עושה כאילו אינו מבין כ"א מעשיהם ואינו נפרע מהם על המחשבה:

סי' ל"ז לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא וכו' הנה במזמור מצאתי שיש בו סדר אלפא ביתא וכל אות מופסקת מחברתה בפסוק אחד דהיינו אות אלף היא בתיבת אל תתחר במרעים ואח"ך מפסיק פסוק כי כחציר מהרה וכו' ואח"ז באה אות בית בפ' בטח בה' וכן על זה הדרך דוק ותשכח עד אות תי"ו ואינו חסר כ"א אות עי"ן שיש במקומה אות צד"י שהרי אחר פסוק כי ה' אוהב משפט ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו וזרע רשעים נכרת היה לו לכתוב אות עי"ן אלא שבמקומה באה אות צד"י בפ' צדיקים יירשו ארץ וחקרתי למצוא טעם לזה השינוי ונלע"ד שיכולים ליתן טעם כמ"ש הילקוט תהילים על פסוק כי ה' אוהב משפט שדרש אותו על יוסף הצדיק שהקב"ה שמר חסידיו מחטא וסרס לפוטיפרע והיינו זרע רשעים נכרת עכ"ד בקיצור וא"כ אפשר דלרמוז דעסיק ביוסף הצדיק שנא' בו בן פורת עלי עין לא כתב עין להורות שיוסף מעולה על עין וטעמו הוא שנקרא צדיק והיינו צדיקים יירשו ארץ ועלה לגדולה בארץ מצרים ומשו"ה כתב במקום פ' שיתחיל בעין פ' צדיקים יירשו לרמוז לנו דעסיק ביוסף הצדיק כמ"ש במדרש.

שם כי יפול לא יוטל וה' סומך ידו, אפשר לפרש בהקדים מ"ש בברכות ר' אבהו חלש על לגביה רבי יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב לי' ידיה ואוקמיה ופירשו בשם האר"י זיע"א דכיוון בשם קדוש יל"י והקימו וזה יתכן דרומז הכתוב כי יפול לא יוטל דר"ת "יפול "לא "יוטל הוא השם הקדוש הנז' וע"י כי ה' סומך ידו דיהב לי' ידי' וסמך ידו ע"י השם ר"ת יפול לא יוטל.

סי' ל"ח וענוים ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום, ר"ת "על "רוב "שלום הוא רש"ע דהצדיק לוקח בעוה"ב חלק הטוב של הרשע, וכי תימא מאיזה דין וטענה יקח מה שלא טרח ולא עמל בו, לזה משיב זומם רשע לצדיק וחורק עליו שיניו, הן מצד עניני העה"ז דעם הארץ אומר מאן יהיב לן ת"ח או צדיק ואנשכנו כחמור, הן מצד שהרשע עושה עבירות ומכריע את העולם לכף חובה, הן מצד שהצדיק יכול להיות נתפס בעון הדור, וא"כ הרי ראוי לו בדין ליקח חלק אדם רשע ולהתענג על רוב שלום:

ובזה יתפרשו הפסוקים בסוף מזמור זה, צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו, קוה אל ה' ושמור דרכו וירומומך לרשת ארץ בהכרת רשעים תראה וכו' שמדבר ממש כנגד הג' טענות הראשונות שכתבנו, הא' שהרשע מבקש וצופה מכח שנאת חנם להרוג לצדיק אלא שה' לא יעזבנו בידו, הטענה השניה שעושה עבירות

ומכריע את העולם לכף חוב גם לזה הקב"ה מציל את הצדיק ולא ירשיענו בהשפטו, את הצדיק לא ירשיענו בעון הרשע, וגם בטענה השלישית שנתפס הצדיק בעון הדור, גם בזה הצדיק מקוה בהי"ת שירוממהו לרשת ארץ החיים וישיב לו שם גמולו במושלם, וכשנכרת הרשע, בהכרת רשעים תראה, אותם הטובות נותנם לצדיק, וזהו תראה, שיהי' לו הנאה בהכרת רשעים, כי הלא תראה רשע עריץ וכו' ויעבור והנה איננו וכו' והיכן המצות שעשה שבודאי איזה מצות עשה, לזה משיב שמר תם וראה ישר התם שומר אותם המצות וראה שהדין ישר ונכון שיהיה אותם הזכיות אחרית לאיש שלום מן הטענות שכתבנו למעלה:

וא"ת והלא אמרת שהקב"ה מציל הצדיק מן הרשע ואם כן כיון שאינו יכול להזיקו למה ישלם לו בזכיותיו, לזה מוסיף ואומר ותשועת צדיקים מה' הוא ענין בפ"ע מפני שהוא מעוזם בעת צרה ובוטחים בו ומכח זה זוכים ויעזרם ה' ויפלטם מרשעים, ויושיעם והטעם כי חסו בו ואם כן אינו מתנת חנם אם מצילם מן הרשע, ואם כן לעולם הרשע חייב לשלם מן העדית, מן הטוב שבו על הרעה שממנו נמשך לצדיק, אע"פ שזה ניצול ממנו ע"י שבוטח בה', כי זאת ההצלה באה לו ע"י זכותו ודו"ק:

סי' מ"א אשרי משכיל אל דל וכו' ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו וכו' ואם בא לראות שוא ידבר לבו יקבוץ און לו יצא לחוץ ידבר וכו' גם איש שלומי וכו' הגדיל עלי עקב וכו', יתכן לפרש דדוד הע"ה אומר אשרי מי שמשכיל על ענין חולי הדל אם באו לו יסורין אם מאהבה או מחמת עון כדי שידונו את החולה לכף זכות, ובזכות זה ביום רעה ימלטהו ה' וכו' ומתחיל ללמד למשכיל הזה המבקר את החולה הקדמת הענין וכמ"ש האר"י ז"ל דחיות האדם באה משפע יו"ד הרומזת לחכמה, כי החכמה תחיה, וכשהאדם הוא חולה הוא מחמת שנתהפכו לו סדר האותיו' צינורו' השפע, ומן יו"ד נעשה דו"י בתר איפכא, ומעשר נעשה ער"ש, כי כל משכבו הפכת בחליו, ותיבות אלו ג"כ רומז ר"ת בחכמה (כמ"ש במ"א אני הדל) ומשום זה אמר דוד כשחלה אני אמרתי ה' חנני להשפיע אלי כסדר אותיו' הוי"ה ולא מהופכות, כי אנכי הרוא' כי חולי זה הגופני הוא מחמת הנפש שאינה מקבלת השפע כראוי ע"כ אמרתי רפאה נפשי כי חטאתי לך, ואויבי יאמרו רע לי, במקום שהיה להם להשכיל על חליי ולידע מאין בא הם לא איכפת להו ומחליטים הענין ואומרים מתי ימות ואבד שמו, ואינם עושים כמעשה החכמים הישרים כאותה שאמרו בברכות ר' אבהו חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן יהב ליה ידיה ואוקמי' כשראה ר' יוחנן שהיו יסורין של אהבה שאל לו אם לבו רוצה בזה הענין, וכשאמר לא כיוון ר"י בשם קדוש מע"ב שמות

יל"י כמ"ש רז"ל שהוא ר"ת "יהב "ליה "ידים (ושם זה רמוז בס"ת הפכת מספדי' למחול' לי' שבשם זה מהפך החולי למחול, וגם בפסוק "ה' "לאורך "ימים ר"ת יל"י שמבריא וממילא מאריך ימים וס"ת מכה שמרפא את המכה) והקימו ועל זה מתרעם המשורר ואם בא לראות דהיינו לבקר אותי כר' יוחנן היה לו לעשות ולבדוק ולראות שהם יסורין של שוא דהיינו של מגן בלא חטא, וא"כ מה הי' להם לומר הי' להם לשאול אם לבו רוצה לקבץ און שהוא יסורין אלו ואם אינו רוצה יעשו הכונ' בשם הנז' ר"ת "יצא "לחוץ "ידבר אבל כל לגבי דידי לא עשו כן כי יחד כולם כאחד יתלחשו כל שונאי כי חושבים שהם יסורים על עונות רבות ורעות ואשר שכב לא יוסיף לקום ואפי' הטובים שבהם כאיש שלומי אשר בטחתי בו בהיות שמכיר מעשי אינו מזכה אותי מכל וכל כ"א אומר שהיסורין מחמת עון מאותן העונות שאדם דש בעקביו ונמצא שהגדיל עלי עקב הזה למעלה ראש עד שאהיה ראוי לחולאים כאלו, ומעתה אין לי מהם תקוה כ"א אנו ליה וליה עינינו, ועתה ה' חנני והקימני וכו'.

סי' מ"ה רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך, נראה לפרש בהקדים מ"ש מהרח"ו זיע"א בליקוטי תורה פ' בראשית דף ה' וז"ל יש באדם ד' דברים מחשבה ואחר כך מהרהר להוציא משפתים זאת המחשבה וזה קרוב לדיבור ואחריו הדיבור ואחריו המעשה והיינו נגד ד' עולמות וכנגדם אמר הכתוב אז ראה מחשבה ויספרה הרהור הכינה דיבור וגם חקרה מעשה ויאמר עד כאן לשונו וזהו אומרו רחש לבי מחשבה אח"ך הרהור שמהרהר שדבר זה טוב להוציאו בשפתיו ואח"ך אומר אני דיבור ממש ואח"ז בא המעשה מעשי למלך ואמר מעשי למלך משום דאין מלכו של עולם עושה דין כי אם על המעשה אף על פי שמחשבה טובה מצרפה למעשה זה הוא דבר שהוא לפנים משורת הדין בתורת חסד אבל העיקר הוי המעשה ועליה דן את הדין:

אי נמי אפשר לפרש כמ"ש באדרא וז"ל גם במדעך מלך אל תקלל האי קרא קשיא מאי קול איכא הכא והא ליכא הכא קלא דהא בחדרי משכבך כתיב אלא כל מה דחשיב בר נש לא עביד מלה עד דאפיק ליה בשפוותיה והוא לא אתכוין ביה וכו' עכ"ד וזהו מה שתמה המשורר רחש לבי דבר טוב ולא אמרתי אותו לשום אדם וכיצד מעשי למלך הם ידועים שהרי הכתוב מזהיר גם במדעך מלך אל תקלל ובודאי שהטעם הוא שמא יגיעו דברי למלך וכיצד הוא זה וכי אומר אני מה שחשבתי הלא לא עשיתי מאומה כ"א רחש לבי דבר ולזה משיב הטעם הוא כי לשוני עט סופר מהיר להוציא את הדבר מפי אפילו שאיני מתכוין וכמו שכתוב בזוהר שהלשון קולמוס הלב וממהר להוציא המחשבה אל הדיבור:

סי' מ"ו הרפו ודעו כי אנכי אלהים וכו' כתוב בשער ההקדמות דף מ"ג בכנוי שם ב"ן וז"ל הר האלהים הוא בשתי בחינות הא' בחינת הפנים כזה כי אלהים במילוי אלפין עולה גימטריא ארץ כשתסיר ממנו חשבון הה' אותיות שהוא פ"ו ישאר ה"ר עכ"ל, וזה רמז הרפ"ו ודעו כי אנכי אלהים וגם ידע"ו גימטריא מילויו תיבות כי אנכ"י גמטריא אלף לרמוז כי ממילוי הנזכר הוא מילוי דאלפין, וגם בסוף הפסוק ארום בארץ רמז שהמילוי גימטריא ארץ עם הפשוט:

סי' מ"ט כי יראה חכמים ימותו אמרו רז"ל שטוב לאריכות ימים ולקבל הארה לנפש לראות בשעת יציאת נשמה של צדיק ואסמכוהו על אלה הכתובים ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו מרישיה לסיפיה מדריש כי יראה חכמים ימותו אז ויחי עוד לנצח לא יראה השחת עד כאן דבריו, וכן אתה מוצא זכר לדבר ר"ת "כי "יראה "חכמים "ימותו כי הוא חיי"ך:

סי' נ"א אלמדה פושעים דרכך וחטאים אליך ישובו, נראה לפרש בהקדים מה שכתוב במשלי לץ תכה ופתי יערים דהיינו כשהאדם מכה ללץ הפתי מייסר את עצמו בראותו מה שאירע לאחר והוא נכוה ממה שאירע לחבירו ואם כן זה הוא מה שאמר הכתוב אלמדה פושעים דהיינו אייסר אותם כדי שיחזרו לדרכך ובזה חטאים אליך ישובו מאליהם, וקל להבין.

סי' נ"ח לדוד מכתם האמנם אלם צדק תדברון משרים תשפטו בני אדם אף בלב עולות תפעלון בארץ חמס ידיכם תפלסון, בהקדים מ"ש הרב יוסף תהלות כי האמנם גימטריא קול להעיר כי קול אדם הראשון לא נפגם שהקנה לא נהנה מעץ הדעת ועל כן צריך מאד לשמור הקול שלא לפגמו בדברים אסורים ובטלים וזה טעם כי גדלה מעלת ת"ח כי הוא באבר שלא חטא בו אדם הראשון וז"ש האמנ"ם גימטריא קז"ל ומסיבה זו אלם יעשה עצמו אבל צדק שהם דברי תורה תדברון ובזה לא יפגום הקול וכו' עכ"ד ועל פי דרכו נדרכה לפרש שאר הפסוקים הנז' לעיל והיינו כי כאשר האדם לא יפגום הקול שלא נפגם אז יהיה לו פתחון פה בשאר עבירות שעושה בידיו ובשאר איברים שנפגמו לומר שהורע כחו במה שאדם הראשון פגם בהם וכשבא לעולם כבר באו איבריו עלולים לחטוא כיון שכולנו בני אדם הראשון וזהו מ"ש הכתוב בזמן שצדק תדברון ולא תפגמו הקול אז מישרים תשפטו בני אדם והיה להם טענה לבני אדם הראשון כדי לישר דינם ולזכותם ואז אף אם תעשו עולה בלב עולות תפעלון בארץ או שתעשו חמס בידיכם יהיה לכם פתחון פה וטענה הגונה לפלס משקל החטאים וזהו אומרו חמס ידיכם תפלסון וק"ל:

ועוד אפשר לפרש בפסוק האמנם אלם צדק תדברון בהקדים מ"ש בשער ההקדמות דהגוים חיותם הם אותיות אל"ם מאלהים דוקא יע"ש באורך והנה הרמב"ם ז"ל פסק בהלכות דעות שאסור לגנוב דעת הגוי יעויין שם וזהו מה שאומר האמנם חל"ם אף עפ"י שהוא גוי צדק תדברון ולא לגנוב את דעתו.

סי' ס"א ישב עולם לפני אלק'ים חסד ואמת מן ינצרוהו, בהקדים מ"ש בב"ר בתחילה רצה הקב"ה לברוא העולם במדה"ד שנאמר בראשית ברא אלקים כשראה שאין העולם מתקיים שיתף מדה"ר הה"ד ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים ושמעתי בשם המפרשים דלעולם מחשבה א' לא יצאה לבטלה ח"ו ומדה"ד נשארה לצדיקים דוקא אלא לשאר העם צריך לשתף מדה"ר ובזה פי' הפ' אך טוב לישראל אלהים לברי לבב דהיינו עדיין לברי לבב שהם הצדיקים אלק"ים מדה"ד דן אותם ואך שהוא מיעוט הדין היינו דוקא לישראל כולם ועפ"ז נפרש הכתוב ישב עולם לפני אלק'ים מדה"ד דוקא לבני אדם שחסד ואמת יהיה מנתם והם צדיקים לאלו יתכן שישב עולם לפני אלקים מדה"ד בלא שיתוף מדת רחמים.

סי' ס"ב ולך אדוני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, אפשר במ"ש הרב מדבר קדמות מערכת מ' סי' י"א בטעם דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה אמרו המפרשים דאין האב מעיד על בנו לא כן בעבודה זרה מעיד הקב"ה על המחשבה כיון שיצא מכלל בן וי"ל על זה דהרי ק"ל כר"מ דאמר דבכל אופן נקראים בנים אפי' משחיתים וא"כ גם במחשבת עבודה זרה לא יעיד ואפשר לומר דזה שהקב"ה אינו מעיד על המחשבה משום שאין האב מעיד על בנו אינו מצד הדין דלגבי דידיה לא שייך הא מכמה טעמי אלא כביכול עושה לפנים משורת הדין וכמ"ש מוקי אדינא עכ"ל הרב חיד"א ז"ל וא"כ זה יהיה כונת הכתוב ולך ה' חסד מה שאתה משלם לאיש כמעשהו ולא כמחשבתו אינו כי אם חסד דוקא דמן הדין לא שייך בהקב"ה דאין האב מעיד על בנו וק"ל:

סי' ס"ו און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אכן שמע אלהים הקשיב בקול תפילתי, ברוך ה' אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי, איתא בגמרא דקידושין דף ל"ט ע"א און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' א"ר אסי מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ויתכן לפרש בסגנון זה שחר הפסוקים דאעפ"י שאון אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אכן שמע אלהים הקשיב בקול תפילתי שדרשו רז"ל איזהו עבודה שבלב זו תפלה ואעפ"י שהיא בלב הקב"ה מקשיב לקולה דהיינו עריכת דבריה וסדורים אעפ"י שנראה דברים הפכים וכתב הרב המדב"ק כמש"ל דהאי שאין הקב"ה מצרף המחשבה למעשה אינו מצד הדין כ"א מצד החסד שעושה עמנו יע"ש וזה כונת הכתוב ברוך ה' שלא הסיר תפילתי דהיינו

שמקשיב לה אפילו בלב ובכל זאת וחסדו דהיינו שאינו מצרף מחשבה רעה למעשה לא הסיר מאתי וקל להבין, ואפשר שכיון דמן הדין דתפלה בלב נשמעת ומן הראוי היה ג"כ מחשבה רעה לצרפה למעשה אלא שהקב"ה עושה עמנו חסד לז"א לא ישמע ה' שם הוי"ה המורה על הרחמים אכן שמע אלהים בדין הוא בקול תפילתי וק"ל:

סי' ס"ז אלהים יחננו ויברכנו וכו' הנה במזמור זה לא נזכר כ"א שם אלהים ולא שם הוי"ה או שום כינוי אחר להשי"ת ואפשר לפרש כל המזמור ע"פ הקדמה מהמפרשים הובאה ביוסף תהלות ובספרים אחרים בנותן טעם על מ"ש דהע"ה במקום אחד מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' וכו' ובמקום אחר מי יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו דה"ט כשהגאולה נעשית מצד החסד והרחמים בשם הוי"ה ב"ה היא ישועה אחת לא כ"כ גדולה ויש אחריה גלות בהיותם שנעשית כעין צדקה ולא בדין ע"י זכות ישראל לא כן כשזכו ישראל וחזרו בתשובה (גם הגרועים הנרמזים בשם יעקב דידוע ששם ישראל מורה על החשיבות ויעקב על הגריעות כנ"ל) אז התשועה נעשית בשם אלהים והוי תשועה עולמית ונקראת ישועות בלשון רבים וא"כ זאת תהיה כונת דהע"ה במזמור זה שהיה מתפלל שיחזרו ישראל בתשובה ויהיו מוכשרים במעשיהם כדי ששם אלקים יחננו ויברכנו ועל ידי זה כמה טובות יוצאת להם תחילה כי על ידי זה תשועתם עולמית יאר פניו אתנו סלה ועוד לדעת בארץ דרכך שכיון שהגאולה היא עפ"י הדין בכל גוים ישועתך שרואים הגוים שבדין עושה הגאולה שהרי ישראל מוכשרים וצדיקים ובזה מתעלה שמו יתברך והיינו יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם. בכל מקום שהם רואים שישראל כשרים כיון דחזרו כלם בתשובה ועי"ז אפילו הגוים שמחים בראותם שיש אלהים בארץ עושה צדקה ומשפט וזהו ישמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור והם אומרים גם עלינו יהיה כדבר הזה כשנעבוד ה' ולאומים בארץ תנחם סלה כי יודוך עמים אלהים וכו' ועי"ז ומלאה הארץ דעה את ה' ונתנה הארץ את יבולה לא תעצור פירותיה כי כל העמים יקראו בשם ה' אבל חשיבות ישראל על כלם כי בם בחר ה' לעשות לו לעם וזהו יברכנו אלקים שהוא אלהינו והענין הוא שיברכנו אלהים לנו עדת ישראל ושאר האומות יראו את ה' מכל אפסי ארץ ולעולם לא יהיה להם החשיבות של ישראל, ובמש"ל החילוק שיש בין יעקב לשם ישראל דיעקב נקראים כשאינם כ"כ מוכשרים יתפרש הכתוב במזמור פ"ה רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה אספת כל עברתך השיבות מחרון אפך שובנו אלהי ישענו, כשאנו רואים ששבת שבות יעקב בשם הוי"ה ב"ה ואעפ"י שהם במדרגת יעקב זה ודאי מחמת כי רצית ה' ארצך לכבוד שכי' עוזינו המתכנית בשם ארץ כידוע וגם את הארץ אזכור

ונשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה זה לא שייך אלא שאספת כל עברתך וביום פקדך תפקוד עונם לזה אנו מתפללים שתחזירנו בתשובה שלמה שובינו אלהי ישענו שתושיענו ע"י שם אלהים בהיות שיהיו מעשינו מוכשרים בתשובתינו שלימה ותפר את כעסך עמנו הפרה ממש על פי הדין שם אלהים ולא כמו שעשית שאספת כל עברתך אלא התר אגודות מוטה ותפר כעסך עמנו:

שם כתוב בספר הכונות הנדפס דמ"ט ע"א וז"ל הנני מגלה לך סוד עמוק תדע כי המנורה נגד התורה באופן זה המנורה ז' קנים כך פ' א' של בראשית יש בו ז' תיבות וגם יש י"א כפתורים כך פסוק ואלה שמות יש בו י"א תיבות וגם יש ט' פרחים כך פ' ויקרא יש בו ט' תיבות וגובה המנורה הי' י"ח טפחים כך פסוק במדבר יש בו י"ז תיבות ולפי שהטפח הי"ח לא היה שלם לכן חסר תיבה אחת בפסוק והי' לה כ"ב גביעים כן בפסוק ואלה הדברים יש בו כ"ב תיבות מנין הכל מ"ט כי מ"ט יום עברו ויום חמשים קבלת התורה עכ"ל, ומ"ש סך הכל מ"ט ר"ל בלתי י"ח טפחים של גובה המנורה כי הקנים כפתורים פרחים והגביעים עולים לסך מ"ט וכנגד אלו יש מ"ט תיבות במזמור זה מתיבת אלד'ים עד אפסי ארץ אבל הי"ח טפחים של גובה המנור' לא נכנסו בחשבון ויתכן לומר דנרמזו בפסוק ראשון של המזמור שיש בו י"ח אותיות כשנכתוב תיבת מזמר בלא וי"ו (וכבר ידוע מ"ש האר"י ז"ל בס' הכונות ד' מ"ה ע"ג דוי"ו חול"ם ויו"ד חירי"ק נמעטים כשצריך לדרש' עי"ש) נגד י"ח טפחים של גובה המנורה, ועוד יש לרמוז שכל החשבונות של המנורה דהיינו הקנים כפתורים פרחים וגביעים שעולים מ"ט עם י"ח טפחים גובה סך הכל ס"ז כמספר המזמור הזה בתהלים שהוא מזמור ס"ז שבו נרמזו כל חשבונות המנורה:

סי' ס"ט יהללוהו שמים וארץ ימים וכל רומש בם, כי אלד'ים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה בהקדמה הנז"ל דבשם גאולה בשם אלד'ים היא יתד בל תמוט לעולם ויבואו על נכון הפסוקים הנז' יהללוהו שמים וארץ ומלאה הארץ דעה את ה' שכולם צדיקים וראוים מה"ד ליגאל כי אלד'ים בדין הוא יושיע ציון וכו' בזה וישבו שם וירשוה בהעמדה וקבע ירושה עולמית וכו', וענין זה נרמז במזמור שאח"ז אלד'ים להצילני ה' לעזרתי חושה, דהיינו שם אלד'ים הוא שמצילני בזמן הראוי בדין, לא כן שם הוי"ה ב"ה לעזרתי חושה, אחישה מפלט לי קודם זמנו חיש מהר:

סי' ע"א לפני שמש ינון שמו, בגמ' דשם מלך המשיח ינון ועוד אמרו מנחם בן עמיאל שמו וראיתי להרב דבש לפי ערך משי"ח שכ' בשם מהר"ח בן עטר ז"ל שנקרא חיים עכ"ד

וכל ג' שמות אלו רמוזים בשם משי"ח נוטריקון מנח"ם שמ"ו יכו"ן חיי"ם כ"ת משי"ח ועוד כתב שם ערך נבל בשם האר"י ז"ל דניצוצות הקדושה שהיו בבלעם באו בנבל ליתקן עש"ד, ואפשר כי זה רמזה אביגיל באומרה כבל שמו ונבל"ה עמ"ו כי אותיות ונבלה עמו הם והנ"ו בלע"ם ומוכרח שעדיין יש בו צד רשעות:

סי' ע"ב אך טוב לישראל אפשר במ"ש בגמרא על פסוק כי אתם המעט וכו', שישראל ממעטים עצמם מענותנותם ועל זה בחר בהם הקב"ה ונתן להם התורה וזש"ה אך דהיינו מיעוט גרם להם לישראל לקבל התורה שנקראת טוב שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וקל להבין:

סי' ע"ג ואהי נגוע בל היום ותוכחתי לבקרים במ"ש רז"ל דנכון ליסר הקטנים בבוקר והיא סגולה שיזכור כל היום מן המוסר ההוא אבל כשמיסרו לעת ערב הנה הוא ישן ושוכח ובזה פירשו פסיק חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שיחרו מוסר וגם זה אומר הכתוב כשתוכחתי לבקרים אז מועלת שכל היום אני נגוע ובזה מועיל המוסר

סי' ע"ו משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אפשר לפרש בהקדים מ"ש הרב פני דוד פ' משפטים וז"ל שידוע מרז"ל והמפרשים שהקב"ה כשהיה רוצה ליתן את התורה רצו המלאכים לזכות בה מדינא דבר מצרא ואמרו רז"ל כל הדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה שמים וארץ ובשותף ליכא דינא דבר מצרא וכו' עכ"ד השייך לענינינו וידוע מ"ש רז"ל אלמלא התורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו' וא"כ אם התורה היתה נמסרת למלאכים שאינם שייכים בארץ כ"א בשמים הארץ היתה מתבטלת ובהאי פחדא יתבא ארעא כי יראה פן יקבלו המלאכים את התורה ואם. כן כשהקב"ה ציוה לנו הדינים כדי שישראל יהיו דנים דין אמת לאמתו ויהיו שותפים להקב"ה במעשה בראשית אז הארץ יראה ושקטה.

שם עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בהקדים מ"ש הרב האר"י זיע"א דנשמת הרשב"י זיע"א היתה בחינת משה רבינו ע"ה בפעם שנית שעלה להר וגם ידוע דכשחטאו בעגל ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב ומשה יקח לקחם משה כל אותם האורות לעצמו ומחזירם לישראל משבת לשבת כמ"ש ישמח משה במתנת חלקו וזה רמז בפסוק עלית למרום פעם שני שבית שב"י ר"ת שמעון בן יוחאי כדרז"ל ובאיזה פעם אני אומר באותו פעם שלקחת מתנות באדם דהיינו עדיים של ישראל שהיא היתה פעם שניה, (ואני מסופק דדבר זה ראיתיו במפרשים).

סי' ע"ז קולי אל אלהים ואצעקה קולי אל אלהים והאזן אלי, בהקדים מ"ש הרב מדרש תלפיות ערך ברכת המזון שכתב משם הרב כנפי יונה שיכוון בכוס של ברכה שכוס

גימטריא פ"ו כמנין שם אלהים שהוא דין ויכוון שמילוי כוס כזה כ"ף ו"ו סמ"ך גימטרי' רל"ב כחשבון ד' מילויים של שם הוי"ה ב"ה שהם ע"ב ס"ג מ"ם ב"ן ועל ידי זה בא ברכה בכוס ומיחד בזה דינא ברחמי כמ"ש הכתוב כוס ישועות אשא דהיינו כוס שהוא גימטריא אלהים, ואח"כ ובשם ה' שהם עסמ"ב אקרא בסוד ה' הוא האלהי"ם, ע"ש בערך כוס שהרחיב יותר ובזה אפשר לפרש כפל הפסוק קולי אל אלהים ואצעקה כשאני צריך להתפלל מתוך צרה הבאה ממדת הדין אז אני מכוון לשתף חשבון קול"י שעולה קמ"ו עם חשבון אלהי"ם שהוא פ"ו ושניהם עולים רל"ב כשם הויו"ת עסמ"ב ובזה משתף דין עם רחמים ומאזין אלי, וק"ל:

סי' ע"ח האזינה עמי תורתי הטו אזנכם לאמרי פי, אפשר לומר כמ"ש רז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו' וכן המצות שלא באו מעולם ליד האדם כדי לקיימן לימודם עולה לנו במקומן וזהו אומרו האזינה עמי תורתי לקיים המצות כראוי ואם לא אפשר לפחות הטו אזניכם לאמרי פי דהיינו לימוד התורה ונשלמה פרים שפתינו, וג"כ עמ"י נוטריקון "עול "מצות "ידו"ד אם עשיית מצות ידו"ד בתרי"ג מצות עשה ולא תעשה הכתובים בתורה אם תהיה נזהר בהם ה' יהיה בעזרך וזהו אומרו עמ"י עזרי מעם ידו"ד יהי' הוא בעזרך עד שתקיים המצות:

שם ויהפך לדם יאוריהם וכו' ויך כל בכור במצרים, איכא למידק במקראות אלו דלא מצינו שהוזכרו בהם כ"א ז' מכות שהם ד"ץ ע"ד בא"ב וחסר השלישית של הסימן שנתן בהם ר' יאודה דצ"ך עד"ש באח"ב דהיינו כנים שחין חשך וזה מן התימה למה לא הוזכרו אלו הג' מכות בתהלים, ובודאי הלא דבר הוא וכעת לא מצאתי מה לומר כ"א על דרך רמז בפסוק לא חשך ממות נפשם דתיבת חש"ך היא ר"ת אלו הג' מכות כנים שחין חשך והרי נרמזו היו"ד מכות, ואלו הג' מכות יש להם שייכות שבאו בלא התראה וגם דהשחין היה משמש עם החשך והכנים וכמ"ש התוס' על התורה הובא בס' פני דוד פ' בא וא"כ אתי שפיר שבאו ברמז וביחד לרמוז שבאו בלא התראה וגם ששמשו ביחד עם השחין ועוד דהשחין כשאר למצרים עד יום מותם כמ"ש הרב מדרש בחידוש וזהו אומרו חשך ממות נפשם כי עד דכדוכה של נפש נשאר בהם השחין דשמש עם הג' מכות ר"ת חש"ך ובודאי שלא כולם הכה בפעם ראשונה כ"א קצתם בכל פעם דאל"כ לא יכונו שני המדרשים הללו:

שם והוא כחום יכפר עון וכו' כתב הרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זלה"ה בליקוטי שושנים וז"ל בקיצור איתא בתיקונים ג' קליפות קשות משחית אף וחימה מסטרא דעון קא אתו ונעשות לו זדונות כזכיות וזהו והוא רחום יכפר עון וכו' וג' קליפות הנם ר"ת

מא"ח שהם משה אהרן חור עלו ראש הגבעה, והנה נודע שהזכר מבטל ראש הקליפה והנקבה סופה בסוד הוא ישופך ראש והאשה ישופנו עקב, ומשה אהרן וחור בטלו ראש הקליפות הנז' משחית אף וחמה, וס"ת שלהם הת"ף, ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את הת"ף, כי הנוקבא מבטלת סוף הקליפות של משחית אף וחמה והדבר פלא גדול עכ"ל, ואפשר להוסיף כי אותיות הנשארות באמצע הג' קליפות הם אותיות משי"ח, כי אז כשיבוא משיח יתבטלו לגמרי כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, גם בתיבות והוא רחום יש בו שמות אהרן חור משה מרים משיח שאז יתוקן הכל ויתבטל עמלק והקליפות ויחזרו אותיות הוי"ה למקומם בידוע שאין ה' שלם ואין הכסא שלם וכו' והיינו והו"א יתוקני אותיות אלו ע"י רחו"ם נוטריקון חור משה מרים משיח ואהרן.

סי' ע"ט שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו, נראה לפרש בהקדים רז"ל דזמן רב יצא קול בבית נבוכדנצר הרשע זיל חריב ביתא, וא"כ לכאורה היה מקום לגוים על חרבן בית המקדש בהיות שעשו מצות הי"ת אלא דלקושטא דמילתא הם חייבים תשלומי כפל מפני שלא די שהם לא עשו כדי לעשות רצון אלהינו אלא שלא הספיק להם להחריב הבית כי הרגו מישראל אלפים ורבבות וזה לא ציוה ה' וא"כ זהו שאומר דוד המלך ע"ה שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך אותם שלא ציות להם להחריב הבית כמו שאמרת לנבוכדנצר, וגם על הממלכות אשר בשמך לא קראו שבכללם מלכות נבוכדנצר שלא עשה בשביל ציוו' הי"ת ולא קרא בשמו וגם מפני שעשה יותר מן הציווי כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו, שתים אלו השוד והשבר לא ציוה ה' כי רצון ה' היתה לשפוך חמתו על העצים ועל האבנים, ולא על ישראל, וק"ל, ועיין להרב יוסף תהלות שכתב קצת מזה, אבל עיקר דברינו לא כתבו:

סי' פ"א עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע הסירותי מסבל שכמו וכו' יתכן דרומז למשה רבינו ע"ה שהקב"ה ציוהו לנגיד בישראל כי גם ישראל נקראו בשם יוסף בצאתו על ארץ מצרים היה ערל שפתים והיינו שפת לא ידעתי אשמע כמ"ש הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה ומ"ש הסירותי מסבל שכמו ר"ל שהוא לא נשתעבד כידוע כיון שהיה מבית המלך וגם כי הוא היה משבט לוי שהיו עוסקים בתורה ולא נשתעבדו כמ"ש במדרש וזהו הסירותי מסבל שכמו ר"ת מש"ה וס"ת לו"י שלא סבלו עול על שכמם:

שם שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, נראה לפרש כמ"ש רז"ל דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה רעה אין

הקב"ה מצרפה למעשה חוץ ממחשבת ע"ז וזהו שאומר שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי בזה אנכי מעיד עליכם ולא במחשבה רעה, אבל דוקא כשלא יהיה בך אל זר שלא תחשוב בלבך מחשבת ע"ז וק"ל :

סי' צ' שמחנו כימות עניתנו וכו' אפשר כמ"ש התוספות פרק קמא דסוטה דף יו"ד ע"ב דלא אמרינן אבא לא מזכה ברא כשהאב קיבל עונש עונותיו בעוה"ז ע"ש ואפשר לרומזו בפסוק הנז' שמחנו כימות עניתנו שכיון שעניתנו על פשעינו שנות ראינו רעה יראה אל עבדך פעלך שהעינוי יועיל גם לשמחם בעולם הזה וגם והדרך על בניהם שלא נאמר בהם אבא לא מזכא ברא והיה הטוב אשר יעשה הקב"ה עמהם יועיל גם לבניהם אחריהם וק"ל:

שם בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם ועד עולם אתה אל תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, בהקדים מ"ש ה' מדב"ק ערך באו"א שחקר חקירת חכם על טעם שרגילין המפרשים לומר שהתשובה מועלת לישראל מדין בנים ואב שמחל על כבודו כבודו מחול והקשה הוא ז"ל דלדברים שנאמר בהם כי דבר ה' בזה לא תועיל תשובה דאב שמחל על כבודו אינו מחול כמ"ש ריב"ש בשם הראב"ד, ותירץ דאז מהני התשובה מטעם דהקב"ה דכולי עלמא דיליה ואע"פ דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שאני הקב"ה דכולי עלמא דיליה היא כמ"ש בקידושין וזהו דוקא לישראל דמודים דכולי עלמא דיליה ולא אומות העולם שאינם מודים בזה אינו מועיל להם עכ"ד קדשו וזאת היא כוונת הכתוב בטרם הרים יולדו ותחול ארץ ותבל ומעולם ועד עולם אתה אל דר"ל דכולי עלמא דיליה הוא משום הכי תשב אנוש עד דכא דכיון דכולי עלמא דיליה מצי מחיל וזהו דוקא לישראל שנקראו אדם כמ"ש אדם אתם וכו' וזהו ותאמר שובו בני אדם דייקא וק"ל, ובזאת ההקדמה אני אפרש מ"ש בגמ' דשבת דף קי"ט ע"ב אמר רב חסדא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו שני מלאכים המלוין לו לאדם מניחים ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר ע"כ, ולכאורה קשה למה אומרים לו בשעה זו וסר עונך וחטאתך תכופר דמה ענין זה לזה וכמש"ל אתי שפיר דכיון דאומר ויכולו ומודה בבריאת העולם וכולי עלמא דיליה הרי מתקבלת תשובתו וקושטא קאי וסר עונך וחטאתך תכופר בין עונות שיש בהם ביזוי דבר ה' ב"מ בין שאר חטאות ולזה דקדק ואמר כל המתפלל בערב. שבת דהיינו מסתמא המתפלל מתחרט מחטאתיו ואומר ויכולו וכו' ודו"ק כי קצרתי, אחר זה ראיתי להרב עיון יעקב שפי' כך במעט שינוי:

שם תשב אנוש ותאמר שובו בני אדם, אפשר כי כוונת הפסוק לרמוז כי כאשר הקב"ה מדכא לאדם ביסורין והוא חוזר בתשובה ומקבלם באהבה הנה הבני אדם הרואים אותו מתיסרין וחוזרין בתשובה ואם כן בהתיסר אנוש שהוא מלשון חולשא כמ"ש בירמיה ז' והוא אנוש (עיין במצודות על פסוק מס אנוש כי תזכרנו) הו"ל כאילו אמר לבני אדם שובו בתשובה והנה רז"ל פירשו בזה הפסוק תשב אנוש עד דכא עד דכדוכה של נפש אפי' אם חטא אדם כל ימיו ובשעת מיתה הרהר תשובה הרי ניצול מאיבוד נפשו ואם כן אם קרא פסוק שמע ישראל בשעת מיתה הרי שב בתשובה ויתכן לרמוז כי דכא בגימטריא כ"ה כמנין אותיות פסוק שמע ישראל כידוע:

שם למנות ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה שובה ה' וכו' בהקדים מ"ש בגמ' שבת דפ"ט כי אתה אבינו וכו' א"ל יצחק אע"ה כמה שנותיו של אדם דל עשרים דלא ענשת עלייהו וכו' פשו להו י"ב ומחצה פלגא עלי ופלגא עלך וכו' ע"ש וזהו שאומר המשורר למנות ימינו כ"ן גימט' שבעים כבר הודע שצריך להסיר כ' ונשארו ן' ומאלו צריך להסיר כ"ה של הלילות וכו' ולי"ב ומחצה שנשארו נביא ליצחק אע"ה שבלבב חכמה שלו למד סניגוריא ועשה פשרה עמך וא"כ שובה ה' לרחם עלינו ולמחול עונותינו והנחם על עבדך ולזה די שתשביענו חסדך על שעות הבקר שבכל יום דזהו פלגא עלך שהרי הסרנו י"ב שעות של לילה וחצי היום של אכילה ושתיה וכו' נשארו ו' שעות בכל יום פלגא עלך הוא רביע היום שבהתעורר החסדים בבוקר תמחול לנו אלו הג' שעות ובזה אנחנו נקיים וזהו שאומר שבענו בבוקר חסדך שהזמן מוכשר ושהחסדים מתעוררים וע"י זה נרננה לך אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך ונשמחה שכל ימינו עלו בידינו נקיים מעון וק"ל:

סי' צ"א כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמו, ר"ת "בי "חשק "ואפלטהו הוא שם קדוש חב"ו וגם שם בי"ט יוצא מפסוק זה כמ"ש רז"ל שבכוחו עולים ניצוצות הקדושים העשוקים ביד הסט"א וגם כ"י ב"י גימטריא מ"ב וידוע דכל שם מ"ב להעלות ובזה אפשר לפרש פסוק הנז' כי בי חשק האדם ואפלטהו בכח אותן השמות הרמוזים בפסוק זה שמעלים הניצוצות שבעונותיו נפלו בתוך הסט"א ואשגבהו היינו טעמא כי ידע שמותי ומכוין בהם וק"ל:

סי' צ"ב ואתה מרום לעולם ה' ר"ת מלוי, ויתכן שהכוונה לומר דטעם שיש בשמות מלוי ומילוי דמלוי כמ"ש האר"י זיע"א שאין הפה יכולה לספר הוא הטעם כי אתה מרום מתעלה על כל חשבון ומספר לעולם ה' עד אין תכלית וגבול זמן ושיעור

סי' צ"ד אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו להשקיע לו מימי רע וכו' אפשר לפרש כמ"ש בגמ' דברכות כל מי שעוסק בתורה יסורין בדלין הימנו שנאמר ובני רשף

יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנא' התעיף עיניך בו ע"כ נמצינו למדים דבעסק התורה ירחיק מעליו היסורין והיינו אומרו אשרי הגבר אשר תיסרנו יה דהוא בעל יסורין וכשעוסק בתורה ומתורתך תלמדנו להשקיט לו מימי רע כדי שילכו מעליו היסורין וק"ל:

סי' צ"ז האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ וכו' ארז"ל אלמלא קבלו ישראל את התורה היה הקב"ה מחריב את העולם שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ואפשר זהו כוונת והמשך פסוקים אלו, האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ שהיו יראים שמא ישראל אינם מקבלים את התורה והיו מתאוים שתנתן התורה להציל העולם, וזה נרמז בר"ת פסוק זה תבל ראתה ותחל הארץ ר"ת תורה וס"ת ולהצילו וגם הרים כדונג נמסו מלפני ה' בהיות שהוא אדון כל הארץ ויכולת בידו להחריבו עד שהגידו השמים צדקו שהיא התורה צדק ומשפט וראו באותו פעם העמים באומרו כבד את אביך כי לא לכבוד עצמו הוא דורש כי כבודו האמיתי הוא אמר ונעשה רצונו וזהו וראו כל העמים כבודו, ואז יבושו כל עובדי פסל שהיו אומרים שמה שאמר הקב"ה לא יהיה לך אלקים אחרים על פני היה לכבוד עצמו ומשום זה נשארו עובדי פסל המתהללים באלילים שהיו אומרים כי חיו הקב"ה לא נתעלה על האלילים ויבואו להשתחוות כולם לה' ובזה שמעה ותשמח ציון ותגלנה בנות יהודה בשביל שהם גרמו שיתקיים העולם וגם שנתעלה שמו יתברך בגוים וזה היה למען משפטיך ה' כי נמצאת עליון על כל העולם בהיות העולם עדיין קיים ועוד שמאד נעלית על כל אלקים ודו"ק:

סי' צ"ט משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו קראים אל ה' וכו', דרז"ל מפסוק זה שקול שמואל כמשה ואהרן ופי' לעיל על גמ' תענית ד"ה במ"ש הרב מדרש תלפיות דשמואל היה גלגול עמרם אבי משה ואהרן והיינו שקול כשניהם יעו"ש והנה יש רמז לזה בפסוק דתיבת קראים האלף היא נעלמת והשאר בגימט' עמרם בדקדוק לרמוז ששמואל שהיה שמו עמרם בגימטריא קראים, ויתכן לפרש בקוראי דקריאת שמו של שמואל מורא ע"ז שהוא נוטריקון "שקולים "משה "ואהרן "לנגדו. סי' ק"ב כל כל היום חרפוני אויבי מהוללי בי נשבעו וכו' ימי כצל נטיו ואני כעשב איבש ואתה ה' לעולם תשב וזכרך לדור ודור אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, אפשר לפרש הפסוקים כמ"ש בגמרא דסנהדרין דאין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב וגם אמרו שם זכו אחישנה לא זכו בעתה ואומרים ישראל כל היום חרפוני אויבי בגלות המר הזה מהוללי בי כבר נשבעו כי אפר כלחם אכלתי וכו' והנה ימי כצל נטוי והדבר עומד לא לילה ולא יום דאין הדור לא כולו זכאי וגם לא כולו חייב ואני מצטמק ורע לי כעשב איבש ואני רואה כי אתה לעולם תשם וזכרך לדור ודור דלא פחית עלמא מל"ו צדיקים

א"כ איך יתכן דור שכולו חויב לא שייך כי זכרך בכל דור ודור שכולו זכאי ליכא דהא איכא רשעים טובא וא"כ אני כצל נטוי ואינני הולך לא לצד בקר ולא לצד ערב על כן אתה תקום תרחם ציון הנהג עמנו במדת רחמיך ותעשה או עת לחננה שתחישנה ע"י רחמיך או העמד עלינו מלך קשה ועשה שכל ישראל יחזרו בתשובה ואז הרי בא מועד מן המועדים שכתבת בתורתך זכו אחישנה:

שם פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יה כי השקיף ממרום קדשו ה' משמים אל ארץ הביט לשמוע אנקת אסיר לפתח בני תמותה לספר בציון שם ה' ותהילתו בירושלים וכו' כתב הרב קרבן שבת פרק י"ב בשם גלי רזייא דתפילת הע"ר ע"ר רומז לתוספת שבת שלפחות יהיה ר"ע חלקים רביעית השעה שהיא תתר"ף חלקים, וכתב עוד שעה שנדבק מטוב של נוגה אל הקדושה היא תוספת שבת וכתב בשם הר' האר"י זיע"א על מ"ש בזוהר דבכל ע"ש מתקבצים שבעים כוכבים ואח"ך נעשה כעין מדורה של אש ורוצה להיות קרוב אל הקדושה ובא כוכב אחד ומכה באותה מדורה ומורידה עד תהום רבה דהנה קליפת נוגה שהיא היותר קרובה אל הקדושה וחציה הפנימי טוב וחציה השני רע רואה שמן השפע של שבת שעבר לקחו כל ו' ימי החול חלק בששת הימים ועתה שהוא ע"ש והיא יודעת שתחזור הקדושה לעלות כדי להתדבק למעלה לחזור ולהשפיע למטה בעולמות אז היא עולה כדי ליטול פרנסתה ואז כדי שלא ימנע ולא יבטל את כח הקדושה ותוספת קדושה עליונה ע"י הרע שבגופה אז נמשך מן הגבורות העליונות כח כוכב אחד שלהובא דאשא ומוריד אותה מדורה של כוכבים לתתא לתהומא, וכתב עוד שכל זמן שניצוץ אחד בנוגה אינו מתברר הטוב שבה אין הגאולה באה כמ"ש האר"י זיע"א שאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף דהיינו בגוף נוגה ומבירור הניצוצות של קליפת נוגה באים נשמות הגרים וגם בתוספת מתבררים ניצוצות ובזה מי שאין לו בנים הרי יכול להוציא נשמות מן הגוף בתוספת שבת כי כל המוסיף לברר ניצוצות הקדושה וכו' עש"ב, ובזה פירש הרב הפסוקים בישעיה אשרי אנוש יעשה זאת וכו' שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע ואל יאמר בן הנכר שהם הגרים הבדל יבדילני ה' ואל יאמר הסריס שאין לו בנים הן אני עץ יבש שהרי יכול לתקן בתוספת שבת יע"ש, ובהקדמות אלו נפרש פסוקים אלו פנה אל תפילת הע"ר ע"ר שרומזים לבירור ניצוצות הקדושה ע"י תוספת השבת שהתוספת שהוא בזמן תפילת ליל שבת וכל התפילה צריך שיהיה רביע שעה קודם הלילה וכמ"ש הרב הנזכר וע"י זה יתברר הטוב שבנוגה ממנו וקופץ ע"י אחת לאחת למצוא חשבון והרי הוא נכתב לדור אחרון כשיכלו נשמות שבגוף וע"י זה אלו הנשמות באים אל הקדושה וזהו עם

נברא יהלל יה אל הקודש פנימה וגם עם נברא ירמוז לנשמות הגרים ונבראו ובאו בקהל ה' להלל יה וזה ודאי זכות גדול למברר הטוב שבקליפה זאת בהיות שכל זמן שאינם מתבררים אינה יכולה לעלות אל הקודש מצד הרע שבה וכמ"ש הזוהר לעיל דבע"ש באים ומזדמנים לעלות ובאה שלהובא דאשא וזרקה לתתא וזהו כי השקיף ממרום קדשו השקפה לרעה וירא כי עדיין מעורבת טוב ורע משום זה זורק אותם כוכבים למטה לתהומא רבה. ומ"מ ה' משמים רחמן מלא רחמים החפץ בתשובת אותם ניצוצות הקדש המעורבים בנוגה אל ארץ הביט לראות אם בני אדם מבררים אותם הניצוצות לשמוע אנקת אסיר להוציאם לאור הקדושה, וגם רומז לסריס שאין יכול להביא אותם נשמות בבניו והרי הוא כמו מת כמ"ש רז"ל מי שאין לו בנים נקרא מת מפתח אותו סריסות ע"י תוספת שבת או בירור אחר ועושה בני תמותה ר"ל עושה בנים אף על פי שהוא כמת ותכלית הענין הוא לכלות נשמות שבגוף ולהביא הגאולה לספר בציון שם ה' ותהילתו בירו' בהקבץ עמים יחדיו וממלכות לעבוד את ה':

סי' ק"ז יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, אמרו רז"ל כי מי שנותן הודאה על נס עושים לו נס אחר ובזה בא על נכון הפסוק כשיודו לה' חסדו אז ונפלאותיו נראים לבני אדם שעושה להם ניסים הרבה וק"ל, אח"ז ראיתי שכן פי' בדברים אחדים דקס"ה ע"ג וע"ש פירושים הרבה מתוקים בפ' זה:

שם ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבכי אדם, אמרו במס' תענית דף פ"ה שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו גשמים קודם הנץ החמה ופעם אחרת גזר תעניתא וירדו אחר שקיעת החמה כסבורים העם לומר שבחו של ציבור א"ל לא שבח של ציבור הוא אמשול לכם משל לה"ד לעבד שמבקש פרס מרבו ואמר תנו לו ואל אראה פניו או המתינו לו עד שיתמקמק ואח"ך תנו לו ואמרו בגמ' ולשמואל הקטן היכי דמי שבחו של ציבור דאמר משיב הרוח ונשיב זיקא מוריד הגשם ואתא מטרא ע"ש וזהו שאומר כשישלח דברו וירפאם דנשיב זיקא תכף וימלט משחיתותם ע"י דאתא מטרא תכף ומיד אז כשיודו לה' חסדו יכולין לומר שזה שבחו ש"צ דהיינו נפלאותיו בשבח בנ"א:

סי' ק"ח הב"ה לנ"ו עזר"ת מצ"ר ושו"א תשוע"ח אד"ם ס"ת תורה אמת, כי התורה אצלו באמיתות והעמדה לא כן תשועת אדם שוא לשוא היא ואין בה קיום ואם כן באלהים נעשה חיל בלימוד התורה והוא יבוס צרינו,

סי' ק"ט ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך, בהקדים מ"ש המפרשים על שינוי הפסוקים מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' ובמקום אחר נאמר מי יתן מציון ישועות

ישראל בשוב אלהים דכשהגאולה נעשה בשם הוי"ה ב"ה שם הרחמים יתכן להיות אחריה גלות בהיות שלא מן הדין הוא זה וא"כ היא ישועה אחת, לא כן בשוב אלהים עפ"י הדין אז אין אחריה גלות אחר ונקרא ישועות בל' רבים, ועפ"ז יתכן לומר ה' כשהוא אלהי ישועתי וגואלני ממדת רחמיו ביום שצעקתי אליו, אז בלילה (שהגלות נקרא לילה כידוע) הרי נגדך עדיין, כי אין הגאולה ההיא עולמית וק"ל, או יאמר בהקדים מ"ש בש"ס יכולני לפטור כל העולם מן הדין דכתיב שכורת ולא מיין, והקשו והרי שיכור מקחו מקח וממכרו ממכר, ותירצו דהיינו דוקא לפטור כל העולם דוקא מחיוב תפילה דשיכור אל יתפלל וכ' הרב יוסף תהלות בשם הרב נפתלי כ"ץ ז"ל דעדיין יכולים לפטור כולי עלמא בהחלט שהרי אמרו בגמ' ג' דברים מעבירין את האדם על דעת קונו ואחד מהם דקדוקי עניות ולמאי ענין למבעי עלייהו רחמים וכיון שבגלות הדומה ללילה אין לנו דעת להתפלל חזר הדין דאעפ"י שיעבור על דעת קונו פטור דהרי אינם יכולים להתפצל על דקדוקי עניות וממילא פטורים מכל וכל עכ"ל ובזה א"ש אומרו ה' אלהי ישועתי שבך תלויה הישועה בין מצד הרחמים בין מצד הדין כנרמז בשם הוי"ה ושם אלהי ביום צעקתי רצונו לומר קודם הגלות בעוד השמש במרומים ועדיין יום צעקתי והתפללתי לך ואעפ"י שמכאן ואילך בגלות החל הזה והלילה אמר שכורת ולא מיין ואינם יכולים להתפלל אפ"ה אותה תפילה שביום צעקתי תהיה בלילה נגדך להושיעני בהיות שעכשיו לא יכולתי להתפלל כי אין לבא אל שער המלך בהיות שכורת וכו' וא"כ הקשיבה לרנתי הקודמת ודו"ק כי קצרתי:

שם אלהי תהלתי אל תחרש כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו דברו אתי לשון שקר וכו', קשה לכאורה הלשון והמכוון מן המזמור הזה כי מתחיל בלשון רבים ואח"כ אומר הפקד עליו בלשון יחיד ואחר שמסיים לקללם אומר זאת פעולת שוטני מאת ה' ולא כך היה ראוי לומר כ"א זאת תשלום שוטני וכו' ולא פעולת כי אין זה פעולתם כ"א עונשם וגם אומרו אח"כ יקללו המה ואתה תברך והלא הוא הי' המקלל ולא הם, כל זה קשה על פשט הלשון, ועל המכוון ג"כ קשה מה זה היה לדהע"ה אדון החסידים והענוים ומוחל על עלבונו אפילו כששמע שהיו מקללים אותו ההוא אמר הניחו לו ויקלל כי ה' אמר אליו, ומצאנו ג"כ שאמר נחת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו וא"כ כיצד עכשיו הוא מקלל את אויביו וזרעם וזרע זרעם בקללות נמרצות ולא כך טבע החסידים שכמותו:

ומשום הכי נלע"ד לפרש המזמור בדרך אחר והוא מדוקדק בלשון הרבה לכשתידוק, והיינו שדהע"ה מתרעם שהאויבים פתחו ואמרו שהוא הי' מדבר ברשע ובפיו מרמ' את הבריות ואמרו שלשון שקר היה אתו שהי' ח"ו מדבר אחד בפה ואחד בלב, ובמקום

האהבה שהייתי מראה תחת אהבתי ישטנוני, ואני תפלה אפי"ה לא הייתי מתנקם כ"א ואני תפלה דוקא הייתי מתפלל להשי"ת והם שמו עלי רעה תחת טובה וכו' והיו אומרים שמה שדהע"ה היה ח"ו מדוכא ביסורין מפני שהי' בעל עבירות והיו אומרים הפקד עליו רשע דהיינו שהקב"ה יפקיד עליו השטן כמו שעש' לאיוב ותראו שתיכף יבדוק במעשיו, בהשפטו יצא רשע וגם תפלתו תהי' בה חטא כי הוא מתרעם עלינו לשוא ואם יפקיד עליו השטן תראו שבזמן מועט יחלה וימות כי אין לו זכות וזהו יהיו ימיו מעטים וכו' וגם מה שמפזר לעשות צדקה ומשפט שלא כראוי עושה כי אחריו נוע ינועו בניו ושאלו וכו' והוא גורם רעה לבניו ולא די זה אלא כי מניח להם שם רע ויזכר ג"כ עון אבותיו כי היו אומרי' על דהע"ה שהיה בן תמורה ח"ו וגם חטאת אמו רות אמה של מלכות שהיתה מואביה אל תימח וכל זה גרמו מעשיו כי לא זכר עשות חסד וכו' וא"כ תהי לו כבגד יעטה כאדם האומר דמו בראשו ואנחנו נקיים, עד כאן הם דברי המלשינים ועל זה אומר דוד הע"ה זאת פעולת שוטני מאת ה' זהו שהם אומרים עלי ומקללים אותי כי ה' אמר להם ויקללו אבל ואתה ה' עשה אתי למען שמך כי אתם יודע כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי ואני חלוש לא מהעבירות כ"א ברכי כשלו מצום וכו' ואע"פ שהם אינם חושבים כך אלא הייתי חרפה להם יראוני יניעון ראשם לדכאני אע"פ שהם מגידים עתידו' עלי בקו"ל שהוא מין קללה יקללו המה ואתה תברך קמו ויבושו ויראו שטעו ואז אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו:

ובפי' זה יבא על נכון מ"ש במדרש בהשפטו יצא רשע יצא צדיק לא נאמר אלא יצא רשע מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה עכ"ל שהוא תמוה כי מהיכא תיתי לומר יצא צדיק אבל למה שאנו מפרשים דקאי על דוד מן הראוי הי' לומר יצא צדיק ודו"ק והאריך:

סי' **ק"י אודה** ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה גדולים מעשה ה' דרושים לכל חפציהם, כשהאדם מכיר בנסים ונפלאות שעשה לו ה' מדי יום ויום צריך להודות ולספר חסדיו יתברך בתוך עדת קדושים המכירים נפלאות ה' ומעיינים בקורות הזמן ויודעים שהכל בהשגחתו יתברך שמו ולא בדרך אקראי כדרך הרשעים הסכלים שכל המאורעים יאמרו שהוא דרך מקרה ולא דעת ולא תבונה להם להבין ולהשכיל בבוא עליהם צרה וצוקה מדה כנגד מדה ממעשיהם הרעים והולכים עמו בקרי באומרם כך חייב הטבע ומקרה אחד לצדיק ולרשע ואינם נותנים דעתם לחשוב שהקב"ה עמד וימודד גמול ידיהם כמדתיו לכל רו"ח ואם היו רוצים היו מתבוננים ודורשים גודל מעשה ה' כמו שעושים הצדיקים וישרים, וזהו מ"ש המשורר גדולים מעשה ה' והם נדרשים למי שחפץ לדורשם

ולבררם וזה לא יהיה כי אם בסוד ישרים אבל הרשעים בחשך ידמו ולא בכח יגבר איש ואתם מכירים בנסים כי הם אינם בעלי נסים כ"א בעלי קרי"ם ואת פעולות ה' לא יבינו:

סי' קי"ב אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד, אפשר לפרש אשרי איש כמ"ש בגמ' ע"ז דף י"ט אשרי מי שמתגבר על יצרו כשהוא איש ירא את ה' וגם במצותיו חפץ מאד באלו המדות לא יש בו טענת מי הקדמני ואשלם כמ"ש הרב מדב"ק אות מ' בשם הרב קול יעקב שביראת שמים ועוד מי שהוא דבוק במצות וחזרן עליהם וממתין מתי תבוא לידי ואקיימנה ושמח בהם ליכא בהם טענת מי הקדימני וכמ"ש רז"ל ג"כ ששמחת המצוה משתלמת בעוה"ז ואם כן זה האיש הירא את ה' ובמצותיו חפץ מאד ומאד זה מלשון מאדך שמוותר מממונו במצות ומוציא יותר משליש על הידור מצוה וכ' התוס' בב"ק ד"ט דהנותן יותר משליש על הידור מצוה אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב (הביא דבריהם המדב"ק מע' ה' אות ג') באלו הזכיות יזכה להיות גבור בארץ בדין הוא שיקבל שכרו בעולם הזה וזהו בארץ רמז למלכות דינא דמלכותא דינא כמ"ש הרב חיד"א זלה"ה בס' הנז' מע' צ' על פסוק אין צדיק בארץ שכתב משם רבינו אפרים שזה הענין הוא דוקא לערך מדת הדין אבל למדת רחמים רובם צדיקים וכתב הרב חיד"א ז"ל דהכי מדויק באומרו בארץ דהיינו דינא דמלכותא דינא כמו שכתבתי, גם אנו נאמר שמי שיש לו המדות הללו דהוא ירא את ה' ובמצותיו חפץ מאד וגם מוותר מאודו עליהם שאין באלו הענינים טענת מי הקדימני גבור בארץ בדין הוא שנותן לו שכרו וגם יהיה זרעו דור ישרים כוונתו למ"ש הרב הנז' שם ערך א' ב' שכתב שאבא מזכה ברא כשהאב עושה מצות דליכא בהו טענת מי הקדימני וזה דוקא כשהבן אינו רשע כי אז אינו מועיל זכות האב כמ"ש רז"ל על יצחק שאמר יותן עשו בנו והשיב לו הקב"ה שהיה רשע ע"ש וא"כ זהו אומר כשיהיה זרעו דור ישרים שלא יהיו רשעים אז יבורך דאהני להו זכות אביהם שעושה מצות שאין בהם טענת מי הקדימני ובזה זוכה לשתי שולחנות הון ועושר בביתו בעוה"ז וגם צדקתו עומדת לעד לעוה"ב ודו"ק:

סי' קי"ו לא אמות כי אחיה ואספר מעשה יה, כתב בס' ישועות יעקב בשם חז"ל התורה והמצות סתום וגליא, כי סתום רומז לאין, ואתגליא רומז ליש שהוא התחברות יש לאין, ואין ביש, ולכן נקרא מצוה, כי אי"ן בא"ת ב"ש הוא י"ה דהיא בחינת האין, ואותיות ו"ה של מצוה הוא בחינות י"ש ולכן אותיות י"ה הוא סתום וכו' ולכן כשאדם בא לבחינה שמכיר עצמו שאינו כלום, רק השי"ת נותן בו כח אז מכנה לשי"ת בבחינת יוצר הווה שגם עתה הוא יוצר ומשפיע אכן כשהאדם מסתכל בעצמו ואינו מסתכל באין אז הוא

מדרגת יש ונמצא מכנה לשי"ת בבחי' יצר בלשון עבר דוקא שבראו השי"ת וזהו שאמרו רז"ל כל המתגאה כאילו עע"ז כי המתגאהבבחי' יש ואינו מאמין כי בכל רגע משפיע כו' ע"כ:

ועפ"ז יבא על נכון מ"ש בשם האר"י ז"ל כי הגאה פוגם ח"ו בשם י"ה שהוא רומז לאין כנ"ל, ובזה יתפרש הכתוב דלא אמות כי אחיה, ואעפ"י שאני מדוכא ביסורין מפני שאני מאמין שהקב"ה יוצר ומשפיע חיים בכל עת, ובזה אני אחיה ואספר מעשי יה שרומז למדה זו אין שהוא יוצר כמש"ל ונרמז בשם יה דייקא ודו"ק כי קצרתי:

סי' קי"ח יסור יסרני יה ולמות לא נתנני פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה זה השער לה' צדיקים יבואו בו, אפשר לפרש במ"ש בזוה"ק והאר"י זיע"א על פסוק ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכח (עיין לעיל מזמור מ') דהחולה להפך לו יו"ד ועשר הרומזים לחכמה העליונה דהחכמה תחיה כידוע נהפכים ב"מ לער"ש דו"י והיינו כל משכבו הפכת, וע"פ זה אפשר לפרש יסור יסרני יה שחפץ לדכאני החלי אותי וממילא נתהפכו עלי סדרי עש"ר יו"ד דאזלו בתר איפכא דוקא אבל למות לא נתנני לא פסק השפע מכל וכל אלא שהצינורות אינן כסדרן ועל כן אני מתפלל פתחו לי שער יו"ד (נוטריקון שער"י) בדרך ישר ומצודק כדי שיבא שער יו"ד צדק ולא הפוך ומעוות ובזה אבא בם אודה ר"ת אב"א אב בחכמה וגם תיבות אלו גימטרי' בינ"ה ע"ה והיינו אודה יה חו"ב ועי"ז זה השער הרומז לת"ת ומלכות יעשו שם הוי"ה ב"ה ביחוד גמור ויושפע לי שפע קדוש בדרך ישר בדרך שצדיקים יבואו בו:

שם מאת ה' היתה זאת, בהקדים מ"ש הרב חיד"א במורה באצבע במ"ש רז"ל דכשאדם עומד במשפט ונותן אמתלא למעשיו הרעים על היותו עשיר או עני או יפה תואר משיבין לו כלום היית יפה תואר יותר מיוסף הצדיק, עשיר יותר מר' אלעזר בן חרסום, עני יותר מהלל, ר"ת הי"א ,ובזה פירש הרב הנז' רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' הי"א תקום, וא"כ זהו אומרו מאת ה' היתה זאת שחטאנו ופשענו שהוא נתן לנו רבוי זהב, שהוא עשנו אביונים, או נתן לנו תואר שהוא ר"ח זא"ת "זהב "אביונות "תואר אבל הי"א היתה בעוכרינו היא שעמדה ונפלאת בעינינו שלשה אלה נפלאו שהיו להם ענינים כאלו במדרגה עצומה ואפ"ה עמדו ביראת ה' הי"א אוצרו וחרד על דברו כל אחד ואחד לפי דרכו.

סי' קי"ט אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' אשרי נוצרי עדותיו בכל לב ידרשוהו, אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו וגו', אמרו בפרקי אבות יפה ת"ת עם דרך ארץ ופי' שם דדרך ארץ זה הוא תורה ג"כ והוא מעשה המצות הצריכות להתנהג האדם בארץ וכבר

כתבתי שם משם הרד"ק ז"ל דדרך כינוי לתורה כמש"ה את הדרך ילכו בה וזה אומר דהע"ה אשרי אותם שהם תמימים בדרך וכמ"ש יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ אבל דרך זה הוא באותו שהולכים בו בתורת ה' ולא כפשוטו דרך ארץ של בני אדם וזהו אשרי אותו שידרוש דרך ארץ זה שפי' נוצרי עדותיו בכל לב שזהו כונת רז"ל באומרם יפה ת"ת עם ד"א וכך ידרשהו למאמר זה ולא תאמר דאיש כזה יהיה לו חוסר דרך ארץ של הנהגת העולם כי אותם שבדרכיו הלכו אף גם זאת לא פעלו עולה והטעם הוא כי אתה צוית פקודיך בענין ואופן שהדרך ארץ כלול בו ולשמור מאד בו דברים הרב' מהלכות דרך ארץ ותיבת מא"ד רומז לזה ר"ת מהלכות "דרך "ארץ וא"כ אחלי יכונו דרכי זאת תפלתי ותוחלתי ודי לי בזה ובוטחני שלא אבוש בפני בני אדם:

שם ואתהלכה ברחבה כי פקודיך דרשתי ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש, יתכן כי בהיות האדם דורש דרשות בדרך מכוון ורחב ולא יכנם בדרך מעוקם ודחוק הנה כאשר יאמר דרשותיו לפני חכמים המה המלכים כמ"ש רז"ל מאן מלכי רבנן לא יבוש ויכלם בהיות כי פקודך דרשתי, ואתהלכה ברחבה ולא בדוחקות ובזה אדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש וקל להבין:

שם לי קוו רשעים לאבדני עדותיך אתבונן, אפשר במ"ש בשבת דף ל' על פסוק הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא דביום שבת היה מלאך המות מבקש להמיתו והיה לומד ולא היה יבול לו כל זמן שהוא עוסק בתורה יע"ש וזהו לי קוו רשעים לאבדני דהיינו מה"מ לאבדני מהעה"ז עדותך אתבונן הייתי לומד בתורה וניצול ממה"מ:

שם עת לעשות לה' הפרו תורתך, בדרך הלציי יוכל להתפרש הכתוב בבעל תשובה שזדונות נעשין לו כזכיות ונמצא אוצרות רשע חזרו לאוצרות ישע ולהון רב ממצות ומעשים טובים ואם כן הרי עת לעשות שהיא זמן התשובה שיש בה סגולה גדולה לעשות לה' ולעובדו ע"י מה שהפרו את תורתו כלומר באותם הפרה עצמה ובאותו מעשה שהפר התורה בו יש עת שעובד לה' בה ועושה נח"ר לפניו ית' וזהו ע"י התשובה:

שם ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים, אפשר לפרש כמ"ש רז"ל דהרשע והלומד שלא לשמה תורתו עשוקה ביד הסט"א ופירש רד"ק ע"פ זה ערוב הכשר והטיב וזה מ"ש הכתוב ערוב עבדך הכשר אותי שאהיה צדיק ללמוד תורה שנקראת טוב כידוע כדי שאל יעשקוני זדים שהיא הסט"א וק"ל:

שם צעיר אנכי ונבזה פקודך לא שכחתי, אפשר במה שאמרו רז"ל שכל המתגאה תורתו משתכחת ממנו וזהו מה שאומר צעיר אנכי ונבזה רצונו לומר שאני עניו ודין אהניא לי שפקודך לא שכחתי:

סי' קכ"א אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ אל יתן למוט רגלך אל ינום שומרך, אפשר לפרש עזרי מעם ה' מלשון אעשה לו עזר כנגדו דהיינו אשה וכמ"ש הרב יוסף תהילות לפי דרכו ע"ש והנה רז"ל אמרו דמה' אשה לאיש ובת פלוני לפלוני אפי' מעבר לים וא"כ האיש אשר רוצה לישא נושא עיניו אל ההרים ואומר מאין יבא עזרי כי הלא ידעתי שעזרי מה' בת פלוני לפלוני ואולם לא ידעתי אנה אפנה אשר הקב"ה עושה שמים וארץ ואפשר בת זוגתי יושבת בסוף העולם והכתוב משיבו כי אין לאדם לדאוג ע"ז כי הקב"ה שגזר נאמן להזמינה לו וזש"ה אל יתן למוט רגלך דרגל רומז לאשה וכמ"ש הרב הנז' בשם מוהרימ"ט והוא יעשה המצאות כדי להביאה אצלו כי לא ינום ולא ישן שומר ישראל:

אי נמי יש לפרש מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' וכו' דהנה ארז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו ואמרו המקובלים דבדרך שהצדיק מתנהג עם הקב"ה כך אשתו מתנהגת עמו וזש"ה מאין יבא עזרי היאך אעשה כדי שבת זוגתי תהיה עזרי ולא כנגדי דבר זה אינו תלוי כי אם מעם ה' מהנהגתי עם ה' ית' עושה שמים וארץ מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע וכשהאדם בטוח שהשגחת השם יתברך לא נתמעטה ממנו דהיינו ה' שומר ישראל אז בודאי אל יתן למוט רגלך שרגל רומז לאשה כמו שכתבתי למעלה:

עוד י"ל אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי כשבא אדם חשוב לישא הוא צריך שידקדק שישא אשה מיוחסת פן ישחית את נחלתו בהיות שאבותיו היו מיוחסים וצריך ליקח דבר הראוי למשפחתם וזש"ה בשעה שאני נותן דעתי להתבונן מאין יבא עזרי אני אומר אשא עיני אל ההרים אלו האבות שהם נקראו הרים כידוע ואז אני מתבונן מאין ראוי לבא עזרי מאיזה משפחה אקחנה שתהיה ראויה לאבותיולשון עזרי נאמר על האשה כמש"ל:

ובמדרש תלפיות ערך דרוש כתב בשם המדרש שאדם נתן לדוד ע' שנים והקב"ה הביא לעדים השמים והארץ וכשהגיע זמנו ליפטר מן העולם אמר אדה"ר עדיין יש לי לחיות שבעים שנה א"ל הקב"ה כבר נתת לדוד שבעים שנה והוציא העדים שמים והארץ ע"ש וידוע דגם האבות נתנו לדוד שבעים שנה וזהו שאומר אשא עיני אל ההרים שהם אדם והאבות שנתנו לי שנים כמנין עינ"י גימטריא ק"ם ולא ידעתי מאיזה מהם אקח השבעים שנים ובודאי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ שהוציא עדים שמים וארץ לחייב אדם הראשון ורוח הקודש משיבה זה לא יתכן ליתן לך משני אדם הראשון שכבר נפגמו בחטאו אל יתן למוט רגלך ומשום זה הכרחתי לאבות אברהם יעקב ויוסף שיתנו לך ע' שנה משלהם אחר שתיקנו אברהם יצחק ויעקב עון אדה"ר וכתב בגולל אור שיוסף נתן

במקום יצחק מפני שהיה בו נשמת יצחק וע"ש ערך דוד הטעם שאברהם נתן חמשה שנים ויעקב שמנה ועשרים ויוסף ל"ז:

סי' קכ"ב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו ששם עלו שבטים שבטי יה, אפשר כמ"ש בסנהדרין דף ט"ז ע"ב תניא אין עושין ג' עיירות נידחות אבל שנים עושים ואין עושין שנים ביהודה ושנים בגליל ע"כ וגם אמרו שם דירושלים אינה נעשית עיר הנדחת מפני שלא נתחלקה לשבטים וכמפורש ברמב"ם הלכות עכו"ם פ"ד וזש"ה ירושלים הבנויה שאינה נחרבת כעיר הנידחת כמו שני עיירות יחד ביהודה וגליל עיר שחובר' לה יחדיו כיהודה ומטעם ששם עלו שבטים כולם ולא נתחלקה לאחד מהם :

סי' קכ"ד לולא ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל וכו' יתכן לפרש בהקדים מ"ש מהרח"ו זלה"ה בליקוטי תורה בטעמי תורה פ' לך לך בסוד המילה כי מילה גמט' אלהים פשוט ע"ה מדה"ד הקשה ועתה יכוין שבא למתקן בהוי"ה ואדנות גימטריא צ"א גימטריא המילה הבאתי דבריו לעיל פ' שמות וידוע דעיקר השלמות להיות ישראל הוא המילה שהיא מורה על קבלת אלהותו ית' אמונה שלימה בלתי פניה וכמ"ש הרמב"ם (הביאו הרב מדב"ק ערך מילה) וזש"ה לולי ה' שם הוי"ה ב"ה שהיה במקום לנ"ו אלהים מדה"ד הקשה היא שעמדה ליקרא ישראל וחוזר ואומר לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם דע"י מצות מילה אדם ניצול מאויביו וכמ"ש הרב מנות הלוי דקצ"ג (הובא במדביק שם) והיינו בקום עלינו אדם, ועוד אפשר לומר דרומז למ"ש רז"ל על פסוק שש אנכי על אמרתך כשהיה דוד במרחץ ראה עצמו ערום מן המצות ושמח במילה וזה יהיה בדרך הלצייי בקום עלינו אדם דהיינו בהיותינו ערומים בלא לבוש וכיסוי בלתי אם גוויתינו דאז נראה מציאות שם האדם בכל תואריו אז אנו אומרים לולא ה' שהיה לנו, ועוד רמז למ"ש רז"ל שבמילה יש הוי"ה מבפנים ושדי מבחוץ וזהו לולא ה' דהיינו הוי"ה שבפנים במקום אלהים ועוד בקו"ם עלינ"ו גימטריא שד"י כי ע"י דבר זה נעשה אדם שלם כי לא נקרא אברהם אבינו ע"ה שלם עד שמל וכמו שאמר הכתוב (פ' לך לך) התהלך לפני והיה תמים:

סי' קכ"ח אשרי איש ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפך כי תאכל אשריך וטוב לך, בהקדים מ"ש הרב קול יעקב שכתבתי לעיל שביראת שמים וגם ברודף אחר המצות ליכא בהם טענת מי הקדימני ואשלם וגם אמרו רז"ל ששמחת המצוה משתלמת בעוה"ז כמש"ל והיינו אשרי איש ירא ה' וגם ההולך בדרכיו מבקש מצותיו והולך אחריהם ברצון ובשמחה כמ"ש רז"ל על בלעם כי הולך הוא כי חרה אף ה' עליו על שהיה הולך מרצונו ובשמחה וא"כ מאחר שיש בו המדות הללו שהוא ירא ה' וגם הולך בדרכיו יתברך יגיע

כפך כי תאכל כי אין בו טענת מי הקדימני ואשלם ומתנת חנם ואשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא שהוא מקבל שכר גם בעולם הזה מן שמחת המצות:

שם יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חייך וראה בנים לבניך שלום על ישראל: בהקדים מ"ש המפרשים הביא דבריהם הרב פני דוד פ' עקב דהישועה הנעשית בשם הוי"ה ב"ה אין אחריה עוד גלות כמ"ש מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו לא כן במזמור אחר נאמר ישועות יעקב בשוב אלהים דהיינו ישועות הרבה שיש אחריהם גלות בהיותה נעשית בשם אלהים ובזה יבא על נכון יברכך ה' מציון כשתבוא לנו התשועה מאת ה' בשם הוי"ה תהיה תשועה עולמית כל ימי חייך וגם אמרו המפרשים כשהנס נעשה ע"י שם הוי"ה ב"ה יכולים בעלי הנס לראותו כמ"ש התיצבו וראו את ישועת ה' בשביל שהיתה ע"י שם הוי"ה ב"ה היו יכולים לראותו וזהו ורא"ה בטוב ירושלים בעיניך תראה וגם כל ימי חייך שהיא תשועת עולמים ויהיה שלום על ישראל לעולם ועד וק"ל,:

סי' ק"ל, שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', ה' שמעה בקולי תהינה אזניך קשובות לקול תחנוני, אפשר כי ר"ת שמעה "בקולי "תהינה הוא שב"ת כי מי שצריך להתפלל על צרתו בשבת ואינו יכול דאין שואלין צרכיו בשבת ה' יראה מעמקי לבו מה שצריך ויענהו, וזהו ממעמקים קראתיך ה' וכו' בשבת ואע"פ שאינו בדיבור מ"מ כשמתפלל תפלת שבת והוא בצרה ר"ל לא יבצר שהקול שלו יהי' קול תחנונים אף על פי שדבריו שבחים ותהלות וה' ישמע לקול תחנוניו לקול דייקא:

סי' קל"ט פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, בספר תהלים כתוב פלא"ה וקרי פליאה ויתכן לומר שרומז למ"ש בספר ליקוטי שושנים למהר"ש מאסטרופולי בשם האר"י זיע"א וז"ל ג' ש' נ' פל"א י"ה הם שמות המרגלא גש"נ כתר פלא חכמה י"ה בינה אריך או"א והשמות הללו מבטלים זדים ואוובים בשמע"ך וכאשר האויבים שולטים על האדם השמות בצירוף זה י"ש פנ"ה לא"ג וכאשר יכוין האדם באותיותיו א"י של אהי"ה ב"י של בי"ט אז השמות הגדולים בתכלית הקירוב כזה ג' ש' נ' פל"א י"ה וכאשר האויבים שולטים על האדם הם בריחוק כזה י"ש פנ"ה לא"ג ממש וכוונת ב"י של בי"ט א"י של אהי"ה מקרבין להדדי הטה אלד"י אזנך עכ"ל האר"י זיע"א ודבריו סתומים וכ' א' מגדולי תלמידי הקדוש מהר"י שרוג ז"ל שמעתי ממורי לשון מבטלים זדים שמע"ך ר"ת "שבירה "מגירה "עקירה "כניעה כי אנו מתפללים ומלכות זדון מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכניעם הרי שבירה מגירה עקירה כניעה בסוד ה' שמעתי שמע"ך יראתי וזהו אומרו מבטלין זדים בשמע"ך עכ"ל לדעתי ז"ס נפלא ונורא בתהלים ס"ט קרבה אל נפש"י

גאל"ה למען איב"י פדני נפשי להפך ישפ"נ גאלה להפך הלא"ג וזהו קרבה אל נפשי גאלה למען איב"י פדנו ר"ל אותיות נפש"י ואותיות גאל"ה בל יהיו בתכלית הריחוק רק בתכלית הקירוב למען איב"י פדני ר"ל אני מכוין לשם א"י של שם אהי"ה וב"י של שם בי"ט זה איב"י והנה הנשאר מאהי"ה בהלקח א"י הוא ה"ה והנשאר בשם בי"ט בהלקח ב"י הוא ט' הרי אותיות הטה וזהו סוד באמרו הטה אלד"י אזנך שכ' האר"י ז"ל והוא פלא עכ"ל הרב הקדוש מהרשמ"א זצ"ל ובדרכו דרך הקודש יתכן דבכאן ג"כ דוד המלך ע"ה היה מתרעם על אשר שמות המרגלא לא היו כסדרן ממש וע"כ היה מבקש ע"ד זה רחמים פלא י"ה דעת ממני ידעתי שהם כסדר לא כן נש"ג ב"ה לא אוכל לה עוד אפשר לפרשו על דרך במופלא ממך אל תדרוש ואין לנו עסק בנסתרות:

שם גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו ימים יוצרו ולא אחד בהם, אפשר שרומז למה שאנו רואים בדורות הראשונים של העולם שהיו חיים כמה מאות שנים ואפי"ה כל ימים שחיו ימים שיוצרו לחיות ולא אחד בהם לא יש שום אחד שהיה אלף שנים יומו של הקב"ה ואפי' אחד מהם שהוא מתושלח חסר לו ל"א שנים לאלף שיחיה שהיה תתקס"ט שנים ולא הגיע לאלף וזהו ולא אחד בהם.

סי' קמ"ד לדוד ברוך ה' צורי המלמד ידי לקרב וכו' חסדי ומצודתי מגיני ובו חסיתי, כתב הרב מדב"ק מע' ד' אות כ"ג וז"ל הראה הקב"ה לדוד ברוח הקדש מזמור למנצח בנגינות כתוב על טס של זהב מופז עשוי כצורת המנורה וכן הראה אותו למשה רבינו ע"ה והיה דוד המלך ע"ה נושא אותו כתוב ומצוייר וחקוק במגינו בטס של זהב בצורת המנורה וכשהיה יוצא למלחמה והיה מכוון סודו היה נוצח ואויביו נופלים לפניו עכ"ל, ובזה נפרש פסוקים הנז', ברוך ה' צורי אשר צר לי צורת המנורה ובזה למד אותי לנצח במלחמה המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה וה' חסדי ומצודתי שעשה לי חסד כזה ואעפ"י שהיה מגיני משגבי ומפלטי לי עם כל זה אני בה' בטחתי ובו חסיתי דוקא וק"ל:

סי' קמ"ו מעודד ענוים ה' משפיל רשעים עדי ארץ, יתכן שרומז למ"ש ביומא דל"ה עני ועשיר ורשע באים לדין וכו' נמצא הלל מחייב את העניים ראב"ח מחייב את העשירים ויוסף הצדיק מחייב את הרשעים והיינו מעודד ענוים שהם יוסף הלל וראב"ח כדי להשפיל רשעים עדי ארץ ולחייבם ואפשר שלזה רומז הפסוק לעיל מיניה הרופא לשבורי לב שהוא ר"ת הלל וס"ת א"י "יוסף "אלעזר שע"י אלו הצדיקים אותם שנותנים טענות שהיו שבורי לב ע"י יצה"ר כי יצ"ר ל"ב האדם רע נעשים כאילו מתרפאים משבר זה ע"י הוכחת הלל יוסף וראב"ח וק"ל:

סי' קמ"ח בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים, כתב הרב יוסף תהילות דלא אמר בחורים עם בתולות כמו זקנים עם נערים כדי לרמוז דלא יפה להם להיות בישיבה אחת אלא מופרדים על כן אמר וגם בתולות עכ"ד ויתכן דלזה בא הרמז בר"ת בחורים וגם בתולות זקנים זבו"ב שהוא שם הקליפה המסיתה לזנות כמ"ש בס' קרנים להודיע שצריך הרחקות לינצל מהקליפה הנז' וע"כ לא יהיו בחבורה אחת אנשים ונשים:

משלי

סי' ב' כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך, אפשר לרמוז כמ"ש המקובלים דהבינה נקראת תבונה מן התפארת ולמטה, ועוד אמרו כי קול הוא כינוי לתפארת, וא"כ זהו שאומר הכתוב אם לבינה תקרא כשתתן קולך דהיינו ת"ת יקרא תבונה וק"ל:

סי' ג' כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה, בהקדים מ"ש מוהרחזו בשער ההקדמות דז"א ונוקביה יצאו מארבע הבלים מנשיקין דאו"א ודבור של פיוס וז"א יצא מד' הבלים ונוקביה מן הדבור דאבא יע"ש, אפשר דזה רומז הפסוק וכאב דהיינו אבא את בן דרומזים למלכות דאת רומז למלכות ושם ב"ן הוא גם כן במלכות, ירצה ר"ל נעשה מן הריצוי דהיינו דבור הפיוס:

סי' ח' אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום, כתב במדרש תלפיות ערך בהכ"נ וז"ל במדרש ילמדנו הביאו ילקוט משלי מעשה באשה אחת שהזקינה הרבה באה לפני ר' יוסף הגלילי בן חלפתא אמרה לו רבי זקנתי יותר מדאי, ומעכשיו חיים של ניוול הם שאיני טועמת לא מאכל ולא משתה ואני מבקשת ליפטר מן העולם אמר לה במה הארכת כ"כ א"ל למודה אני אפי' יש לי דבר חביב אני מנחת אותו ומשכמת לביה"כ בכל יום א"ל מנעי עצמך מביה"כ ג' ימים זא"ז הלכה ועשתה כך וביום הג' חלתה ומתה ולכך אמר שלמה אשרי אדם שומע לי מה כתיב אחריו כי מוצאי מצא חיים עכ"ל, וכתב הרב מד"ת אך קשה האיך נתן ר"י עצה לזקנה שתקרב מיתתה ומה לו לתת עצה שתמות שהרי ר' חנינא בן תרדיון שהי' בצער הספוגים על לבו כדאמרינן בע"ז וא"ל תלמידיו פתח פיך ויכנס האש ולא רצה וכו' כ"ש בנידון דידן כזה שלא מן הדין לתת לה עצה לקרב מיתתה, ובדוחק י"ל שר"י עשאו ע"ד עת לעשות לה' הפרו תורתך שבראותו שהיתה אשה זקנה דלא שייך בה באים ללמוד תורה הימנה כדרך האיש הזקן וכו' נתחכם לתת לה עצה כזאת אע"פ שאינו מהראוי כדי שילמדו העולם מעלת השכמת בהכ"נ וכו', עוד תירץ הרב וז"ל עוד אפש"ל דשאני ר"ח בן תרדיון אם הי' פותח פיו נמצא שבידיו ממית עצמו וכו' משא"כ בנד"ד חדא שהדבר בספק ועוד שהיא עצמה אינה ממיתה עצמה בידים וגם זה דוחק עכ"ל ותירוץ זה של הרב הוא אמיתי ואינו דחוק לפי דעתי כי חילוק זה

יש בין השני מעשים, אבל הקושיא מעיקרה ממעשה דר"ח בן תרדיון לא אלימא, ולא ידעתי למה לא הקשה ממ"ש בש"ס בכמה מקומות בעו רחמי עליה ונח נפשיה, דר' יוסי ראה שהיא מבקשת ליפטר וטענותיה נכונות והיינו הך דאמרו בש"ס דהוי תקיפא ליה עלמא טובא וע"כ נתן לה עצה למונעה מדברים המעכבים מיתתה ודבר המונע מיתה מותר להסירו וכמ"ש ביו"ד סי' של"ט ס"א בהג"ה כשאינו עושה מעשה בגוף החולה וא"כ ר' יוסי עשה כהוגן ליתן לה עצה זו ואפשר שנתייירא שמא היא תעשה דבר אחר יותר קשה לקרב מיתתה שהיא אשה שחייה חיים של ניוול ומבקשת ליפטר מן העולם:

וא"כ כדי שלא תעשה דבר האסור נתן לה עצה למונעה השכמת בית הכנסת בשב ואל תעשה וזהו תיקון לה וא"כ רצונך להקשות למה ר"א כשהיה בצער גדול לא רצה לקרב מיתתו הרבה תירוצים בדבר חדא שרצה להתחסד עם קונו אעפ"י שהיה מותר והראיה היא שכך יעצו לו תלמידיו שבודאי היו חכמים ולא יאמרו לעשות דבר איסור גדול אם לא ראו שהשעה צריכה לכך ועוד אפשר שר"ח כיון שמיתתו באה לו על ידי אדם עדיין לא היה יודע אם הקב"ה רוצה ליטול נשמתו ממנו או רוצה להצילו על ידי נס ואם כן כיצד יסייע במיתתו לא כן במעשה דאותה זקנה וגם באותם מעשים של הש"ס דבעו רחמי כדי שימות המיתה תבא מאת ה' ולא ע"י אדם וא"כ רב המרחק ביניהם:

סי' ט' מי פתי יסור הנה חסר לב ואמרה לו, בזוה"ק ריש פ' מקץ אמרו דאורייתא מכרזת בכל יום קמי בני נשא פסוקא זה כדי שיבואו ללמוד תורה ויתחכמו שהתורה נותנת לפתאים ערמה לנער דעת ומזימה ואפשר לומר דבפסוק זה נמצא רמז לתורה דתיבת בינה במספרה עולה ס' כנגד ס' מסכתות כמ"ש הרב מראית העין ז"ל בחידושיו על סנהדרין דף ל"ח לפי ענינו יע"ש והתלמוד הוא בלול ממקרא וכו' וידוע דאותיות ראשונות מחמשה חומשי תורה ונביאים ואותיות אחרונות הם ל"ב ל"ו בי"ת דבראשית ולמ"ד דישראל בתורה הם ל"ב וי"ו דויהי אחרי מות ולמד דויעל בנביאים הם ל"ו וזש"ה מי פתי ורוצה להסיר פתיותו יבא ללמוד הנה שהם ס' מסכתות שבתלמוד וגם חסר לב שחסר לו חמשה חומשי תורה שם ימצאנו ואותו שאינו יודע הנביאים אמרה לו שהכל שם בתלמוד פירושו ודיוקו עמו כי שם בלול הכל כאשר לכל:

סי' י' ברכות לראש צדיק ופי רשעים יכסה חמס, אפשר לרמוז ברכות לראש וכו' דהיינו ברכות הנהנין קודם האכילה והיינו לראש הוי צדיק דכל הזהיר במילי דברכות נקרא צדיק כמ"ש רז"ל והרשעים שאוכלים בלא ברכה בפיהם מכסים חמס שהם גוזלים כמ"ש בגמרא דברכות גוזל אביו ואמו זה הנהנה בעולם הזה בלא ברכה וק"ל:

שם חכם לב יקח מצות, נלע"ד כי שם רמז למ"ש ר"י במסכת מנחות כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו' כדכתיב זאת תורת העולה וה"ה בשאר מצות שאין האדם יכול לקיימם שקריאתם זוהי הילולם וזה רמז הכתוב חכם בתורה ולב רומז לתורה שמתחלת בבי"ת ומסיימת בלמ"ד יקח מצות קונה אותם בלימודו:

או יאמר רמז למ"ש בקידושין דף ט"ל ע"א מ"ד ולחושבי שמו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה וזה רמז הכתוב חכם לב שחשב בלבו לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה יקח מצוות שמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה וק"ל:

שם כסף נבחר לשון צדיק ולב רשעים כמעט, בהקדים מ"ש חז"ל בגמרא לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי מצינו שהוסיף הקב"ה ח' אותיות כדי שלא להוציא דבר מגונה כדכתיב ומן הבהמה אשר איננה טהורה והיה יכול לומר מן הבהמה הטמאה אלא שרצה להורות לנו שאין ראוי להוציא דבר מגונה מפיו אעפ"י שיצטרך להאריך בלשונו וזש"ה כסף נבחר לשון צדיק לשון הצדיק הוא כסף נבחר שמדקדק שיהיה לשון טהור כמטהר כסף מן המין המובחר שבלשונות לא כך הרשע לא איכפת ליה להוציא לשון מגונה כאשר הוא בלבו חורש מחשבות און וא"כ מה שמבקש הוא להוציא קמעא לשון קצר ותיבות מועטות אעפ"י שהם דברים מגונים כסבו"ר נבלי"ם כאשר עם לבבו וזהו שאומר ולב רשעים כמעט דאזיל בתר המועט ולא איכפת ליה אם לשונו מטונף וטמא טמא יקרא וק"ל:

סי' י"א נפש ברכה תדושן ומרום גם הוא יורה, אמרו רז"ל דמזון הנפש היא הברכה הנאמרת על האכילה וכמו שהאכילה היא מזון הגוף כך הברכה הוא חיות הנפש (הובא בספר מדרש תלפיות) והטעם מובן מאליו כיון שע"י הברכה מוריד שפע במדות עליונות ומאותו שפע בא לנפשו של אדם חיות ובזה מפורש הפסוק נפש ע"י ברכה תדושן והטעם הוא שכיון שהוא מרוה שכינת עוזינו בשפע עליון גם הוא יורה שנפשו נהנית ויהיה לה שפע וחיות וק"ל:

סי' י"ב שפת אמת תיכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, כתב במדרש תלפיות ערך גימטריאות וז"ל אמת במס"ק ט' ואם תכפול ב' פעמים ט' עולה ח"י ומשלשו עולה ז"ך מס' קטן ט' ומריבועו לומר במ"ק ט' וכן עזה"ד וכו' ולזה אמר הכתוב שפת אמת תיכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר שקר במ"ק ששה כמנין שש מאות רכב בחור וסימנו שקר הסוס לתשועה וכו' עכ"ד והנה לא פי' המציאות בחשבון שקר וכוונתו היא ששקר במ"ק עולה ו' ואם תכפול יעלה י"ב במ"ק ג' הרי נשבר החשבון ועמד בפחות וזה ידוע אלא

דיש לדקדק דגם בשקר אם תשלש יעלה י"ח שהיא ט' במ"ק בחשבון אמ"ת ונעשה חזיר טהור:

אבל נ"ל דהענין הוא דשקר אינו עומד בחשבונו ולעולם נשבר וחוזר לפחות אעפ"י שעולה לפעמים לרמות ולהדמות לאמת אח"כ חוזר ונופל כפסח הזה שיוכל להלוך איזה פסיעה או ב' פסיעות ונופל וזה יתכן שנרמז בדברי חז"ל שקר אין לו רגלים שאעפ"י שחשבונו נראה כעומד אח"ך נופל כמי שאין לו רגלים דשקרא לא קאי אבל אמת הוא יתד בל ימוט ושפת אמת תיכון לעד לא כן שקר עד ארגיעה שהוא לשון רגע וכמ"ש רש"י ז"ל אעפ"י שעומד עוד ברגע אחד ונופל וכשעולה בחשבון שלישי לח"י שהוא ט' חוזר ברביעי לנ"ד שהוא ששה במ"ק ובחמישי חוזר לשפלותו ל"ג וק"ל, והנה אותיות אמת תמצא מסודרות בס' אל"ף בי"ת זו אחר זו שקר אין לו רגלים שין קודם קוף וקוף קודם ריש לאו רישיה סיפיה כי אין לו רגלים לילך בדרך ישרה:

וכתב שם עוד וז"ל עוד אשמיעך פלאות מעלת אמת שאם תתבונן בה תראה שכל אות משלשה אותיות במילואה עולה כמספר חברתה ר"ל שאותיות מנצפ"ך תחשוב למאות בחשבון אי"ק בכ"ר וכו' ותרבע כל אות בעצמה ותכפול המרובעים זב"ז ותמצא שכל אות עולה 576000000 והוא פלא, (תקע"ו אלף אלפים) עכ"ל והדברים סתומים וצריכים ביאור והענין לדעתי הוא כמו שאבאר בע"ה תכתוב אותיות אמת במילוי בדרך זה אל"ף מ"ם תי"ו ואז תעשה חשבון כל אות בפ"ע וכל אות יעלה בחשבון הנז' תקע"ו אלף אלפים צדקו יחדיו והילך דרך החשבון שתעשה אל"ף תאמר א' פעמים ל' נשאר ל' עצמ' תכה ל' על ח' מאות כי ף' ממנצפך עולה ח' מאות ויעלה פ"ד אלף תכה כ"ד אלף על כ"ד כמ"ש הרב שאחר הריבוע תכפול ויעלו תקע"ו אלפי אלפים 576000000 מ"ם תכה מ"ם פעמים ו' מאות שכך נחשבת מ"ם סתומה באותיות מנצפ"ך ויעלו כ"ד אלף תכה כ"ד אלף בכ"ד אלף כמ"ש למעלה ויעלה תקע"ו אלפי אלפים בדקדוק, תי"ו תכה ת' על יו"ד שהיא עשרה יעלה ד' אלפים תכה סך זה על ששה יעלה כ"ד אלף כשתכפול ותכה כ"ד אלף על כ"ד אלף יעלו תקט"ו אלפי אלפים בדקדוק והוא פלא, והנני מוסיף להפליא כי תקע"ו במספר קטן יעלה ח"י והיינו טי"ת במספר קטן בחשבון אמת וגם כשתצרף חשבון כל הג' אותיות תקע"ו אלפי אלפים לכל אחת יעלה אתשכ"ח אלפי אלפים ואותיות אלו עולים במספר קטן ח"י ג"כ שהוא ט' במספר קטן כמספר אמת כי שפת אמת תיכון לעד והוא פלא כי אלו האותיות הם ר"ת ישפת "אמת "תיכון "כל "חשבונותיה ובמ"ש הרב מדרש תלפיות בחשבון ת"י נ"ח יש ט"ס שכ' אם תחלוק חלל התיבה כחללות המקום תמצא חמשה עשר אלף וכו' זה ט"ס הוא דצריך להיות מאה

וחמשים אלף ואז יעלה החשבון גם מה שכתב הסא"ה ששה עשר קבין הוא ט"ס וצריך להיות ששה וכל ענין זה כתבו גם כן בערך אמת אבל שם הלשון כולו הוא מלא טעיות לאו סיפיה רישיה ולאו רישיה סיפיה:

שם באורה צדקה חיים ודרך נתיבה אל מות, אפשר לפרש כפל הענין דקשה לכאורה כיון שאמר באורח צדקה שם החיים ודאי שלא תהיה שם המות בנתיבה אבל הענין הוא כי אמרו רז"ל אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא אלו גבאי צדקה והטעם הוא כיון שלפעמים אפשר ישגה ולא יעשה כראוי ויתנו לעני אחד יותר מן הצריך יותר ממנו וכן עזה"ד וא"כ יאמרו הגבאים מה לנו ולצרה להכנס בתגר זה ומי יודע לכוון רום בני אדם ולהכיר העני הראוי והצריך יותר כדי שלא לעשות עול בחילוק ואם באולי נשגה והיה כי יצעק אל ה' וישמע תפילתם והנה עבדיך מוכים מכת מות ומה לנו לזאת הסכנה הלא שב ואל תעשה עדיף, לזה בא הכתוב לומר באורח צדקה חיים שכרה גדול ולא תירא להיות גבאי כי דרך נתיבה אל מות לא יאונה לצדיק כל און אם יעשה אדם מה שבידו:

סי' י"ז אדם חסר לב תוקע כף עורב ערובה לפני רעהו, אפשר לרמוז כי הבן אדם משלשה עשר שנים ואילך כבר מכירתו מכירה וערבנותו ערבנות וזה נרמז באומרו אדם גימטריא מ"ה חסר לב כשתחסר ממנו ל"ב ממ"ה ישארו י"ג ואז תוקע כף וגם עורב ערובה להיות ערב לפני רעהו

סי' י"ט יראת ה' לחיים ושבע ילין בל יפקד רע, בגמרא דרשו סוף פסוק זה על הישן אחר שהשביע נפשו מלימוד התורה שלא יחלום חלומות רעים ואפשר לפרש גם התחלת הפסוק בענין זה בהקדים מ"ש האר"י ז"ל דהנשמות בלילה כשהצדיקים ישנים עולות בסוד מיין לשכינת עוזינו ומקבלות שם חיות לחזור לגוף בסוד חדשים לבקרים וגם ידוע שתיבת יראת ה' הם כינוי לשכינה וזה פי' הפסוק יראת ה' לחיים יראת ה' מקבלת הנשמות ליתן להם חיים בלילות ומי שהשביע עצמו מן התורה גם לא יחלום חלומות רעים כמ"ש בגמרא ובזה עולה כל הפסוק בענין א' וזה יתיישב הרבה עם מ"ש האר"י ז"ל שהלימוד קודם לישן מועיל כדי שהמזיקין יניחו הנשמה לעלות דאל"כ יעכבו אותה והיינו טעמא שבאים עליו חלומות רעים ודו"ק:

סי' כ"ג כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך, אמרו רז"ל כי ארבע גליות נמשכו ממה שהקב"ה דילג הקץ במצרים ק"ץ שנים ויצאו ברד"ו ועוד אמרו שגאולת מצרים וגם הגאולה העתידה היא ממדת הבינה הנרמזת בתיבת אש"ר וכו' ואפשר לפרש בזה מש"ה כי תשב ללחום מלשון מלחמה שאתה רוצה לפרוק מעליך עול המושל הגלות

החיל הזה ולעורר את האהבה ולהביא הגאולה וכמו שרצו לעשות כמה גדולים מישראל בין תבין את אשר לפניך מה שמדת אש"ר לפניך הקדימה גאולת מצרים לפני הזמן גם לפניך גימ' ק"ץ שכ"כ היו השנים שהקדימה לפני הזמן וגאלנו, עוד אפשר לפרש במ"ש בזוה"ק פ' פנחס דרנ"ה ע"ב ובעשור לחודש השביעי הזה תענו את נפשותיכם תקינו ביה ה' עיניין בגין דתתלבן ה' זעירא מה' עילאה וכו' והאי איהו רזא דלשון של זהורית בגין דכל חובין דישראל מטון לגבי מלכות ותשובה דאיהי בינה מלבנת לון עכ"ל וזהו כי תשב מלשון תשובה ללחום מלשון לחם ליתן שפע לשכינת עוזינו מלכותו בכל משלה בין תבין את אשר בין תבין שע"י התשובה תהיה מביא שפע ממדת הבינה הנקראת תבונה כשמשפעת לבניה למדת המלכות וזהו את אשר לפניך שהמלכות מתכנה בתיבת את ואשר כינוי לבינה וק"ל:

סי' כ"ד כי שבע יפול צדיק וקם ורשע יפול באחת, יתכן שרומז לז' אומות שבאו להלחם עם ישראל והם מצרים עמלק מואב כשדים פרסיים יונים רומיים דהיינו אדום הרי שבע יפול צדיק שהוא ישראל וקם שהקב"ה עוזרו וס"ת שב"ע יפו"ל צדי"ק וק"ם הוא עמלק דהיינו גוג ומגוג שעתידין להלחם בישראל באחרונה קודם ביאת משיחנו וזהו אמרו ורשע שהוא ארמילוס הרשע מזרע עמלק יפול באחת שהוא במלחמה אחרונה בביאת משיחנו בב"א:

סי' כ"ח אשרי אדם מפחד תמיד, איתא בילקוט איוב דקט"ז הובא בילקוט חדש ע' חטא ש כח ף שר והוא מהש"ס כל המפחד בידוע שהוא חוטא שנא' פחדו בציון חטאים ואלא הא דכתיב אשרי אדם מפחד תמיד היינו בדברי תורה עכ"ד ורמזתי דר"ת אשרי "אדם "מפחד "תמיד הוא אמ"ת שהיא התורה דבדברי תורה צריך לפחד תמיד, ובדרך אחרת יבא על נכון רמז הנז' במ"ש רז"ל על אותו חכם שהזהיר לבעל תשובה שיקבל עליו לומר לעולם האמת ותו לא ועל ידי שהיה מתפחד תמיד שמא ישאלו אותו אם עשה כו"ש והוא לא יוכל להכחידם היה נזהר מעשות כל רע ובזה אתי שפיר דר"ת אמת הוא אשרי אדם מפחד תמיד וק"ל:

סי' כ"ט גאות אדם ישפילנו, אפשר כי גא"ה גימט' ט' סוף החשבון וסמוך לו עשר שחוזר להיות אחד במספר קטן שפלות אחר שפלות ועוד זאת כי אדם ג"כ ט' במספר קטן ואחריו ג"כ יבא עשר שחוזר להיות אחד ועוד כי אדם במילוי אלף דלת מם הם אותיות מפלת לאדם וזהו כשהוא במילוי מלא רוח וגאם וזהו גאות אדם כשתמצא האדם במילוי דרך גאוה תמצא בו אשה מפלת והיינו ישפילנו:

ס' ל' דרך אניה בלב ים, אמרתי לת"ח בשעת לויה רמז בפסוק הנז' דאני"ה ר"ת אנא ה' הושיעה נא דמי צריך לרחמים כעובר אורח מעבר לים הגדול ובא וראה שכן נרמז בפסוק דרך אניה בלב ים דברי דוד המלך בתהילים דכן בתוך אנא ונא לשונות של בקשה נמצא ה' הושיעה ר"ת י"ה שרומז לחו"ב והיינו בלב נתיבות חכמה וים כינוי לבינה ובזה דרך אני"ה שהיא ר"ת אנא ה' הושיעה נא בתוכה היא לב ים י"ה שיושיע מכל צרה וק"ל:

סי' ל"א אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה ר"ת אחי"ם מו"ם ר"ל דאעפ"י שתהיה האשה אשת חיל ובעלת שלמות גדול מ"מ אם יש לה אחים רשעים הויא מום קבוע דארז"ל יבדוק באחיה כי רוב בנים דומים לאחי אימן:

שם ויהללוה בשערים מעשיה, נראה לכאורה דהול"ל ויהללו בשערים מעשים בלא ה' דתיבת ויהללוה אינו נדבק יפה בתיבות שאחריה, ונ"ל דפירושה ויהלולה לאשת חיל, ומה יאמרו דמעשיה בשערים, והוא מ"ש בגמ' הני נשי במאי זכיין באקרויי ביניהו ונטרן לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא והבתי מדרשות נקראו שערים כידוע, וא"כ זהו השבח של האשת חיל שהיו מעשיה מצויינים בשערים באקרויי בנייהו ונטרן לגברייהו וכו':

או אפשר לומר ג"כ דהיתה עושה כמ"ש בגמ' על משנה דאבות ר' יהושע בן פרחיה אשרי יולדתו שהוליכתו לבית המדרש בעריסה כדי שישמע דברי תורה מקטנותו וזהו מעשיה בשערים וק"ל:

איוב

סי' ג' יאבד יום אולד בו והלילה אמר הורה גבר היום ההוא וכו', כתוב בספר קרנים מאמר י"ב אמו של איוב נקראת מדוה ונשמת גבר היה בה ממש איש היבם ואביו נקרא ברים וכו', ואב ואם תמצא בקללה ועליו אמר שלמה דור אביו קלל, עכ"ל, ופירש הרב מאסטרופולי זלל"ה בס' דן ידין שזה רמוז בפסוק הנ"ז כי ס"ת יום אולד בו והלילה הוא מדוה, שם אמו ושם אביו ברים יוצא מאותיות שניות מתיבות אמ"ר הר"ה גבר היום אותיות ברים יעו"ש, ואפשר לתת טעם לשמות הללו על דרך רמז בהקדים מ"ש בספר גולל אור ערך תרח בשם האר"י ז"ל שאיוב היה גלגול תרח וכתב עוד שתרח בא על אשתו כשהיתה נדה כשנולד אברהם ונתן טעם לענין זה וכתב עוד כי כשנימול אברהם נתן לו רשות להציל נשמות ישראל מגהינם ואז הוא הציל נפש אביו ובאותה שעה נתגלגל באיוב ע"ש כל זה באורך, וא"כ אפשר שלרמוז שעון תרח שבא על הנדה גרם לאיוב הצרעת כמ"ש הרב היתה שם אמו מדוה שיצא מדוה שהיתה נדה ושם אביו ברים עם הכולל גימטריא אברהם עם האותיות לרמוז שאברהם היה הגורם שבא איוב לעולם בהעלותו את נפש תרח מגהינם:

וכתב עוד בספר קרנים שאיוב לקה בקליפת זבוב שהוא הממונה על הרחים וכו' והאי ממונה מינוהו על מי שמבטל פריה ורביה וגם למי שגורם ביטול או ניאוף וכו' ויעקב ביטל קליפה הנז' בקבלת התורה הנקראת טוב וכו' ועיין בפירוש של דת ודין שטוב גימטריא זבוב וכו' ואפשר שלטעם זה תחילת דיבור איוב היה בתיבת יאבד יום וכו' כי יאבד גימטריא זבוב כי היתה בעוכרו ממנה פנה ויחד ליסורין שבאו עליו, ובמ"ש הספר קרנים שקליפה הנז' ממונה על הרחים אפשר לומר בדרך הלצה בדברי רז"ל על מי שנושא אשה שאמרו שרחיים בצוארו והוא עוסק בתורה שרצו לומר כיון שהוא מטפל לבטל קליפה הנז' הממונה על הרחיים במצות פריה ורביה אין לו פנאי ללמוד תורה, וגם אינו צריך לתורה לבטלה שהרי עסוק במה שמבטלה ומ"ש בספר קרנים דשם אביו של איוב היה ברים הוא דלא כמ"ש מהרח"ו זצ"ל בליקוטי תורה ע"פ איש היה בארץ עוץ איוב שמו דכתב דבוז היה אביו ונשא יבמת אחיו עוץ ע"ש:

סי' ד' כאשר ראיתי חורשי און וזורעי עמל יקצרוהו, מנשמת אלוה יאבדו ומרוח אפו יכלו, פי' כי האדם כאשר יחטא מונע השפע שהיתה מקבלת נשמתו ורוחו וזהו ממש עונשה כי בהסתלקות הארתם נפגם חיות גופו וזהו מנשמת אלוה ר"ל מחמת הסתלקות נשמתם והארה שהיתה מקבלת מהאלוה יתברך והיתה משפעת לגוף מחמת זה יאבדו וגם בבחינת הכוח כך הוא, ונקט נשמה וכוח מפני שאלו הבחינות מסתלקות תכף כשהאדם חוטא כמ"ש הרב. האר"י זלה"ה לבל יתפגמו ומכח הסתלקותם נענש גופם, כי נחסר כחו וחיותו, וזהו וזורעי עמל יקברוהו כאשר אמרו רז"ל כי אין הקב"ה מביא רעה על האדם אלא מכח עונותיו כי השפע שמשפיע עליו להחיותו מסלקו ממנו כפי שיעור עונותיו כי העונות הם מסך מבדיל שאין האור נכנס לנשמתו, ובזה ממש האדם נדבה ובאים עליו העונשים כמ"ש הכתוב כי פשע אדם ישיב לו, ולא אמר כפשע אדם ישיב לו וכוונתו ישיב יהיה על הקבה"ו אלא אמר כי פשע אדם כי הפשע עצמו ישיב לאדם גמולו, וכן כתיב תייסרך רעתך שהרעה עצמה מייסרת לאדם:

סי' ה' אדם לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף, אפשר במ"ש בברכות ד' ע"א אמר כבי שמעון בן לקיש כל מי שעוסק בתורה יסורין בדלין ממני שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה, שנאמר התעיף עיניך בו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף עכ"ל, ונלע"ד טעמא דמילתא כמ"ש בתנחומא הובא בספר מעלות לשלמה א"ר ביזנא אין לך אדם בלא יסורין בעולם חשש בשיניו אינו יכול לישן חשש בעיניו אינו יכול לישן יגע בתורה אינו יכול לישן עכ"ל, הרי פירש שני מיני יסורין אחד שבאין על האדם כנגד רצונו כגון חושש בשינו או בעינו, והמין הב' יסורין שהאדם מביא על עצמו

מרצונו כגון לימוד התורה, ואין לך אדם שאין לו אחד מאלו המינים של היסורין וזה טעם ריש לקיש כל מי שעוסק בתורה שמביא על עצמו יסורין של עסק התורה יסורים אחרים בדלין הימנו כיון שהוא זריז ונשכר להביא עליו יסורין מחמת עסק התורה. כיון שנתקיים בו צורך היסורין באדם וזה כוונת הפסוק אדם לעמל יולד מוכרח שיהיו לו יסורין בעולם הזה כמ"ש רב ביזנא אין לך אדם בלא יסורין בעולם אבל מי שעוסק בתורה מסלקם מעצמו ובני רשף יגביהו עוף ונכון הוא, ודו"ק:

סי' ו' אם כח אבנים כחי אם בשרי נחוש, בכאן הגיד לנו מליצה ורמז חשוב כי הנה ידוע דרז"ל אמרו דאיוב בן יבמה דבוז יבם אשת אחיו והוליד איוב ודבר זה רמוז בתיבת אבני"ם נוטריקון איו"ב ב"ן יב"ם וזהו אומרו דרך מליצה אם כח אבני"ם כחי היתכן ששמי רמוז בתיבת אבנים גם כחי כך הוא חזק כאבן (או יתכן ג"כ שכיון שיש בי כ"כ כחות דהיינו גם רוח אחי אבי שמת ואבי יבם אשתו להקים שם לאחיו האפשר שבשביל זה יש בי כח לסבול כל אלו היסורין לשאת את עון כולם) ומה גם כי תיבת אב"ן רומז לר"ת "אם "בשרי "נחוש, וגם כ"ח אב"ן ר"ת "אשר "בידו "נפש "כל "חי וממילא כיון שהחיות ביד ה' יכול אני לסבול יסורין כאלו :

סי' ז' חטאתי מה אפעל לך נוצר האדם, אפשר לפרש בהקדים מ"ש התוס' בב"ק בשם ר"ת דהגוים נקראים האדם, והנה איוב שלא היה מבני ישראל היה מתרעם למה יבואו עליו יסורין ועונשין הלא אפי' אם חטא אינו כמו הישראלי שנפשו חצובה ממקום קדוש וממחצב הנשמות נשמתו ואם יחטא פוגם ח"ו במדות עליונות לא כן הגוים אינם פוגמים, וזהו כוונת איוב באמרו חטאתי האף אמנם חטאתי מה אפעל לך הלא אינו פוגם בקדושה ח"ו כיון שהוא האדם גוי ולא ישראל.

סי' כ"ב ק"ח נא מפיו תורה ושים אמריו בלבבך אם תשוב עד שדי תבנה תרחיק עולה מאהלך וכו' כי אז על שדי תתענג ותשא אל אלוה פניך וכו', אפש"ל בהקדים מ"ש בגמ' דר' אלעזר חלש ואעקר ליה תלמודיה וקרא החרש היה לבם במקום החדש הזה לכם ופי' הרב האר"י זיע"א כי יש קליפה המשכחת הלימוד והיא ריי"ב ושם קדוש המבטלה הוא כד"ת גימטריא החדש הזה לכם ור' אלעזר הוסיף ריי"ב בקריאתו לרמוז ששלטה בו אותה קליפה עכ"ד, והרב חיד"א ז"ל בספר יוסף תהלות כתב דשם ריי"ב הם אותיות הקודמות לשם שד"י ואותיות שאחרי שם שד"י הם כה"ת גימ' כד"ת עם הכולל יעו"ש, ובזה מתפרשים כתובים אלו קח נא מפיו תורה שילמוד האדם תורה שניתנ' מפי הגבורה ויזהר שישים אמריו בלבבו לבל ישכח דבר קטן או גדול מלימודו כדי שלא ישלוט בו קלי' ריי"ב כאשר תעבור על אותיות ריי"ב ותשוב ותגיע עד אותיות שד"י אז תבנה כבר

אתה מבונה וחזק ותרחיק מאהלך הקציפה הנז' שהיא עולה (גם עולה מאהלך גי' הרי"ב) כי אז על שד"י באותיות שהם על שד"י ר"ל פנים מאותיות שד"י אז תתענג ותמצא שם השם הקדוש המבטל הקליפה הנז' שהם אותיות כה"ת גימט' כד"ת ע"ה כמ"ש הרב ותשא אל אלוה פניך תקח הפנים משד"י תעתיר אליו וישמעך בודאי ולא תשכח תלמודך כי יהיה תלמודך בידך וזש"ה אח"ז ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור ולא שכחה הנמשלת לחושך:

שם אם תשוב עד שד"י תבנה וכו' רמז למ"ש רז"ל דחייב אדם להוליד בן ובת כדי לקיים מצות פריה ורביה שיש ביניהם ת"ק אברים במילוי דשד"י וז"ש אם תשוב עד מספר שד"י דהיינו מילואו שהוא ת"ק אז תבנה מלשון ואבנה גם אנכי ממנה וקיימת המצוה וגם לא תצטרך לגרש אשתך ותרחוק עולה מאהלך כי אז כבר יש יתדות לאהלך וזש"ה ושית על עפר בצר שהנחת מבצר בעולם שהוא הבן ובצור נחלים אופיר רמז לבת שאפשר שתהי' אוצר להוליד תלמידי חכמים לומדי התורה שהיא יקרה מפנינים ואז והיה שדי בצריך שתחול ברכה בביתך וכסף תועפות לך שכל בן הנולד נכרו בידו באשר ה' נותן לכל איש ואיש די מחסורו לו ולבניו תעתיר אל אלוה וישמעך ומ"מ ונדריך תשלם כי בעון נדרים בנים מתים אשר על כן צריך אתה לשלם נדרך לבל ילכדו בניך ח"ו ומה שיש לך לעשות הוא שתגזור אומר אם תדור ויקם לך תכף תעשה שיקום לך אותו נדר שנדרת ובזה ועל דרכך נגה אור וק"ל:

שם והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך, אפשר לפרש במ"ש רז"ל חייב אדם לברך על הרעה בשם שמברך על הטובה, וכן אמרו השמח ביסורין וכו' וידוע מ"ש רז"ל כי והיה הוא לשון שמחה וא"כ זהו כונת הכתוב והיה שהוא לשון שמחה שתהיה שמח עם הקב"ה אפילו בצריך בצר לך וגם כשכסף תועפות לך תברך על הטובה בודאי אלא שבצריך ג"כ תהיה שמח ומודה הודאות לה' יתברך שמו:

ובדרך אחרת אפש"ל כמ"ש בפרקי אבות המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וזהו הא כשיהיה שדי עמך גם בהיותך בצער בצריך בצר לך אז וכסף תועפות לך יהי' ותקוים התור' והיה שד' עמך וק"ל:

שיר השירים

סי' ה' מה דודך מדוד היפה בנשים מה דודך "מדוד "שככה "השבעתנו, אלו הג' תיבות ר"ת משה"ה אולי רומז למ"ש הזוהר תיקונים בפתיחת אליהו זיע"א קום רעיא מהימנא דהא עלך אתמר קול דודי דופק וכו' :

שם קול דודי דופק וכו' כתב הרב משנת חסידים במסכת גמילות חסדים וז"ל לבקר אח החולה וכשמבקרו יכוון כי החולה שמספרו מ"ט שערי בינה שהוא מספר מ"ה עם ד' אותיות שרשו מתהפך על ער"ש דו"י מפני שבעונותיו נתהפכו לו אותיות עש"ר שהוא מספר יו"ד שבאבא שבו גנוז אור א"ס ב"ה המחיה את האדם עכ"ל, אפשר שלזה נרמז בר"ת דהיינו "כל "משכבו "הפכת "בחליו ר"ת חכמ"ה דהיינו אבא כי בי"ת של בחליו היא שימושית, עוד כתב שם שהדפק מורה על החולה בהיות דפ"ק גמטרי' קפ"ד אחוריים דשם ע"ב ומשם ניכר בהיכן מן ספירות של חכמה יעו"ש באורך, ואפשר לרמוז זה בפסוק קול דודי דופק דהיינו דודי הם אותיות דיו"ד שר"ל קולו של יו"ד שהיא רומזת לחכמה ניכר בדפק כשהוא דופק וק"ל, ואח"ך מצאתי כן בחה"ז וכתב הרב הנז' שכדי שיתרפא החולה צריך להתפלל כדי שיתרפא על ידי חמשים שערי בינה ואפשר לרמוז בפסוק ואם בינה שמעה וזאת וא"ס גמע' מ"ז עם האותיות הם חמשים שערי בינה ובכח התורה שהיא זא"ת יתרפא ודו"ק :

רות

סי' ב' ותעזבי את אביך ואת אמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום אפשר לפרש במ"ש הרב שכחת לקט בשם המגיד הובא בשמחת הרגל דרות היתה נשמת תמר ע"ש גם כתב הרב מדבר קדמות ערך רחב בשם האר"י ז"ל דרחב היתה גלגול תמר ובזה אפשר לומר דבועז רמז לה דכבר פעם אחרת כשמתה כשהיתה ברחב עזבה את אביה ואת אמה וארץ מולדתה ותלכי אל עם אשר לא ידעת וא"כ זה החשיבות הוא כפול אצלה גם תמול גם שלשום גם רות ר"ת רחב ותמר.

שם ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלהי ישראל, בהקדים מ"ש בגמרא סוכה דף נ"ב ע"א כששוחט הקב"ה יצה"ר אפי' הצדיקים בוכים שנדמה להם כהר גבוה ותמהים איך יכלו לכבוש את יצרם גם אמרו רז"ל בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא שהקב"ה עוזרו אינו יכול לו ואמרו עוד שם שבעה שמות נקראו ליצה"ר שלמה קראהו שונא שנא' אם רעב שונאך האכילהו לחם וכו' וה' ישלם לך אל תיקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך עכ"ל הגמרא וכתב הרב פתח עינים בחידושיו בסוכה דף נ"ב דמאי ק"ל לומר אל תיקרי הוא דפשיטא דה' ישלם שכרו ומהיכא תיתי השופט כל הארץ לא יעשה משפט לזה אמר אל תיקרי ישלם לך דפשיטא עד שתקרא ישלימנו לך תחילה והיינו שהקב"ה עוזרו לכבוש היצר דאל"כ אינו יכול לו וא"כ כשתאמר ה' ישלימנו לך תחילה דמן הדין אין להקב"ה חיוב לשלם לך כיון שהוא היה בעוזרך וא"כ כשתקרא ה' ישלם לך תמצא חדוש גדול שיתן לך שכרך כאילו עשית בלי סיוע עכ"ד, ועפי"ז יתפרש

כפל הפסוק הנז' ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך וכו' וכי תאמר פשיטא לזה אמר אעפ"י שהאמת הוא שמשכורתך שלימה מעם ה' שמלאכתך נשלמת ע"י ה' שכ"ב יכול לסייע אותך אעפ"י כן ישלם ה' פעלך כולו בלי גרעון כלל ודו"ק:

שם ישלם ה' פעלך, איתא במדרש ישלם ה' פעלך אמר רב חסדא אשר באת לחסות תחת כנפיו והוא תמוה וכבר דשו בו שלמים וכן רבים כל אחד פירש לעשות לו דרך וחלקי אמרה נפשי כמ"ש הרב המפורסם בספר מענה לשון דף ע"ב שכתב דאב ואם רמז לע"ז והביאו משם המדרשים ואחד מהם ותעזבי את אביך ואת אמך שפי' במדרש או"א זו ע"ז וכתב שם משם רבני אשכנז על דברי רז"ל כל מה שאוכלים ישראל בעוה"ז הוא בזכות האמונה ופי' ז"ל דבכל המצות שנצטוו ישראל ע"י ציר אמונים מרע"ה אינו עובר הקב"ה משום בל תלין כשאינו משלם שכרם תכף בעוה"ז לא כן במצות אנכי ולא יהיה לך דהיינו האמונה ששמענו מפי הגבורה איכא משום בל תלין פעולת שכיר עד בוקר שהוא עולם הבא, ומשום זה משלם השכר בעוה"ז ובזה פי' המענה לשון פסוק ישלם ה' פעלך שהוא מדבר בשכר העוה"ז כדמשמע בפ' החולץ שאמר ומ"מ גרים מעונים בעוה"ז משום ששהו להתגייר ומביא ראיה מפסוק זה ופי' רש"י שם אשר באת לחסות שמהרת ולא אחרת יעו"ש, ובזה יתפרש כוונת רב חסדא שהוקשה לו ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה הרי קיימא לן דשכר מצות בהאי עלמא ליכא לזה אמר רב חסדא כמזכיר באומרו אל תתמה על החפץ דטעמא הוא אשר באת לחסות תחת כנפיו שבאת להאמין בה' אלהי ישראל ולעזוב ע"ז והיינו מצות אנכי ולא יהיה לך שהם מצות ששמענו מפי הגבורה ושכרם בעוה"ז כדי שלא לעבור בלא תלין ואלו המצות ששמענו מעם ה' אלהי ישראל השכר שלהם הוא נשלם גם בעוה"ז:

סי' ג' הלא בועז מודעתנו אשר היית את נערותיו, קשה אומרו בועז מודעתנו הלא כבר א"ל למעלה כי קרוב לנו האיש מגואלנו הוא ועוד מה זה שנותן לה סימן בתוך סימן ואיזה בועז אמרתי לך אותו שהיית עם נערותיו למה צריך כל זה לידע מי הוא בועז ואפשר לפרש כמ"ש הרב שמחת הרגל על פסוקים הקודמים ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין והקשה הרב דלמה שינתה רות דבועז אמר לה עם נערותי תדבקין ולמה רות אמרה עם הנערים זכרים והרב ז"ל פירש דרמז לנעמי הדין שהגיד לה בועז דמואבי ולא מואבית ורמז לה דאפי' לידבק עם הנערים התיר לה דהיינו שמותרת לבוא בקהל ונעמי הבינה זה עש"ד ומעתה זהו שאומרת נעמי מאחר דבועז מודעתנו מלשון שמודיע אותנו אשר היית את נערותיו אשר היית אתה כאחת נערותיו המותרות לבא בקהל אם כן הנה זה בועז זורה גורן השעורים הלילה תלך אצלו

ותאמר לו שמצוה בו כיון שהוא גואל והוא ענה שאת מותרת לבא בקהל קריינא דאגרתא להוי פרוונקא:

שם כל אשר תאמרי אלי אעשה וכו' תיבת אלי קרי ולא כתיב וכן לקמן כו אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך קרי ולא כתיב וכעת לא מצאתי במפרשים טעם למה זה שתים אלה נעלמו מעיני כל חי ואת קולם שמענו כמו דבר אשר כבר היה ולא ראינוהו כי אם סיפור דברים. ואפשר לפרש בהקדים מ"ש הרב נחל אשכול על פסוק זה וז"ל אפשר לפרש כמ"ש הרב מהר"ש מאסטרופולי ז"ל על ותבטחי על יופיך ותזני על שמך שיש קליפה המפתה לאדם לזנות ושמה לר"י סוד לאה רחל יעקב שביטל זאת הקליפה בפ"ד שנים שלא ראה קרי וכו' ורות היתה בחינת רחל ונעמי היתה בחינת לאה ונעמי אמרה לרות שזכותה ירד עמה לגורן להצילה מן הקליפה הנז' וס"ת כל אשר תאמרי לר"י שם הקליפה הנז' עכ"ל בקיצור ואני אבוא אחרי המלך ומלאתי את דבריו כי הנה אלי ר"ת לאה אשת יעקב ובזכותם כיון שיעקב ביטל הקליפה כנז' ודאי תנצל רות מאותה קליפה וכן אתה מוצא כשחזר לחמותה הגיד לה דברי בועז להגיד לה שביטלו הקליפה ולא חטאו וזהו מ"ש הכתוב לקמן כי אמר אל תבואי סופי תיבות הוא לר"י אלא שכיון שביטלו הקליפה נפריד תיבת אל"י בקריאה באמצע שם הקליפה אמר אלי תבואי כבר נתפרדו אותיות לר"י בזכות אלי שהוא ראשי תיבות לאה אשת יעקב ובחינתה בנעמי ואפשר שבחר בתיבת אלי להגיד זכות לאה שכך אמרה אותה הצדקת ליעקב אלי תבא כי שכר שכרתיך וק"ל:

שם הבי המטפחת אשר עליך ואחזי בה ותאחז בה וימד שש שעורים, אפשר שכיוון להגיד לה שמעשרה דורות שמן פרץ לדוד עדיין לא נולדו כי אם שבעה וכיון שהיא היתה נשמת תמר אם הבנים אמר לה ברמז הב"י דר"ל אתה צריך לעשרה דורות וזהו הב יו"ד ואחזי ב"ה שהוא ז' בגימטריא דבועז היה השביעי ובזה רמז לה שהיא ראויה להנשא לו כדי להוליד השלשה דורות דאכתי פשו להו וזה ג"כ רמז הכתוב הש שעורים לרמוז שכבר קדמו ו' דורות מפרץ עד בועז ולא עד בכלל כי בועז היה השביעי:

שם כי אם גואל אנכי וגם יש גואל קרוב ממני, מלת אם כתיב ולא קרי ואפשר כי רומז שהוא גואל אמו להיות כשמתה תמר שהיא אמו בהיות שהוא מזרע פרץ, או יאמר בדרך פשט כי בבוא רות אצלו יתכן להיות שחשקה בו ורוצה להנשא לו אבל באומרה כי גואל אתה הראתה לדעת כי היא אינה בוחרת בו כי אם מצד היותו גואל דוקא ואם כן הלא יש גואל יותר קרוב, וזה הוא אמרו ועתה כי אמנם כי אם דוקא גואל אנכי דהיינו דוקא גואל ולא מצד שאתה בוחרת בי מטעם אחר הרי יש גואל אחר קרוב יותר:

איכה

מדרש רבה ולא זכר הדום רגליו ולא זכר הדום שיצא מבין רגליו של א"א ע"ה כשקיים מצות מילה ע"כ תיבת רגלי"ו גמט' אברהם עם הכולל:

קהלת

סי' ב' אף חכמתי עמדה לי, אפשר שרומז למה שאמרו רז"ל כל הכועס נשמתו מסחלקת ממנו כדכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל וכו', וזהו אף שהוא הכעס גורם שחכמתי תעמוד לי מנגד:

סי' ג' אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם וכו' מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד לכולם כמות זה מות זה ורוח אחד לכל ומותר האדם מן הבהמה אין כי מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה כו', הנה פשט הכתובים וענינם קשים כי איך נשוה אדם לבהמה והלא חשיבותו גדול וידוע ומה דמות יערוך ביניהם, ואפשר לומר כמ"ש התוספות בשם ר"ת בב"ק דל"ח דהגוים נקראים האדם לא כן ישראל נקראים אדם דוקא וא"כ יכולים אנו לומר דהכתובים האלו עסקי בגוים דמיתתם מסתמא הוי כבהמה ואין הפרש ביניהם אחר מותם:

סי' ד' טובים השנים מן האחד אשר להם שכר טוב וכו', אפשר לפרש בהקדים חקיר' המפרשי' על מ"ש בגמ' שכר מצות בהאי עלמא ליכא דהא עובר על לא תלין פעולת שכיר וכיצד אין הקב"ה משלם השכר בעה"ז ותירצו דכיון שהתורה ניתנה ע"י שליח מרע"ה א"כ הא קי"ל דהשוכר פועלים ע"י שליח אינו עובר על לא תלין ומשום הכי בשתי דברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום משלם הקב"ה שכרם בעוה"ז עכ"ד, ואפשר דזהו כונת שהע"ה טובים השנים מן האחד דהיינו שני דברים ששמענו מפי הגבורה מן האחד שהוא הקדוש ברוך הוא מפני שבאלו ב' המצות יש לנו שכר טוב בעולם הזה בעמלם:

ועוד אפשר במאי דאמרינן באבות ומנין שאפי' אחד שיושב ועוסק בתור' שהשכינה עמו וכו' ואמרו בגמ' כיון שאפילו אחד שנים מבעיא ותירצו שנים מכתבן מילייהו בספר הזכרונות אחד לא מכתבן וכו' וזהו כונת הכתוב טובים השנים מן האחד שיושב ולומד אשר להם שכר טוב דהיינו מכתבן מילייהו בספר הזכרונות:

סי' ט' בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, יתכן לפרש במה שראיתי שפי' חכם אחד על פ' ואל יבא בכל עת אל הקודש על מ"ש בגמ' עושה צדקה בכל עת זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים ומן הראוי הוא שאדם אם יכול יעשה צדקה גם לאחרים ולא יסמוך דוקא על זה וזש"ה ואל יבא בכ"ל עת בזאת המצוה שנאמר בה

בכל עת לא יספיק לו לבא דוקא בזה אל הקדושה ואל עולם הבא עכ"ד ועל פי דרכו אפשר לפרש הכתוב בכל עת דהיינו הזן בניו כשהם קטנים בזה יזכה שיתלבנו עונותיו דהצדקה מכפרת עון כמ"ש דניאל וחטאיך בצדקה פרוק ועונותיך במיחון עניין אבל לא די זה לתשלום ולתכלית תיקון האדם כי צריך לעשות המצות ולא די לו שלא יש לו עונות וחטאות צריך גם מעשה המצות והמדות הטובות וזש"ה בכל עת דהיינו מצות צדקה יהיו בגדיך לשון בגד ועין לבנים שיתכפרו כמ"ש אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אבל צריך ג"כ ושמן על ראשך כשמן הטוב על הראש שיורד על פי מידותיו ומעשיו אל יחסר:

שם כי לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה רעה וכצפרים האחוזים בפח בהם יוקשים וכו' לעת רעה שתפול עליהם פתאום כתב בספר עיני כל חי על מסכת דרך ארץ זוטא דורשי רשומות אמרו אין מכבדין בדגי"ם, ר"ת "דרך "גשר "ים "מדבר, מפני שהוא מקום סכנה עכ"ד וא"כ כיון שהמקומות האלו הם מקום סכנה השטן מקטרג בעוברם שם והיכא דשכיח הזיקא יכול אדם ב"מ לינזק אף שלא היה ראוי לעונש ההוא, ויתכן לפרש כי לא ידע האדם את עתו כי אפי' אינו רואה עון הלא יכול להיות כדגי"ם שהוא ר"ת דרך גשר ים מדבר להיות נאחז במצודה כו' בפח בהם יוקשים בני האדם בהיות שבא עת רעה שתפול עליהם פתאום מפני שהוא מקום סכנה.

סי' י"ב ויותר שהיה קהלה חכם עוד לימד דעה את העם, אפשר לפרש כמ"ש האר"י ז"ל לתלמידיו בטעם למה לא כתב בחכמת הקבלה כי בהיות חכמתו מרובה עד מאד לא היה יכול לכבוש השפעת חכמתו בצינור קטן כדי לכתוב ואפילו ללמד לתלמדים היה מבקש אופן להשפיע להם בצנור קטן בדי שיובלו להתלמד ולהבין, נמצינו למדים שהחכם הגדול קשה לו ללמד וזהו מ"ש הכתוב אעפ"י שהיה קהלת חכם ביותר אפי' הכי למד דעת לעם וק"ל:

עוד אפשר לרמוז מ"ש בגנורא דעירובין דף כ"א ששלמה המלך ע"ה עשה אזנים לתורה בתקנות שתקן להם ובכללן תקן נטילת ידים יעו"ש כי תיבת יותר [הוא"ו שימישית] עם אד' אותיות הם גימטריא תר"ך מצות שהם תרי"ג וז' דרבנן ולא די שהיה חכם והיה נותן אלף וחמש טעמים בכל אחת עוד הוסיף תקנות שהם למוד דעת לעשות שמירות כדי שלא יעברו על המצות וגם למ"ד דע"ת עם ז' אותיות הם גימטריא תקס"ה וגם נטילת ידים עם הכוללים הם תקס"ה:

מגילת אסתר

לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה, כתב רש"י זה אחד משני צדיקים שניתן להם רמז ישועה דוד ומרדכי דוד שנאמר גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך אמר לא בא לידי דבר זה אלא לסמוד להלחם בגלית וכן מרדכי אמר לא אירע לצדקת זאת שתלקח למשכב ערל אלא שעתידה לקום להושיע את ישראל לפיכך היה מחזר לדעת מה יהא בסופה עכ"ל. יש לדקדק אומרו רומז ישועה ולא רמז הצלה או רמז נס או לשון נצחון וכיוצא ויתכן שתיבת ישועה טמונה בענין במרדכי כתיב ומה יעשה בה והוא גימטריא ישועה עם הכולל ובדוד כתיב הארי וגם הדוב הכה עבדך ותיבות אלו הם גימטריא יה"א ישוע"ה עם החמשה תיבות: